MARITIM KONTAKT 27

Jens Mortensøn Sveigaars Ostindiske Reise Beskrivelse,

Fra Anno 1663 Den 25. Aprilis, Da Haand bortreyste fra sine Forældre udi Sveigaard, indtil Den 27 December Anno 1684, Da Hand til samme sted igien er hiemkommen, af Hannem selfs forfattet og skrevet med Hans egen Haand.

Erik Gøbel

Jens Mortensen Sveigaards ostindiske rejsebeskrivelse 1665-1684

København 2005

Maritim Kontakt udgives af
Kontaktudvalget for Dansk Maritim Historie- og Samfundsforskning,
Dyvekes Allé 6, 2300 København S
www.maritimkontakt.dk

Redaktion og omslag:
Erik Gøbel

Sats og tryk:
Special-Trykkeriet Viborg a-s

© Kontaktudvalget for Dansk Maritim Historie- og Samfundsforskning

Ekspedition:
Maritim Kontakt, Dyvekes Allé 6, 2300 København S
www.maritimkontakt.dk

ISBN 87-87947-13-7
ISSN 0106-7818

Udgivet med økonomisk støtte fra:
Alfred Good's Fond
Carlsen-Langes Legatstiftelse
Farumgaard-Fonden
Hielmstierne-Rosencroneske Stiftelse
Landsdommer V. Gieses Legat
Nordea Danmark Fonden

Omslag:
Indfangning af elefanter på Ceylon – se nærmere i Udgiverens Indledning
(Kongelige Bibliotek, Ny kongelig Samling, 134, folio, tillæg)

Frontispice:
Håndskriftets smukt kalligraferede titelblad
(Kongelige Bibliotek, Ny kongelig Samling, 134, folio)

Tilegnet mindet om
Henning Henningsen

Indhold

Udgiverens indledning · 11

1. kapitel
Indeholder først om en synderlig og sælsom lyst, som jeg har haft til rejsen; dernæst mine forældres forhindring, hvorvel endelig konsent herudi; siden min afsked og bortrejse ad Aarhus og København; hvad tjeneste og husbonder jeg har haft udi Sjælland og Norge; min afsked og rejse fra Norge ad Holland til · 27

København · 28
Hillerød · 30
Slagelse · 31
København · 32
Norge · 32
Amsterdam · 33

2. kapitel
Indeholder min bortrejse fra Amsterdam; sejlende af Texel med seks skibe udi en flaade, alle destineret fra det Kammer Amsterdam ad Ostindien; passerer igennem Kanalen; siden de Canariske og Kap Verdiske insuler; en liden beskrivning derom med hvad, som sig videre noteringsværdigt har tildraget paa samme min rejse indtil Kap det Gode Haab · 37

Afsejling fra Amsterdam · 39
De Canariske Øer · 40
De Kapverdiske Øer · 42
Videre over Sydatlanten · 49

3. kapitel
Handler om Afrika, besynderlig de dele, som ved og omtrent Kap det Gode Haab, er beliggende; min rejse derfra og til de Comorske eller Majots Insuler; en liden beskrivelse derom; siden hvad notabelt som paa rejsen er forefaldet indtil Colombo, hovedstaden paa Ceylon · 55

Kaplandets beskaffenhed · 59
Hottentotterne · 62
Langs Sydøstafrika · 66
Comorerne · 71
Videre mod Ceylon · 77

4. kapitel
Giver til kende ved dag og datum, hvad rejser jeg har gjort omkring det skønne kanelland Ceylon; desligeste paa næsten alle de fornemste steder, som findes ved søkanten, baade paa Coromandel og Malabar; saavelsom paa nogle af de principaleste steder, der er liggende udi de berømmelige landskaber Bengalen, Surat, Persien, Arabien og Java Major; med hvad annotitser, som jeg har nødig eragtet derom at indføre · 85

March fra Colombo til Jaffnapatnam · 86
I Jaffnapatnam · 100
Sejlads fra Jaffnapatnam til Colombo · 102
Assistent paa lønkontoret i Colombo · 103
Bogholder paa *Ippensteen* til Coromandelkysten · 105
Forbi Trankebar med Kastellet Dansborg · 106
Videre langs Coromandelkysten · 106
Pagoden Trigiscondan · 111
Retur til Colombo · 122
Langs Ceylons kyster · 124
Bogholder paa *De Putoor* i kystfart · 125
Bogholder paa *De Loerij* · 130
Bogholder paa *Ijselsteen* til Bengalen · 132
I Gangesdeltaet · 136
Ved logen Ougly · 142
Den danske loge i Ougly · 147
Afsejling fra Ougly · 149
Videre mod Sundastrædet og Batavia · 152
I Batavia · 159
Assistent paa *Tulpenborg* til Ceylon · 160
Bogholder og assistent paa *Nederhorst* ved Ceylon og Coromandelkysten · 165
Paa Malabarkysten og ved Ceylon · 172
Til Bengalen · 182
Retur til Ceylon · 184
Paa Malabarkysten · 187
Ved Ceylon · 193
Affæren ved Trimelevaes · 196
Kystfart ved Ceylon · 198
Paa kontor i Colombo · 199
Paa *Macassar* til Malabarkysten · 200
Videre som førsteassistent til Den Persiske Golf · 208
Fra Persergolfen til Coromandelkysten og Bengalen · 214
I Ougly · 221
Fra Ougly til Ceylon · 222
Bogholder paa *De Merel* i kystfart ved Ceylon · 224
Paa *Hondtsolaersdijck* gennem Sundastrædet til Batavia · 226

Bogholder paa *Prins Willem Hendrick* fra Batavia via Malabar til Ceylon · 232

5. kapitel
Udviser min bortrejse ad Indien, sejlende med os tvende skibe fra ejlandet Ceylon og staden Galle; kommer til Kap det Gode Haab; sejler derfra med os ni skibe udi en flaade ad Europa; passerer iblandt andet ejlandet Ascension og Hitland; kommer til Amsterdam; derfra ad København, siden til Aarhus og endelig hjem til Sveigaard · 239

Paa Kap det Gode Haab · 241
Fra Kap det Gode Haab til ækvator · 244
Nordpaa fra ækvator og vest om Irland · 246
Nord for De Britiske Øer · 252
Over Nordsøen mod Kanalen · 255
Ved Nederlands kyst og Texel · 258
I Amsterdam · 260
Paa vej mod København · 261
Paa svenskekysten · 262
Via Helsingør til København · 266
Fra København via Samsø og hjem til Sveigaard · 267

Tidligere bind af Maritim Kontakt · 269

Udgiverens indledning

Jens Mortensen Sveigaard havde svært ved at finde ordentlig beskæftigelse i Danmark. Som så mange andre unge danskere i 1600-tallet tog han derfor til Amsterdam for at finde arbejde. Han fik ansættelse som soldat i det store nederlandske ostindiske kompagni og blev straks sendt til Asien. Han var i et år med til at undertvinge den indfødte befolkning på Ceylon, avancerede derpå til kontormand nogle år i Colombo på Ceylon, men tilbragte hele ti år som bogholder på forskellige af kompagniets skibe. Sveigaard sejlede især langs Ceylons og Indiens kyster og i Bengalen, men kom også til Batavia på Java og til Persien.

I sin ostindiske rejsebeskrivelse fortæller han om den eksotiske dagligdag, om sine møder med andre danskere i Asien og om de fremmede folk og deres kultur, men også om dramatiske episoder ved sammenstød med asiaterne, ved vandmangel ombord, ved slavehandel, ved transport af søsyge elefanter og så videre.

Efter at have arbejdet for kompagniet i samfulde femten år returnerede Jens Mortensen Sveigaard til Danmark. I samtiden må hans oplevelser have forekommet rent ud sagt eventyrlige, og han valgte da også at nedskrive sin store beretning. Om det var hans mening at udgive den, ved vi derimod ikke.

Efter at have ligget stort set upåagtet hen i tre århundreder udgives den nu endelig. Men inden den gamle tekst bringes, vil det være på sin plads at give den et par ord med på vejen.

Indledningen her beskæftiger sig først med det nederlandske ostindiske kompagni, med danskere i dets tjeneste og med Jens Mortensen Sveigaard selv. Dernæst beskrives selve håndskriftet og principperne for dets transskribering og gengivelse i det hele taget. Desuden bringes en liste over den vigtigste speciallitteratur af relevans for Jens Mortensen Sveigaards ostindiske rejsebeskrivelse.

Det nederlandske ostindiske kompagni

I løbet af 1500-tallet havde spaniere og portugisere stået for den europæiske sejlads syd om Afrika til Asien. Som et led i deres løsrivelseskamp mod Spanien fra 1568 og mod Portugal fra 1580 besluttede Nederlandene at trænge frem også i Asien. I 1596 gennemførte Cornelis Houtman derfor den første nederlandske sejlads til Indien og Java. En række små ostindiske handelskompagnier opstod straks derefter, men i 1602 gik de sammen i det nederlandske forenede ostindiske kompagni – Verenigde Oostindische Compagnie, normalt forkortet til VOC.

Kompagniet fik fra starten nationalt monopol på handel og søfart øst for Kap det Gode Håb, og det fik myndighed til at føre krig og slutte fred samt til at etablere kolonier på statens vegne.

Allerede i 1602 rejste man en imponerende aktiekapital på 6,4 millioner gylden. Indskyderne var en skønsom blanding af store og små aktionærer fra ind- og udland. Kompagniet var organiseret i seks afdelinger (kamre) med hjemsted i henholdsvis Amsterdam, Zeeland (i Middelburg), Delft, Rotterdam, Enkhuizen og Hoorn. Den fælles bestyrelse lå i hænderne på De Sytten Herrer (Heeren XVII), som traf de overordnede beslutninger i meget nær forståelse med regeringen i Haag. Den daglige administration lå hos kamrene, hvis arbejde blev koordineret af VOCs administrerende direktør (advocaat). Der var altså tale om seks selvstændige kamre, som hver for sig hvervede folk, udrustede skibe, førte regnskaber og så videre. Men alle aktiviteter foregik under fælles direktiver fra VOC, hvor de helt toneangivende kamre var Amsterdam og Zeeland – med henholdsvis 57 og 20 procent af aktiekapitalen.

I Asien samledes siden 1619 alle tråde i hovedkvarteret i Batavia, vore dages Jakarta. Der regerede generalguvernøren og hans råd (Raad van Indië), medens en generaldirektør havde ansvaret for den uhyre omfattende daglige administration. De mange nederlandske handelsstationer (loger, faktorier, kontorer) over hele Asien korresponderede flittigt med Batavia. I 1670 drejede det sig om ikke mindre end 30 større kontorer på de sydøstasiatiske øer og 17 i Forindien. Fra Batavia udgik en stadig strøm af instrukser og lignende, medens de fjerntsiddende embedsmænd svarede med at sende stribevis af indberetninger og regnskaber.

Også skibsfarten og varestrømmene gik oftest igennem Batavia, som var destinationen for de fleste skibe fra Europa og afsejlingssted for næsten alle returskibe. På vejen frem og tilbage mellem Europa og Asien udgjorde støttepunktet på Kap det Gode Håb en vigtig mellemstation, hvor man kunne forfriske, reparere og regruppere flåderne.

På de fleste steder i Asien gjorde VOC sin indflydelse gældende ved hjælp af et indirekte styre gennem lokale fyrster. Kun på Java, på krydderiøerne Molukkerne og i Ceylons kystområder gennemtvang man et direkte styre, hvor kompagniets embedsmænd selv havde nøje kontrol med disse tre nøgleområder.

Jens Mortensen Sveigaard kom til Ceylon i 1670. Øen var da praktisk talt ene om at producere kanel, og nederlænderne erobrede den derfor fra portugiserne i 1658. VOC havde i den anledning været i forbund med den lokale konge af Kandy, et rige midt på øen, men ceyloneserne gjorde snart efter modstand mod de påtrængende nederlænderes tilstedeværelse og monopolisering af kaneldyrkningen, så det kom til åben strid fra 1670 til 1676, hvori Sveigaard deltog. Efter at have sikret herredømmet over de vigtige kystområder

arrangerede nederlænderne sig med en overordnet guvernør i det administrative centrum i Colombo. Ceylon var i øvrigt opdelt i de tre distrikter Jaffna i nord, Colombo i vest og Galle i syd og øst. Under guvernementet hørte også Tutucorin på Indiens sydligste kyst.

VOC havde verdensmonopol på kanel. Så snart kanelbarken var høstet, blev den udskibet til Europa fra Galle, som var den vigtigste havn på Ceylon. En anden lukrativ handelsvare var levende elefanter, som blev indfanget på Ceylon og sendt søværts til Indien, fortrinsvis Coromandelkysten og Bengalen, hvor herskerne var parate til at betale store summer for dyrene. Sveigaard beretter om søfolkenes vanskeligheder med at transportere de store søsyge dyr.

Igennem 1600-tallet – Nederlandenes gyldne århundrede – var VOC verdens største og rigeste selskab. Dets aktier gav mellem 25 og 40 procent i udbytte hvert år. Kompagniets velstand og indflydelse i Asien kulminerede i perioden fra 1680 til 1720.

Omfanget af VOCs sejlads var imponerende. I 1670'erne udsendte kompagniet i alt 232 skibe fra Nederlandene til Asien, hvilket udgjorde 55 procent af alle de 395 europæiske togter, som udrustedes det tiår. I 1680'erne sendte VOC 204 skibe til Asien. I årligt gennemsnit var der altså tale om godt en snes oceangående skibe. Til sammenligning kan nævnes, at de øvrige europæiske nationer i asiensfarten på denne tid var England med 13 skibe årligt, Portugal med 2, Frankrig med 1 eller 2 og Danmark med 1 skib årligt.

Det var imidlertid kun få europæiske varer, der var efterspørgsel på i Asien. Europæerne måtte derfor medbringe store mængder af ædelmetal i form af sølv til at finansiere handelen i Asien. Derforuden medførte skibene fra Europa– foruden levnedsmidler til besætning og passagerer – våben, kontorartikler, fødevarer og byggematerialer til kompagniets udstationerede folk øst for Kap det Gode Håb.

I Asien drev VOC en omfattende intraasiatisk handel (country trade) mellem forskellige regioner, hvorimellem man fragtede ris, sukker, tekstiler, opium, peber, fine krydderier, ædelmetal, kobber, the, kaffe, slaver og så videre. Denne del af VOCs aktiviteter gav et overskud, som gjorde, at man i 1670'erne hvert år fra Batavia kunne sende 1 million gylden hjem til Nederland.

Fra Asien til Europa sendte man i 1600-tallet først og fremmest peber og fine krydderier som kanel, muskat og kryddernellike. Desuden lå der i skibenes last mindre mængder af ostindiske bomuldstekstiler, silke, sukker, kobber, kaffe og the. Den samlede værdi af de varer, som VOC hvert år omkring 1680 sendte fra Asien til Europa, var 4,5 millioner gylden. Disse værdier var fordelt med 2,8 millioner fra Batavia, 1,2 millioner fra Ceylon, 0,2 millioner fra Coromandelkysten og 0,2 millioner gylden fra Bengalen. På salgsauktionerne i Amsterdam omkring 1670 tegnede peber sig for 29

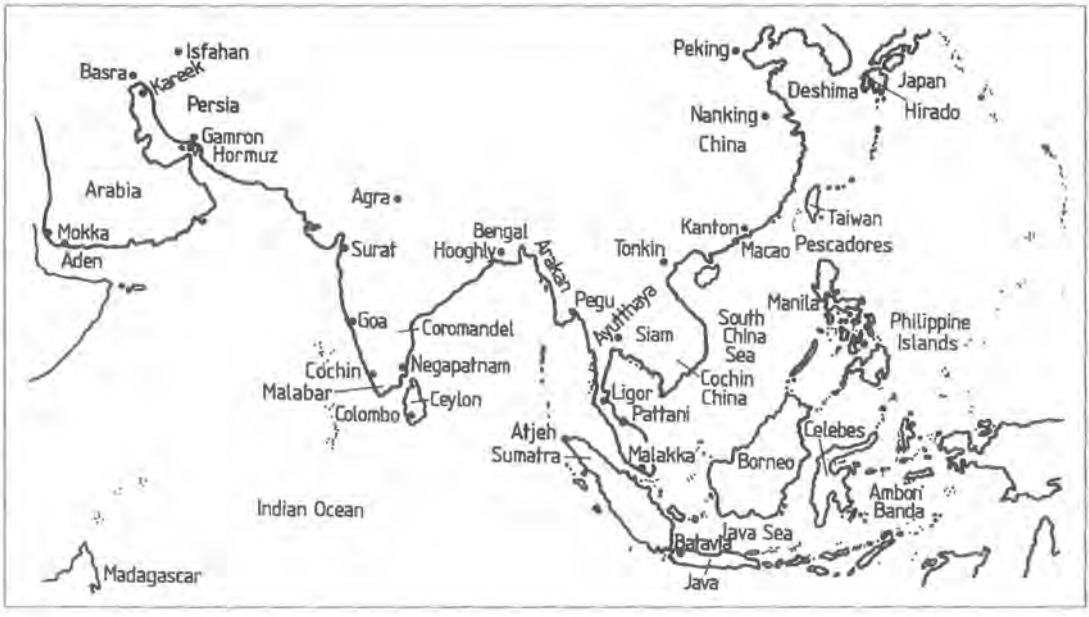

VOCs interessesfære omfattede hele Asien og havde sit centrum i Batavia. (Meilink-Roelofsz).

procent af kammerets indtægter, fine krydderier for 28 procent, tekstiler for 24 og øvrige varer for 19 procent af salgsværdien af de hjemførte asiatiske varer.

Alt i alt sikrede VOCs handel aktionærerne vældige profitter gennem 1600-tallet og begyndelsen af 1700-tallet. Men efterhånden blev trykket fra englændernes mere moderne og effektive East India Company for stort, og nederlænderne blev de små i konkurrencen – ligesom de selv i sin tid havde udkonkurreret portugiserne. VOC blev nedlagt i 1795, hvorefter det var meningen, at det private nederlandske initiativ skulle overtage kolonier, søfart og handel.

I løbet af kompagniets levetid nåede næsten en million mennesker at være ansat hos denne måske Eruopas største arbejdsgiver.

Gennem hele VOCs eksistens prøvede kompagniet at håndhæve sit monopol på nederlandsk handel øst for Kap det Gode Håb. Men både dets egne ansatte og andre drev en ganske omfattende privat handel. Bortset fra meget begrænset handel med visse varer, som VOC ikke var interesseret i at handle med, var det altså forbudt for de ansatte drive handel for egen regning. Dog nød skipper, bogholder og overstyrmand på hvert kompagniskib det privilegium selv at måtte handle for visse begrænsede beløb – i realiteten et pænt løntillæg. Forbud og bestemmelser om de kompagniansattes privathandel fremgår af kompagniets såkaldte artikelbrev, som fandtes på alle skibe. Uddrag af artikelbrevet blev sammen med supplerende plakaters betemmelser oplæst for mandskabet ved passende lejligheder og slået op på stormasten, der fungerede som en slags opslagstavle. Artikelbrevet er gengivet i *Nederlandsch-Indisch Plakaat-*

boek bind 1 side 309ff, som også indeholder de andre vigtige bestemmelser. Blandt de vigtigste sådanne var plakat af 1. juni 1668, udstedt af generalguvernør Joan Maetsuycker i Batavia, forbydende al privat handel for kompagniets ansatte (Landwehr nr. 956). En tilsvarende plakat blev udstedt 21. maj 1670 af bewindthebbere og Heeren XVII i Amsterdam (Landwehr nr. 958). Og bestemmelserne blev pånyt gentaget i et reglement af 16. oktober 1676, udstedt af samme herrer (Landwehr nr. 959).

Som det fremgår af Sveigaards beretning, drev imidlertid også andre besætningsmedlemmer deres egen illegale handel. Han omtaler således adskillige gange sine problemer med at undgå, at hans ulovlige handel – blandt andet med slaver – blev opdaget.

Danske i VOC

Jens Mortensen Sveigaard mødte under sit lange ophold i Asien ikke så få andre danskere. Det var ikke så mærkeligt, for dels eksisterede der jo et lille dansk ostindisk kompagni, som var aktivt derude, og dels var en stor del af VOCs ansatte udlændinge, da Nederlandene ikke var i stand til selv at bemande de mange skibe.

I det hele taget var mange skandinaviske søfolk beskæftiget på nederlandske fartøjer i fiskeri, hvalfangst og fragtfart i Europa. På VOCs amsterdamske kammers skibe til Asien i 1670'erne og 1680'erne var en fjerdedel af sømændene ombord udlændinge, og cirka hver tiende udlænding var dansker – hertil kom knap så mange nordmænd, svenskere, slesvigere og holstenere. Lige så store andele af den danske konges undersåtter var at finde på de mange mindre kompagnifartøjer, som sejlede rundt i country trade ude i Asien.

I absolutte tal drejede det sig om, at der omkring 1700 var 6.500 danskere beskæftiget i den nederlandske handelsflåde, og at i 1600-tallet gik op til 340 mand årligt ud med VOCs skibe til Asien.

Hvor mange danskere, der var ansat som soldater og på kompagniets skibe og kontorer øst for Kap det Gode Håb, vides ikke. Men der var som sagt tale om ganske mange. Vi har hér at gøre med et tidligt eksempel på arbejdskraftens internationale bevægelighed.

Fra nogle af dem, der arbejdede for VOC, har vi i dag bevaret skrevne beretninger. Et par rejseberetninger blev trykt allerede i samtiden, nemlig Jürgen Andersen og Volquard Iversen, *Reise-Beschreibungen in der Bearbeitung von Adam Olearius,* Slesvig 1669, genudgivet 1980. Jürgen Andersen fortæller om sine oplevelser som soldat i kompagniets tjeneste i Asien fra 1644 til 1650, medens Volquard Iversen kort beretter om sin tid som soldat på Molukkerne og i Batavia fra 1655 til 1670'erne. En tredie trykt beretning fra en dansker i VOCs tjeneste er Frederik Andersen Bolling, *Oost-Indiske Reise-bog, hvorudi befattis hans Reise til Oost-Indien saa vel og Eendel Platsers Beskrifvelse med en Andtall Hedningers Ceremonier ... og Ne-*

gotierne med de regierendes itzige Hollandske Herrers Andkomst, Gage, Promotion og Politie udi Oost-Indien, diszligeste Hans Reise til Fæderne-Landen igen, København 1678, som også udkom i nederlandsk oversættelse. Bolling havde en karriere fra 1669 til 1673 meget lig Sveigaards, idet han begyndte som soldat og snere blev bogholder på rejser rundt i hele Asien.

Stedet her er ikke til at præsentere de publicerede nederlandske beretninger fra VOC i 1600-tallet. Det skal blot nævnes, at der er imponerende mange, som er udgivet før og nu, blandt andet i den imponerende serie af *Werken uitgeven door de Linschoten-Vereeniging.*

Fra folk i det beskedne danske ostindiske kompagnis tjeneste i 1600-tallet er der udgivet enkelte beretninger. Om den aller første danske rejse er udgivet Ove Giedde, *Fortegnelse paa alt hvad paa den Indianske Reise forefalden er fra 14. Nov. 1618 til 4. Mart. 1622* og *Fortegnelse paa alt hvis paa Ceilon med Keiseren saa og paa Coromandel med Naichen af Tanjour forefalden er fra 18. May 1620 til 1. Jun. 1621,* i Johann Heinrich Schlegels Sammlung zur Dänischen Geschichte, bind 1, 1772. Om den næste danske rejse findes *Islænderen Jon Olafssons Oplevelser som Ostindiefarer under Christian IV,* udgivet af Julius Clausen og P. Fr. Rist, København 1907, men foruden denne kraftigt forkortede udgave findes en mere omfattende oversættelse med titlen *The Life of the Icelander Jón Ólafsson, Traveller to India,* udgivet af Richard Temple og Lavinia Mary Anstey, London 1932. Om det næstfølgende togt handler *Hr. Mads Rasmussens Reise til Ostindien 1623,* i Danske Magazin, 1. række, 1. bind, 1745. Endelig er der Sveigaards samtidige J. P. Cortemünde, *Dagbog fra en Ostindiefart 1672-75,* udgivet af Henning Henningsen, Helsingør 1953. Den handler om en rejse, som er samtidig med Sveigaard, hvis beretning den ligner i anlæg, indhold og omfang.

Og nu kommer altså en udgave af Jens Mortensen Sveigaards ostindiske rejsebeskrivelse.

Personen Jens Mortensen Sveigaard

Det fremgår af de første sider af Jens Mortensen Sveigaards egen beretning, at han må være født den 16. april 1649 i Sveigård i Bjergager sogn i Hads herred i Jylland. Der var hans moder og stedfader bønder. Moderen havde en moster boende i Århus. En anden af Sveigaards slægtninge var Laurits Christensen Aarhus, bosiddende i København (nævnt i rejseberetningen 18. september 1665, 8. juli 1666 og 4. april 1667). Dette er alt, hvad vi ved om Jens Mortensen Sveigaards person og herkomst.

Gennem hans store beretning kender vi derimod ganske godt hans tilværelse fra 1665, men navnlig i perioden fra 1670 til 1684, hvor han var i VOCs tjeneste.

Jens Mortensen Sveigaards beretning slutter brat med hans hjem-

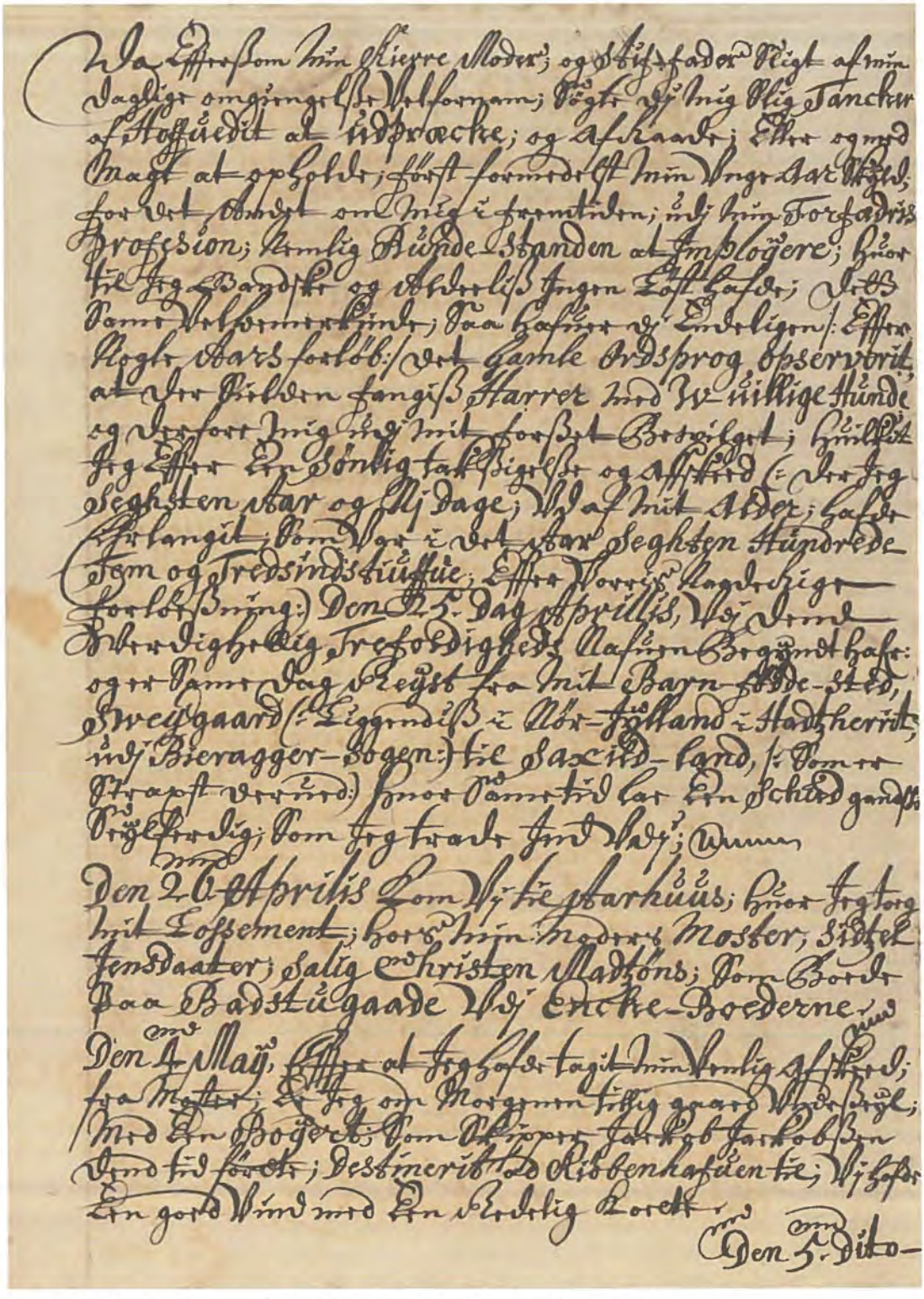

Første hele side af Jens Mortensen Sveigaards rejseberetning. (Kgl. Bibl., NkS, 134, folio).

komst til familien i Sveigård ved juletid i 1684. Desværre nævner han intet som helst om sin senere skæbne. Det har heller ikke været muligt umiddelbart at finde ud af, hvad der hændte ham efter 1684.

Man kunne i første omgang tro, at den Jens Sveigaard, som den 20. juli 1712 i Århus underskrev sit testamente – sammen med hustruen Mette Rasmusdatter Lassen – og en ansøgning af samme dato til Danske Kancelli om at måtte hensidde i uskiftet bo, var den rigtige Jens Mortensen Sveigaard (Danske Kancelli, Jyske registre 1712 nr. 138 samt indlæg hertil). Især da de to underskrifter på dokumenterne minder en hel del om skriften i den ostindiske rejseberetning. Og da han i denne, under 21. september 1684, kaldes »Jan Swygaert van Erhuys«. Det er efter alt at dømme den anden Jens Sveigaard, som 1691-1709 ejede og beboede Tarskov Mølle ved Århus Å i Harlev sogn i Framlev herred (Viborg Landsting, Skøde- og panteprotokol 1709-1711 side 420 samt 1711-1717 side 19). Han døde den 29. december 1712 (Århus Byfoged, Skifteprotokol 1719-1727 side 25). Imidlertid viser det sig (fx Danmarks Adels Aarbog 1951 II side 127-128), at den mand, som Mette Rasmusdatter Lassen var gift med, hed Jens Pedersen Sveigaard og derfor ikke er den rigtige Jens Mortensen Sveigaard, (selv om denne citerer en af sine arbejdsgivere for – fejlagtigt, må vi tro – at have kaldt sig Jens Pedersen Sveigaard! (se rejseberetningen under 1. maj 1670).

Der må dog have været en eller anden forbindelse mellem de to Sveigaarder. Thi da Jens Mortensen Sveigaard kom til Århus juleaftens dag i 1684 efter sin lange rejse, blev han straks indlogeret hos den fremtrædende købmand og rådmand Jens Lassen, hos hvem han havde sit gods stående, og som var Mette Rasmusdatter Lassens farbroder. Hvordan forbindelsen til Jens Mortensen Sveigaard var, vides ikke, og hans skæbne efter 1684 forbliver indtil videre ukendt.

Håndskrifterne

Jens Mortensen Sveigaards originale ostindiske rejseberetning foreligger som et bind indeholdende 170 blade med 338 siders tekst. Dets format er 20 X 31 centimeter, og bindet er samtidigt. Teksten er nydeligt skrevet, ifølge titelbladet af forfatteren selv.

Der er tydeligvis tale om, at der må have ligget dagbøger eller lignende optegnelser til grund for den meget detaljerede beretning, der går frem dag for dag. Indholdet den 3. oktober 1675 er således typisk for de mere rutinemæssige dagbogsindførsler, som Jens Mortensen Sveigaard alle andre steder har udeladt ved udarbejdelsen af sin beretning.

Teksten er tydeligvis nedskrevet i eet langt stræk. Præcis hvornår Sveigaard har foretaget det store skrivearbejde ved vi ikke. Der er intet nævnt derom i selve hans tekst. Nedskrivningen må dog være foretaget efter hjemkomsten til Danmark i 1684. Og måske er teksten sat på papiret inden 1700, hvor man i Danmark gik over til den

nye kalender, idet gammel kalenderstil er benyttet for alle indførsler vedrørende oplevelser i Danmark lige til slutningen i 1684. Overgangen til ny stil i 1700 er dog ingen sikker terminus ante quem, da Jens Mortensen Sveigaard meget vel blot kan have bibeholdt den oprindelige dagbogs dateringer i gammel stil.

Håndskriftet ligger nu i Det kongelige Biblioteks håndskriftsamling, hvor det har signaturen Ny kongelig Samling, 134, folio. Men biblioteket kender intet til håndskriftets proveniens.

Orientaliske Appendix

I Det kongelige Biblioteks håndskriftsamling findes også Jens Mortensen Sveigaards såkaldte »Orientaliske Appendix vedkommende min Reysebog« med signaturen Ny kongelig Samling, 135, folio.

Dette omfatter 46 blade eller 92 sider, som dog ikke alle er beskrevet, i samme format som selve rejseberetningen. Der er øjensynlig tale om Jens Mortensen Sveigaards egen håndskrift. Appendix, som er udateret, er indbundet, men i ringere udstyr end rejseberetningen. Der er tydeligvis tale om et arbejdsredskab for Jens Mortensen Sveigaard i forbindelse med hans udarbejdelse af den store rejseberetning. Indholdet af Appendix består nemlig i topografisk ordnede oplysninger om steder i henholdsvis Bengalen, Coromandelkysten, Malabarkysten, Arabien og Ceylon, foruden ganske få beskrivelser af for eksempel agerdyrkning. Vedrørende Coromandel er der eksempelvis følgende optegnelser: Staden Nagapatnam (4 sider), Tegenpatnam (2 sider), Staden Coreloere (6 sider), Om de franske (2 sider), Dansborg (½ side), Porto Novo (1 side), Zadrangapatnam (1 side), Palliacat (1 side) og Sankt Thome (2 sider).

I beretningen nedenfor er fra Appendix kun medtaget dettes kun den ganske korte omtale af Dansborg og Trankebar, (som i transskriptionen er indsat under datoen 10. september 1673). Desuden er enkelte forklaringer anbragt i notekommentarerne til beretningen.

Tegningen

Sammen med rejseberetningen hører et tillæg med signaturen Ny kongelig Samling, 134, folio, tillæg, som ifølge en påtegning er udtaget fra Jens Mortensen Sveigaards ostindiske rejsebeskrivelse. Tillægget er en stor tegning på 108 X 51 centimeter, som forestiller en korral på Ceylon til indfangning af elefanter. Tegningen er benyttet på nærværende bogs omslag. Billedet er udført i tusch eller andet laveret materiale, men er uden kunstnersignatur og uden eksplicit datering.

Tegningen er forsynet med en kartouche med en påskrift, tilsyneladende med Sveigaards egen håndskrift. I fri oversættelse fra nederlandsk lyder teksten som følger: »Afbildning af hvordan det store og farlige dyr, den store elefant bliver indfanget i en korral ved

hjælp af skyden, ild, trommen og trompeteren, råben og skrigen, hvorved det bliver ganske skræmt. Dette fandt sted i september anno 16.. (på samme tid som den Ædle Herr Rijkloef van Goens, ordinært medlem af Raad van Indië, superintendent, admiral og feltoberst over Ceylon, Coromandelkysten, Madura og Malabar) på øen Ceylon tæt ved kongen af Cottas forfaldne palads.«

Rijkloef van Goens den Ældre var guvernør over Ceylon fra 1664 til 1672, hvor han i stedet blev superintendent, admiral og feltoberst, indtil han repatrierede i 1682. Tegningen kan således tidligst være fra 1672. I 1678 blev Goens imidlertid generalguvernør over hele Ostindien, og denne titel ville man usvigelig sikkert have nævnt, hvis teksten var skrevet efter 1678. Tegningen må altså stamme fra perioden 1672-1678. Sveigaard var på Ceylon i september hvert eneste af disse år, undtagen 1675, så tidspunktet for påtegningen kan næppe kommes nærmere.

Datidens europæere var fascinerede af elefanter, og tilsvarende afbildninger er ikke ualmindelige. Ved en sådan forklarede Philippus Baldaeus i sin bog fra 1672, at der var så mange elefanter på Ceylon, at man ikke kunne færdes uden at være ledsaget af soldater med trommer eller gongonger til at holde disse store og farlige dyr borte. Elefanterne på Ceylon regnedes for de værdifuldeste i hele Asien. De fangedes ved, at man drev dem ind i en tragtformet korral af nedrammede træstammer. I den snævre ende af korrallen var anbragt nogle tamme lokkeelefanter bag en åben port, som straks lukkedes bag de indtrængende vilde elefanter. Derefter kunne man under stort og langvarigt besvær tæmme dem, inden de endelig kunne benyttes som arbejdsdyr på stedet eller eksporteres.

En detaljeret redegørelse for korrallen og dens funktion er at finde i tegningens signaturforklaring. De omtalte paladsruiner ved Cotta lå 4 mile syd for Colombo.

Transskriptionen

Den følgende gengivelse af Jens Mortensen Sveigaards tekst er lavet så læservenlig som muligt for en moderne læser. Der er langtfra tale om en bogstavret nøje transskription. I gengivelsen er ordene stavet på moderne vis, forkortelser er opløst, fulde datoangivelser er indsat overalt, og tegnsætningen er normaliseret. Runde parenteser er Jens Mortensen Sveigaards, medens kantede er brugt til udgiverens udfyldninger og visse kommentarer. Mellem skråstreger er angivet manuskriptets foliering.

Ved indbindingen af manuskriptet er de beskrevne ark blevet noget beskåret. Dette er i ganske enkelte tilfælde gået ud over tilføjelser i marginen. Som regel er der dog ingen tvivl om, hvilke bogstaver der mangler. Men i de undtagelsestilfælde, hvor der er tvivl, er der gjort opmærksom derpå i en note. Dette gælder også, hvor der er forsvundet bogstaver ind i sprækken ved bindets ryg.

Medtaget er ikke Jens Mortensen Sveigaards utallige etceteraer. Strøget er også hans henvisninger til senere detaljeret omtale af et bestemt emne eller lokalitet, (der tænkes i de tilfælde sandsynligvis det nævnte Appendix); i stedet er i de fleste sådanne tilfælde henvist med en note til Appendix. De steder, hvor Jens Mortensen Sveigaard anfører både et nederlandsk og et dansk ord for det samme, er som regel kun det danske gengivet – for eksempel »cuyper eller Bødker«, 16. november 1683.

Jens Mortensen Sveigaards sprog er over 300 år gammelt og noget gammeldags, men er et kærnefuldt og spændende dansk – lidt i retning af det hos hans store samtidige, Thomas Kingo. En del ordstillinger forekommer os umiddelbart akavede, og nogle ord synes os mærkelige. Disse sidste er forklaret i udgiverens noter til teksten.

Et andet særkende ved sproget i Jens Mortensen Sveigaards beretning er den tydelige påvirkning fra nederlandsk, hvilket ikke er mærkeligt, eftersom Jens Mortensen Sveigaard var ansat i femten år i det store nederlandske ostindiske kompagni og har haft nederlandsk som sit dagligsprog i alle de år. Ved transskriberingen af hans tekst har enkelte nederlandske ord og vendinger fået lov at blive stående, medens andre simpelthen er gengivet i dansk oversættelse – for eksempel »Vuyrfliegen« (ildfluer, den 22. marts 1675), »Wouffers« (vævere, den 17. juni 1679) og »Sluykers« (smuglere, den 11. december 1683). Ligeledes er den ofte forekommende konstruktion »de Stadt« (den 5. januar 1673 og »den Boyert« (den 26. september 1675) gengivet som henholdsvis staden og bojerten.

Som sine samtidige var Jens Mortensen Sveigaard langtfra konsekvent i sin stavning. Således staver han samme skibsnavn på adskillige måder – for eksempel Tylpenborg, Tulpenborg, Tølpenborg og endda med varierende endelser som -borgh, -borig og -borigh. I andre tilfælde anfører han et bestemt skibsnavn på nederlandsk eller dansk – for eksempel De Tulp og Tulipanen.

De geografiske navne er også meget skiftende. Eksempelvis kan et forbjerg staves Caap, Cap, Cape, Cabo, Kaap og så videre. I transskriptionen er dette overalt stavet Kap. Og Kap det Gode Håb er altid skrevet således i stedet for at bibeholde Jens Mortensen Sveigaards mange variationer over stavemåden af Cap de Bonne Esperance. Også de mange fremmedartede asiatiske stednavne er søgt nogenlunde ensrettet ved transskriberingen.

Jens Mortensen Sveigaard tager det heller ikke så nøje med at skelne mellem y og ij i de nederlandske ord. Hans skiftende stavemåder er i transskriptionen søgt ensrettet i et vist omfang.

De tidstypiske lange overskrifter ved begyndelsen af de fem hovedkapitler er Jens Mortensen Sveigaards egne. Derimod er mellemrubrikkerne tilføjet nu for at lette overblikket over hans mange rejser.

Men selv om den oprindelige tekst således på en række områder

nænsomt er blevet gjort lettere tilgængelig for en moderne læser, er der bevaret den gamle sprogtone og en række gammeldags ord. Dette er først og fremmest sket for at bibeholde 1600-talsatmosfæren, der på een gang er os så fjern med dens slavehandel og lavteknologi og dog så nær med dens alment menneskelige glæder og bekymringer – altsammen personificeret i vor gamle landsmand, Jens Mortensen Sveigaard og hans oplevelser.

Realkommentarerne

I det omgang, det er skønnet nødvendigt, er der knyttet forklarende noter til Jens Mortensen Sveigaards tekst. Som regel er ord eller fænomener kun forklaret første gang, de optræder i rejseberetningen. Derfor – og fordi man efterhånden under gennemlæsningen vænner sig til den gamle teksts snurrigheder – er der flest realkommenterende noter i begyndelsen af beretningen og lidt færre længere henne i den.

Forklaringerne er hentet i en lang række danske og nederlandske ordbøger, leksika og atlasser. Desuden er benyttet forskellige nye og gamle fremstillinger af VOCs og Asiens historie. De vigtigste af disse værker – ud over danske standardhjælpemidler som Salmonsens leksikon, Kalkars ordbog, Ordbog over det danske Sprog og så videre – er nævnt i bibliografien herunder.

Endelig har adskillige kolleger i Danmark og Nederland været beredvillige med hjælp i de ganske mange tilfælde, hvor den forhåndenværende litteratur ikke har været tilstrækkelig til at løse spørgsmålene.

Enkelte detaljer er der trods alle anstrengelser ikke fundet en passende forklaring på, og de står derfor ukommenterede tilbage. En ringe trøst kan det måske være, at selv i de store nederlandske kildeudgaver af Daghregisters og Generale Missiven, hvor der er glossarer, er der tillige lister over de ord, som de lærde udgivere har måttet opgive at finde forklaringer på.

Hvad angår de mange personer, der omtales i beretningen, er der kun sat forklarende note ved nogle af dem. De øvrige har ikke umiddelbart kunnet findes i forhåndenværende litteratur. Men heldigvis betyder dette ikke så meget for forståelsen af Sveigaards tekst, der i så henseende selv ofte bringer de oplysninger, der er nødvendige.

Illustrationerne

Bogen hér er forsynet med et par moderne kort over Asien og Ceylon. Men først og fremmest er illustrationerne hentet fra nogenlunde samtidige forlæg i form af billeder i trykte nederlandske rejseberetninger af Linschoten, Baldaeus, Nieuhof og Valentyn samt i illustrerede danske håndskrevne rejseberetninger. Desuden er anvendt Aubins marineleksikon, foruden et par billeder fra Amsterdams Historisch Museum og Nationaalarchief i Haag.

Tak

Udarbejdelsen af nærværende bog er sket blandt andet i udgiverens almindelige forskningstid, idet projektet figurerer på Statens Arkivers aktuelle forskningsplan. Uden denne arbejdsmæssige basis havde udgaven næppe set dagens lys. Udgiveren er taknemmelig for at have en stilling som seniorforsker ved Rigsarkivet med ret og pligt til at drive historisk forskning.

For udgiveren er det en kær pligt – på vegne af Kontaktudvalget for Dansk Maritim Historie- og Samfundsforskning – varmt at takke de fonde, som økonomisk har givet støtte til afholdelse af trykkeudgifterne. Det drejer sig om Alfred Goods Fond, Carlsen-Langes Legatstiftelse, Farumgaard-Fonden, Hielmstierne-Rosencroneske Stiftelse, Landsdommer V. Gieses Legat og Nordea Danmark Fonden.

En tak skal også lyde til personalet ved Det Kongelige Biblioteks håndskriftafdeling for beredvillig hjælp under udgiverens arbejde med Sveigaards beretning.

Stor tak fortjener også de mange kendte og ukendte videnskabelige kollegaer, som har besvaret udgiverens mange spørgsmål på de områder, hvor de hver især er eksperter. Det har været yderst værdifuldt og en stor fornøjelse at kunne trække på et sådant netværk af eksperter.

De danske af slagsen er Hans J. Baagøe (Zoologisk Museum), Anders Christensen (Dansk Folkemindesamling), Bjørn Westerbeek Dahl (Københavns Rådhusbibliotek), Ole Degn (Landsarkivet i Viborg), Esther Fihl (Københavns Universitet), Jon Fjeldså (Zoologisk Museum), Henrik Fode (Århus Bymuseum), Michael H. Gelting (Rigsarkivet), Jørgen Steen Jensen (Nationalmuseet), Ole Lisberg Jensen (Orlogsmuseet), Leon Jespersen (Rigsarkivet), Christian Larsen (Rigsarkivet), Peter Rask Møller (Zoologisk Museum), Elisabeth Pachon (Københavns Universitet), Benoît Verstraete (Udenrigsministeriet), Wilma Zandbergen (Den nederlandske ambassade, København) og Kenneth Zyske (Københavns Universitet).

Endelig vil jeg særlig takke min hustru, Birte Broch. I næsten et år har hun måttet leve med to mænd i sit hus – Jens Mortensen Sveigaard og mig. Sveigaard har ikke været fysisk til stede, men hun har tålmodigt hørt om ham igen og igen, så han på den måde har været særdeles nærværende. Min optagethed af ham og mit deraf følgende både legemlige og åndelige fravær har hun uden videre accepteret og endda utrætteligt opmuntret og kommet med værdifulde kommentarer til gavn for udgivelsesarbejdet.

Dankzegging

Ik wil ook graag mijn buitenlandse collega's hartelijk bedanken. Zij hebben bereidwillig mijn vele vragen beantwoord gedurende de

voorbereidingen van de uitgave van Jens Mortensen Sveigaards verslagen van zijn belevenissen tijdens zijn VOC dienst van 1670 tot 1684. Het was een groot privilegie voor mij om de kennis van deze wetenschappers te kunnen gebruiken, of het nu om oude kennissen ging of om nieuwe. Mijn hartelijke dank aan Lennart Bes (Nationaalarchief, 's-Gravenhage), J. E. A. Boomgaard (Gemeentearchief, Amsterdam), Peter Borschberg (National University of Singapore), Femme S. Gaastra (Rijksuniversiteit te Leiden), Daniel Jeyaraj (Andover Newton Theological School, Massachusetts), Martin Krieger (Ernst-Moritz-Arndt-Universität, Greifswald), Jan Parmentier (Universiteit Gent), Joost Schokkenbroeck (Nederlands Scheepvaartmuseum, Amsterdam) en Lodewijk Wagenaar (Amsterdams Historisch Museum).

Tilegnelse

Bogen er tilegnet mindet om museumsdirektør Henning Henningsen (1911-2005), der døde efter et langt og flittigt forskerliv, netop som mit manuskript blev afsluttet. Bogen er tilegnet ham, fordi han betød så meget for dansk søfartshistorie og for mig personligt.

Bibliografi

Akveld, Leo & Els M. Jakobs (red.): *De kleurrijke wereld van de VOC.* Amsterdam 2002

Arasaratnam, Sinnappah: *Dutch Power in Ceylon, 1658-1687.* Djambatan 1958

Aubert, L. M. B.: *Anton Martin Schweigaards Barndom og Ungdom 1808-1835.* Kristiania 1883

Aubin: *Dictionaire de marine.* Amsterdam 1702

Baldaeus, Philippus: *Naauwkeurige Beschryvinge van Malabar en Choromandel, der zelver aangrenzende Ryken, en het machtige Eyland Ceylon,* Amsterdam 1672

Bruijn, Jaap R. & Femme S. Gaastra & Ivo Schöffer (red.): *Dutch-Asiatic Shipping in the 17th and 18th Centuries,* bind 1-3. Haag 1979-1987

Chaudhuri, K. N.: *The Trading World of Asia and the English East India Company, 1660-1760.* Cambridge 1978

Dagh-Register gehouden int Casteel Batavia vant passerende daer ter plaetse als over geheel Nederlandts-India, Anno 1624-1682, bind 1-17, udg. af J. E. Heeres m.fl., Haag 1887-1931

Dam, Pieter van: *Beschryvinge van de Oostindische Compagnie,* Boek 1-4, udg. af F. W. Stapel m.fl., Haag 1927-1954, (Rijks geschiedkundige publicatiën, bind 63, 68, 74, 76, 83, 87 og 96)

Gaastra, Femme S.: *De geschiedenis van de VOC.* Bussum 1982

Gawronski, Jerzy: *De Equipagie van de Hollandia en de Amsterdam. VOC-bedrijvigheid in 18de-eeuws Amsterdam.* Amsterdam 1996

Gelder, H. A. Enno van: *De Nederlandse munten.* Utrecht 1965

Generale Missiven van gouversneurs-generaal en raden aan Heren XVII der Verenigde Oostindische Compagnie 1665-1685, bind 3-4, udg. af W. Ph. Coolhaas, Haag 1968-1971, (Rijks geschiedkundige publicatiën, Grote serie, bind 125 og 134)

Glamann, Kristof: *Dutch-Asiatic Trade, 1620-1740.* København 1958

Gommans, Jos og Lennart Bes og Gijs Kruitzer: *Dutch Sources on South Asia, c. 1600-1825,* bind 1. New Delhi 2001

Gøbel, Erik: *Danske i det nederlandske ostindiske kompagnis tjeneste i det 17. århundrede,* i Handels- og Søfartsmuseets Årbog, bind 62, 2003
Gøbel, Erik: *Danes in the Service of the Dutch East India Company in the Seventeenth Century,* i International Journal of Maritime History, bind 16, 2004
Hennings, August: *Gegenwärtiger Zustand der Besitzungen der Europäer in Ostindien,* bind 2-3. København 1785-1786
Henningsen, Henning: *Dagbog fra en ostindiefart 1672-75 af J. P. Cortemünde.* Helsingør 1953
Jacobs, Els M.: *Koopman in Azië. De handel van de Verenigde Oost-Indische Compagnie tijdens de 18de eeuw.* Zutphen 2000
Kromhout, R. (red.): *Het machtige eyland. Ceylon en de VOC.* Haag 1988
Landwehr, John: *VOC. A Bibliography of Publications Relating to the Dutch East India Company, 1602-1800.* Utrecht 1991
Linschoten, Jan van: *Itinerario, Voyage ofte Shipvaert van Jan Huygen van Linschoten naer Oost ofte Portugaels Indien.* Brygge 1596
Meilink-Roelofsz, M. A. P. m.fl.: *De archieven van de Verenigde Oostindische Compagnie 1602-1795.* Haag 1992
Nederlandsch-Indisch Plakaatboek 1602-1811, bind 1-17, Batavia og Haag 1885-1900
Nieuhof, Joan: *Zee- en Lantreize door verscheide Gewesten van Oostindien.* Amsterdam 1682
Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, bind 1-10. Leiden 1911-1937
Parmentier, Jan & Ruurdje Laarhoven (udg.): *De avontuuren van een VOC-soldaat. Het dagboek van Carolus Van der Haeghe 1699-1705.* Zutphen 1994
Reehorst, K. P. ter: *Woordenboek der zee-, stoom- en scheepsbouwkundige termen.* Amsterdam 1845
Romburgh, C. G. M. van & C. E. Warnsinck-Delprat: *Tresoor der zee- en landreizen. Beredeneerd register op de Werken der Linschoten-Vereeniging Deel XXVI-L.* Haag 1957
Sepp, D.: *Tresoor der zee- en landreizen. Beredeneerd register op de Werken der Linschoten-Vereeniging Deel I-XXV.* Haag 1939
Stenstrup, Carl: *Scandinavians in Asian Waters in the 17th Century. On the Sources for the History of the Participation of Scandinavians in Early Dutch Ventures in Asia,* i Acta Orientalia, bind 43, 1982
Thomle, E. A.: *Organist Johan Ludvig Schweigaard,* i Personalhistorisk Tidsskrift, 2. række, bind 3, 1888
Valentyn, Francois: *Oud en Nieuw Oost-Indien,* bind 1-8. Dordrecht/Amsterdam 1724-1726.
Winius, Geroge D. & Marcus P. M. Vink: *The Merchant-Warrior Pacified. The VOC (The Dutch East India Company) and its Changing Political Economy in India.* Delhi 1991
Woordenboek der Nederlandsche Taal, bind 1-(25), Haag 1882-(1990)
Yule, Henry & A. C. Burnell: *Hobson-Jobson. A Glossary of Colloquial Anglo-Indian Words and Phrases,* London 1886
Zandvliet, Kees: *Mapping for Money. Maps, Plans and Topographic Paintings and their Role in Dutch Overseas Expansion During the 16th and 17th Centuries.* Amsterdam 1998.

Utrykt materiale

Kongelige Bibliotek

Ny kgl. Samling, 134, folio (Jens Mortensen Sveigaards Ostindiske Rejsebeskrivelse)
Ny kgl. Samling, 134, folio, tillæg (Tegning af elefantkorral)

Ny kgl. Samling, 135, folio (Jens Mortensen Sveigaards Orientalske Appendix)
Ny kgl. Samling, 388, kvarto (Dagbog fra en ostindiefart på Oldenborg 1672-1675)
Ny kgl. Samling 2168, folio (Journal ført på seks rejser til Trankebar 1718-1730)

Rigsarkivet
Danske Kancelli, Jyske Registre 1712, nr. 138
Danske Kancelli, Koncepter og indlæg til Jyske Registre 1712, nr. 138

Nationaalarchief, Haag
Archief Voorcompagniëen 135, Skibsjournal for *Gelderland* 1601.

Det første kapitel

Indeholder først om en synderlig og sælsom lyst, som jeg har haft til rejsen; dernæst mine forældres forhindring, hvorvel endelig konsent herudi; siden min afsked og bortrejse ad Aarhus og København; hvad tjeneste og husbonder jeg har haft udi Sjælland og Norge; min afsked og rejse fra Norge ad Holland til.

Lige den samme lyst og ædle begæring, som mangen en udi verden er overkommen, om adskillige kongeriger og landskaber at gennemrejse og besøge, har mig ogsaa udi min ungdom dertil opvækket. Ja, selv da jeg næppelig udaf min barndom var kommen, og min aand var endnu ubekvem til nogen redelighed at udsvælge, ikke desto mindre saa fornam jeg udi mig en meget kraftig, hvorvel lønlig og forborgen, bevægelse[1] (omtrent fra mit tiende aar af). Hvilken jeg ingenlunde kunne imodstaa, men til mit sinds fornøjelse og sagens udføring i sig selv, foruden nogen kendelse paa ondt eller godt, støttede mig sluttelig i det besværlige og møjsommelige levned, hvilket jeg derefter ved Guds naade henved de tyve aars tid med mere bestandighed har omhilsnet. /1v/

Da, eftersom min kære moder og stedfader sligt af min daglige omgængelse vel fornam, søgte de mig slige tanker af hovedet at udprædike og afraade, eller og med magt at opholde. Først formedelst mine unge aars skyld, for det andet om mig i fremtiden udi i mine forfædres profession, nemlig bondestanden, at employere, hvortil jeg ganske og aldeles ingen lyst havde.

Det samme vel bemærkende, saa har de endelig (efter nogle aars forløb) det gamle ordsprog observeret, at der sjældent fanges harer med uvillige hunde, og derfor mig udi mit forsæt bevilget. Hvilket jeg efter en sønlig taksigelse og afsked, (der jeg seksten aar og ni dage udaf min alder havde erlanget, som var i det aar sekstenhundrede femogtresindstyve efter vores naaderige forløsning), den 25. dag i april udi den værdige hellige trefoldigheds navn begyndt har.[2] Og er samme dag rejst fra mit barnefødested Sveigaard (liggende i Nørrejylland i Hads herred udi Bjergager sogn) til Saxild-land, (som er straks derved), hvor samme tid laae en skude ganske sejlfærdig, som jeg traadte ind udi.

Den 26. april 1665. Kom vi til Aarhus, hvor jeg tog mit logement hos min moders moster, Sidsel Jensdatter, salig Christen Madsens, som boede paa Badstuegade udi enkeboderne.

Den 4. maj 1665. Efter at jeg havde taget min venlige afsked fra moster, er jeg om morgenen tidlig gaaet under sejl med en bojert,[3]

1 Tilskyndelse, drift.

2 Sveigaard må således være født den 16. april 1649.

3 Bojerten fandtes i mange størrelser, men almindeligst var den som et lille buttet dæksfartøj med to master og sværd på siden.

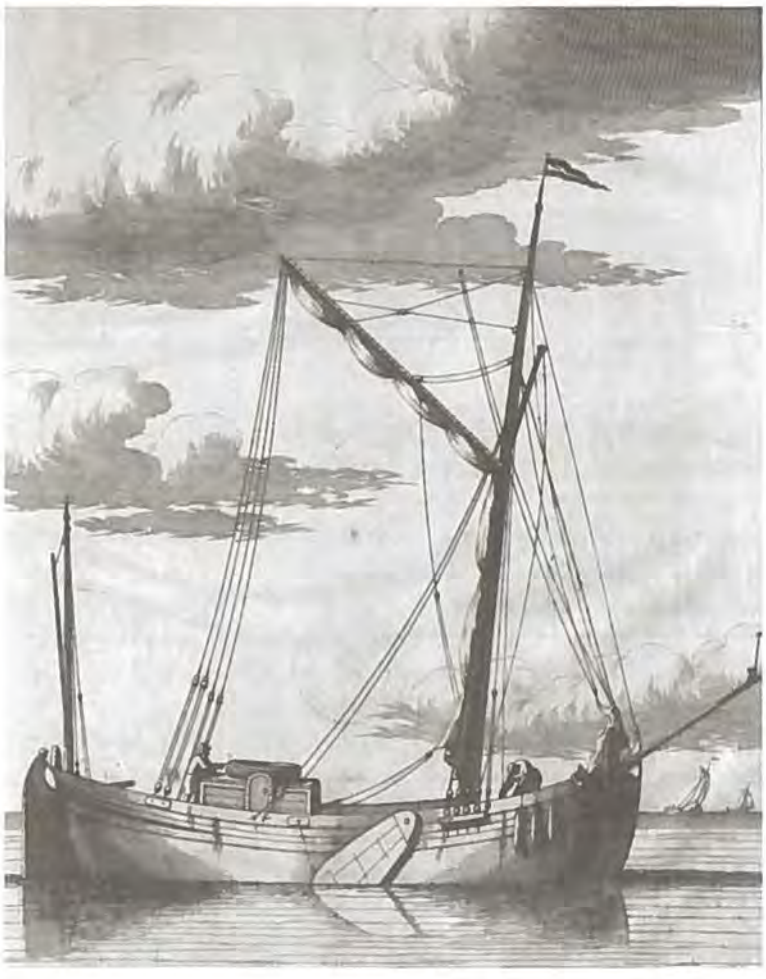

Tomastet bojert med sidesværd. (Aubin).

som skipper Jakob Jakobsen den tid førte, destineret ad København til. Vi havde en god vind med en redelig[1] kuling. /2r/

København

Den 5. maj 1665. God tid lod vi ankeret falde udenfor Københavns pæle. Skipperen foer i land at klarere paa Kongelig Majestæts toldbod. Siden blev bommen aabnet, og vi sejlede ind i havnen. Passerede Hans Majestæts skibsflaade, hvilken lod sig til syne, (alligevel den var utiltaklet), som slotte og kasteller udi søen. Dernæst Bremerholm og siden den kostelige vindebro,[2] som separerer København fra Christianshavn. Derefter lagde vi an for Hans Majestæts tøjhus, hvor bojerten skulle losse. Jeg kontenterede[3] skipperen for sin fragt og gik ind i staden.

Kom udi logement hos ærlig og velagtbar mand, hr. Peder Jørgensen (den tid Kongelig Majestæts underbyfoged), hvor jeg laa og forventede lejlighed at komme til Frederiksborg.

1 Passende, rimelig.
2 Knippelsbro.
3 Betalte.

Imidlertid gjorde jeg mit overlang[1] nysgerrige sind fyldest for det første om til at bese det overgamle lovelige kongelige hus, Stejlborg,[2] hvor den aller ældste krone, som findes i kristenheden bliver bevaret, og den første konge i Europa, hans højlovelige efterkommere deres residens holder. For det andet den overmaade skønne børs med sit omsluttede syv-lindormstaarn, hvilket anno [1626] Hans Majestæt Christian den Fjerde, højlovelige ihukommelse, har ladet opbygge. For det tredie det runde taarn ogsaa af samme salige herre anno [1637] funderet, hvor det vidtberømte Kongelige Bibliotek (med lænker)[3] er at finde – foruden mangfoldige andre rariteter, som der kan beøjes.

For det fjerde /2v/ besaa jeg ogsaa Hans Majestæts skibsbyggeri paa Bremerholm, hvorudi mange slags haandværksfolk (foruden andre) har deres gode næring. Iblandt andet, som notabelt var, da observerede jeg, hvorledes baade billedhuggerne saavelsom malerne trodtserede[4] hver andre udi deres kunster, (som paa Hans Majestæts bekostning til skibenes sirat blev gjort baade uden og inden, om dem dermed at staffere). Thi der kunne for en liebhaver med største fornøjelse ses adskillige kuriositeter, saasom den gamle graa Neptun med sit grønne skæg ridende paa en af hans bedste søheste, holdende udi hans højre haand et saltfiskagtigt scepter, som er en tretandet gaffel. Den kunst,[5] som Josef (Sankt Marias trolovede mand) havde lært, bliver der daglig meget kunsteligt øvet, hvorunder de findes, som artigt ved at bygge saa prægtigt et driveslot, saa at alle indvaanerne udi den blaa verden med deres overherre, alias søgud, maa sitre og bæve derfor. Andre bevise med deres værk, saa[vel] udi udhugningen som udskildringen, at de af fru Naturs egne bryster havde udsuget, den rette kunst om til at faconere forskellige korpuser[6] som for eksempel Phøbus' dejlige ansigt med hendes forgyldte krøllende lokker; Luna med sit sølvfarvede halve ditto (forselskabet med utælbare glimrende stjerner, som paa den himmelske stjernerunde udi forskellige figurers lignelse af de kreaturer, som findes paa jorden og i havet, ved den allerhøjestes bestyrelse den søfarende mand til største underretning indstillet); den gamle Adam /3r/ med sin bedragelige Eva; Kain, den første manddræber over sin broder Abel; Noa med sin drivende ark i syndfloden; Abraham ofrer sin søn Isak; Jacob vogter sin morbroder Labans faar; David fælder den store Goliat; David lover Herren med harpeslag[7] ... med mange andre tusinde figurer, baade gejstlige og verdslige, som der blev repræsenteret. /4v/

Ydermere hvad sig denne vidtberømte kongelige residensstad med sit faste og vel fortificerede kastel, kostelige velopbyggede kirker og huse, berømmelige negotie,[8] adskillige slags haandværksfolk saavelsom god politi og borgerlig regering[9] er anbelangende – derom at handle synes mig unødigt, eftersom min gunstige landsmand af daglig erfaring det samme noksommelig kan være bevist. Tilmed

1 Efterhånden.

2 Ældre betegnelse for Københavns Slot.

3 I visse ældre biblioteker var bøgerne lænket til reolerne for at hindre tyveri. Dette har dog vist aldrig været tilfældet i Det Kongelige Bibliotek.

4 Egl. trodsede, kappedes med.

5 Tømrerkunsten.

6 Skikkelser.

7 Udeladt herefter er endnu flere religiøse og mytologiske opremsninger.

8 Handel.

9 Offentligt styre og tilsyn med lovenes overholdelse samt opretholdelse af almindelig sikkerhed, ro og orden.

er ej mit øjemærke mig med nogen beskrivning at bemøje, med mindre Gud vil spare livet, og lykken vil gøre mit nysgerrige sind fyldest om andre fremmede lande at besøge, hvilket ikke i denne stund manquerer paa courage, men vel paa gode runde skiver[1] eller ogsaa en ung kuriøs herre, som sig noget ville forsøge udi den store runde.[2] Dog formedelst jeg nu begge parterne mister, maa jeg patientere[3] og probere, hvad min medgivne rekommendation vil virke.

Hillerød

Den 11. maj 1665. Om eftermiddagen rejste jeg fra København og kom om eftermiddagen til Hillerød (liggende næst ved Frederiksborg). Jeg begav mig straks til min promotor, hr. Jørgen Sørensen, den tid Kongelig Majestæts skriver og ridefoged over Frederiksborg Amt. Overdrog ham min rekommendation, hvorpaa jeg ogsaa af ham blev antagen for en dreng udi skriverstuen.

Men se, kort tid derefter kom der tvende af Hans Majestæts lakajer[4] (med kongelige breve), som skulle succedere udi min husbonds sted – den ene for slotsskriver og den anden for ridefoged. Hvorover den forhaabning, som jeg tilforn havde haft til mit avancements erlangelse[5] (der paa stedet), da var ude. /5r/

Den 18. september 1665. Forlod jeg dette meget prægtige og overmaade skønne kongelige slot Frederiksborg, (hvilket, om man det rettelig skulle beskrive, vil en aparte bog dertil fornøden gøres). Rejste saa med min husbond ad København, hvor jeg tog min afsked fra ham, hvilket han mig meddelte paa et helt aars tid, uanset jeg havde ikkun tjent ham udi 18 uger og 4 dage. Dets indhold lyder saaledes:

Kendes jeg Jørgen Sørensen, Kongelig Majestæts skriver og ridefoged over Frederiksborg Amt, og hermed for alle vitterlig gør: At nærværende pasviser Jens Pedersen [sic!] Sveigaard har tjent mig et aars tid for en dreng udi skriverstuen og imidlertid udi samme sin tjeneste skikket og forholdt sig tro, flittig og vel, som det en ærlig tjener vel egner og anstaar, saa jeg ej ved at beskylde i nogen maade. Og eftersom han sin fortun og lykke paa andre steder agter at søge, har han hos mig om sin afsked tjenstlig anholdt, hvilket jeg ingenlunde har vidst at nægte, men ham hermed fra mig med vilje og venskab forløver[6] og afskediger, saa han herefter maa være og tjene, hvor ham lyster, og hos hvilken god ærlig mand, hans tjeneste behøves. Er derfor til alle og enhver, som fornævnte Jens Sveigaard hænder for at komme, min tjenstvillige begæring, at de ham for min (og hans tro tjenestes) skyld ikke alene ville lade fri og ubehindret til lands og vands passere og repassere, men endogsaa til det bedste være beforderlig. /5v/ Sligt forskylder jeg gerne igen imod enhver efterstand og kondition, som mig slige eller andre maader forekommende vorder, til des ydermere beskrivelse, har jeg min

1 Der hentydes sandsynligvis til pengestykker.

2 Efter alt at dømme menes den store dannelsesrejse, »le grand tour«.

3 Have tålmodighed.

4 Det var ikke ualmindeligt at lade lakajer få embeder og stillinger, hvortil de manglede forudsætninger. Fænomenet kaldes lakajisme.

5 Opnåelse.

6 Fritager for tjeneste.

egen haand underskrevet og mit sædvanlige signet hos trykt. / Actum Frederiksborg den 18. september anno 1665. / Jørgen Sørensen. LS.

Da jeg nu saaledes havde bekommet min afsked fra ermeldte min husbond, saa kom jeg udi logement hos velagtbar mand, Laurits Christensen Bang, som boede bag den gamle børs, hvor jeg laa og patienterede efter en anden lejlighed. Imidlertid var samme mand ofte min tjeneste begærende, men formedelst det hverken kunne strække sig til nogen lærdom eller avancement for mig udi fremtiden, saa maatte jeg ikke for min slægt[1] Laurits Christensen Aarhus, som ham selv tilforn havde tjent udi 11 samfulde aar og bedst vidste hans vilkaar.

Slagelse

Anno 1666 den 8. juli. Begav jeg mig udi tjeneste hos ærlig og velagt mand, Peder Carstensen, den tid Kongelig Majestæts tolder og byskriver udi Slagelse. Hos ham var ej heller nogen forfremmelse for mig at forvente, hvorfor jeg gav ovenbemeldte min slægt det samme skriftlig til kende. Noget derefter bekom jeg en missive fra ham, at jeg skulle opsige min tjeneste og til første lavdag[2] komme ud til København, hvor han da skulle skaffe mig en kondition hos en af renteriskriverne ved navn Peder Madsen.[3]

Derpaa sagde jeg min husbond op, men formedelst han var kommen udi noget lapperi[4] med en trætte,[5] som han skulle udføre for hans søster, Maren Carstensdatter, (som kort tid efter hendes giftermaal med Jochum /6r/ With, borger sammesteds, udi hans absentie føder en ung søn en lørdag og søndag om natten, lader saa barnet lønlig bære op til den landsby Bjerre, hvor det fandtes om andendagen paa kirkegaarden af hendes egen broder, hr. Hans Carstensen, (som boede der i byen). Han lader det optage for en hitling[6] og døber det. Imidlertid gør moderen (til samme hitling) sig færdig og gaar tillige med andre Guds børn udi Sankt Peders kirke til højmesse og hjem igen, ret ligesom hun havde ingen skade i saa maade. Men Fama[7] vidste vel hastelig denne gerning, (hvilken var mere bestialsk endsom menneskelig), udi ministrenes[8] øren der paa stedet at indblæse, saa at ved deres forsigtige og hemmelige inkvirering iblandt kvindekønnet den ganske sag blev aabenbaret og givet generalfiskalen[9] i hænde). Med denne proces at føre til endelighed havde min husbond meget at forrette udi København. Thi kunne jeg ikke opvarte hans hjemkomst, mig uden skade. Lod ham derfor ved min madmoder først tilskrive og det samme derudi tilkendegive.

Den 2. april 1667. Siden tog jeg tvende borgere og udi deres presentie overleverede til bemeldte min husbonds hustru alle de bøger, breve og dokumenter, som raadstuen, tinget og toldvæsenet angik. Dernæst toldkisten med hvad penge, der var udi, og for resten aab-

1 Slægtning.
2 En efter loven fastsat dag eller frist, fx retsdag til en sags endelige afgørelse.
3 Se G. N. Kringelbach, *Den danske Civile Centraladministrations Embedsetat 1660-1848*. Kbh. 1889, s. 278.
4 Ligegyldig sag.
5 Retssag.
6 Hittebarn.
7 Rygternes gudinde.
8 Embedsmænd, præster.
9 Øverste danske retsanklager.

nede jeg mit skrin og lod dem /6v/ udtage og visitere alt, hvad som der var udi. Skikkede det saa straks af huset, bad mændene vel at ihukomme og drages til minde, hvad som helst i saa maader passeret var. Tog saa min afsked fra dem samtlige.

Gik saa til en af raadmændene, Jens Knudsen kaldet, gav ham min lejlighed til kende, deslige at jeg frygtede for mit pas, formedelst min husbond ej var hjemme, tilmed at det var imod hans vilje, at han skulle miste mig. Hvorpaa han forsikrede mig et fuldkommen raadstuevidne,[1] naar jeg det begærede til mit komportements[2] bevislighed. Dermed lod jeg alting bero og tog mit logement hos min slægt, den dyd- og gudselskende matrone Anne Juels.

Anno 1667 den 3. april. Rejste jeg fra Slagelse.

København

Den 4. april 1667. Ankom vi til København og udi logement hos forbemeldte min slægt, Laurits Christensen Aarhus. Men formedelst han (noget tilforn) var bortrejst ad Norge til, (om der hans næring ved søfarten at fortsætte), saa blev alle de gode løfter, som fornævnte Peder Madsen, renteriskriver, havde gjort og tilsagt ham, (nemlig at han skulle antage mig), forandret til lutter løgn og bedrageri.

Den 20. november 1667. Forlod jeg dette bedragelige menneske og kom i tjeneste hos den ærlige agt- og velfornemme mand, Bertel Jespersen, den tid de fattige forstanderes oldermand udi København, paa den kondition, at jeg skulle antage en liden vinkælder, som han havde under hans[3] (i Kompagnistræde) og at staa for regnskab saavelsom stille kaution, (naar min slægt kom hjem). Men formedelst der ganske liden næring eller /7r/ aftræk var, saa tyktes hverken jeg selv eller min forlover (efter hans hjemkomst), at det kunne være gavnligt for mig i fremtiden, men bedre at kvittere.[4]

Anno 1668 den 6. februar. Gjorde jeg regnskab for, hvad jeg havde haft under hænder. Fik saa udi god mindelighed orlov fra ovenbemeldte min husbond og drog ind udi mit gamle logement igen.

Norge

Den 19. april 1668. Resolverede jeg mig til i det velsignede Jesu navn at rejse ad Norge (med min slægt, som da var ganske sejlfærdig) at probere, om lykken ikke bedre ville favorisere mig der ved pennen endsom udi mit eget fædreland. Samme dag under sejl.

Den 6. maj 1668. Arriverede vi til Laurvigen[5] med vor skude fuld af danziger rug.

Den 17. maj 1668. Kom jeg udi tjeneste hos den ærlige højagtbare, viise og velfornemme mand, Søren Herculisen Barckmand, den tid Kongelig Majestæts raadmand udi Tønsberg, saavelsom foged og forvalter over Brunla Len (søndenfjelds i Norge). Det var en god ærlig og oprigtig mand, som havde nok for mig ved pennen at for-

1 Attest fra rådstueretten.
2 Adfærd, opførsel, forhold.
3 Ord mangler i teksten, fx hænder eller hus.
4 Forlade.
5 Købstad i det sydøstlige Norge.

rette lade – deslige med rejsen hid og did i landet at indfordre og udgive Hans Majestæts skatter og kontributioner. Men for resten var der ingen avancement at formode, og /7v/ fortjenesten liden eller ingen hos bonden, som imod forrige tider at regne var forarmet. Min løn var 24 rigsdaler om aaret, hvilket ikke synderligen kunne strække sig videre endsom til min ekstra, saa at dette ikke heller kunne synes til nogen fordel for mig i længden. Hvorfor jeg opsagde ogsaa denne min husbond udi lovlig tid med dette foretagende at rejse ad Holland til.

Anno 1670 den 1. maj. Har jeg overleveret til min husbond, hvad bøger, regnskaber og andre dokumenter, som jeg havde haft under hænder, og taget min rigtige afsked fra ham, lydende som følger:

Søren Herculisen Barckmand, raadmand udi Tønsberg, Kongelig Majestæts foged og forvalter over Brunla Amt, kendes og hermed for alle vitterligt gør, at nærværende pasviser, Jens Pedersen [sic!] Sveigaard, har tjent mig udi tvende fulde aars tid for en rejsekarl, og imidlertid har han skikket og forholdt sig ærlig, trolig, flittig og vel. Saa jeg ved ham intet at beskylde i nogen maader. Deslige har han gjort mig rigtig rede og regnskab for alt, hvad han for mig har haft under hænder, være sig Hans Kongelige Majestæts skatter, regnskaber eller og andet, som han af mig har været betroet. Saa jeg takker ham godt udi alle maader. Og eftersom han nu sin fortuna og lykke paa andre orter[1] videre agter at søge, da har han udi lovlighed hos mig om sin rigtige afsked tjenstligt anholdt, det jeg ham ingenlunde kunne vide /8r/ at nægte, men er nu skiltes og afskediget fra mig med vilje og godt venskab. Saa han herefter maa være og tjene, hvor ham lyster, og hos hvilken ærlig mand, hans tjeneste behøves. Er derfor min venlige begæring til alle og enhver efter stand og kondition, at de fornævnte pasviser, Jens Sveigaard, ikke alene til lands og vands, hvor hans retfærdige rejse sig begive kan, lader fri og uforhindret passere og repassere, men endogsaa ham for samme sin tro tjenestes skyld til det bedste være beforderlig. Saadant forskylder jeg gerne igen imod enhver af Eders, om nogen mig med med lige rigtig beskeden forekommende vorder, og desto ydermere standhaftig beskrivelse, har jeg min egen haand herneden underskrevet og mit sædvanlige signet hos paatrykt. / Actum Laurvigen den 1. maj Anno 1670. / Søren Herculisen. LS.

Amsterdam

Den 3. maj 1670. Gik jeg under sejl fra Laurvigen med en frisisk fløjte[2] *De Kath* kaldet, hvorpaa var skipper Abe Sivertsz Kath van Hinloopen.[3]

Den 12. maj 1670. Arriverede vi (Gudskelov lykkeligt) for Amsterdam, hvor jeg kom udi logement paa Rapenburg[4] i 't Noorse Bos hos en mand ved navn Barent Michielsen, en skaaning. Min intention var at søge lejlighed hos den ene eller anden dansk herre-

1 Steder.

2 Fløjten var en nederlandsk opfindelse fra slutningen af 1500-tallet. Den havde et meget fyldigt skrog og var udstyret med undermaster og stænger. Denne gode tremastede sejler med stor lasteevne og lille besætning (ofte 15 mand) var en vigtig årsag til den nederlandske succes i europæisk og oversøisk søfart.

3 Den sidste del af navnet angiver hjemstedet.

4 I det centrale Amsterdam, nær Oude Schans med Montelbaanstoren.

Det Ostindiske Hus var VOCs domicil i Amsterdam og rummede både administration og lagerfaciliteter. Stik af Herman Schoute, 1783. (Amsterdams Historisch Museum).

mand eller ogsaa en anden grevelig kavaler, som ville rejse ad Frankrig, Spanien eller Italien. /8v/

Den 19. juni 1670. Efter at jeg udi alle maader, (som mig muligt var), havde gjort min yderste flid om til at bekomme en husbond paa slig kondition, som forbemeldt er, og det samme mislykkedes mig, saa resolverede jeg, enten at gaa ad Strædet[1] eller Ostindien til, hvilket som først kunne forefalde. Til den ende begav jeg mig udi et andet logement paa den Geldersche Kaj (tæt ved Camperhou)[2] i Bergen van Noorsbogon hos en mand ved navn Magnus Pietersen (en nordmand). Accorderede med hans hustru, (thi han var selv for skipper rejst ad de vestindiske ejlande[3] til) og skulle give om ugen for kost og seng 5 hollandske gylden. Min ekstra derforuden apart at betale.

Den 20. september 1670. Lod de velædle herrer bewindthebbere[4] fra Det Ostindiske Kompagni trommen slaa om i Amsterdam og udraabe, at alle de liebhavere, som havde lyst og courage til at tjene velbemeldte Kompagni enten ved søfarten eller militsen, skulle forføje sig til Det Ostindiske Hus.[5] Derpaa er jeg (saavelsom nogle hundrede personer) kompareret[6] paa huset og præsenteret vores tjenester. Men formedelst ingen kunne indkomme, med mindre han var rekommanderet, og de tog ingen flere folk an, endsom til seks skibe, saa blev den hunderste del ikke antaget. Jeg ragte[7] dog fast for soldat à 9 gylden om maaneden og fik ¼ rigsdaler[8] paa haanden.

1 Gibraltarstrædet (og videre ind i Middelhavet).

2 I dag kaldet Geldersekade og Kamperhoofd, begge i det centrale Amsterdam nær havnen.

3 Øer.

4 Direktører, forvaltere. Jfr. nederl. »bewind« (styre, forvaltning, opsigt) og »hebben« (have).

5 Kompagniets hovedkvarter i Amsterdam.

6 Mødt frem.

7 Egl. om et fartøj, som kommer til at sidde fast, grundstøde.

8 Rijksdaalder kaldtes også zilverdukaat og svarede til 2½ gylden.

Travlhed på Amsterdams havn, hvor der bygges og repareres skibe samt øves navigation. (Aubin).

Den 23. september 1670. Optog jeg af Kompagniet en liden fyrrekiste og en straabyltsæk, kostede tilsammen paa min regning 5 hollandske gylden og 17 stuyvere.[1] Derefter lod jeg min værtinde forsyne min kiste /9r/ med, hvad som paa slig en rejse fornøden gjordes – nemlig: et halvt anker fransk brændevin à 8 gylden 8 stuyvere; 8 pund[2] tobak à 8 stuyvere er 3 gylden 4 stuyvere; 4 dusin tobakspiber à 2 stuyvere er 8 stuyvere; 2 par sko à ¾ rigsdaler[3] er 1½ rigsdaler; en hovedpude med et sengeklæde for 2½ gylden; 3 par lærredsunderbukser for ¾ rigsdaler; 1 hat for 3 gylden 3 stuyvere; et dusin sortskaftede knive for ½ rigsdaler, 1 pot lemonsaft for 4 stuy-

1 1 gylden var 20 stuyvere.
2 Et amsterdamsk pund var ca. 0,49 kilo.
3 1 rigsdaler var 2½ gylden.

vere; en bog papir, et dusin pennefjer, en liden kande med blæk, penne, saks, naal og traad, butelkander[1] 2 à 3 at tage min rancon[2] udi, item[3] et tomt ankerfad at samle vand udi, tilsammen for 2 gylden – er saa denne udrustning penge [tom plads til beløbet]. Derimod passerede jeg hende en transport[4] (paa Det Ostindiske Hus), lydende paa 150 hollandske gylden, hvilke penge mig skulle afkortes udi min besoldning eller gage efter tvende aars forløb, og formedelst det samme ikke endda kunne tilstrække sig for, hvad som jeg var skyldig bleven udi mit logement, da gav jeg hende en obligation, (som jeg passerede for en af stadens notarius publicues), paa 30 hollandske gylden – dog ej at betales, førend Gud ville, jeg kom hjem igen.

Da alting saaledes imellem os var klareret, tænkte jeg paa det nødsageligste, som var tilbage, nemlig at forlige mig med min Frelser Kristus. Kommunicerede[5] derfor udi den værdige hellige trefoldigheds navn udi den gamle hollandsk-lutherske kirke og bekom (Gud være lovet) den bedste og durableste[6] tærepenge, som min arme sjæl /9v/ paa slig en rejses foretagelse allerbedst havde fornøden, stillende saa for resten min sag udi Herrens haand.

Nota: paa den tid var udi Amsterdam en liden dansk menighed, som havde deres kirke udi et pakhus paa Rapenburg – tværs over for Det Vestindiske Hus[7] – hvor der blev prædiket i den danske tale. Prædikanten var, (som der sagdes), en forløben student fra Christiania i Norge. Denne fik en stor tilløb udi førstningen af det gemene folk, saasom haandværksfolk, tjenestefolk og slige, som ikke endnu det hollandske sprog vel kunne forstaa. Og formedelst denne hans menighed var for svag til at underholde ham, saa kontribuerede den tyske lutherske kirke noget til ham, indtil de tog dem for en ny luthersk kirke at lade fundere og opbygge, hvortil de store penge havde fornøden. Slog derfor haanden fra ham. Men han søgte assistance hos magistraten, hvilke ham bevilgede noget til løn paa den kondition, at han den calvinistiske lærdom skulle anhænge, som han og gjorde. [Han] overtalte til den ende nogle faa (i den sande lutherske lære lidet informerede) personer af hans menighed, som lige ved ham vidste at hænge kappen efter vinden. Dette maa nu saaledes være nok sagt; vi ville os begive til [næste kapitel].

1 Stentøjskander til øl og andre drikkevarer.
2 Ration, tildeling.
3 Endvidere, ligeledes.
4 Overdragelsesbrev, veksel.
5 Gik til alters.
6 Holdbareste.
7 Det vestindiske kompagnis hovedkvarter i Amsterdam.

Det andet kapitel

Som indeholder min bortrejse fra Amsterdam; sejlende af Texel med seks skibe udi en flaade, alle destineret fra det Kammer Amsterdam ad Ostindien; passerer igennem Kanalen; siden de Canariske og Kap Verdiske insuler; en liden beskrivning derom med hvad, som sig videre noteringsværdigt har tildraget paa samme min rejse indtil Kap det Gode Haab.

Den 7. oktober 1670. Efter at bewindthebberne af Det Ostindiske Kompagni til Amsterdam[1] havde ladet trommen slaa om paa alle gader og stræder og derhos udraabe, at alle de, som sig havde begivet sig i deres tjeneste, skulle forføje sig paa Det Ostindiske Hus om der at mønstre, nemlig militsen,[2] thi de søfarende var alt ombord. Saa har /10r/ jeg taget afsked udi mit logement og med mine andre staldbrødre kompareret paa fornævnte ostindiske hus, hvor os blev oplæst nogle artikler angaaende vores forhold udi Kompagniets tjeneste. Fornemlig at vi skulle tjene tro og huldt og redeligt for vores fjender at stande, saa længe vi havde liv og blod, hvilket vi alle med oprakte fingre og vores ed bekræftede.

Siden blev os forelæst Kompagniets forhold imod os igen, nemlig at hvo, som i bemeldte deres tjeneste for sine fjender blev kvæstet eller beskadiget saasom paa øjne, øren, arme, hænder, laar, ben og fødder, da Kompagniet at cavere[3] til den person, som beskadiget blev. Og forliste det hele lem, som over bemeldt er, hos hver paa den højre side, seks hundrede carolus-gylden,[4] og paa den venstre side fem hundrede fornævnte gylden. Deslige for et enkelt lem saasom [en] finger eller to, 30 gylden, og dersom den beskadigede ingen bøde derfor ville have, da Kompagniet at opholde ham hans livstid.

Da dette var gjort, blev vores overofficerer, saasom admiral, skipper, købmand eller bogholder, fænrik og kommandør over soldaterne trakteret paa et herligt maaltid hos bewindthebberne. Og den gemene mand givet et stykke ost og brød, (hvo det ville have), og en hollandsk skilling til kostpenge for hver dag, vi havde ligget, siden vi blev antaget. Derefter enhver bekommet sit gevær og stillede faconligt[5] udi vores rækker og geledder, hvor vi saaledes blev bestaaende, indtil klokken var 4 om eftermiddagen, da vores officerer havde taget afsked fra vores betaalsherrer og befalede os at marchere med os fra huset til Monchelmands Taarn,[6] hvor der laa seks lægtere, en for hvert skib, som tilforn havde indtaget vores kister og køjetøj. Men den store forsamling /10v/ mennesker, som stod paa begge sider af gaderne, som vi marcherede igennem, og saasom

1 Fra Kammer Amsterdam.
2 Man skelnede skarpt mellem soldater og søfolk.
3 Garantere, indestå for.
4 Dette mere officielle navn for gylden (à 20 stuyvere) går tilbage til kejser Karl den Femte.
5 Fint, ordentligt.
6 Montalbaanstårnet i det centrale Amsterdam.

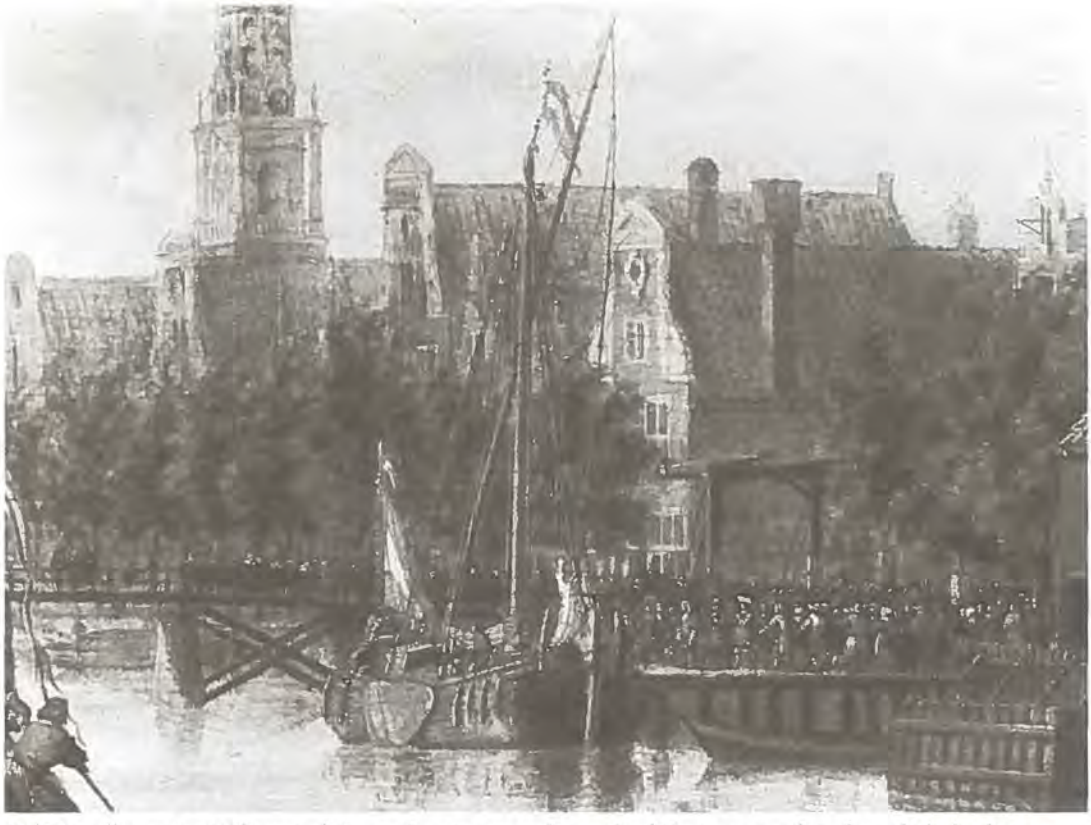

Ved Montalbaanstårnet i det centrale Amsterdam steg sømændene ombord i lægterne, som førte dem ud til selve de store ostindieskibe. Udsnit af maleri af Abraham Storck, 1687. (Amsterdams Historisch Museum).

kvindekønnet, (som dog altid er blødsindet), iblandt andre os beklagede, gik ej anderledes til, endsom vi havde været nogle misdædere, der havde forbrudt livet.

Efter at vi var kommet i lægterne, besøgte enhver sine venner af os der og kom med vin, brændevin og hollandsk kuck[1] at traktere os med og at drikke det sidste vale,[2] hvorunder sig min værtinde og flere personer af mit logement og ej forsømte at lade sig finde med sig tagende overflødig[3] vin om sorgen dermed at nedslukke, hvoraf et parti og saa meget til sig tog, at de med en hast ikke vidste mere at sige af Amsterdam, som de nyligen var kommen af, endsom af Ostindien, den de endnu aldrig havde set. Men jeg for min person kan vidne, jeg havde andet at tænke paa. Enhver da af os bydende den sidste farvel til sine venner og andre bekendte, stak lægtermændene af, ret mod Bomsluten[4] og sejlede ned ad Texel,[5] hvortil vort skib, som vores folk var besheyden[6] paa at være.

Den 11. oktober 1670. Gik vi med vores kommandør, (som var en dansk mand, Laurens Nicolaes Dyrendahl[7] kaldet), først over af lægteren og i skibet *Brederode*,[8] formedelst det var ej før klart at ind-

1 Bagværk i form af kager eller brød.

2 Lev vel, farvel.

3 I overflod, rigelig.

4 Der refereres til de tolv kraftige bomme, som om natten aflukkede selve havnen fra byens kanalsystem.

5 Den sydligste frisiske ø ved udsejlingen fra IJsselmeer i Kanalen.

6 Bestemt, tildelt.

7 Landmåler og militæringeniør for VOC på Malabarkysten 1679-1684.

8 *Brederode* var en fløjte (?) eller jagt (?) på 666 tons, ca. 160 fod lang, bygget 1663 i Amsterdam. Ombord ved afsejlingen var 168 personer. Fartøjet blev lagt op i Batavia 1678.

tage os. Derefter laa vi og tog et parti af vores viktualie ind, saavelsom forvagtede[1] vores admiral for flaaden, som var forordineret paa vort skib.

Afsejling fra Amsterdam

Den 13. oktober 1670. Efter at vores admiral tilforn var kommet ombord, og vinden begyndte at blæse godt af den sydøstlige kant, belastede[2] admiralen at hisse flaget op og skyde et kanonskud, siden at lette vores anker og gaa under sejl, vores forehavende rejse at befordre udi den /IIr/ Herres Jesu Kristi navn. Hvilket straks blev efterkommet. Og lettede vi seks skibe samtlige vores ankre og gik til sejls De Spaniers Gat[3] ud, hvert skib udi rang[4] som følger: 1. *Brederode* for admiral,[5] 2. *Sparendam* viceadmiral, 3. *Tulpenborg* saasom schoutbynacht,[6] dernæst 4. *Damiaten*, 5. *Nysenborg* og 6. *Byrren*, hvoraf de tvende første var destineret til Ceylon og de andre fire sidste til Batavia.[7] Gud give os alle en lykkelig og beholden[8] rejse. Amen.

Nota. Enhver kristen sjæl, som sig begiver paa denne eventyrlige rejse, maa vel sukke med den kongelige profet David, udaf den 69. salme vers 15, 16 og 30. Frels mig af dyndet, at jeg ikke drukner, at vandfloden ikke synker mig ned, og at dybheden ikke sluger mig. Thi jeg er elendig, og jeg er bange, Gud lad din hjælp beskærme mig. Saa skal trøsten komme dig i hjertet. Af Esajas 43 vers 1[-3], der han siger: Frygt dig ikke; thi jeg frelste dig, jeg kaldte dig ved navn. Du est min. Thi naar du gaar igennem vandet, da vil jeg være hos dig, at strømmene skulle ikke drukne dig. Thi jeg er Herren din Gud, den hellige i Israel, din frelser. Gør saa med patriarken Jacob Herren et løfte, af Genesis 28 vers 6, og sig: Om Gud bliver hos mig og beskærmer mig paa denne vej, som jeg nu rejser, og giver mig brød at æde og klæder at slide og fører mig hjem igen til min faders hus med fred, da skal Herren være min Gud.

Den 14. oktober 1670. Belastede vores skipper, Herr Simensz van Vaerden, at stille alting (ved hans overstyrmand og andre skibsofficerer) udi behørlig ordre inden skibsborde, saasom folkene at fordele udi tvende kvarterer eller vagter, saavel de militære som /IIv/ søfarende – den halve part af hver slags udi en vagt – saavelsom 7 mand ved hver bakke, paa det at butteleren[9] desbedre kunne distribuere skibskosten under[10] dem, baade ved vægt og maal, som det sig burde, med videre som inden skibsborde paa slig en rejse manerligt[11] kunne være.

Samme dato blev en [af] vores matroser kommanderet paa udkig paa fokkeraaen at se ud, (som sædvanligt er), efter de andre skibe af vores flaade eller andre fremmede. Da faldt han ned og slog sit laar i stykker. Men han var noget beskænket af brændevin, hvilket er en gemen plage under det folk – de gode undtagen.

Den 15. oktober 1670. [Naaede] vi at passere Kanalen og havde England med det kastel Dover og den insul Wight, som vi helt nær

1 Ventede på.
2 Befalede.
3 Spanjaardsgat er en sejlrende ved Texels sydøstspids.
4 Rækkefølge.
5 Hovedskib i konvoj, flagskib.
6 Kontreadmiral.
7 Batavia (vore dages Jakarta) på Java var kompagniets hovedkvarter i Asien.
8 God, uskadt, velbeholden.
9 Proviantforvalter, proviantskriver.
10 Blandt, imellem.
11 Passende, sømmeligt.

forbi sejlede, om styrbord og Frankrig med den stad Calais om bagbord, som vi saa tillige, liggende rolige over for hverandre. Vi har her udi Kanalen en stor storm udstaaet.

Den 16. oktober 1670. Faldt nok en anden matros ved navn Hans Radix fra Kongsberg ned fra bemeldte fokkeraa paa tvende andre matroser og slog dem begge, saa de maatte gaa til køjs deraf. Men han, som faldt, skadedes ej ved et haar.

Den 17. oktober 1670. Om natten ragte vi af Kanalen og i Den Spanske Sø med en stor storm.

Den 19. oktober 1670. Endnu kontinuerer stormen, og mister skibet *Byrren* sin ene bramstang.

Den 20. oktober 1670. Stormen holder endnu haardeligt ved, og er de tvende skibe, nemlig *Sparendam* og *Damiaten,* kommen fra vor flaade og ved ikke, hvad kurs de har taget. /12r/ Samme dato har vi et engelsk skib opsejlet.

Den 21. oktober 1670. Har vi haft højden af de smaa ejlande, Barles, Barlengas eller Barlenoas kaldet, hvorved udstrækker sig et rev, liggende ret over Portugal.[1] De søfarende personer, som her forbi passerer, har en gammel sædvane, nemlig at døbe eller lade dem falde fra raaen, som ej har været her tilforn. Hvorfor vores højbaadsmand, schiemand[2] og deres mather[3] gjorde alting klar at løbe dem fra raaen, som ej ville godvilligt kontentere dem efter den gamle skibsret, som de sagde af kejser Karl selv at være konfirmeret. Et parti af vore militære murmererede[4] derover. Endelig har vores admiral givet fornævnte skibsofficerer noget til drikkepenge in generaliter for os, som her ej tilforn har været, hvormed alting var godt.

Den 26. oktober 1670. Lod vores Hr. admiral løse et kanon-[skud] og det hvide flag vaje om med de andre skibes overhoveder af flaaden passiaring[5] at holde. Samme dato fik vi vores rancon af ost, nemlig hver mand 3 middelbaar[6] for den hele rejse. Og begyndte vi nu ret at komme udi varmen.

De Canariske Øer

Den 27. oktober 1670. Fik vi De Canariske Ejlande i sigte, og den 28. om formiddagen passeret tvende deraf, nemlig Tenerifa om styrbord og Pica de Canaria om bagbord, hvilken er meget høj og stejl, saa at naarsomhelst det er klart vejr, kan man se det over de [tom plads til tallet] tyske mile[7] udi søen. Belangende disse ejlande af Canarien, saa kaldtes de i fordums tid Insulæ Fortunatæ, (det er paa dansk Lykkens Ejlande), hvorvel dens eller deres egenskab meget fra navnet forskilles.[8] I det aar 1328 ved tilfælde /12v/ opfundet ved en Macham eller Marcham, en engelskmand, ved hvilken aabenbaring Louis de Cerdero tvende aar derefter sig derhen begav, havde vel tilladelse af sin konge, Pedro van Arragon, frihed det samme at indtage. Men han beholdt som besætning ikke længe, blev af Johan 2., konge af Castilien, i det aar 1405 udstødt.[9] ...

1 Omtrent ud for Lissabon.
2 Højbådsmandens assistent.
3 Læredrenge, elever.
4 Mumlede, murrede, knurrede.
5 Samtale, rådslagning.
6 Mellemstore (om oste) med en vægt på 7-8 pund, oftest edammeroste.
7 En tysk mil var fire sømile.
8 Adskiller sig.
9 Herefter er udeladt en længere udredning om øernes historie mv.

Pico de Tenerifa rejser sig dramatisk direkte fra havet 1718. (Kgl. Bibl., NkS, 2168, folio).

Canaria har 120 engelske (eller [tom plads til tallet] tyske mil) i sin omgang, er overflødig af mange gode levnedsmidler som geder, okser, æsler, svin, byg, ris og adskillige urter, druer og andre skønne frugter. Tenerifa er i mangfoldighed af indvaanere (eller indbyggere) ikke mindre end Store Canaria, og gaar dette (sidste) i vin og druer (det andet) over, giver aarlig en utrolig mængde af (canarisk) vin ud. Trodser saaledes den ganske verden formedelst sin frugtbarhed. Dens høje pik (Pico de Canaria) eller Teyda kaldet gaar saa højt i luften, at den samme ikke alene den anden del af luften synes at igennemtrænge, men som til i himlen selv at gaa. Hvorfor denne rotz,[1] hos Lærius, Atlas og Olympus bliver kaldt. Man regner den samme 15 mils[2] højde at have.[3] Er ved skønt vejr 120 – somme siger 300 – engelske mile[4] langt i søen til at se. Tjenende saaledes for en treffelig bækken (eller varde). Det ejland ligger 20 tyske mile[5] fra Store Canaria (og siden de andre 7 mile fra hinanden imellem Afrika og Amerika, udi /13v/ dette Mare Atlantico beliggende).

Det ejland Hierro – eller Jern – beviser sig selv og meget højt at være, liggende fra Store Canaria sydlig og vesterlig, hvilket land til

1 Klippe, bjerg.
2 En amsterdamsk mil var ca. 5,9 kilometer.
3 Højden er 3.718 meter over havet.
4 En engelsk mil var ca. 1,5 kilometer.
5 En tysk (og dansk) mil var ca. 7,5 kilometer.

ansien[1] af de andre synes, naar solen der højest er, ufordragelig hede at falde. Det er ellers berømt formedelst et træ, som det har, (hvilket altid grønnes og stedse med en sky bedækket, hvoraf dets blade altid fugtige og vaade er), og det ligesom den underlige stenrotz udi ørkenen meget sødt vand (baade mennesker og kvæg til vederkvægning) udgiver.

Af disse ejlande blev Lancerota i det aar 1596 ved den engelske Leonidas, (som var greve af Cumberland), indtaget og Tenerifa fire aar derefter. Af de hollandske er det første plyndret og det andet afbrændt, siden hvilken tid de begge bedre er bleven forstærket. Tyrken lader sig gerne ved disse ejlande finde med deres skiberum om kristne skibe at oppebie og de søfarende at forraske.[2] Den, som nysgerrig er, han kan videre undersøge Thomas Herberts »Sø- og landrejser igennem Asia og Afrika«, gjort 1626, og det paa folio 2 à 3, saavelsom Abraham Gölnitzius p.m. 82, 83, 1, 2, og Eberhart Schulteis (anno 1650) i deres udgivne »Geographio« beskreven.[3]

Samme dato om eftermiddagen døde en af vores mestertømmermænd, (som var kommen sygelig ombord). Han blev indsyet udi i sit sengeklæde og bunden et par knippelkugler ved hans ben, og saa efter aftenbønnen kastet overbord. Døde af blodgang.[4] Dette var hans fjerde rejse ad Indien.

Den 29. oktober 1670. Døde vores hr. admirals lille barn, og blev det lagt udi en fyrre-, en ege- og en blykiste og siden omsyet med sejldug og harpikset, derefter gravet ned udi vores ballast og ført med os til det ejland Ceylon, hvor det ligger begravet paa Colombo. /14r/

Den 30. oktober 1670. Om morgenen, da kokken skaffede, løsnede skibet *Tulpenborg* et stykke[5] og lod sit flag vaje agter fra kampagnen. Samme dag kom deres slup[6] os ombord med de tidender, at deres skipper var død, som siden blev begravet paa Sankt Vincent.[7]

Den 31. oktober 1670. Saa jeg første gang den flyvende fisk, af portugiserne polodor kaldet, hvorom herefter skal handles paa sine steder.

De Kapverdiske Øer

Den 2. november 1670. Fik vi Kap Verde – eller De Salte Ejlænder – i sigte. Samme dato først bekommet vores rancon af fransk brændevin, nemlig ¼ mutsje.[8]

Den 3. november 1670. Om aftenen kom vi til ankers udi en skøn havn ved det ejland Sankt Vincent paa 4 favne[9] god sandgrund. Dette har vi om bagbord og Sankt Anthony om styrbord.

Kap Verde[10] – eller paa dansk Det Grønne Hoved – er beliggende ogsaa udi det atlantiske ocean under den tropicus cancri eller den yderste bepæling[11] af det tempererede rum eller zone, imellem den 14. og 18. grad midnatske[12] bredde, imod Kap Viridi over, deraf det og sit navn har. Udi forrige tider skulle det hedde, som nogle vil

1 Til forskel, i sammenligning.
2 Overraske.
3 Thomas Herbert, *A Relation of some Yeares Travaile, begunne Anno 1626, into Afrique and the Greater Asia* ..., London 1634; Abraham Gölzius, *Ulysses Belgico-Gallicus* ..., Leiden 1631; Eberhard Schulthes, *Synopsis geographiae*, Tübingen 1650.
4 Dysenteri.
5 Kanon, kanonskud.
6 Sluppen var et lille enmastet fartøj, rigget som en kutter med råsejl.
7 En af De Kapverdiske Øer.
8 Et mutsje var ca. 0,15 liter.
9 En favn var ca. 1,7 meter.
10 Afrikas vestligste punkt.
11 Grænse, afgrænsning.
12 Nordlig.

sige, Hesperiderne, Gorgones eller Gorgades. Herlige ellers adskillige insuler hos hverandre, saasom Sankt Anthony, Sankt Vincent, Sankt Nicolaes, Sankta Lucia, Sankt Jago, Insula De Sal, Bonavista, Insula De Fuego, Insula De May og Insula De Bravo.

Paa den sidste af disse skulle der have været lutter vilde mennesker i det aar 1549. Ellers er de tvende første beboet af nogle portugisiske mulatter udaf Portugal med mange slaver /14v/ og slavinder. Disse insuler tilhører kongen af Portugal. Der er altid en stor hede imellem begge tropics, og i den del af samme tropicis gaar folkene mest nøgne, eftersom det der ingen tider om aaret er saa koldt som hos os ved middagstide. Merbemeldte tvende ejlandes indbyggere underholder dem mest med skildpaddekæren,[1] hvilket de paa en sikker tid om aaret paa Sankt Vincent i stor abondatie ved at fange, koger tran af somme og salter kødet af de andre ind – og siden det samme ved barker overalt hentet og forført. Falder og en mængde af vilde bukke, hvilke de og fanger og skindene deraf som cardewaen[2] bereder. Dette er en skøn forferskningsplads for skibene, hvilke paa lange rejser gaar og kommer.

Bese videre Eberhard Schulthesii geografiæ, folio 921 à 923; Hans Staden van Homborgh udi hans Americanische Rejses Beskrivning; Thomas Herberts Sø- og Landrejser, folio 3; Augustin van Beaulieu i hans fortrædelige Fransche Skibsfart ad Oostindien, gjort anno 1619, folio 3; og Pieter van den Broeck i hans Historische og Journaelsche Antegninger ad Oostindien, anno 1613, folio 23; med flere andre.[3]

Den 4. november 1670. Styrede admiralen vores fanebærer ved navn Jan Baptist og understyrmand Jan Trompetter med 1 kvartermester, 16 matroser og 2 soldater, alle vel forsynede med gevær,[4] som det sig burde, med vores skibsbaad ad Sankt Anthony, dem medgivende noget gement købmandsskab saasom knive, sakse, synaale og andet sligt at forbytte imod forferskning. Da vores folk kom med baaden mod landet, blev de nogle af indvaanerne vaer, hvorfor de stak en hvid næsedug[5] op med /15r/ en kæp, dermed betegnede, at de var venner og ikke fjender. De paa landet beviste samme tegn igen, og kort derefter svømmede tvende af dem ud til baaden og bad dem være velkommen. Vores lod drægen[6] falde, og fænrikken med en soldat og nogle matroser gik ad land at opsøge en god plads, som de kunne ligge sikker med baaden. Thi der, som de først ankom, var de ej sikker for at rage paa strand. Da de var kommen lidt østerlig hen paa landet, fandt de en havn, hvorfor fænrikken styrede matroserne til baaden igen, at de skulle der anlægge. Men eftersom det blæste redeligt haardt, havde de stort arbejde, førend de kom fra vallen,[7] og siden kunne de ikke besejle havnen, som fænrikken var. Maatte derfor gaa ad Sankt Vincent til vort skib igen, hvor de om eftermiddagen kom os ombord igen, og fortællende deres vederfarende.

1 Skildpaddefangst.
2 Corduan er fint læder, oprindelig fremstillet i Cordoba af huder af unge geder.
3 Hans Staden, *Beschrijvinge van America* ..., Amsterdam 1660; Augustin de Beaulieu, *De rampspoedige scheepvaart der Franschen naar Oostindien*, Amsterdam 1669 (fransk udg. 1664); Pieter van den Broecke, *Korte historiael ende journaelsche aenteyckeninghe ... Oost-Indien*, Haarlem 1634; Schulteis og Herbert er nævnt i tidligere note.
4 Våben.
5 Lommetørklæde.
6 Dræganker, lille anker med tre eller fire tænder.
7 Kysten.

Tegning i skibsjournal af menig sømand i arbejde på et af de tidlige nederlandske ostindieskibe. (Nationaalarchief, Haag, Archief Voorcompagniëen 135).

Samme dato. Drog vores admiral med hans kæreste og hendes søster samt skipper, købmand og underkøbmand i land paa Sankt Vincent at lystere der udi det grønne, hvortil var opslagen et telt for dem. Vores kommandør kommanderede 1 korporal og 12 soldater, 8 med snaphaner og 4 med piker,[1] som skulle holde skildvagt for teltet. Og der han drog fra borde, lod skibene deres flag vaje og løsnede deres stykker.

Samme dato blev skipperen paa *Tulpenborg* begravet paa Sankt Vincent, (som her forbemeldt er), og løsnede samme skib alle sine stykker, og soldaterne gav salve, da han blev sat overbord og ført i land. /15v/

Den 5. november 1670. Om morgenen førend dag styrede admi-

1 Lanser.

ralen vores baad til Sankt Anthony igen, at fornemme om fænrikken havde noget udrettet med forferskning til os. Indvaanerne paa fornævnte ejland havde gjort ild paa et brog,[1] saa at vores kunne se og sejle derefter. Kort op ad dagen kom de til fænrikken og befandt, at han havde tilsammen bragt et parti høns og orangeæbler.[2] Derefter blev knivene, naalene og hvad andet købmandskab, som han med havde bragt ad land, hvilket fænrikken forbyttede imod de høns og frugt, som han havde forhandlet, saalænge det kunne naa til, og bød deraf siden penge for det øvrige. Men de havde liden træk[3] til penge, hvorfor det blev baaret i baaden, som var tilbudt, og styrmanden sat til varetægt derover.

Derefter fik fænrikken og soldaterne hver et æsel at ride paa til negeriet[4] eller byen, som de sorte bor, hvilket var et temmelig stykke vej fra stranden. Der de kom til guvernørens hus, undfangede han dem med stor reverens paa sin vis. Derefter begyndte fænrikken at handle med ham om mere forferskning af okser, høns og frugt, hvilket han skulle komme og hente om andendagen, det guvernøren ham og belovede – og nødede ham derpaa til gæst, trakterede dem med godt ungt stegt og sødet æselkød med lemonsaft derover, hvilket de sagde smagte dem saa vel som lammesteg; men det var helt sort i kødet. Tør flækket pisang[5] fik de i plads for brød. Og vand til at drikke, som blev draget udi lædersække, og siden skænket udi klappernødder,[6] som de drikker det af. Da de havde /16r/ holdt maaltid, tog fænrikken afsked fra guvernøren og red tilbage til baaden igen. Lettede drægen op og gik under sejl.

Om eftermiddagen kom han ombord medbringende en kvantitet af høns, orangeæbler, lemoner og tørrede pisanger, trende personer af de fornemste næst guvernøren fulgtes med baaden i henseende at tale med admiralen om, hvad forferskning han ville have og derom at akkordere. Fænrikken tog dem med sig udi sluppen og foer i land ad Sankt Vincent til admiralen med sig tagende nogle orangeæbler og lemoner til en prøve. Om aftenen kom admiralen med hans ganske selskab ombord igen, foruden købmanden, korporalen og nogle soldater, som blev hos teltet.

Den 6. november 1670. Drog admiralen med sin kæreste og de andre officerer i land paa Sankt Vincent igen ligesom tilforn. Vi har haft vores baad i land at fiske i dag, dog lidet fanget, saavelsom og at hente vand, hvilket var meget brak og ondt. Dog bedre inde i landet fandt vi godt vand, men ubelejligt at hente. Om aftenen kom admiralen med hans selskab ombord igen.

Samme dato blev vores andenstyrmand, Jan Trompeter, promoveret til at være overstyrmand paa *Tulpenborg*, efter at deres overstyrmand var bleven skipper i stedet for den, som døde. Og blev vores højbaadsmand paa vort skib andenstyrmand igen, og skibmand[7] højbaadsmand, og baadsmandsmath schiemand, /16v/ og schiemandsmath, højbaadsmandsmath, og en matros schiemandsmath.

1 Tøjstykke.
2 Appelsiner, pomeranser.
3 Tragten.
4 Indisk ord for de indfødtes landsbyer.
5 Banan.
6 Kokosnødder.
7 Matrosunderofficer med opsyn over inventar mv.

Og blev de tvende, som forbemeldt er, af admiralen forestillet paa *Tulpenborg,* og løsnede vi 12 stykker, da han gik fra borde, og *Tulpenborg* 12, da han kom der ombord.

Samme dato om eftermiddagen drog admiralen med hans selskab, som forbemeldt er, ligesom tilforn ad land og kom om aftenen ombord igen. Endnu henter vi vand.

Den 7. november 1670. Styrede admiralen vores underkøbmand og fænrikken, styrmanden og hvad folk, som tilforn har været paa Sankt Anthony, hen med baaden igen, med dem tagende de trende sorte portugisere, (hvilke var, som forbemeldt er, af de fornemste, men saa saa nøgne og stakkels ud som stoddere), og har hidtil været ombord, paa det de noget desbedre kunne komme til rette med de andre indvaanere, om hvad som de af dem ville bytte. Og har admiralen ladet forbyde, at ingen maatte handle noget med fornævnte indvaanere, paa det at frugter ej skulle blive for dyre. Det var ondt for den fattige gemene mand, som havde en skilling at købe for og gerne ville forse sig paa slig en svær rejse.

Om formiddagen kom de til landet, med dem tagende af drank saasom spansk vin, øl, anisbrændevin, en god butelje fuld af hver slags; siden skibstvebakker og hollandsk smør og ost dertil. Der de traadte paa landet, mødte guvernøren dem hos sig havende fire andre sorte med assegajer[1] og poineter,[2] som annammede dem venligt som tilforn. Guvernøren bød dem hjem med sig til hans hus, hvor han /17r/ sig lod traktere, af hvad de havde medbragt, saa længe det varede. Da maaltidet var gjort, fulgte guvernøren med fænrikken og de andre ned til stranden til baaden. Siden kom indvaanerne efter, medtagende hvad som de havde at forhandle, og begyndte at bytte med hverandre.

Imidlertid begyndte søen saa stærkt at brænde imod landet, at vores baad drev for sit dræg og ragte paa vallen imod nogle smaa stenklipper, hvor den stødte tvende huller i sig. Vores folk fik den endelig med de sortes tilhjælp foruden videre skade slæbt op paa landet. *Tulpenborgs* baad, som ogsaa var der om forferskning, tog vores underkøbmand ind og bragte ham ombord til os. Hvilken fortalte baadens ulykke. Hvorefter vi alle blev forskrækkede. De andre af vores folk, som var bleven hos baaden, gjorde dem et telt af aarer og sejl og gjorde en stor ild for dem – og holdt saa vagt over den søndrede baad med hvad varer, som de dem havde tilbyttet. De havde lidet at æde, tog fire høns og flaaede skindet af dem, stak dem paa en halvpike,[3] stegte og bedryppede dem med lemonsaft imod ilden. Delte dem siden imellem dem 16, saa at en hver fik ¼ part til et stykke tvebak. Ogsaa en drik vand dertil, som de sorte drog til dem i lædersække, som tilforn sagt er. Guvernøren med nogle af de sorte, som ej havde byttet deres varer, de medhavde, blev ogsaa beliggende hos vore folk udi teltet. /17v/

Den 8. november 1670. Ordinerede admiralen *Tulpenborgs* baad

1 Langt kastepsyd.

2 Sandsynligvis dolke (jfr. fransk »poignard«).

3 Lille lanseagtigt stikvåben.

Porto Prayo på De Kapverdiske Øer var en ofte brugt forfriskningsplads for ostindiefarere på vej til Asien. (Kgl. Bibl., NkS, 2168, folio).

til at indtage vores tømmermænd og føre dem til Sankt Anthony at reparere vores baad igen. Han styrede ogsaa nogle flere [af] Kompagniets knive til fænrikken om dem at forbytte med de sorte som tilforn. Han gav en kniv for en høne, som kostede 4 skilling i Holland. Dog hvad høns, som blev tilbyttet, var ej for Jan Hagel[1] eller den gemene mand. Ville de saa have noget, maatte de baade købe og stjæle det.

Da baaden var nu fortømret, og de havde tilbyttet dem saa meget, som de kunne, arbejdede de med de sortes hjælp baaden til stranden igen. Fænrikken, seende otte af de sorte stod og saa til og ville intet hjælpe, ville han tvinge ham dertil med hug. Men den sorte gjorde modværge, tog en sten og ville slaa til fænrikken med. En af soldaterne sekunderede fænrikken, trak hans sabel ud og forjog den sorte. De andre det seende, havde de dem straks ved et hundrede personer tilsammensankede. Fænrikken fortalte guvernøren, som var til stede, deres handel. Guvernøren sagde, fænrikken skulle give sig tilfreds. Dem skulle ingen overlast vederfares. Tiltalte saa de sorte, hvormed vores blev uden videre molestering. Der baaden nu var flot, og hvad forferskning, som vores havde, var indtaget, ville nogle af de sorte fare med ombord. Men fænrikken gjorde dem vis, at han kom om en eller to dage igen at bytte varer med dem, paa det han saaledes kunne blive dem kvit.

1 »Hagel« betyder egl. hagl. Jan Hagel betegner de menige søfolk, der var talrige som haglkorn. Det nogenlunde tilsvarende engelsk udtryk er Jack Tar, som nærmest betyder søulk. På dansk brugte man tidligere kælenavnet Jokum om marinere.

Fænrikken holdt maaltid med guvernøren og fire af hans fornemste igen. Og der det var gjort, forærede han guvernøren en bogs /18r/ papir,[1] fire stokfisk og en liden daase med hvedemel. Hvilket han annammede for en stor skænk og forærede fænrikken igen en lædersæk fuld med tørre pisanger, (hvilket de bruger i stedet for brød, som tilforn er meldt), og seks høns. Dermed tog fænrikken afsked fra guvernøren, gik i baaden og stak fra landet. Befalede soldaterne at holde deres geværer færdige, om de sorte ville kaste efter dem med sten, fordi han ej ville tage dem med. Da de var under sejl, løsnede de deres geværer og lod dem saa staa og gabe, mens de ville.

Samme dag var jeg og et andet parti liebhavere af vores skibsfolk i land med skøjten[2] paa Sankt Vincent om til at fiske. Og formedelst skøjten havde ej tid at blive hos os, maatte vi gaa udi vand til halsen. Bekom endda lidet nok; thi vi kunne ej føre garnet saa langt udi dybet, som det behøvedes. Ellers var havet der fiskerigt nok.

Nogle af os gik per passa tempa[3] et stykke vej ind udi landet og overalt paa bjergene, hvor vi saa udi tusindtal de mange vilde bukke og geder, som sig paa samme ejland opholder. Vores admiral havde ofte styret soldater ud paa jagt efter dem, men bekom ikkun ganske faa for hans eget taffel. Thi de var saa vilde som harer. Ellers er de mesten alle røde og brune af kulør, stakkede[4] og stride paa horn ligesom raabukken. Indvaanerne paa Sankt Anthony kommer der en eller to gange om aaret, naar de ved, at bukkene er paa deres fedeste. Fanger saa af dem og yder skindene til kongen af Portugal. Der er og mangfoldig af vilde /18v/ æsler, hvoraf vores folk fangede et. De er middelbar af størrelse og alle sammen blakkede graa paa farven med en sort streg over manken og siden langs ned paa ryggen. Ellers vokser her intet til menneskenes ophold. Vi saa intet andet endsom nogle skarpe og skallede bjerge – intet træ, lidet eller intet godt græs – men nok af coliquinter,[5] hvilke vokser langs ud med jorden paa smaa ranker. Naar denne galdebeske frugt modnes, bliver den gul, er fuld af smaa runde frø, god medicin. Udaf vilde fugle saasom vandsnepper og andre, som sig ved søkanten opholder, var der overflødig. Mangfoldige af store landkrabber, hvilke havde huller i jorden som klippehuler, men de er forgiftede. Godt vand var der ej at bekomme uden 1 à 2 mils vej udi landet, hvor det kommer løbende ned fra fra bjergene – men ubelejligt at hente. Vi maatte derfor grave huller i jorden lidt fra søkanten og tog vort vand derudi, og det var ganske brakt eller saltagtigt. Og naar det 2 à 3 dage havde ligget i tønderne, lugtede det som et aadsel. Tog hende alligevel til takke.

Samme dato gastererede[6] admiralen vores skipper og købmand paa de tvende skibe *Nysenborg* og *Byrren*. Holdt med en passiaring og blev for godt eragtet med første bekvemme vind at gaa under sejl vores forehavende rejse at befordre. Om eftermiddagen kom admi-

1 Et bestemt antal blanke papirark, fx 24 ark skrivepapir.

2 Skøjten var et lille buttet fartøj, en sværtbygget båd med næsten lodrette stævne og som regel kun en enkelt pælemast med et råsejl.

3 For tidsfordriv.

4 Korte.

5 Planten citrullus, en slægt af græskarfamilien.

6 Holdt gilde for, beværtede.

ralen ombord. Skibene kanonerede lystigt, da han drog fra og til borde igen. Noget derefter blev vinden god, admiralen lod flaget vaje og befalede at lette ankeret, hvilket straks blev efterkommet. De andre tre skibe /19r/ fulgte os straks efter, stillende vores kurs hen til Sankt Anthony om saaledes at imodsejle baaden. Om aftenen kom baade vores og *Tulpenborgs* baad os imod, sejlende fra Sankt Anthony, fulde med frugt, og bragte vores derforuden en okse med.

Den 9. november 1670. Blev gjort uddeling til skibene af ovenbemeldte frugt. Orangeæblerne var mest sure, dog meget fulde af saft. En skøn forferskning paa slig en rejse.

Videre over Sydatlanten

Den 10. november 1670. Udi dagvagten[1] løsnede vi tvende stykker, og svarede de andre skibe derpaa igen, hvilket var et tegn, at land var formodendes.

Samme dato lidt op ad dagen fik vi de tvende insuler, nemlig Illie de Fogo og Illie de May, udi sigte. Det første – Illie de Fogo eller Fuogo, hvilket er Ild Ejland paa dansk – havde vi om styrbord. Og er et højt land, snart til at se som Pico Canari, hvorpaa ligger et bjerg, som brænder altid uden ophør. Om natten kan man det bedst og langt se. Det andet var om bagbord. Er større, men ej saa højt som Illie de Fogo. Disse tvende insuler er omtrent saa langt fra hinanden beliggende som Sankt Vincent og Sankt Anthony. Og Illie de May herved er 10 à 12 mile fra Sankt Vincent. Illie de Bravo lod vi og se ligge om bagbord.

Vi laa og drev her udi stille tæt under Illie de May. Satte derfor skøjten ud at lodde omkring skibet og fornemme, om der var nogen grunde eller forborgne klipper, som kunne beskadige os, saa og at bugsere os noget fra landet. Vi fangede her 3 à 4 store hajer. Den ene havde 6 à 7 /19v/ levende unger udi sig saa store som store sild. Vor overstyrmand tog hjernen af dem, hvilken er medicin. Vi skar halerne af dem og kogte dem, paa det vi kunne faa nogen forandring udi livet. Ellers er det en meget ringe og ond spise. Tilmed saa stander den en imod, formedelst han æder og hader mennesker.

Den 11. november 1670. Endnu den fornævnte Insul de May i sigte.

Den 14. november 1670. Hidtil mesten stille vejr. Den hele nat lynild uden torden.

Den 15. november 1670. Nu begynder det udi stødetal[2] haardt at blæse med regn og lynild saa stærkt, som jeg det nogen tid havde hørt. Men plaserligt[3] var det til at se, hvorledes de store fisk spillede udi havet. Op ad dagen tog stormen saa til, at vi maatte tage sejlene ind. Vi var paa enden af de 9 grader.

Den 16. november 1670. Endnu torden med lynild med stor hede. Været paa 8 grader norden [for] linien.

1 Vagterne ombord var: Eftermiddagsvagt klokken 12-16, platfodsvagt 16-20, førstevagt 20-24, hundevagt (eller andenvagt) 00-04, dagvagt 04-08 og formiddagsvagt 08-12.

2 I stød, af og til.

3 Fornøjeligt.

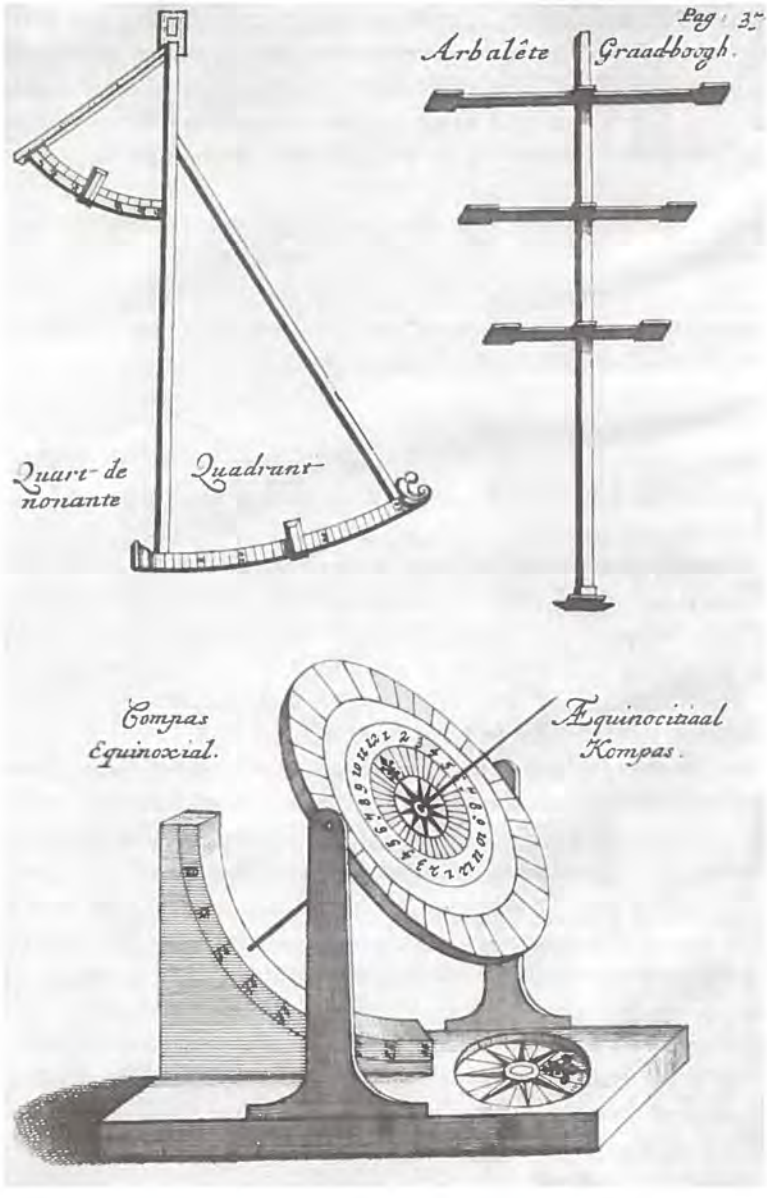

Nogle af tidens vigtige navigationsinstrumenter var kvadrant, gradbuestok og ækvinoktialkompas. (Aubin).

Den 17. november 1670. Ragte de tvende skibe, nemlig *Nysenborg* og *Byrren* fra flaaden. I Den Spanske Sø har vi en temmelig god tempereret luft, men derefter dag for dag mere og mere kommen i varmen – og lidet at drikke, saa at lysten mest forgaar.

Den 23. november 1670. Endnu hedt som tilforn. Været paa 6 grader.

Den 25. november 1670. Har liden, dog kontrær, vind, mest med lynild og torden. Været paa 4 grader.

Den 26. november 1670. Stærk kontrær vind.

Den 28. november 1670. Torden og lynild. Været paa 3 grader.

Den 29. november 1670. Om natten lynild, dog uden torden og regn. /20r/ En ufordragelig hede og tørst maa vi arme mennesker udstaa. Thi jo nærmere linien jo mere hede, besynderlig om natten. Stille vejr. Været paa 2 grader.

Den 30. november 1670. Det andet glas udi dagvagten kom os hastig en lille travat[1] paa, som tog tillige baade vores storemærsstang, storebramstang og krydsstang bort. Vejret kom, som det var sluppen af en sæk, og holdt straks op igen. Vi var paa 1 grad.

Samme dato gjorde tømmermanden straks en anden storemærsstang færdig og fik den opsat og sejl gjort ved igen. Imod aftenen kontrær vind. *Tulpenborg* har og med samme vind mistet sin storebramstang.

Den 1. december 1670. Fik vi baade bramstang og krydsstang færdig og opsat igen.

Samme dato om natten passerede vi i Guds navn ækvatorlinien, som er liggende fra Amsterdam omtrent 53 grader eller 795 tyske mil. Og havde vi den ene dato 4 minutter norden linien og den anden ditto 21 minutter sønden linien. Hvorfor vi ej noksom kan fuldtakke den gode Gud, at vi den saa snart passerede. Thi det hænder sig gemenlig, at skibene ligger her og driver med stille udi 8 dage, ja eller 3 à 4 uger tillige, førend de den kan passere, og det udi slig en usigelig hede, naar solen er paa sit højeste og i sin rette kraft. Hvilket sker tvende gange om aaret, nemlig den 20. marts, naar den kommer fra nord og gaar til syd, og den 23. september, da vandet syd til nord løber. Hvilke tider, /20v/ som er sagt, solen passerer linien og gør dag og nat lige lange over den ganske verden. Da stander den ret over deres hoved, som linien passerer eller derunder boer, saa at dersom man sætter en pil ret overende, den ikke den mindste skygge fra sig skal give. Tilmed hænder det sig og, at skibene trænger for vand, saa at en person maa behjælpe sig med 3 à 4 mutsjes vand om dagen, hvilket er omtrent [tom plads til mængdeangivelsen] efter vor danske maal eller maade, saa at et menneske snart maa vansmægte. Naar det saa gaar til, ønsker mangt et hvedebrødsbarn, at han stod udi sin moders kælder eller i det mindste udi vand til begge sine øren, at han kunne drikke saa meget, han ville.

Samme dato fik vi til hver bakke, (hvortil er 7 mand), en flapken[2] eller 10 mutsjes spansk vin, fordi vi var passeret linien. Hvilket er et gammelt skibsbrug, naar nogen genvordig plads lykkeligt passeres, da gives sligt af skibsøvrigheden til et lyst- og frydetegn.

Den 6. december 1670. Havde vi højden af øen Ascension, liggende paa [tom plads til positionen, som er 8 grader sydlig bredde, nordvest for Sankt Helena], og laa det lige paa den venstre haand. Hidtil haft god fortgang fra linien af. Det begynder at blive noget køligere, formedelst solen viger fra os.

1 Omløbende hæftig vind ledsaget af regn, som regel forholdsvis kortvarig.

2 Egl. lågkande, her rummål på ca. 1,5 liter.

Den 8. november 1670. Spillede nogle af vores soldater saavelsom matroser et løgtspil[1] for admiralen helt plaserligt.

Den 12. november 1670. Havde vi højden af øen Sankt Helena, liggende paa 16¼ grad fra linien. /21r/

Den 13. december 1670. Passerede vi Abrolhos. Hvilket er et rev fuldt med blinde klipper, som strækker sig 70 mile udi søen, liggende omtrent Brasilien paa 18 grader. Det er meget farligt for skibene, som her forfalder ved nattetide. Her er bleven mangt et kosteligt skib med folk med alt, saa at Det Nederlandske Ostindiske Kompagni har forordnet en almindelig bøn, som paa skibene skal bedes – morgen og aften – fra den tid af, som de det er formodende, indtil de det samme er forbipasseret. Omtrent 3 à 4 mile uden [for] revet kan skibene uden pericul[2] gaa deres gang. Vi var det nærmere, endsom vi tænkte, da vi det saa, og de kontrære vinde, som vi havde haft, havde dreven os imod den brasilianske kyst.

Den 14. december 1670. Havde vi solen korrekt staaende over vores hoved. Vores styrmænd kunne ingen højde faa samme dag.

Den 15. december 1670. Havde vi højden af de tvende øer Martin de Fago, eller Trinidade, og Maria Dagasta,[3] som er liggende paa 21½ grad – in mari S. Oceano Ætiopico[4] sub zona torrida[5] – sydlig bredde.

Den 19. december 1670. Ragte *Tulpenborg* fra os, og ved ej, hvad kurs det har tagen.

Den 23. december 1670. Begyndte en stor storm med regn formænget,[6] som kontinuerede til den 27. ditto. Da blevet godt vejr, dog temmelig køligt. Været paa 30 grader.

Den 28. december 1670. Blev for den gemene mand slagtet tvende svin til forferskning. Men det gamle ordsprog /21v/ siger: Hvad er det iblandt saa mange.

Samme dato havde vi højden af Kap det Gode Haab. Vinden har været meget variabel og ustadig for os her, saa at den har vendt sig ti gange paa en dag. Hvilket foraarsagede, at vi ej kunne holde vor rette kurs, men var nogen hundrede mile forfalden imod Amerika.

Den 29. december 1670. Spillede samme fornævnte soldater og matroser en komedie om Titus og Aron[7] igen for admiralen. Hvortil baade han og hans kæreste saavelsom de andre skibsofficerer laante dem deres klæder og andet, hvad de havde fornøden at bruge. De klarede det helt vel, efter deres lejlighed, og gav vi andre, som saa til, god fornøjelse. Det er godt til at fordrive melankoli med paa slige lange rejser.

Anno 1671 den 1. januar. Om morgenen, førend dagen ankom, blev alle vi, som var af militsen, kommanderet agter op ved kampagnen at give trende salver og skyde nytaar ind, vores admiral til ære. Om aftenen gik nogle af vores folk om med stjernen.[8]

Den 2. januar 1671. Godt, men koldt vejr og kontrær vind. Vi fik

1 Komedie.

2 Fare, risiko.

3 Øer i Atlanten langt udenfor Brasiliens kyst.

4 Det Ætiopiske Ocean var en datidig betegnelse for havene øst og vest for Afrika.

5 De varme egne mellem vendekredsene.

6 Blandet.

7 Sandsynligvis Shakespeares stykke »Titus Andronicus«, skrevet 1593-1594, hvori figurerer helten Titus og den skurkagtige mor, Aron.

8 Det var en gammel nytårsskik at klæde sig ud som de hellige tre konger og vandre om med en lysende stjerne.

i stedet for 10 8[1] mutsjes øl til rancon. Et svin slagtet for kahytten og de syge. Om natten en haard regn.

Den 3. januar 1671. Fik vi først rancon af vand, nemlig 8 mutsjes om dagen, hvormed vi bedre var førnøjede endsom med øllet; thi det var fuldt med orme, tykt og raaddent. Hidtil haft om aftenen stokfisk med smør dertil.

Den 4. og 5. januar 1671. Godt vejr og vind, saa at skibet fløj igennem vandet som en pil af en bue. /22r/

Den 6. januar 1671. Om morgenen taaget vejr. Fik først rancon af bomolie og vineddike i stedet for smør til brødet, nemlig hver mand 1 mutsje olie og lige saa meget eddike for 8 dage.

Den 8. januar 1671. Om morgenen taaget vejr. Nu løber enhver og ser ud efter land, som vi alle forlænges efter. Vi saa nogle tykke skyer, som lod sig til syne, ligesom det havde været land, hvorfor vi raabte land agter op. Vi sejlede et stort spær i stykker, som vi havde udsat for paa bakken med en blinde paa til underlæsejl.

Den 9. januar 1671. Saa vi igen nogle tykke skyer, som længe stod stille og bedrog baade vores udkigger og højbaadsmand, at de raabte land. Butteleren blev afsat og kastet i bøjen for hans debauchseren.[2]

Den 10. januar 1671. Om morgenen udi dagvagten fik vi landet at se af Afrika, hvilket var Kap det Gode Haab. Om aftenen lod vi vores anker falde imellem Løverumpen[3] og Robben Ejland,[4] formedelst at vinden var kontrær, det vi ej kunne vinde den rette havn, som er lidt derfra.

Den 11. januar 1671. Om morgenen drog admiralen med hans kæreste og hendes maseur,[5] saavelsom og fænrikken, ad land. Og blev der en korporal med 8 soldater kommanderet med ham til hans oppasser at være. Da han drog fra borde, løsnede vi vores stykker, saavelsom ogsaa de andre trende skibe af vores flaade, som laa inde paa den rette rhed, nemlig *Tulpenborg, Nysenborg* og *Byrren.* /22v/ Hvoraf det første var kommen did samme dag, og de tvende sidste for to dage siden. Der admiralen kom i land, løsnede de udi fortet deres stykker rundtom til velkomst. Ret udi middagsstunden lettede vi anker i mening at komme ind paa rheden, men vinden blæste straks kontrært fra bjergene, saa vi maatte lade det falde igen. Om eftermiddagen fik vi forferskning ombord, nemlig 8 faar, 2 à 3 store kurve fulde med kaal og rødder. Vores folk med skøjten førte 4 af de hottentotter og landsens indvaanere med dem ombord, hvorom skal tales, naar jeg træder til deres beskrivning.

Den 12. januar 1671. Bekom igen 8 stykker faar med kaal og rødder ligesom tilforn. Om aftenen kom os en hastig storm paa, saa at vi drev for vores anker. Lod derfor det svære anker falde, hvorfor skibet optørnede.

Den 13. januar 1671. Lettede vi vores ankre og sejlede ind paa den rette rhed, som de andre skibe laa. Da vi havde ladet vores anker fal-

1 Der menes sandsynligvis, at rationerne blev reduceret fra 10 til 8 mutsjes (vel pr. bakke pr. døgn).

2 Udsvæven, vellystighed, liderlighed.

3 Bjerg vest for Kapstaden.

4 Lille ø ved Taffelbayen.

5 Søster.

de igen, løsnede vi vores stykker, skibene og fortet til ære, hvorpaa de os igen med lige mønt forvelkommede. Derefter drog skipperen og købmanden med skøjten ad land.

Den 20. januar 1671. Lettede fornævnte trende skibe deres anker og gik under sejl, deres rejse at befordre til Batavia.

Nota: vi maatte ligge og forvagte vores viceadmiral *Sparendam,* hvorpaa kommanderede Robertus Padtbrughe,[1] overkøbmand, hvilket skib vi ej havde set, siden den 20. oktober det ragte fra os. /23r/

1 Født 1638; til Asien 1667; overkøbmand på Ceylon; guvernør over Molukkerne 1676-1686; repatrierede 1688.

Det tredie kapitel

Handler om Afrika, besynderlig de dele, som ved og omtrent Kap det Gode Haab, er beliggende; min rejse derfra og til de Comorske eller Majots Insuler; en liden beskrivelse derom; siden hvad notabelt som paa rejsen er forefaldet indtil Colombo, hovedstaden paa Ceylon.

Den 27. januar 1671. Om eftermiddagen efter at vi nu var forset baade med brændeved og andet, hvad fornødent gjordes, og vores syge havde forfrisket og forfersket dem paa land – og de sunde ombord – med 2 okser og 50 faar saavelsom kaal, rødder og andre grønne urter, som dertil hører, hvilket os til den ende blev givet udi de 16 dage, som vi laa der. Saa har admiralen ladet trommen røre og udraabe, at enhver, som var ombord beshieden,[1] skulle forføje sig fra landet og til skibet under straf som vedbør. Derefter tog han og hans frue og andet selskab afsked fra kommandant Pieter Hackius der paa stedet, som ham lod gelejde med tvende fændeler soldater til hovedet[2] ved stranden. Og efter han var kommen i skøjten, forærede han ham med trende salver af soldatesken, hvorunder stykkerne paa vallen spillede. Ombord kommende lod admiralen ham igen betakke lige paa samme maade. Og /23v/ straks belastede[3] at lette ankeret om til at gaa under sejl. Men vinden blev kontrær, saa vi maatte lade det falde igen.

Den 28. januar 1671. Om formiddagen lettede vi ankeret udi mening at gaa under sejl. Men vinden faldt kontrær, saa vi maatte lade det falde igen til om eftermiddagen. Da føjede vinden sig for os, hvorfor vi lettede det igen og gjorde sejl og tog søen udi Jesu navn. – Gud vær selv vor leder, styrmand og kompas herefter som hidtil og før os til Ceylon med beholden rejse for Kristi skyld, amen. – Samme dag fik vores styrmænd og andre, som spiste agter paa skansen, først vand at drikke, som hidtil havde faaet faderlandsøl.

Det skal nu atter være tid at melde noget om fornævnte Kap det Gode Haab eller Hovedet af et Godt Haab, hvilket er det aller skønneste hoved eller udhuk sønden udi Afrika – og med rette spijs-pællen[4] imellem Ostindien og Europa – liggende paa 34 grader 20 minutter sydlig bredde udi det landskab Caffaria[5] eller Costa de Cafres og fra Amsterdam 2100 mile, fra England omtrent 6600 engelske mile, hvilket er saa meget som 2200 gemene hollandske mile, fra Sankt Helena sydøst 600 slige, fra Store Java 1850 tyske mile og fra Surat 1800.

Det har efterladt sig mange navne, som ved adskillige skrivere samme landstrækning er paalagt, saasom Bay Soldania, Kap Oli-

1 Bestemt.
2 Odde, næs, pynt.
3 Befalede.
4 Direkte oversat betyder det spisepælen, altså den pæl, som man fortøjer ved for at spise, eller det sted, hvor man lægger ind for at proviantere.
5 Kafferland, Kaffernes land.

phant, Taffelbay, Stormhoved, Løven af Søen og andet sligt. Der bliver adskillige mænd tilskreven, som det skulle have fundet, saasom Petrus Cavillanius,[1] Jacobus Canus,[2] Vasco da Gama,[3] /24r/ Bartholomæus Dias[4] og slig, som kong Johan den Anden af Portugal i det aar 1497 dertil udsendt har. Hvoraf den sidste skal være den principaleste, som dette fornævnte aar har opsejlet, og derfra vendt tilbage igen ad Portugal, bemeldte hans herre og konge fortællende sin rejse og vederfarende, og under andet i synderlighed om dette sydligste og yderste hoved af den fordum tids bekendte verden, sigende at dette med rette burde at kaldes Stormhoved, formedelst der altid storm og farlige vinde blæser. Hvorpaa kongen skulle straks have svaret, det man skulle kalde det Kap det Gode Haab, til henseende at han mod havde, at ingen skulle gøre ham noget herudi tilforn, eller om de rige skatter af Indien at umage sig, som dog derefter af adskillige nationer er bekommen, og siden den tid har det samme navn beholdt til paa denne dag.

Caffaria har dette navn bekommet af aarsag folkene der, de lever foruden forstand eller guds tjeneste, og derfor caffres[5] hedder – og landet efter dem Caffaria eller Quefarie. Dette land har altid ene udstrakt sig til den nordvestlige side, at begynde ved Kap Negro og nordøst til Rio de Santo Spirito, og til syd havende Kap det Gode Haab. Og lader det sig til syne, som derindi er begribende, en del af Mataman, hvilket et besynderligt landskab er, hvor det land af Kap Negro til den Tropicus Capricorni, (hvilket man Cimbebos kalder), under sorterende er. Andre stiller til norden sin begyndelse til det /24v/ bjergagtige Manæ, fra den vestre kyst ved den Tropicus Capricorni og derfra ad syden til Kap det Gode Haab, men derfra østen hen intet videre.

De nyeste beskrivere overvejer, at ved sønden Zanguebar og Mataman eller Monomotapa ingen konge, men adskillige herrer regerer – alle sammen en facon og levned førende, sluttende det har været under det gemene navn af Caffaria, stillende grænserne deraf imod nordøst ved Zanguebar og udi nordvest ad den Tropicus Capricorni. Og fremdeles Monomotapa, som fornævnt er, der indimellem, dog meget mere udi syden strakt og med Caffaria besluttet. Og følger de, der har Caffaria, Den Indiske Sø, udi østen Den Ætiopiske Sø og udi vesten de sønden Kap det Gode Haab ad hver andre kommer, sluttende den søndre del af Caffaria.[6] Disse lande, som tilforn er sagt, er fordelt og sorterende under adskillige herrer og fornemmelig de, der ligger imod Den Ætiopiske Sø imellem den Tropicus Capricorni og Kap det Gode Haab.

Alle de lande er omringet med høje og kolde klipper, sommetider med sne bedækket, skarpe og ubeboede bjerge, som er de bjerge Manæ, (hvilket er en god del mile fra søen), og adskillige mange andre, hvoraf Taffelbjerget og Løvebjerget er de navnkundigste. Ellers er der imod vest en liden sø kaldet Gale, (hvilket skal være

1 Pedro da Covilhã, portugisisk rejsende, som fra 1487 rekognoscerede i Mellemøsten og Indien.

2 Diogo Cão, portugisisk opdagelsesrejsende, som 1483 trængte langt sydpå langs Afrikas vestkyst.

3 Portugisisk søfarende, som 1498 fandt søvejen syd om Afrika til Indien.

4 Portugisisk opdagelsesrejsende, som kom til Kap det Gode Håb 1486.

5 Kaffere.

6 Meningen hér er ikke ganske klar.

Kap det Gode Håb med skibe i Taffelbugten 1721. Bjergene er fra venstre: Djævlebjerget, Taffelbjerget, Lovehovedet og Loverumpen. (Kgl. Bibl., NkS, 2168, folio).

det, der i landkortet kaldes Vabylacus), af hvilket det revier[1] Camissa af flyder. Rio Dolce eller Søde Revier skulle afkomme /25r/ udi søen omtrent [ved] Kap Falso eller Det Falske Hoved, liggende øst for Kap det Gode Haab, der det sit udløb i søen skulle have omtrent paa 34½ grad sydlig bredde. Men i det nye landkort bliver det stillet, saa at det skulle udløbe i Rio de Plaato ved Kap Natal. Straks ved er nok andre revierer, men ingen af mindre størrelse, og er liggende uden vores foretagende bekendte bestik, og videre om i øster.

Man skal ogsaa vide, at de lande ved Kap det Gode Haab, begyndende ved den havn Sankt Martin eller Sankt Helena omtrent paa 32 grader og nogle minutter sydlig bredde og derfra langs ved med kysten forbi Kap det Gode Haab udi øst til Mosselbayen, begribende noget mindre endsom 100 tyske mile.

Østen fra fornævnte Kap omtrent en halv mil fra fortet er et revier, som strækker sig 3 à 4 mile ind udi landet og er salt. Derved er en

1 Flod.

stor sandbanke, hvorpaa findes ofte udi hedt og tørt vejr saa meget skønt hvidt salt vokset eller tempereret af solen, saa at det findes et spand[1] højt liggende, og man et helt skibs ladning deraf kunne bekomme. Ellers har landet mange skønne udflydende ferske bække, som kommer afflydende fra bjergene og løber i søen og saaledes de andre næste omliggende tørre bjerge befugter. Det er og forset med stillestaaende vand.

Norden derfor er det langs søkanten klippeagtigt, dog østen derfra lidet eller intet; thi der er overalt skøn sandgrund. I synderlighed er der en stor banke sønden ved Kap Anguilhas, der sig vel omtrent /25v/ de 18 à 20 mile i søen udstrækker, og vel en 40 mile langs ved kysten fra vest til øst, begyndende i vest ved Rio Dolce og endes i øst ved Fischbayen eller der omtrent.

Dasen Ejland – eller Elisabeth kaldet – ligger paa 33 grader 40 minutter tvende mile fra det faste land, omtrent en mil udi sit ronde.[2] Derpaa er mange pingviner og søhunde.

Robben eller Cornelia Ejland ligger ungefær 5 mile syd fra Daschen Ejland for munden af Taffelbayen, omtrent en mil fra landet der og nord for Kap. Det er udi sin runde henved 1½ mil eller stundegaaens.[3] Kompagniet græsser deres faar, vel nogle hundrede, paa disse ejlande og deler dem ud, naar skibene kommer til forferskning. Paa dette sidste er gemenlig mange banditter af Kompagniets tjenere, som har gjort et eller andet utilbørligt, og nogle vel for en ringe forseelse. Disse maa arbejde udi kæder og lænker hos de sorte slaver, og sanke skølper[4]at brænde kalk af med hvad andet gement arbejde, som Kompagniet har at gøre.

Videre kunne jeg vel antegne, saasom om Kap Falso eller Falske Hoved, som tilforn er sagt, hvilket har sit navn bekommet af skibsfolkene, der kommer fra Indien, formedelst dette lader sig til syne, naar det er klart vejr, lige som Kap det Gode Haab, saa at det mange har bedraget – saavelsom Saldanha, Kap Anguilas eller hovedet af en naal, d'Vlees eller Kød Bay og andre slige. Hvilket jeg alt sammen har unødig eragtet herudi at indføre, men vil henvise den fromme læser, (som sligt begærer), til landkortet, hvor han om det og mere fanger contentement.[5] /26r/

Bayen eller havnen paa Kap det Gode Haab er meget bekvem for alle skibe, som der kommer; thi man kan sætte tæt under landet til paa 4 favne god sandgrund og kan være forsikret imod alle stormvinde og uvejr – uden alene for den nordvestenvind, hvilken kommer ret ind i havnen. Anno 1652 har hollænderne opbygget og først funderet et lidet fort der, og maa engelskmanden saavelsom andre nationer, der kommer, siden betale deres ankergrund som en anden told. Sønden for det gamle blev begyndt at fortificeres paa et andet nyt fort, som lod sig meget defensivere anse endsom det andet, hvorom videre paa hjemrejsen skal tales.

Friborgerne, som er paa Kap, bor tæt ved et lidet fersk revier eller

1 Længdemål, så langt man kan spænde med hånden fra tommelfinger til lillefinger, altså 6 tommer eller ca. 15 centimeter.

2 Omkreds.

3 Time(r)s gang. Man regnede med at kunne vandre en mil i timen.

4 Muslingeskaller.

5 Finder tilfredshed, fornøjelse.

bæk, hvilken kommer løbende fra Taffelbjerget og i søen, hvorved en liden skvatmølle[1] ligger. Det er et krystalklart vand, besynderlig sødt og angenemt, mesten kontinuerligt svalt og nært flydende. Saa at man har vand saa dybt som omtrent til knæene, hvilket bliver ledt med render ned til hovedet eller [tom plads til ordet], saa at skibsbaadene kan ligge derunder med deres tønder og andet – og meget mageligt med en hast tage deres vand ind for rejsen.

Vi vil vende om til frimændene igen og bese den plads, som de bygger paa nord for fortet, hvilket er ikkun en aaben flække bestaaende omtrent udi en 40 eller 50 huse, liggende tæt under Løvebjerget. Disse har deres borgmester ligesom udi en købstad; alligevel maa de ingen negotie bruge med de varer, som Kompagniet handler med, uden de køber dem først af Kompagniet selv. /26v/ Ellers er de fri for skatter og andre slige udgifter. Siden bor der vel folk baade sønden og vesten fortet, men det er bønder og andre fattige folk, som nærer dem af deres sædejord og haver.

Fremdeles er der mange hollændere, som er did flyttet fra Holland om dem der at nedsætte og ernære, hvilke har opsøgt jorden her og der, som den var bekvem til at dyrke, og saa begyndte de, som ej selv havde midler at sætte deres avling fort, at laane bæster til ploven og korn til sæden med andet, hvad de fornødent har, af Kompagniet. Hvilket dem og gerne alt dette fornævnte har krediteret, til de blev suffisante at betale med korn eller andre varer igen, paa det de saaledes kunne faa landet besat og dyrket. Det velbemeldte Kompagni ejheller er mislykket, men vel effektueret. Besynderlig omtrent 10 mile fra Kap ved et stort revier paa en plads, Hottentot Holland kaldet, hvor de nu er bleven saa stærke, at de der en ny koloni har oprettet, og overflødig af hvede, rug, byg og havre saavelsom vin, ost og smør nu om stunder til Kompagniet kan yde og sælge, saa at den nu kan føde sig selv, hvor den tilforn maatte have sin tilførsel af ris udaf Indien. Længere ind udi landet bor ingen hollændere af frygt for hottentotterne. Tilmed er landet og[saa] ubekvem videre at bebo for kristne nationer.

Dette maa saaledes være nok sagt om europæerne, som bygger og bor ved og omtrent Kap det Gode Haab. /27r/ Vi ville nu begive os til landsens frugtbarhed, luftens klimat, dyr og fugle af vilde og tamme, saavelsom og bese afrikanernes eller indvaanernes natur, egenskaber, gudsdyrkelse og levned.

Kaplandets beskaffenhed

For det første, hvad landsens frugtbarhed er belangende ved og omtrent Kap, (thi dybt ind i landet vil jeg ej omtale), saa er det et godt land at besaa med korn paa somme steder, som ovenbemeldt er; desligeste og at beplante med adskillig frugt saasom æbler, pærer, kastanjer, mandler, figner, abrikoser, spillinger,[2] vindruer, valnødder, zuepærer,[3] kirsebær og blommer.

1 Lille vandmølle med vandret liggende hjul.
2 Mirabeller.
3 Kvæder.

Af madurter, som køkkenet behøver: hoved- og grønkaal, bønner, roer og mange slags rødder, agurker, løg, timian, salvie, rosmarin, persille, pisang,[1] vandmeloner, meloner, (hvilke trende sidste slags er didført fra Indien, som de første fra Europa), og meget mere, som jeg ej altsammen kan opregne. Hvortil Kompagniet har en overmaade skønt beplantet indmuret have ved Kap liggende, hvor det søde[2] revier, som kommer fra Taffelbjerget (herforan annoteret) igennemløber. Hvilken have [er] meget profitabel for skibene, som kommer og gaar ad Indien, til forfriskning – og plaisant for liebhabere om til at bese. Den har under andet mange skønne og grønne lysthuse, og kvartererne udi haven [er] meget ordentligt afdelt med laurbærtræer og andre.

Derforuden har Kompagniet en have omtrent en stunds gaaen fra fortet, De Ronde Bos kaldet, hvorudi et skønt hus er bygget. Hvilken er saa meget vel beplantet baade med træer (hvorunder et parti unge frugtbærende ege) /27v/ og madurter – men ej saa stor som den første.

Nok en anden, De Winbergh kaldet, liggende tvende stunds, og en ved Holtsbayen, trende stunds gaaende fra Kap. Udi de sidste er mestenparten vindruer, meloner og vandmeloner.

Desligeste har frimanden og de kvalificerede af Kompagniets tjenere og[saa] mange skønne haver baade nær og langt fra fortet, som i lige maade er beplantet hver efter sin formel.

Havet og revierne giver overflødig fisk. Udi marken findes overflødigt af vilde træer udi kløfterne af bjergene til brændeved, hvorvel det falder noget langt at hente og derfor ræddelig dyrt.

For det ander, klimaet her er helt sundt og vel tempereret med bekvem hede og kulde. Udi maanederne af maj og juni eller der omtrent falder her en meget gruelig regn, som det var nedøset med spande og saaledes opfylder alle revierer, at de lave lande staar over[3] – gør dog ingen skade, men løber bort igen. Udi oktober, november og december har man her daglig udi syd mange gruelige og uhyrlige stormvinde og saa koldt, som nordøstenvinden i Europa er. Hvilket formedelst slig aarsag bjergene med sne og hagl bedækker, som tilforn er omrørt. Ja, undertiden udi april, hvorfor her ogsaa helt farligt er at ankomme i disse tider med skibene, saasom vinden baade udi søen og paa landet turnerer.[4]

For det tredie, angaaende dyr og fugle, som findes her til lands, saa er der overflødig af fæ og faar, dog af en anden art endsom hos os. Thi et parti af faarene har lange haler, som hænger ned til jorden, nogle andre har dem kortere, men saa store /28r/ og tykke, at de vejer 8 à 10 pund – og det af lutter fedt – hvorunder ofte smaa vogne eller ruller bliver lagt [for] at opholde dem fra jorden, hvilket foraarsager stor besværlighed for kreaturerne, naar deres natur dem vinder.[5] De falder ogsaa meget langbenede. Uld har de ikke meget, men flesten [er] stride paa haarene som gederne, dog skaldede og korte.

1 Bananplanter.
2 Med ferskvand.
3 Står under vand, oversvømmes.
4 Skifter, vender.
5 Når de vil parre sig.

Okserne og køerne falder her ligesom hos os, uden det de har en stor bylt[1] oven paa deres manke og en kort bred hals.

Svin, høns, gæs, ænder og duer er ligesom udi Europa, hvorfra de og er ført. Heste er der ogsaa, men kommer fra de indiske kvarterer.[2]

Kompagniet handler dem af fornævnte fæ og faar til af hottentotterne og har ikkun givet en ringe ting derfor i begyndelsen, saasom ½ à 1 @[3] tobak for en fuldvoksen okse eller og saa meget værdi af messingtraad, røde koraller, jern og staal. Og for et fedt faar: en spand tobak – ogsaa advenant ligesom der kom mange skibe til. Men nu er det dyrere. Kompagniet køber baade tobakken og de andre varer ind ved store kvantiteter udi Holland for godtkøb, saa at deres forferskning til skibene koster dem ej meget. Men den omkostning, de har gjort paa fortifikationen og garnisonen aarligt at underholde, kommer dem vel højt at stande, eftersom denne plads ikke meget af sig selv opbringer.

Af vilde dyr er der og[saa] en stor mængde,[4] saasom løver i hobetal; næsehorn, (som er et stort bæst, og saa god til at æde som en okse); tigre; leoparder; /28v/ ulve; elefanter; isservarkens,[5] udaf hvilke et en løve har ombragt med sine skarpe pinde, hvoraf skindene paa Kap udi kommandørens sal ophænger til jærtegn. Steendasser;[6] steenbasser;[7] sjakaler, hvilke er snart ligesom en ræv, men af grisebæst at skrige, meget skarp udaf lugt, saa at han søger og oplugter aadslet før løven, hvorfor han og ham for sin spion holder. Els- og rensdyr; hjorte; hinder; harer; kaniner; vilde æsler, som er meget dejligt brogede; losser; civetkatte;[8] bavianer saa store, at en kan forkragte[9] hottentotinden, om den hende alene i skoven attraperer. Marekatte; aber; skovkatte; landskildpadder, de smukke er til tobaksdaaser. Søkøer meget store, (hvoraf skindet af en stod opfyldt[10] udi stalden ved min tid), som dem opholder inde udi landet ved ferske revierer, hvor de gaar og græsser om dagen ligesom andet fæ, og saa snart de noget ser eller hører, begiver de dem straks udi revieret igen og lader dem synke. Frimændene rejser 10 à 12 mile ind udi landet med okse og vogn, (thi heste er for dyre at holde for enhver der), om til at skyde dem, og naar de nogen fanger, kommer de til Kap med dem og sælger kødet ud ligesom andet oksekød – dog det er ej saa godt.

Af fugle, gæs, høns, ænder og kalkuner, hvilke først er didført, schelfers, patrisser, rotgans, bergeender, slobber, sminter, tællinger, snepper, kraganser, pilsterter [samt] ridefugle.[11]

Og pingviner, hvilke er snart saa store som en gaas, har smaa tykke og stakkede hvide og sorte fjer paa livet, har smaa /29r/ vinger, hvormed de ej kan flyve, men de kan fast løbe. De forlader ej deres rede, uden de bliver slaget deraf, og med deres skarpe næb grueligt fra dem bider. De unge er gode at æde, men de gamle er trannede, formedelst de opholder dem saavel udi søen som paa landet.

1 Bule, klump.
2 Områder.
3 Som regel betyder tegnet @ alen, men hér sandsynligvis pund.
4 Sveigaard skrev før Linnés arbejder om arterne og er ikke særlig korrekt i så henseende, således fandtes i Afrika hverken tigre, ulve, elsdyr, rensdyr eller losser. Sveigaard benævner ofte de fremmede dyr ligesom dem, han havde kendt hjemme.
5 Hulepindsvin.
6 Stenæseler eller klippegrævlinger.
7 Sandsynligvis er der tale om endnu et pattedyr, (selvom der findes en torskelignende fisk ved navn steenbas).
8 Art af desmerdyr, også kaldet moskuskat.
9 Overmande, voldtage.
10 Udstoppet.
11 Noget af teksten er forsvundet ved indbindingen. Der tales om skarver, agerhøns, rødgæs, kystsvømmefulge, ænder, havfugle, spurvefugle, sneppefugle, endnu en gåseart, svaler samt tretåede måger.

Strudsfugle, hvoraf jeg saa nogle omtrent trende maaneder gamle, hvilke var saa store som en gammel svane og meget højere; har ikkun tvende tæer eller kløer paa hver fod, en meget lang hals og bredt næb med store øjne. Naar de er fuldvoksne, har de dejlige sorte og hvide fjer, som saaledes bruges eller farves til plumager[1] paa hattene. Og da er en [struds] højere endsom en karl og derhos stærk, saa dersom han faar slag til et menneske med foden, kan den slaa og støde arm eller ben i stykker derpaa. Fornævnte strudses æg er gode at æde som hønseæg, saavelsom fuglen ogsaa selv. Deres æg er ogsaa større, at der vel 30 à 35 styk hønseæg kan gaa udi et af dem, (hvoraf jeg nogle formener at hjemføre).

[Endelig er der] paafugle, stillitser og mangfoldige af andre slags og arter endsom her til lands.

Hottentotterne

For det fjerde og sidste om afrikanernes eller indvaanernes natur, egenskaber, gudsdyrkelse og levned – vel at forstaa de, som bor ved og omtrent Kap det Gode Haab, ved Taffelbayen eller skibshavnen – da er de samme, hottentotter kaldet, middelbare af størrelse, magre paa legemet, gule af kulør ligesom mulatter eller javanesere, og ved Vleesbayen eller Kødhavnen er de lidt mindre endsom de nede /29v/ udi landet og brunrøde, dog den ene mere endsom den anden. Begge disse nationer er meget grumme udaf ansigt; thi et parti bestryger dem i ansigtet med farve, hvorved de søger dem sorte at gøre, andre har deres hud igennemhakket eller brændt, hvorpaa de ister eller andet fedt af dette, som de æder, stryger og besmører, hvoraf en fegamente[2] ufordragelig stank fra dem kommer, saa at man maa holde næsen til. Deres haar er sort, kort og krøllet ret ligesom ulden paa de engelske faar, naar de er nylig klippet og haarene begynder at tage sine krøller igen, hvorudi de indvikler kouwers,[3] snæckehorne,[4] (som de opleder ved søkanten), eller og smaa stykker rund messing og sætter det fast udi haaret (formedelst dets korthed) med komøg og fedt – saavelsom beg og tjære, naar de det kan bekomme. De har platte indtrykte næser, store læber og øjne, lange huller udi ørerne, hvorudi somme har hængende en snor af gemene røde koraller, 3 à 4 lag om hinanden; om deres halse et parti snører med runde messing- og kobbertingester ligesom koraller; om armene og fingrene messing- og kobberringe saavelsom og af elfenben. Om deres lænder har de en smal rem med messing eller kobber beslagen, hvorpaa hænger en laadden lap, en spand bred og lang omtrent, enten udaf et vildt dyrs skind eller og af et faar – og nogle i steden derfor en ræve- eller kattehale – med hvilket de bedækker deres hemmeligheder baade mænd og kvinder. Benene har kvinderne bevundet /30r/ fra knæet til ankelquoden[5] enten med de smaa tarme af faarene eller en slags rødder, som de ved dertil at opgrave. Fra deres middelliv eller lænder er de klædt med et faareskind, som

1 Fjerbuske, hattepynt.
2 Hæftig, voldsom.
3 Tænder.
4 Sneglehuse.
5 Ankelknuden.

Hottentotter 1672. Han er tilsyneladende menneskeæder, hun giver barnet bryst. (Kgl. Bibl., NkS, 388, kvarto).

slaas ned til knæene, og et andet over skuldrene, somme og et vundet om hovedet. Og naar det er hedt vejr, vender de den laadne side af skindet ud, og naar det er koldt, vender de det ind igen. Mandfolkene har ikkun et af fornævnte skind over skuldrene, som slaar ned til midt paa laarene, og siden intet videre uden en assegaj eller og en kæp udi haanden med en ræve- eller katterumpe paa enden, hvormed de aftørrer deres ansigt, naar de sveder. Disse skind, som er deres klædedragt, bestryger og besmører de ligesaavel med fedt som dem selv og vrider det saa længe imellem hænderne, indtil det bliver lemigt,[1] saa er det nok værd for dem, og er det caros kaldet paa deres maal. I steden for sko drager de nogle skindlapper under fødderne, ligesom de minnebrødres[2] saaler, dog bredere formedelst klippernes skarphed. Hvilket er al deres klædedragt og ganske sirat.[3]

Dette folk er ellers udi alting ligesom ufornuftige bæster, undtaget den menneskelige natur og skikkelse, hvoraf sommetider en li-

1 Leragtigt, blødt som ler.
2 Mindrebrødre, franciskanerbrødre.
3 Prydelse.

den kendelse lader sig til syne, naar deres sind tilsammen kommer. Ellers ved jeg ikke at give dem den titel: menneske; thi de lever uden gud, uden bud, politien, ordinansen /30v/ eller nogen øvrigheds undergivelse af prins eller konge, uden aleneste hver plads, som de bor, har en kaptajn eller forganger, hvilken ikke med gemen tilstemning er udkaaren, men ved sin egen gevalt slig myndighed paa sig taget, indtil en strærkere kommer. De har ingen ingen forskel imellem søstre og brødre, mand eller kvinde; thi dette navn er dem ubekendt. Dog holder de tilsammen som mand og kvinde.

Den dag, de sligt begynder paa, slagter de en okse, gør en stor ild udi en kule et sted paa jorden, hugger oksen udi stykker og kaster den ovenpaa branden med hud og haar, lægger en hoben sten ovenpaa, bedækker baade ilden og kødet tilsammen med jord og lader det saa ligge og smorre[1] en stund 3 à 4 [nærmere betegnelse mangler]. Derefter tager de det op igen og sluger det saa i dem, ligesom de tager det op af kulen. Og da har de haft stor umage og arbejde, men gjort et kosteligt gæstebud paa deres vis. Derefter bliver brudgommen, (om han saa maa kaldes), vundet nogle af de raa tarme, som var i oksen, omkring hans hals lige saa fulde med skarnet, som de var kommen deraf, hvormed han maa gaa (og proncke[2]) en vis tid, som ham bliver paalagt af hendes og hans venner. Derefter, naar tiden er forbi, saa kommer fornævnte venner tilsammen igen og tager tarmene af hans hals og opæder dem med hverandre. Bruden bliver under andre ceremonier, som de bruger, hugget det yderste led af hendes lillefinger, og det /31r/ for hver gang, hun gifter sig, maa hun miste et led af hendes smaa fingre.

Slig lækkerbisken falder ikke for slør hver dag, som oven bemeldt er. Men andre tider æder de løven og løven dem – ja, tager til takke med hundene og falder an paa de døde bæster, hvor de dem finder, æder det op med skind og skarn. Og naar sligt ej er for haanden, søger de ved strandsiden om døde fisk; thi de levende ved de intet at fange. Adskillige vilde rødder, skildpadder og fugleæg har de ogsaa til deres spise. Deres lus gaar dem ikke heller forbi, hvoraf de finder godt forraad udi deres laadne skind og derfor intet forlegen om forferskning. In summa: deres ganske væsen er bæstagtigt, saa at de ved ikke deres egen fødsel at behjælpe eller tilse i ringeste maade, som det sig burde, men slemmere endsom søer dermed omgaas, hvilket noksom kan observeres af forberørte uskikkelighed og levned. Dog disse, som tilholder paa Kap det Gode Haab eller der omtrent og daglig omgaaes med hollænderne, de skal være lidt høfligere endsom de andre, hvorvel det ikkun er ganske lidt, som jeg har set; thi de kan dog ikke lade at efterfølge deres forfædres skik og maner.

Denne nation er og meget belemret med deres tale, klukkende som en kalkunsk hane, /31v/ (eller som de folk udi Tyskland ved Alperne gør, hvilket formedelst den haardhed af snevandet, de drikker, fanger kroppe, som helt formet og underligt er). Ja, klappende

1 Mørne, dampe.
2 Vigte sig, prale, stoltsere.

over deres ord, som en kan kneppe[1] med sin tommelfinger, saa at deres mund gaar som en ratel,[2] og slaaende med deres tunge overlyd, hvorover og formedelst slig deres tale har man dem det navn givet: hottentot. Hvilket de dem og selv tilegner, synger alt dansende, (for hvem det vil have). »Hottentot brockwa? Hottentot brockwa?«, hvormed de vil sige: Giv hottentot et stykke brød. »Kakow, kakow« er: sid ned. »Bou« er: okse, »Ba«: et faar, »Cori«: staal eller jern – og saa fort.

De har ikke været meget begærlige til nogen handel med fremmede nationer i begyndelsen, men er helt vantro, utro og tyvagtige. Linned eller uldent, spejle, bjælder eller andet sligt er intet hos dem i agt, men jern, staal og lidt messing eller kobber – og [frem] for alt meget begærlige efter tobak og brændevin.

Belangende deres boliger, da lever de meget armeligt dermed ligesom de arabiske; thi deres huse – eller bedre sagt hytter – kommer ikke nær til vores svinestier her at forligne. De er gjort af smaa kæppe og rør paa skikkelse som en bageovn, hvorpaa er et lidet hul, som et svin kan gaa igennem, derind de kryber paa hænder og fødder, bedækket med nogle maatter udaf bietsen[3] /32r/ eller og med skindene af bæsterne, som de æder. De bygger gemenlig under bjergene for vindens skyld, henved en 20 à 30 tilsammen, eller ligesom de er mange til, hvorudi de ligger paa den bare jord foruden nogen ting i verden uden aleneste de skind, som de har over dem. Sover saaledes tilsammen baade mænd og kvinder og børn i store hobetal med benene over hinanden – ligesom en hoben svin formedelst varmens skyld.

Videre hvad deres haandtering og foretagende er belangende, saa øver de dem først lidt udi jagten og siden at gøre disse fornævnte bietsmaatter til deres hytter. I det øvrige vogter de deres kvæg, rejser dermed fra et sted til et andet, naar græsset er fortæret, som de har været. Bryder saa hytterne af og lægger dem paa deres store trækokser, som de dertil har vænnet med et stykke træ, som har en krog paa enden, hvilken de stikker igennem næsen af oksen og leder ham saa derved som med en tømme.

Deres gevær er intet andet endsom en kæp omtrent 3 fod lang og saa tyk som en finger med et stykke skarpt jern udi enden – som er en slags af deres assegajer, (hvilket ogsaa er brugeligt hos indianerne, men gjort paa en anden maner og bedre). Dermed ved de helt korrekt at skyde eller kaste, saavelsom og med sten, hvorpaa de er veludlærte. Pil og bue findes og hos dem, naar de orloger[4] /32v/ med deres naboer; men for skyden er de alle meget bange, saavelsom og for vandet – frygter, at det skulle gøre dem nogen vaade.[5]

I deres ungdom bliver dem en af deres testikler afbundet eller skaaret, somme mene den højre andre den venstre, være sig om dem derved fra andre at adskille eller om det fru Venus sig fra Pallas ikke aftrækker. Jeg har set og følt dem og i lige maade ikkun den ene be-

1 Knipse.
2 Skralde, rangle.
3 Siv.
4 Kriges.
5 Skade.

fundet, dog hvilken det egentlig var, er mig forglemt. Men saasom det mig forestaar var de den højre kvit. Kvindernes hemmelige dele kan man og faa at se eller føle for et lidet stykke tobak eller brød, hvem som det begærer.

Udi deres løben er de meget raske, saa at de kan opløbe en ung okse, hvilken de fatter ved hornene eller den agterste fod, naar dem lyster.

Ud af alt foregaaende kan man vel se og fornemme, at deres meste rigdom hidtil bestaar udi kvæg, skildpadder, strudsefjer og deres æg. Andet har man endnu intet fornummet. Men langt inde udi landet skal der bo andre nationer, hvilke under god forstand og religion redeligt skal leve; thi disse forbemeldte sorte strandløbere eller hottentotter skal kejseren af Monomotapa saasom ballinger[1] have fordrevet og derfra har deres afkom, saa meget man kan fornemme.

Fremdeles for det sidste, hvad deres tro eller religion belanger, da kan man intet udspørge /33r/ eller fornemme, at de har nogen tro, langt mindre at gøre nogen guds tjeneste, (hvorfor man kalder dem caffres, caferes eller queferis, ligesom deres land Quefrerid, som forhen er meldt), uden aleneste at de staar op om morgenen, tager hinanden ved hænderne, synger og springer og ser op til himlen, saa at man kan presumere, at de dog nogen ringe videnskab maa have om Gud. Da dem engang blev tilspurgt, hvad deres tro var, har de dog svaret, at de troede paa den, som har skabt himlen, jorden og havet – men ganske ingen videre besked om den sande levende Gud kunne give. Oh, ulyksalige mennesker baade i det timelige og evige, hvis lige ikke mere findes under solens straaler.

Og dette maa saaledes nu være vidtløftigt nok handlet om Kap det Gode Haab med dets indvaanere. Hvo, som er nysgerrigere kan bese Hollands første Voagie, gjort anno 1595; Spilbergen Voyagie 1601; Pieter van de Kaarden og Matelieff Voyage 1608; Thomas Herberts Sø- og Landrejse anno 1626 igennem Asien og Afrika;[2] og mange andre.

Langs Sydøstafrika

Jeg vil befordre min rejses beskrivelse herfra og forbi de Majots ejlænder indtil det ejland Ceylon og imidlertid anse, hvad der er forefaldet.

Den 29. januar 1671. Var vi det faste land af Afrika alt ude af sigte.

Den 30. og 31. januar 1671. Vind, regn og kulingsvejr.

Den 5. februar 1671. Sejlede vi bij-de-wind.[3] Havde en stor storm, saa at vi maatte tage alle vores /33v/ oversejl ind og stryge undersejlene paa halv mast. Vores storemærssejl og fokkebonet ragte i stykker, saa vi maatte tage dem fra og sætte andre under igen. Baaden ragte gaaende, saa at vi havde nok at gøre, førend vi fik den

1 Landsforviste, forbandede.

2 Herbert er nævnt i note ved 27. oktober 1670. Desuden refereres sandsynligvis til *Eerste shipvaert der Hollanders naar Oost-Indien, met 4 schepen onder't beleydt van Cornelis Houtman uyt Texel t'zeyl ghegaen, Anno 1595 ...*, Amsterdam 1648; *Journal van de voyagie ... uyt Zeelandt naer Oost-Indien, onder het beleydt van Joris van Spilbergen ... uitghevaren in 1601-1604*, Amsterdam u.å.; og Cornelis Matelief, *Historiale ende ware beschryvinge vande reyse des admiraels Cornelis Matelief de ionghe naer de Oost-Indien, wtgetrocken in mayo 1605*, Rotterdam 1608.

3 Bidevind, tæt til vinden.

fastsurret igen. Søen slog saa haardt over skibet og ind under fordækket, at kisterne stod saa godt som og flød derudi, hvorover vi havde nok at gøre med øsen og balien,[1] indtil vi fik vandet ud igen. Vores galion blev ogsaa noget af bølgerne beskadiget. Vi havde samme dag forspring, hvilket sligt uvejr kauserede. Mod aftenen lagde vejret sig lidt, at vi kunne hisse vores undersejl op igen, hvormed vi holdt det saa natten over gaaende.

Den 8. februar 1671. Endnu temmelig kulingsagtigt, dog saa at vi kunne føre vores mærssejl.

Den 9. februar 1671. Var det et ønskeligt vejr igen.

Den 11. februar 1671. Blev os afkortet af vores ranconvand tvende mutsjes.

Den 12. februar 1671. Satte vi læsejl til igen og alt, hvad som kunne drage. Vinden vest og vest-til-nord, vores kurs øst-sydøst og øst-til-syd stillende.

Den 15. februar 1671. Om søndagen førend prædikenen holdtes, faldt den samme matros overbord, (som tilforn faldt af fokkeraaen paa de tvende andre[2]). Dog fik vi ham et stykke tov tilkastet, hvormed han reddede sig i skibet igen. Om middagen døde vores overtømmermand, som længe havde været syg. Og da aftenbønnen var holdt, blev han efter gemen brug kastet overbord.

Den 16. februar 1671. Blev den dødes gods solgt til den /34r/ mestbydende paa aabenbar venditie.[3] Dermed har hollænderne en meget skøn og redelig maner med, at saa snart nogen ved døden afgaar og efterlader sig ringe eller store midler, saa bliver det først rigtigt inventariseret og siden ved venditie solgt og gjort i penge, og den afdødes arvinger godtgjort naarsomhelst eisheren[4] rigtigt bevis, som det sig bør, fremviser.

Den 19. februar 1671. Havde det for vinden med en stor storm. Vor fokkemærssejl blæste i stykker og mest bort i søen. Straks derefter slog vi et nyt under igen.

Den 20. februar 1671. Holdt admiralen passiaring med skibsofficererne, som dertil hørte, og blev for godt anset, at vi skulle gaa indenom imellem Madagaskar og det faste land Soffola forbi Mocambique til De Comoriske Ejlande.

Den 21. og 22. februar 1671. Har vi haft haarde variable vinde med regn og lynild uden torden. Ja, ofte udi en stund 4, 5 å 6 slags vinde.

Den 23. februar 1671. Sejlede vi vores læsejlsspir i stykker.

Den 26. februar 1671. Haardt vejr med regn, men varmt.

Den 28. februar 1671. Kontrær vind. Om aftenen en stor støbregn[5] med torden og lynild. Nota: her var den nordenvind varm og den søndenvind kølig.

Den 1. marts 1671. Godt vejr og vind.

Den 2. marts 1671. En stærk regn med stor stille.

Den 3. marts 1671. Præsenterede vores fænrik mig fri at være for arbejde og vagt paa skibet, formedelst jeg opvartede vores kom-

1 Baljning, lænsning.
2 Se den 16. oktober 1670.
3 Auktion.
4 Fordringshaveren.
5 Styrtregn, plaskregn.

mandør udi hans sygdom. /34v/ Men jeg betakkede ham og forekskuserede mig, formedelst mine kammerater lettelig kunne have haft fortrydelse derover.

Den 4. marts 1671. Nærved paa 31 grader. Vi saa igen den faste kyst af Afrika. Tæt under landet, saa at vi kunne se røgen. Vi var for meget nordlig forfaldet, hvorfor vi stak lige derfra igen ad Madagaskar. Samme dag fik vi en flapken vand paa manden igen til rancon.

Den 5. marts 1671. Om natten overkom os en forfærdelig storm med regn, torden og lynild, hvorunder et stort tordenslag nedslog. Det dundrede udi skibet, saa at alle de, som sov, vaagnede derved, hvilket foraarsagede en stor forskrækkelse under os alle. Vi lod straks visitere udi rummet[1] og se til pumperne, dog befandt [vi], at Gud var os miskundeligere, endsom vi havde tænkt derudi. Vinden faldt saa gruelig haardt an udi stødemaal,[2] ligesom den skulle have taget bort alt det, som var oven paa skibet, hvorfor vi strøg vores sejl. Det var en gren af en orkanvind, som sig her omtrent en gang om aaret lader fornemme, hvilket sker, naar vinden af de fire verdenshjørner tilsammen kommer, og derfor hvad skibe, den i saa maade attraperer, gemenligt ganske ruinerer og til grunde fører.

Den 6. marts 1671. Faldt nok en anden matros overbord, og formedelst en fiskeline, som slæbte efter skibet, hvoraf krogen fik [fat] i hans klæder, blev han reddet, uanset at han ikke kunne svømme et slag. Saa underlig hjælper Gud alle sine. Nu bliver uddelt øl til grøden igen.

Den 8. og 9. marts 1671. Været paa 29 grader 30 minutter ungefær /35r/ ved Punta de Piscaria.[3] Vi fornam her en svær strøm at løbe imod nord, hvilken var os imod, og bliver der af de søfarende regnet, at den tager her omtrent sit løb for alvor den 17. dag af denne maaned og kontinuerer indtil den 17. september, paa hvilken tid den tager sit løb imod syd de andre seks maaneder. Vi saa landet igen af Afrika, hvilket var grønt, fuldt med træer og buskadser saavelsom høje bjerge. Folk eller huse har vi intet set, men vel røg om dagen og ilden om natten. Imod aftenen tog vi søen og sejlede det af sigte.

Den 10. marts 1671. Om eftermiddagen begyndte teninerne eller marsvinene udi tusindetal med hverandre at spille udi havet, hvilket skibsfolkene holder for at være et tegn til storm og uvejr. Hastelig om natten derefter kom os en stor storm paa med regn og mørkning, saa at vi hverken kunne se eller høre hverandre. Hvorover var en stor tumult, førend vi fik alle sejlene indtaget – uden fokken, som vi lod skibet løbe for. Men da stormen var haardest, holdt den op igen.

Den 11. marts 1671. Befandt vores styrmænd, da de havde taget højden, at stormen havde sat os henved tvende grader tilbage eller overstyr igen med andre kontrære vinde, som vi meget har haft, siden vi gik fra Kap; og i saa maade, hvad vi med god vind har vun-

1 Lastrummet.

2 Stødvis, kraftigt, men med mellemrum.

3 På Afrikas sydøstkyst nær vore dages Durban.

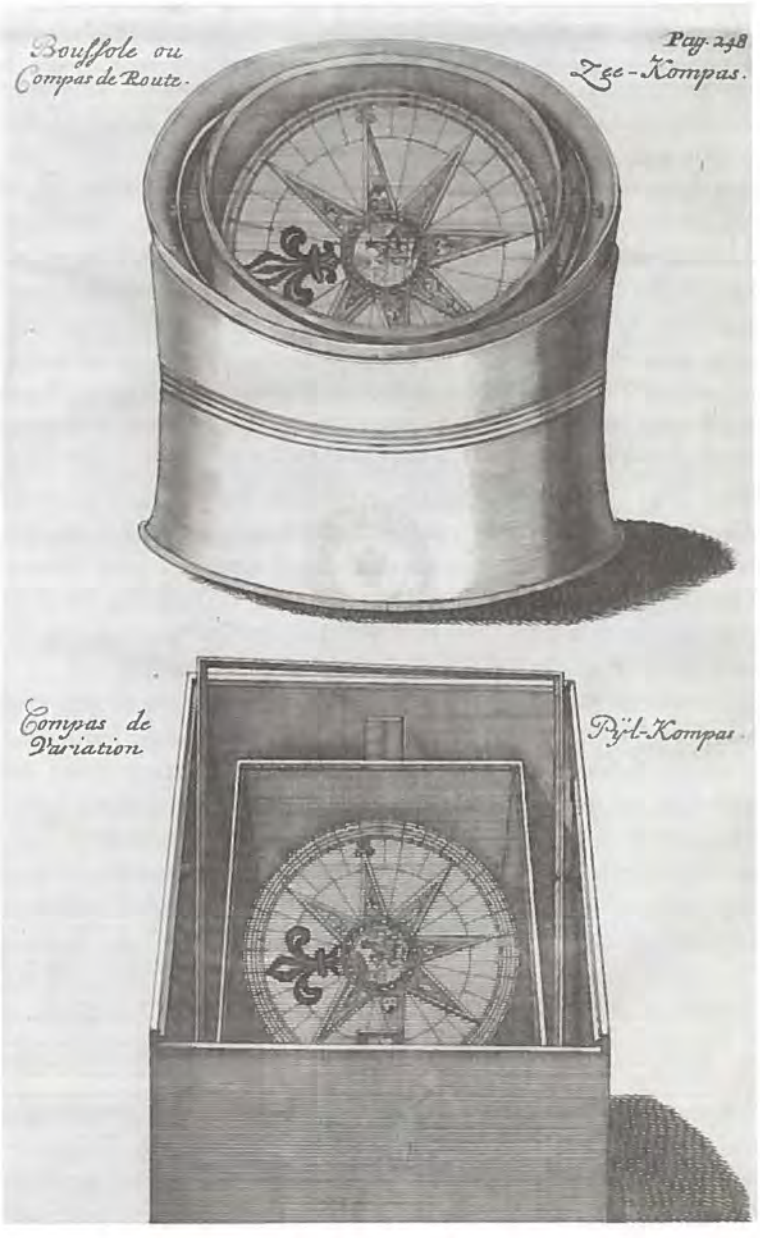

Styrekompas og pejlekompas, begge i kardansk ophængning. (Aubin).

det, med kontrære igen forloret. Hvilket gav os ringe mod til en forspoedig[1] rejse.

Den 16. marts 1671. Hidtil har vinden været kontrær; /35v/ men nu begynder den efter ønske at opkule.

Den 17. marts 1671. Godt vejr og vind med regn beblandet.

Den 18. marts 1671. Vejr og vind ligesom tilforn. Om natten hvert glas loddet, formedelst vi ej var langt fra Baixos dos India.[2]

Den 19. marts 1671. Passerede vi fornævnte Baxos dos India, hvil-

1 Hurtig.

2 Øgruppen Bassas da India, beliggende mellem Madagascar og Mocambique.

ken vi lod ligge paa den højre haand. Det er nogle klipper og forborgne koralsten, som ligger langt udi havet paa 21 grader 96 minutters sydlig bredde og [er] skibene helt farlige. (Saasom Ferdinando de Mendoza, en portugiser, med sit admiralskib anno 1585 der sammesteds er blevet siddende og har ikkun sig selv med 12 andre personer i sluppen eller skøjten ad Afrika salveret. Hvor han og af indvaanerne eller cafferen er nøgen bleven udplyndret. Den store baad har siden fulgt ham med 50 personer derudi. Det øvrige af folket, hvilke har været over 400, hvorunder var og kvindespersoner, som alle ynkeligt er blevet fordruknet). Hvorfor hollænderne derefter, naar de sejlede ad Ostindien, ikke mere imellem Afrika og denne insul henfarer eller passerer, men udmed den samme imod øst henom den insul af hollænderne Sankt Mauritius, men tilforn af Plinius[1] Cerne eller Sirne kaldet, hvilken de om bagbord lader ligge. Dog nu besyndelig for nogle aar siden har hollænderne vovet dem igen der imellem at passere, saavelsom og ved det store eller Baixos de Santo Petro, eftersom den insul Madascar (eller Munds Ejland som og Insul de Santo Lourentso, paa hvilken dag det af de portugisiske er fundet anno 1506 af Ptholomæus Menuthias, og tilforn hos Plinius Cerne kaldet) imod nordøst er liggende.

Fornævnte Baixos lod sig /36r/ se med stor brænding af søen omtrent ¼ mil fra os ret lige forude, hvorfor vi var lykkelige, formedelst vi de samme om dagen forbiragte. Thi dersom det havde været ved nattetide, var der ikke efter menneskelige domme kommet et menneske fra af os med livet. Vi havde ellers tilforordnet daglige morgen- og aftenbønner paa skibet, som blev brugt naarsomhelst, at vi slige farlige pladser begyndte at nærme [os] eller forbipassere. Hvorfor Gud være lovet, som lod sig behage at efterkomme det, han tilforn havde lovet hos profeten Joel kapitel 2, hvor han siger: »og det skal ske, at enhver, som paakalder Herrens navn, skal undkomme«.

Den 20. marts 1671: Været paa 19 grader 32 minutter. I dag passerede solen ækvatorlinien ad norden til.

Den 21. og 22. marts 1671. Passerede vi adskillige ejlande med træer og buskadser paa om bagbord, hvorunder var Illi de Juan de Nova. De andres navne var mesten ubekendte udi de gemene søkort, af aarsag her ganske faa skibe hidtil er igennem kommet, fordi mange insuler og sandrev her er beliggende. Undertiden havde vi storm med regn og lynild heromtrent.

Den 23. marts 1671. Været paa den 15. grad. Vi saa Soghet,[2] kommende fra Bayen af Mocambique. Stille og varmt vejr, hvorover vi daglig udi overflødighed af vand led stor nød for vand. Dog havde vi haft nok vand, vi havde ikke lidt saa megen tørst udi vandet.[3]

Den 26. marts 1671. Paa skærtorsdag[4] fik vi de Comoriske eller Majots insuler[5] udi sigte. Vinden var slap, at vi ej kunne opsejle landet om aftenen, hvorfor vi lagde det over ad søen igen. /36v/

1 Antik romersk forfatter, død 79, som skrev *Naturalis historia* med omfattende geografiske afsnit.

2 Sted i Sudan.

3 Meningen er sandsynligvis, at selv om de sejlede i masser af havvand, manglede de drikkevand.

4 Der benyttes kalender i ny stil (se note ved 8. november 1684).

5 Øgruppen Comorerne, liggende nordligst i Mocambiquekanalen.

Comorerne

Den 27. marts 1671. Paa langfredag morgen lagde vi det over igen til den insul Don Juan de Castro, alias de Comorre, men af indvaanerne Gazazzie eller, som nogle vil, Angasize og Gasatzie kaldet. Vinden var slap og ud af landet, saa at vi ej kunne komme nær vallen, som vi ønskede; satte derfor skøjten ud at bugsere os lidt. Imidlertid kom der nogle af de sorte med et lidet fartøj fra land udskibende imod os. Vi tænkte at bekomme nogen kundskab af dem om gode havne eller ankergrunde, hvorfor vi lod et hvidt flag vaje [for] dermed at bevise, at vi ingen fjender var. Men da de var os saa nær, at vi kunne vel se hverandre, viftede vi til dem med vores hatte. De sorte hunde det seende, blev de bange og skibede ad land igen saa haardt, de kunne. Da vi saa laa og drev, loddede vi og havde en god sandgrund med skølper paa 16 à 18 favne. Bedre under vallen kommende, saa at vel kunne ses husene, loddede vi igen, men havde ingen grund. Tog derfor søen igen om natten.

Den 28. marts 1671. Styrede admiralen vores fænrik og understyrmand med skøjten ad land, vel munderet, at fornemme om landsens lejlighed der med forferskning, ankergrund og andet. De kom straks ombord igen og bragte os tidender, at der var overflødigt af allehaande levnedsmidler, hvormed indvaanerne var villige at bytte med os imod andre varer. Men ankergrund var der ingensteds at bekomme foruden paa forbemeldte 16 à 18 favne, og at derved strækker sig et sandrev ud fra landet i søen med mange slemme blinde klipper. Hvorfor vi holdt det saa gaaende med laveren[1] til om eftermiddagen, at vores skøjte hentede et af landets fartøjer ombord, (som en tid lang forgæves havde arbejdet efter os), hvorudi var 6 sorte morianer,[2] hvoraf den ene var en /37r/ gammel mand, som havde et stribet uldent klæde over sig, med et elfenbens paternoster om halsen og en krumsabel i haanden. De andre var nøgne uden deres hemmeligheder. De medførte en ung buk, hvilken var saa fed og udi alle maader velskikket, som jeg nogen tid havde set, dernæst to høns og et parti klappers eller kokosnødder, med nogle stykker coret eller skildpaddehorn, hvilke de forærede admiralen.

Vi ville gerne have haft nogen kundskab af dem, om der ingen god havn eller ankergrund, (endsom det forbemeldt er), for os at bekomme. Men vi kunne intet forstaa hverandre, formedelst de talte arabisk. De ville ingen vin eller brændevin drikke, men vel tobak. Da admiralen fornam, vi kunne ved denne insul lidet eller intet udrette, lod han give dem 2 à 3 @[3] grove kattuner,[4] 3 à 4 ark papir og en gammel forrustet jerngjord (af en tønde) igen for deres skænk, hvormed han lod dem drage deres vej – og paalagde styrmanden om aftenen at stille vores kurs over til den anden nærliggende insul, Mojali kaldet.

Den 29. marts 1671. Paaskedag om morgenen kom vi til fornævnte insul Mojali, liggende sydøst til syd omtrent 5 à 6 mile fra

1 Krydsen, holden gående for små sejl.

2 Morer, negre, sorte; almindeligvis fællesbetegnelse for muhammedanere.

3 Tegnet @ var en almindelig forkortelse for alen (ca. 63 cm).

4 Bomuldsvarer.

Gasatzie. Vi lod formedelst stille vores anker falde omtrent ¼ mil fra landet paa 14 favne sandgrund med skølp formænget. Admiralen styrede straks vores fænrik og tredievagt med skøjten ad land at fornemme, hvad lejlighed der var paa denne insul for os med forferskning og andet at bekomme saavelsom om vand og brændeved, for hvilket vi var højligt forlegne. De kom ombord igen ved aftenstide, formedelst de /37v/ havde langt at ro, og forkyndte os gode tidender, nemlig at der var baade forferskning, vand og brændeved at bekomme, hvorover vi os glædede, uanset det var temmelig dyrt, hvad man ville have. De medbragte en kalv, kostede en rigsdaler, som var for folkene, og nogle høns, klappers og orangeæbler for kahytten.

Den 30. marts 1671. Om morgenen lettede vi ankeret og sejlede nærmere ind under landet og det ferske revier, som vi skulle tage vores vand, hvor vi lod vores anker dryppe omtrent et kanonskud fra vallen. Kort tid efter kom de sorte med deres fartøj ombord og førte os overflødighed af allehaande forferskning saasom geder, høns, fisk, mælk og mange slags frugt. Derefter ved middagstide blev vores understyrmand med 14 à 16 matroser, saavelsom nogle soldater med deres gevær, styret ad land med baaden om til at hugge noget brændeved for os. Til hvilken ende admiralen lod forære kongen af landet en krumsabel med lidt krudt og lod for at tage saa meget ved og vand, som vi havde fornødent.

Den 31. marts 1671. Efter at den gemene mand nu hjerteligt havde forlængtes at bekomme saa meget frit vand, som han kunne drikke udi denne gruelige hede, saa er vandfadet endelig sat aabent i dag. Dog varede [det] ikke uden to dage, hvilken Jan Hagel noksom beklagede. Hvad aarsag vores overofficerer dertil har, maa de vide.

Den 2. april 1671. Bad jeg med nogle andre af mine kammerater vores officerer om licens at tage os en liden plaisir, saavelsom at forstaa os noget paa landet. Det os blev tilstaaet. Vi foer med baaden ad land og spadserede op imod negeriet, som de sorte boede. Min nysgerrighed /38r/ kunne ej tillade at blive hos de andre, som ville følge landevejen, men drev mig ind udi busken[1] om alle de underlige vækster af træer og urter, saavelsom fremmed facon af allehaande fugle, at se. Imidlertid møder mig en af de sorte med et parti vilde fignер, som var dejlige og røde af kulør, hvilke han præsenterede mig til købs og viste med tegn, som han gjorde for mig, at de var kostelige at æde. Jeg, som havde læst tilforn om deres træk, tænkte vel, at det var bedrageri, tog derfor en af fignerne og ville trykke ham den i munden, at han skulle smage dem først. Men den sorte hund vægrede det. Saa tog jeg dem alle fra ham og trampede dem i stykker med mine fødder og begyndte at true ham for hans præsentation. Det seende løb han fra mig ind ad busken igen.

Jeg fulgte mine kammerater efter og kom til dem udi et af negerierne, hvor vi besaa deres huse, husraad og andet, hvad de havde.

1 Vildnisset.

Hvilke var bygget af klappersgrene, sammenflettede udi hverandre, hvoraf baade væggene og taget var gjort – meget smaat og svinagtigt – saa at de saa godt som paa hænder og fødder kryber derudi. [De] har aldeles ingen boskab eller videre sirat endsom et sengested med nogle maatter derudi (i plads for sengeklæder), gjort af bietsen saavelsom af basten af forrige træer, og anden kost udi, hvormed deres husraad har ende.

Paa gestalten er de store og føre folk, helt sorte og med langt haar. De gaar ganske nøgne foruden deres hemmelige dele. Nogle faa havde uldne kjortler /38v/ paa, som de dem tilbytter af europæerne her ankommer. De er jaloux over deres kvinder, hvoraf jeg saa ikke uden en. Hun havde hendes bryster bedækket med fligen af det klæde, som hun havde midt om livet – og udi andre maader en slem sort Jesabel.[1]

De er af naturen bedrageriske og falskagtige mennesker. Naar de ser deres held, som Spilbergen klager udi sin Voyage anno 1601,[2] hvor han er kommet der for landet at forfriske, har de udi førstningen annammet dem venligt og allehaande forferskning imod betaling ladet være følgagtig. Men paa sidstningen har de skælmagtigt opholdt tvende skøjter og en baad med 28 mand udi, som var faret ad land om en plaisir paa en søndag, hvor de ej andet havde at gøre. Hvilket ingen aarsag var givet til uden aleneste det fornævnte: Joris van Spilbergen saasom admiral af dronningen paa landet var gæstebuden og ej kompareredе. Og om de hedenske hunde havde slaaet de fattige kristne ihjel eller ikke, var ham ubekendt, med mere derom er at læse udi samme hans Voyagie.

Hvad deres religion angaar, saa er den ligesom en formængning[3] af hedensk og muhammedansk, hvoraf den sidste sekt skal være den største. Vi saa tvende af deres misigitter eller templer. Det ene var ungefær 4 à 5 favne højt, udi sin firkant opmuret og plat ovenpaa, foruden vinduer, med en hoben skillerum baade uden og inden udi, hvad det skulle være uden begravelser for deres døde, kan jeg ej vide. Udi muren var indmuret nogle postelinsfade, tallerkener og runde kobberskaale til sirat og prydelse. Nær derved var nogle opmurede firkantede grave, et parti med nogle smaa firkantede sten paa, hvorpaa var udhugget nogle bogstaver, hvilket vi presumerede enten at være morsk[4] eller arabisk. /39r/ Somme var tilmurede ovenudi med et lidet firkantet hul paa den ene ende. Straks derhos stod et andet af skikkelse som et hus med tag af bemeldte klappersgrene paa, havde tvende skillerum og nogle firkantede aabne huller udi muren. Vi saa ind ad døren og blev intet andet vaer endsom et glas hænge paa facon som et mummeglas.[5] Om de det brugte at brænde olie udi, ved jeg ikke. Siden laa der et parti af forbemeldte slags maatter paa gulvet og siden ingenting videre. Deres præst blev vaer, vi saa derind, hvorfor han slog ad os med haanden, at vi ikke maatte se ind i denne deres hellighed, men viste os med tegn, at

1 Herskesyg, ond kvinde.

2 Joris van Spilbergen var i 1602 den første nederlænder, som kom til Ceylon. Se også bibliografisk note umiddelbart inden 29. januar 1671.

3 Blanding.

4 Mor var datidens generelle betegnelse for en muhammedaner.

5 Mumme er stærkt sødt øl.

dette var deres tempel, som de faldt paa knæ og gjorde deres gudstjeneste og andre ceremonier udi. Hvormed vi forlod deres negeri og vendte om til baaden igen, seende undervejs nok andre stykker mur, men øde og forfalden.

Det er et overmaade skønt frugtbart ejland og meget plaisant. Har overflødigt fæmon,[1] geder og høns, (heste eller svin saa jeg der intet), af frugt noksommelig, saasom kokosnødder, orangeæbler, appelsiner, figner, citroner, oliven, pisanger, tamerinder,[2] sukkerrith,[3] ris og adskilligt sligt med mere, som der kunne forplantes, dersom indvaanerne havde forstand at dyrke jorden. Søen giver overflødig fisk, hvoraf vores folk fangede med angel nogen stenbrasen, røde som blod og med gule finner. /39v/ Af fugle findes der i hobetal, saasom paafugle, patriser,[4] quartels,[5] papegøjer, ring- og turtelduer, store flagermus og mange flere slags.

Landet har og mange høje bjerge, hvorfra kommer nedflydende adskillige bække og aaer, er fuldt med buskadser og træer, hvorunder nogle er saa store, at 5 à 6 mand næppelig kan omfavne et af dem. De samme har ikkun stakket top og korte grene. De har delt landet imellem dem, hvor enhver har sine plantager og fæ udi tøjr paa det bekvemmeste. Dog ligger der nok udi vildbane.[6]

Admiralen havde ordineret vores underkøbmand, imidlertid vi laa der, at fare i land om dagen og tage med sig et parti nürenberger[7] og andre varer, som han med de sorte kunne forbytte imod fæ og frugt. Til hvilken ende han og havde opslaaet et telt under træerne og den gemene mand forbudt intet at handle eller bytte med nogen af indvaanerne, paa det at markedet ikke skulle bedærves. Vi fik en okse, (hvilken alle har en stor byld paa manken), omtrent for 1 rigsdalers værdi; et godt ungnød[8] for 2 à 3 sorthæftede knive, en gammel sabel eller økse; en buk for 2 knive eller 6 ark papir; 8 klappersnødder for et ark papir; omtrent hundrede lemoner for en synaal. In summa: enten det var knive, synaale, smaa spejle, bjælder, papir, gammelt kattun eller lærred, saa kunne man blive af med det for dobbelt værdi – og for nogle aar siden endda bedre. Forferskningen var dobbelt saa god her som paa Kap; thi vi bekom udi 5 dage, som vi laa der, 14 stykker fæ, henved 40 geder og bukke, mælk og frugt overflødigt nok, saavelsom et parti høns og fasaner for kahytten. /40r/

Vores fænrik bragte en morsk kaptajn med sig ombord, hvilken med sit fartøj laa for Mojali, kommende fra kongen af Ansvanni,[9] om skat at indfordre; thi de har saa længe orloget med hverandre, at Mojali er ragt under Ansvanni og havde forsøgt om at tale med admiralen saavelsom at bese skibet. Han var redelig af postyr,[10] ej saa sort, som de andre, havde en rød kjortel med et hvidt tuliband[11] paa, et par morske sko paa de bare fødder og en dolk eller kris paa bæltet. Med sig havende 4 andre sorte, hver med en sabel i haanden og en kris paa bæltet. Da han havde nu talt med admiralen, blev

1 Kvæg.
2 Spiselig bælgfrugt.
3 Sukkerpalmens sago eller palmekål.
4 Agerhøns.
5 Vagtler.
6 Sandsynligvis menes, at dette land henlå uopdyrket.
7 Godtkøbskram, galanterivarer.
8 Ungkreatur.
9 En af Comorerne, se nedenfor.
10 Positur, legemsholdning.
11 Turban.

skipperen befalet at lade ham om udi skibet baade oven og neden, siden at lade hisse flaget op og skyde nogle kanonskud, at han saa derpaa. Men da konstabelen[1] gav fyr, dukkede han sig ned af frygt og holdt for begge hans øren. Skipperen rejste ham op med haanden igen og viste ham, hvor langt kuglen kunne drage, hvorover han sig meget forundrede, saavelsom over skibet, hvis lige han aldrig havde set. Han ville spendere drikkepenge paa skibsfolkene, men sligt blev ham ej tilstedt. Bag paa skansen kommende købte han en fissick[2] af vores købmand for 8 rigsdaler, som ej var 3 værd. Imidlertid blev alt folket stiltiende befalet at gaa op paa overløbet.[3] Da han saa saa mange folk komme saa hastigt for en dag, tyktes ham det en underlig sag at være. Skipperen forsikrede ham, at det var ikke uden halvparten, og at de andre laa og sov. Dermed foer han ad land med fænrikken igen, hvorfor der blev trende stykker løsnet med skarpt. /40v/ De tvende skød til landet, at de kunne see kuglen, og indvaanerne saaledes at lade høre og fornemme vores magt, om de imod os nogen skælmeri havde i sinde.

Hvad sig disse Comorske eller Majots ejlande videre er belangende, da er de beliggende paa 12 grader 56 minutters sydlig bredde mod den nordre ende af Madagascar. De er fem udi tal, har alle deres navne af den største, hvilken bliver Comoro kaldet, herforuden af nogle Sankt Johan de Castro, (som før er meldt), Spirito Sancto, Sankt Christophoro, Anguzeria og Mayotto.

1. Comoro er det højeste og bedste land, men besat med vanartede og blodgerrige mennesker.

2. Gasatie, Gasatzie, Gasisa eller Angasiza, som det saaledes differentligen kaldes, ligger paa 12 grader 17 minutter. Har saa lidt ferskvand, at det meste parti af indvaanerne maa drikke brakvand og de store eller mægtige vandet af brakke[4] kokosnødder. Og det, som mere er at forundre sig over: kvæget, naar det kommer fra bjergene, (hvoraf der ligger et meget højt og spidst), eller landet, som det har græsset, saa løber det baade morgen og aften udi hobetal til den salte sø og drikker ligesom udi et fersk revier. Indvaanerne er ligesom de fornævnte paa Comoro ondartede og forgiftig morderiske. Dette lille ejland har vel ti smaa konger, hvilke alle orloger imod hverandre, hvorfor enhver, som kommer der, maa vel se sig for. Det ligger omtrent 12 mile fra Ansvanni og har ingen havn foruden paa den nordre side, hvor skibene kan ligge paa 25 à 30 favne, et kanonskud fra landet, hvorved er et rev, som med lavvande næppe en skibsbaad kan overkomme. /41r/

3. Mojali ligger paa højden af 12 grader 15 minutter, har længde fra Kap 25 grader. Det har omtrent 60 engelske mile i sin omgang. Fra Comoro ligger det østligt henved 14 mile og fra Johanna eller Asvanni øst til syd omtrent 10 mile; fra Madagascar ligger det 50 mile; fra Zucloa af den kyst Afrika 60 mile. [De] forrige kalder det Mohelia, Moella og Molala, andre, som menes at have fundet det, Malilha el-

1 Underofficer, ansvarlig for artilleriet.
2 Sandsynligvis menes enten et gevær eller noget medicin.
3 Øverste dæk.
4 Friske, syrlige.

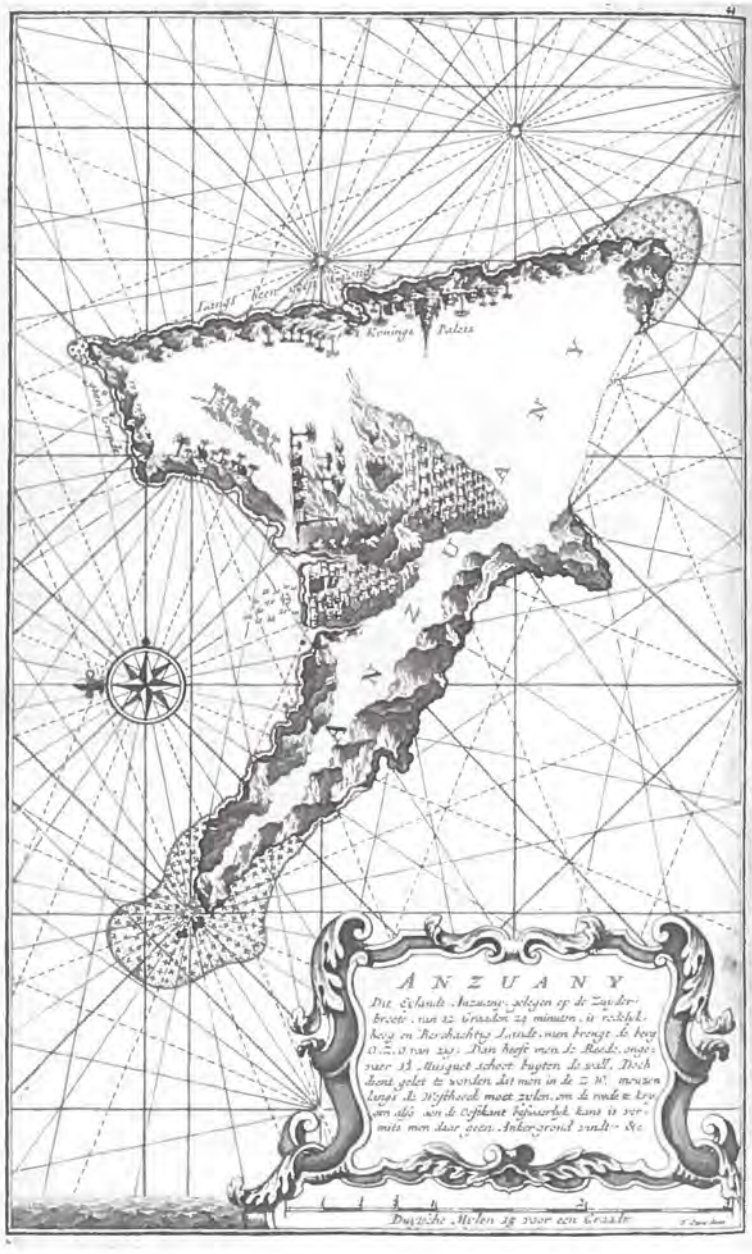

Den bjergrige o Ansvanni havde en god ankerplads i bugten på nordsiden af oen, hvor man lå halvandet bosseskud fra kysten. (Valentyn bd. V,2).

ler Onde Ejland, hvilket navn udi ingen del med dyden af dette land overenskommer. At disse ejlandes navne saa mange og differente udi bogstaveringen forefalder, foraarsager de adskillige nationer, som navigerer ad Indien og om forferskning disse insuler besøgende vorder, hvilke dem da tid efter anden hver for sig har beskrevet.

4. Ansvanni, eller Johanna og Anzuami kaldet, ligger paa højden af 11 grader 50 minutter sønden [for] linien. Har en temmelig god

rhed eller havn ved den nordre ende for den sydlige monsun eller vind og kan ligge der med store skibe paa 23 à 25 favne sandgrund med faa klipper formænget. Ved den østre side er og en skøn havn, hvor man paa 20, 23 à 30 favne for den nordlige monsun kan ligge. Dette ejland har har fire store bemurede steder og 34 landsbyer, underholder muhamedansk tro, har mange misigitter og templer. Deres lærere er arabere, indvaanerne er et godartet folk og belevne imod de fremmede. Kvindfolk maa der (ligesom udi Indien) ikke ses. Har mange slaver og slavinder udaf Paaps-Jans-land,[1] Æthiopien, og Madagascar, hvilke de for en ringe ting køber /41v/ og dermed landet dyrker og populerer – og ellers i andre maader velbetjent vorder. Landet er meget frugtbart, fuldt af skønne bække, som kommer fra bjergene, hvor allehaande skøn frugt omtrent gror og utallige mange kokustræer. [Landet] er fuldt med fugle og abundantie[2] af fisk. Indvaanerne farer meget med deres skiberum, (hvilke med cairo[3] i stedet for søm eller trænagler er syet tilsammen), i den gode monsun til Madagascar efter ris, nellie,[4] ambergrijs[5] og slaver, hvormed de da ad Arabien i Det Røde Hav løber, efter indiske kattunvarer og amphioen[6] at forhandle. Dette ejland har saa længe orloget med Gasatzie og Mojali, at det paa det sidste har gjort dem til tributarier og undersaatter.

5. Mayotto eller Meottis. Hvad dette ejland er angaaende, er mig ubekendt. Jeg vil hermed henvise den gunstige læser til Pieter van den Broeck hans Historische og Journaelsche antegninger, saavelsom Thomas Herberts (en engelskmand) hans Sø- og Landrejse,[7] med andre som herudi med mig skal overenskomme.

Den 3. april 1671. Om morgenen, efter at vi havde taget saa meget vand og brændeved ind, som vi ville have, og udi alle maader vel forfrisket, saa lettede vi vores anker og stillede vores kurs til det ovenbemeldte ejland Ansvanni, hvor vi om middagen omtrent 2½ mile uden [for] den vestligste huk (eller hjørne) kom. Havde højde af 12 grader 8 minutter. Vi pejlede den nordvestlige huk af Ansvanni øst fra os og vel saa nordlig, den østligste huk af Mojali sydsydvest ½ vestlig og den sydligste huk af Gasatzie vestnordvest. Vi styrede skøjten ud at lodde om god ankergrund mod landet; (thi vi ville og gerne have været paa dette ejland), men kunne ikke komme om den /42r/ nordvestre huk, formedelst vinden var os imod. Holdt det dog saa gaaende med laveren natten over.

Videre mod Ceylon

Den 9. april 1671. Om morgenen [var] vinden endnu kontrær, hvorfor admiralen med det brede raad resolverede at forlade fornævnte Ansvanni og befordre vores rejse. Skøjten blev indsat, og vi tog søen, stillende vores kurs nord til øst og østnordøst. Kristus Jesus, vær du vores ledning og kompas herefter som hidtil.

Samme dato skød vores buttelersmath en tenin eller marsvin

1 Johannes Presbyter var en sagnskikkelse, en kristen præstekonge, som mentes at leve i Indien eller Etiopien.
2 Overflødighed.
3 Sandsynligvis menes bast.
4 Indisk ord for ris, oftest i form af uafskallet ris, (i Sydøstasien kaldet paddy).
5 Ambra.
6 Opium.
7 Se noter ved 27. oktober 1670 og 3. november 1670.

med en liden harpun. Den blev opskaaren, var sort udi kødet eller fisken; thi den regnes at være begge parter. Af ryg og ribben [var den] ligesom et andet svin, med en lang smal trude[1] eller kæft fuld med smaatænder. Har et trindt hul ovenpaa hovedet, som det drog sin aande igennem, (eftersom det levede noget derefter, at vi havde fanget det). Vi havde vel taget et stykke deraf til takke, havde vi ikke saa kort tid siden haft god forferskning. Men ellers er de trannede og grove af kødet. Det er en af de snelleste[2] fisk til at svømme, som findes i havet.

Den 11. april 1671. Været under den 3. grad. Hidtil avanceret med god vind, men nu stille og usigelig hede.

Den 15. april 1671. Været paa 1. grad. Fik en stor regn og god vind med en ønskelig fortgang, saa at vi samme nat for anden gang passerede ækvator eller middellinien. Det er en ring, hvilken man sig indbilder saasom at dele verden i tvende dele, halvfemsindstyve grader fra hver pol liggende, der os ogsaa nordstjernen gik af sigte, staaende paa enden af den lille bjørns hale.[3]

Den 16. april 1671. Endnu god vind. Styrmændene befandt ved højden af solen, at vi var allerede 30 minutter paa /42v/ den første grad norden [for] linien. Imod aftenen kom os et stort uvejr paa med regn, hagl og mørkning, saa det var forfærdeligt til at se.

Den 30. april 1671. Om aftenen, da styrmændene pejlede solen, saa vi et skib ret under solens undergang, hvorfor vi løsnede tvende kanoner med skarpt, formedelst om det havde været et hollandsk skib, at det da skulle komme til os, men saa intet til det siden.

Den 1. maj 1671. Blev den gemene mands rancon af fransk brændevin forbedret (med en pimpelkien eller en sjettepart af et mutsje; et mutsje er en fjerdepart af en hollandsk kande), formedelst skørbug, vattersot og anden sygdom begyndte nu at grassere iblandt os. Dog Gud hjalp, at det fik ingen overhaand. Det var at forundre sig over, saa fuldt havet var med fisk, [tom plads] kaldet, hvilket udi tusindtal bestormede skibet baade for og bag, hvoraf vi fangede en stor del med angeler, hvorpaa var nogle hvide fjer fastbundet. Hvilket fisken bedrog, at den ej andet vidste, endsom at det var den flyvende fisk.

Den 2. maj 1671. Om aftenen blev skøjten sat ud og med tredie-styrmanden sendt forud for skibet med en stor lygte derudi [for] at lodde og fornemme, om der kunne være nogen brænding eller rev, formedelst vi var nu stedse land formodende.

Den 3. maj 1671. Efter at vores butteler Jan Hendrickz Roben og Altje Steens (en af vores frimænds søster) havde bekommet licens af admiralen at gifte sig med hverandre, saa er de efter prædiken af vores domine (efter foregaaende trende proklamationer) tilsammen giftet. Og derefter forlov givet at holde bryllup ved hans butleri[4] med skibsofficererne – dog tarveligt dem at traktere. /43r/ Men man kan vel tænke, han gik ikke til den slemmeste tønde.

Blev kokken med hans math vaer, som ragte udi klammeri med

1 Mund.
2 Hurtigste.
3 Stjernebilledet Lille Bjørn.
4 Forrådskammer.

hverandre, saa at kokkens math beskyldte kokken, at han skulle have bedrevet bouerij eller paa sodomitisk vis handlet med kokkedrengen. Hvorover kokken blev sluttet i jern bag ved kampagnen med en soldat hos sig, som skulle holde vagt, at der ingen kom til at tale med ham. Hans dreng blev fastbundet under bordet[1] bag paa skansen, at der ingen i lige maade kunne komme til ham. Vi var paa 8 grader 4 minutter nordlig bredde. Skøjten blev udsendt om natten for skibet ligesom tilforn.

Den 4. maj 1671. Blev de apprehenderede forhørt af skibsraadet og derefter koksmathen sluttet i jern ligesaavel som de andre og sat for sig selv udi galionen. Hvad ende eller udgang hermed, skal tiden lære. Søen krieler[2] igen af fisk, hos hollænderne greff kaldet. Skøjten udsendtes ut supra.[3]

Den 5. maj 1671. Om aftenen blev vores baad udsat at sejle forud for skibet om natten, formedelst det var bedre end at ro med skøjten. Nu holdes op med ærterne, og bliver der trende gange om dagen skaffet tørre grød, foruden noget dertil, og en rancon spansk vin afslagen om ugen. Omtrent 3 glas udi den første vagt blev baaden med trende varken[4] udsendt at sejle for skibet, (hvilket varede den hele nat), med sig havende tvende lygter, den ene anstukken, den anden skulle de anstikke, naar de nogen grund eller brænding blev vaer. Deslige blev der fire soldater kommanderet med deres gevær at give fyr, naar de noget /43v/ i saa maade blev vaer. Vi havde og en lygte udi vort blindemærs, paa det at baaden ej skulle vildes fra skibet. Kokken med sin dreng blev frigivet, formedelst koksmathen kunne ej gøre bevisligt det, som han dem havde forbeskyldt, hvorfor han blev siddende i galionen indtil videre.

Den 6. maj 1671. Om eftermiddagen døde en af vores skibskorporaler eller smede, hvis efterladte gods straks blev ført agterud og inventariseret. Om aftenen skøjten indsat og baaden sendt forud igen. Begyndte nu at ligge østligere endsom tilforn. Været paa 8 grader 12 minutter.

Den 7. maj 1671. Efter prædiken blev den døde efter skibsbrug kastet overbord. Skøjten ud og baaden ind igen, fordi den var læk. Admiralen lod udraabe, at den, som først saa landet, skulle have 3 rigsdaler i penge og en kande spansk vin. Imod aftenen blev set land af Maldiverne om bagbord. Det var langt og flakt land. Udkiggen fik sin betaling. Baaden kalfatret, udsat og forudstyret igen som før.

Den 8. maj 1671. Baaden indsat og bedre kalfatret. Om aftenen ud igen og gjort sin forretning som tilforn. Admiralen byder endnu den forbemeldte penge til den, som først kan se landet. Det er her meget farligt ved disse maldiviske ejlande, af hvilke her er elleve hundrede udi tal, smaa og store. Vi lod dem ligge om styrbord, har ingen af dem set – foruden det, som herover bemeldt er.

Den 9. maj 1671. Om formiddagen blev der holdt skibsret over koksmathen for den ulovlige sag, han havde beskyldt kokken og

1 Sandsynligvis menes ved skibssiden.
2 Vrimler.
3 Som ovenfor nævnt.
4 Store tønder på ca. 400 liter hver.

hans dreng med og ej kunne /44r/ bevise. Hvorfor han blev tildømt at erklære dem igen for hele skibsfolket, (som ved klokkelyd derfor var forsamlet), slaa sig paa sin mund og sige, at han dem falskelig havde beløjet, og siden at udstaa for masten 300 slag – saavelsom at afsættes fra hans officie[1] og 14 gyldens gage til matros med 9 gylden om maaneden. Hvormed den sag har en ende.

Den 10. maj 1671. Raabte udkiggen om morgenen: land! Men det var abuijs.[2] Regn og lynild og torden.

Den 11. maj 1671. Om morgenen saa vi landet af den faste kyst af Ostindien eller India Intra Gangem, som er Kap Cumorij, og[saa] Kap Comorin kaldet,[3] hvilket er det yderste hoved af samme land. Enhver af os glæder sig nu, at han snart skal forløses fra dette elendige skibslevned og faa foden paa fri landjord igen, besynderlig militsen. Om natten lod vi ankeret falde omtrent 2 hollandske mile udi søen, formedelst vinden var kontrær af landet, at vi ej kunne komme nærmere.

Den 12. maj 1671. Om morgenen, førend det dagedes, lettede vi vores anker og gik til sejls. Vi passerede det sorte jantifske[4] fort, Trisandure kaldet. Vinden var stille, saa at vi kun avancerede lidet. Vi styrede vores chalup i land at advisere opperhovedet paa dette nederlandske kontor, Tutucorin,[5] hvem vi var – paa det han med tilbørlig reverens kunne tage imod vores admiral. Om eftermiddagen kom vi med søvinden paa rheden udenfor ejlandet ved Tutucorin; thi det var for grundt at løbe indenfor med store skibe. /44v/

Vi løsnede straks 11 stykker, hvorpaa de i kontoret bad os være velkommen med 11 igen. Vi takkede dem derfor med 7. Derefter kom opperhovedet, hr. Lourens Pijl,[6] med hans andenstemme,[7] Rutgaart de Heyde,[8] og deres fruer ombord, saavelsom et parti af de fornemste sorte, som der boede og handlede med Kompagniet, at forvelkomme vores admiral og med lykønskning til hans nye guvernement over Ceylon. Derefter holdt de dem lystige med hverandre, indtil om aftenen de foer ad land igen.

Ellers kan jeg ikke noksom beskrive den store glæde, som var iblandt os alle, som forbemeldt er. Enhver takkende den altsom mægtigste Gud for beholden rejse hidtil, saavelsom ogsaa at man kunne faa engang ende paa alle de viderværdigheder, som slig en rejse medfører, bekomme saa meget vand, som man ville drikke, og at militsen kunne komme fra de søfarende, imellem hvilke altid er en stor antipati.

Imod aftenen kom de sorte ombord og førte os overflødigt af frugt, høns, mælk, ost, fisk, ferske og saltede. Hvoraf enhver, som havde penge, kunne købe og forfriske sig med.

Den 13. maj 1671. Drog vores admiral med hans kæreste, hendes massiur og købmanden i land paa fornævnte kontor Tutucorin. Med ham blev kommanderet en korporal og 12 oppassere. Stykkerne blev løsnet rundt om skibet, og vi militære gav trende salver, da

1 Bestilling.
2 Fejltagelse.
3 Indiens sydspids.
4 Gentiver var betegnelsen for hinduer, (medens man kaldte muhammedanerne for morer).
5 Handelsstation, beliggende sydligst på det indiske fastland.
6 Kom som helt ung til Asien 1654; karriere på Ceylon, bl.a. kommandør i Jaffnapatnam 1673-1679 og direktør over Ceylon 1679-1692; død 1705.
7 Næstkommanderende.
8 Blev købmand 1667; kommandør i Jaffnapatnam 1679; opperhoved i Tutucorin 1681.

Tomastet hukkert sejlende for sit storsejl i frisk vind. (Aubin).

han drog fra borde. Derefter blev hans gods indskibet udi en hukkert,[1] og vores fænrik med 13 soldater kommanderet dermed ad Colombo.[2]

Samme dato kom os ombord til forferskning 20 styk faar og 2 øksne med et parti grønne urter til puspas,[3] hvilket kom den gemene mand tilpas.

Den 14. maj 1671. Kom os nok en anden hukkert ombord, som skulle indtage et parti gods og vin og mumme at føre det til Colombo. Malabarerne[4] kom nu /45r/ ombord med adskillige slags kattunvarer, som de solgte og byttede bort imod knive, spejle, naale etc.

Den 15. maj 1671. Om morgenen kom ordre ombord med en anden hukkert, at en korporal med 30 soldater skulle gøre sig færdige at følge efter de forrige ad Ceylon til. Hvilket og straks skete.

Den 16. maj 1671. Fik vores kommandør ordre, at forføje sig med os resterende 7 soldater over paa den hukkert *d'Vliegende Swaen,*

1 Hukkerten var et lille to- eller tremastet fartøj med rundt gat og fyldigt skrog og var tildels rigget med råsejl.

2 På vestkysten af Ceylon.

3 Sammekogt ret, ruskomsnusk.

4 Beboerne på Indiens vestkyst, Malabarkysten.

Nederlandsk speeljaght, en elegant og fornemt udsmykket lystjagt til små hurtige ture. (Aubin).

som laa der til ankers og skulle indtage admiralen og føre ham med hans familie ad Ceylon til. Om aftenen kom Hans Ædelhed os ombord, forselskabet med kontorets officerer, og derforuden 2 à 3 mansjouer[1] fulde med malabarer af de fornemste paa stedet. Da han var kommet ombord, løsnede vort gamle skib *Brederode* 3 stykker, hvorpaa vi svarede dem i hukkerten med eet. Siden, da de fremmede havde taget afsked fra ham, befalede han skipperen at lette ankeret og gaa under sejl. Da vi passerede *Brederode,* løsnede det 11 stykker, vi takkede dem med eet. Dermed gik vi vores kurs ad Ceylon til i Guds navn.

Den 17. maj 1671. Paa pinsedag blev uddelt rancon til skibsfolkene efter kutyme. Iblandt andet fik vi orenbaarer[2] og[saa] vores portion af ris raat eller ukogt, flæsk og kød til at æde og arrak[3] til at drikke i stedet for fransk brændevin. Men hvorledes det bekommer et parti af os, ved Gud og vi selv. Underligt /45v/ var det med os

1 Katamaraner; jfr. tamilsk »kattumaram«, som betyder sammenbundne træstammer.

2 »Orinbaar« betyder nærmest en bolværksmatros, novice.

3 Indisk brændevin, brygget på ris og palmesaft.

orenbaarer, at vi blev søsyge paa hukkerten den tid, vi skulle sejle over, og vi havde tilforn oversejlet saa mangen stolt sø og vidst intet deraf.

Den 18. maj 1671. Om morgenen saa vi udi Jesu navn først det ejland Ceylon, som vi saa længe havde forlængtes efter. Om eftermiddagen kom vi til ankers paa rheden for Colombo. Vi løsnede trende stykker paa vores hukkert, hvorimod de svarede os af kastellet med tvende. Straks derefter kom hr. major Joan Bax[1] og andenstemme Dominicus van Vorsten[2] ud med en speeljaght[3] at indhente admiralen. Og da han kom i land, mødte hans hr. fader, den gamle Rijklof van Goens,[4] ham og undfangede ham med stor glæde; beviste ham overmaade stor reverens med æresporte, som var oprettede for ham; og 2 à 3 kompagnier soldater, som blev stillet med fuldt gevær fra stranden og op til hans faders hus; trompeter, trommer og andre indianske spil, som blev brugt for ham. Og da han var hjemkommet med hans fader, gav soldaterne 3 salver. Derefter [blev] alle stykkerne paa volden rundt om kastellet og staden løsnet.

Siden drog vores kommandør i land med os militære, som han havde hos sig, og blev han af majoren forordnet at lægge sig med os ved Galle-porten i kastellet, hvor vores andre folk ogsaa laa. Den samme dag bekom hver af os 14 hollandske dobbelkies[5] og 1 let stuyver[6] til kostpenge for 2 uger – og en halv parringh[7] ris, hvormed vi skulle forsørge os. Men det varede ikke længe, førend at der var mangt et hvedebrødsbarn, (hvoraf var mange fornemme /46r/ mænds børn af Amsterdam og andre steder paa vort skib), som ønskede sig at være udi hans moders køkken igen.

1 Tjente længe som kaptajn på Ceylon og Malabar; 1673-1675 kommandør i Galle; fra 1676 til sin død 1678 guvernør på Kap det Gode Håb.

2 Blev 1681 kommandør i Jaffnapatnam.

3 Lystjagt.

4 Født 1619; ansat som lærling i VOC 1632; derpå udmærket karriere; erobrede Ceylon fra portugiserne 1658; guvernør over Ceylon 1659-1662 og 1664-1672; generalguvernør i Batavia 1678-1681; repatrieret og død 1682.

5 Dubbeltje var et almindeligt ord for en mønt på 2 stuyvere.

6 Visse provinsers stuyvere var mindre værd end andres og gik ud af brug sidst i 1600-tallet.

7 En parra var et vægtmål på ca. 20 kilo.

Det fjerde kapitel

Giver til kende ved dag og datum, hvad rejser jeg har gjort omkring det skønne kanelland Ceylon; desligeste paa næsten alle de fornemste steder, som findes ved søkanten, baade paa Coromandel og Malabar; saavelsom paa nogle af de principaleste steder, der er liggende udi de berømmelige landskaber Bengalen, Surat, Persien, Arabien og Java Major; med hvad annotitser,[1] som jeg har nødig eragtet derom at indføre.

Den 20. maj 1671. Lod den gamle hr. admiral Rijklof van Goens give ordre til vores fænrik, at han skulle marchere op for hans hus med os orenbaarer udi vores fulde gevær. Og efter at vi var stillet for ham, bad han os alle være velkomne og gjorde en oration[2] for os, hvorudi han foreholdt os iblandt andet, at vi skulle komme den ed i hu, som vi havde svoret de Ædle Herrer bewindthebbere i Patria,[3] [at] naar vi kom for vores fjende – enten de var kristne eller hedenske, af vores egen nation eller fremmede – under straf, som vedbør. Siden formanede han os /46v/ alvorligt, at vi for alting skulle vogte os for den indiske drik saavelsom frugten og ej at maatte ligge ude om natten [eller] under aaben himmel i dagen, førend at vi var blevet noget vant til klimaet der; thi ellers var der store sygdomme for os at forvente. Da det var gjort, blev vi kommanderet ind i staden paa pynten Concordia.

Den 23. maj 1671. Spenderede den unge hr. guvernør Rijklof van Goens,[4] (som vi kom udi landet med), til velkomst for os orenbaarer et parti brød, flæsk, arrak, sukker og lemoner. De trende sidste slags gjorde vi borrepots[5] af. Til befrielse for solens hede slog vi et telt op af nogle skibssejl udi det grønne uden for kastellet og gjorde os saa lystig med hverandre, at der kom mange tilbage med braadne pander og fingre; thi de, som havde faaet nogen questi[6] med hverandre paa skibet, ville nu endelig klarere den regning her, som dem inden skibsborde var forbudt. Men havde fiskalen maattet raade for dem, havde han vel fortjent sig til et par støvler, men den herre, som havde givet gæstebudet, holdt dem fri for hans tiltale.

Den 24. maj 1671. Blev vi kommanderet fra Concordia og igen til Galle-porten i kastellet.

Den 25. maj 1671. Blev vi separeret fra hinanden og stukket under fremmede kompagnier – uden jeg (og 4 à 5 andre), som forblev i kastellet under den unge hr. guvernørs kompagni og lagt paa pynten Rotterdam.

Den 8. juni 1671. Blev jeg kommanderet fra Rotterdam /47r/ og til Delft-porten og[saa] i kastellet.

1 Vedtegnelser, bemærkninger.
2 Tale.
3 Fædrelandet i Europa.
4 Født 1642; startede i VOC som assistent 1656; derpå karriere på Ceylon; guvernør i Colombo 1671; guvernør over Ceylon 1672-1679; raad van Indië fra 1684; død 1687.
5 Malajisk ord for salve eller smørelse.
6 Strid, tvist.

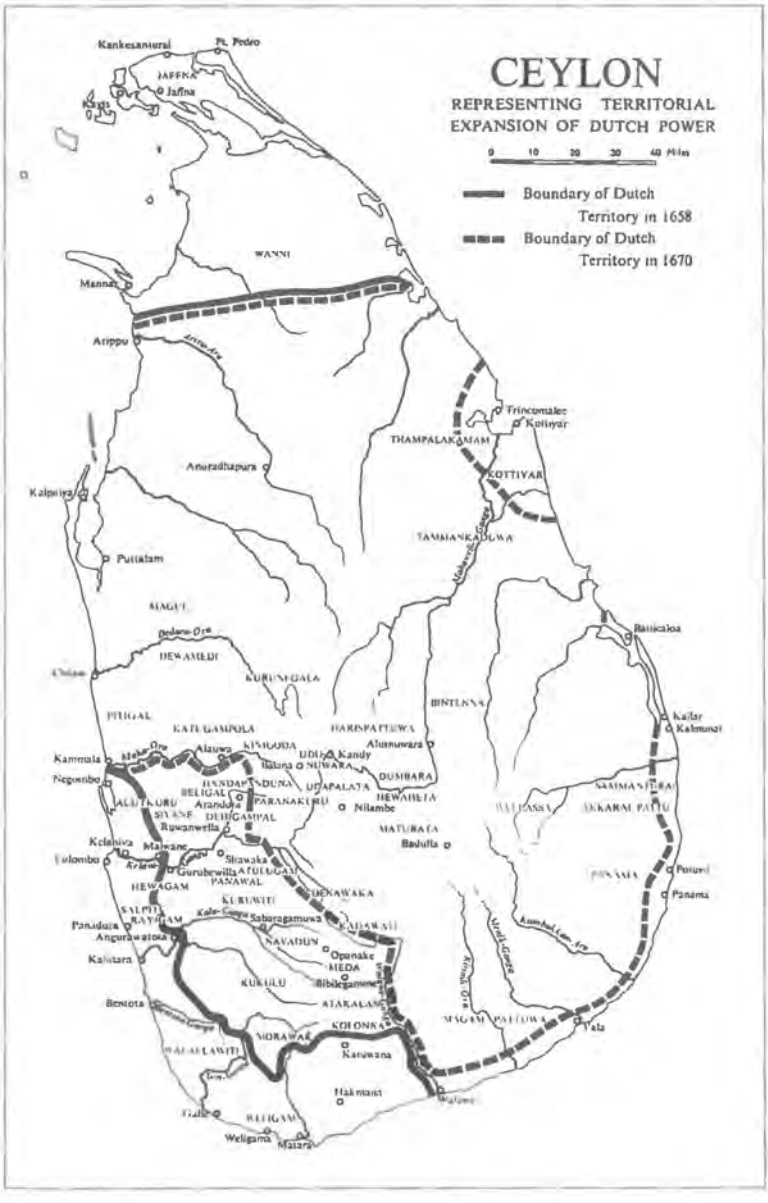

Kort over Ceylon med angivelse af de områder, nederlænderne beherskede i henholdsvis 1658 og 1670. (Arasaratnam).

Den 9. juni 1671. Er jeg igen kommanderet fra fornævnte port og i den unge herres vagt at være hans oppasser.

March fra Colombo til Jaffnapatnam

Den 6. juli 1671. Rejste velbemeldte hr. Rijklof van Goens den Unge (ekstraordinært medlem af Raad van Indië og guvernør over ejlandet Ceylon) med den opperkøbmand Robbertus Padtbrughe[1] fra Colombo i henseende at gøre en tur eller runde omkring landet – alle steder, forter og andre fastigheder[2] at visitere – Kompagniets

1 Se note ved 20. januar 1671.

2 Faste anlæg, især forsvarsanlæg.

bedste og landets defension imod fjendtlige anfald derved at sørge, førend han forløste hans gamle hr. fader. Og blev der kommanderet med ham fra Colombo: 1 fænrik, 1 sergeant, 2 korporaler og 18 oppassere, (af hvilket tal jeg var den ene), derforuden 1 løjtnant med et kompagni paa 136 mand, foruden et parti sorte laskarer[1] og kulier.[2] Om aftenen kommet til Calkisen, som er 2½ uur[3] eller stundsgaaende[4] fra Colombo.

Den 7. juli 1671. Om morgenen rejst derfra og til Panteren, er 3 uur, hvor vi blev med thonnyer[5] sat over et fersk revier. Ved middagstide kom vi til det fort Calteren, og[saa] 3 uur. Her sattes vi iligemaade over et fersk revier. Derfra til Mackon, 2 uur, hvor hollænderne har tilforn haft et pager.[6] Fra Mackon og til Barberien, 1 uur. Derfra til Allecan, 1 uur, hvilket er et vagtsted, som laa et parti toupaser. Her endes den part af landet, som er resorterende under /47v/ Colombo, og begyndte det igen, som hører til Galle.[7] Vi marcherede her over en lang bro, som ligger over et fersk revier, fra Allecan og til det pager Bentote, hvor der laa 1 sergeant med 18 à 20 mand. Der logerede vi om natten.

Den 8. juli 1671. Fra Bentote til det ammelam,[8] Ammelam Gode kaldet, 3 uur. Derfra til et andet ammelam, Heckede kaldet, 2 uur. Fra Heckede til Gindere, 4 uur, hvor vi og med thonnyer blev sat over et lidet revier. Fra Ginder til den stad Galle 2 uur, hvor vi kom nogle faa oppassere med guvernøren om aftenen ret med portslutten.[9]

Den 10. juli 1671. Kom resten af de efterblevne oppassere i staden, hvilke straks blev taget udi arrest – og formedelst deres lange absentie straffet med kulffuen.[10]

Den 11. juli 1671. Efter at guvernøren havde beset staden og dens fortifikation saavelsom forstærket hans kompagni, rejste vi fra Galle om eftermiddagen. Hr. kommandør Adriaan Roothaas[11] forselskabede guvernøren. Om aftenen kom vi til det alde[12] Belegam, som er 5 uur.

Den 12. juli 1671. Marcherede fra Belegam ad Mature og [er] 5 uur.

Den 19. juli 1671. Da guvernøren (og hans raad) nu havde praktiseret om denne plads bedre og paa et belejligere sted (dog straks derved) at fortificere, og han et parti folk ogsaa herfra med sig havde ladet udkommandere, slog tamburen march. Vi kom igennem et alde, Donder kaldet, hvorudi staar et ammelam. Fra Donder til bugten /48r/ Galiet,[13] som er 2 uur fra Mature, her holdt en korporal med 6 à 8 mand vagt. Ved et arrakhus [laa] skibet *Brederode* (med et andet og en hukkert) at tage os ind. Efter at forbemeldte kommandant fra Galle og hr. Lorens Pit,[14] dessave[15] fra Mature, havde gelejdet guvernøren ombord og der taget afsked fra ham, lettede vi vores anker og gik under sejl.

Den 20. juli 1671. Om aftenen lod vi ankeret falde af frygt, vi skulle om natten sejle bugten d'Zout-Pan forbi.

1 Indiske soldater eller sømænd, eventuelt arbejdsmænd eller kulier, oftest ceylonesere.
2 Asiatiske arbejdsfolk.
3 Egl. tidsangivelse (time), men brugt som længdemål, nemlig den afstand man kan marschere på en time, nemlig omkring en nederlandsk mil.
4 Timemarscher, så langt man kan marschere på en time.
5 Småbåde.
6 Malajisk ord for indhegning eller hæk, men også brugt om forsvarsværk eller feltlejr.
7 Sydligst på Ceylon.
8 I »Appendix« skriver Sveigaard: »Ammelam er et singalesisk ord og betyder rasteplads. Disse huse eller ammelammer opbygges ved alfarvej, hvorudi den rejsende kan hvile sig og være befriet ved nat og dag for solens hede og regn, desligeste for elefanter og andre udyr«.
9 Byportens lukning.
10 Slået med bøssekolbe.
11 Søofficer, som havde været med til at erobre Ceylon fra portugiserne og derpå været kommandør i Galle fra 1660 til sin død 1673.
12 Boplads, landsby.
13 Havn med kompagnipakhus for arrak.
14 Laurens Pit de Jonghe kom i VOCs tjeneste 1658; direktør over Coromandelkysten 1686-1698; fra 1693 raad van Indië; død 1700.
15 Provinsguvernør, chef for et dessavani (administrativt område på Ceylon).

Den 21. og 22. juli 1671. Har guvernøren været her i land (dog ej med mere folk endsom os, hans oppassere) om til at erfare, om han ikke kunne finde nogle saltpander, som den candyske[1] konge (efter beretning for ham) heromtrent skulle have. Dog vi fandt ingen. Kerte[2] derfor ombord igen.

Den 23. juli 1671. Lettede vi vores anker og gik til sejls fra bemeldte bugt. Imod aftenen passerede vi det pager Sineklatedel. De udi pageret løsnede et stykke, vi svarede dem med trende. Derefter kom os en soldat ombord med et brev til guvernøren. Det var meget stille, hvorfor vi lod ankeret falde.

Den 24. juli 1671. Om morgenen lettede vi det igen og kom om eftermiddagen for Batecaloa[3] til ankers uden for munden af revieren. Kommandøren Pieter d'Grauw,[4] som der kommanderede, /48v/ kom os ombord at forvelkomme vores guvernør, som og straks foer ad land med ham, hos sig havende 1 sergeant, 1 korporal og 12 oppassere.

Den 25. juli 1671. Om morgenen tidlig drog vores fænrik med os resterende oppassere i land – saavelsom og det øvrige folk, som var paa det andet skib og hukkert.

Den 27. juli 1671. Efter at vi her saavelsom paa de andre steder var blevet forstærket, gav guvernøren ordre, at vi skulle om aftenen sættes over revieret og marchere forud til det alde Katekripen, som er 1 uur fra Batecaloa. Vi var 4 kompagnier blanke[5] mand med omtrent 400 laskarer og saa et halvt hundrede mand under guvernørens livkompagni.

Den 28. juli 1671. Om morgenen helt tidligt kom guvernøren, kommandøren og opperkøbmanden Padtbrughe med en chalup ansejlende. Efter at de var kommet til hest, marcherede vi og kom ved middagstide til Sineklatedel, som er 7 uur fra Batecaloa.

Den 29. juli 1671. Om morgenen rejste vi fra Sineklatedel til et revier, som ligger 4½ uur derfra inde i land. Vandet var for højt, at vi ej kunne komme derover, formedelst vi havde intet fartøj. Marcherede derfor omtrent ½ uur tilbage igen til et alde [tom plads til navnet], hvor folkene var bortløbet. Vi slog vores lejr der, men led stor armod med rot[6] og regn, hunger og kummer.

Den 30. juli 1671. Blev den opperkøbmand Padtbrughe ordineret af guvernøren, at han skulle fornemme, om vandet af fornævnte revier var faldet, saa at man kunne komme derover, eller og hvor det havde /49r/ sit udløb. Saa blev 1 korporal med os 7 musketerer kommanderet med ham. Og da vi havde marcheret omtrent 1 stor mil, befandt vi, at revieret havde sit løb ud i havet, og at vandet endnu var lige højt. Drog saa tilbage igen til lejren og rapporterede guvernøren det samme.

Den 31. juli 1671. Befalede guvernøren, at vi skulle bryde op igen og marchere til Sineklatedel, formedelst har var ingen levnedsmidler, som sagt er.

1 Candy lå midt inde på Ceylon.

2 Vendte.

3 Midt på Ceylons østkyst.

4 Fra 1671 dessave over Colombo; 1674 kommandør i Trincomale; 1676 kommandør i Galle; død 1677.

5 Hvide.

6 Storm, dårligt vejr.

Ceylonesiske soldater på march gennem junglen med en lokal fyrste 1664. (Valentyn bd. V,1).

Den 2. august 1671. Drog vi fra Sineklatedel igen og til det alde Caron, som er 2 uur. Der slog vi vores lejr om natten. Her var det ogsaa usigelig fuldt af myg, at man ej kunne lukke et øje til for dem.

Den 3. august 1671. Om morgenen tidlig drog vi fra Caron og til det revier, som her tilforn er omtalt. Vandet var da faldet, saa at vi kunne gaa i vandet til over bæltestedet. Marcherede saa til et alde [tom plads til navnet], som ligger 4 uur fra Caron, hvor vi hvilede, til heden var noget ovre. Saa fort igen til et alde, som ligger straks ved den pagode Trekolen og er 3 uur.

Den 4. august 1671. Om morgenen drog vi fra bemeldte alde, marcherede 3 uur. Slog saa vores lejr udi en skov ved et lidet kær, hvor vi næppe kunne bekomme saa meget vand, som vi kunne koge vores ris udi; thi der var ikkun smaa huller af elefanttrin her og der udi kæret, hvorudi lidet vand var – ligesom hestepis og fuldt med elefantmøg. /49v/ Da heden var ovre, derfra igen, og om aftenen til et alde, Regam kaldet, og 4 uur gaaet fra det sted, som vi hvilede. Undervejs led vi stor tørst og hede. Ved dette alde er ej heller andet at bekomme endsom armod.

Den 6. august 1671. Marcherede derfra og tilbage igen til det samme alde, som vi tilforn var kommet fra.

Den 7. august 1671. Døde en af vores oppassere ved navn Davidt de Beer van Brussel. Vi begravede ham straks der udi en liden kule i sandet og lagde nogle torne ovenpaa graven, fordi at sjakalerne ikke skulle opgrave ham. Derefter marcherede vi derfra igen og til et andet alde [tom plads til navnet], som laa 5 uur derfra, hvor vi slog vores lejr uden ved et stort vandkær om natten.

Den 8. august 1671. Lod guvernøren for sig fordre alle de sorte, som boede (og var til stede) udi fornævnte alde, hvoraf den halve part holdt med kongen af Candy og den anden halve part med Kompagniet. Det første parti, som havde ombragt nogle af Kompagniets laskarer, befalede han at binde hænder og fødder paa og lægge dem saa i solen; men de principaleste for mordet var rømt bort førend vores ankomst. Befalede derfor laskarerne at udplyndre deres alde og stikke ild derpaa. Siden marcherede vi derfra og medførte de fangne mænd, kvinder og børn og slog vores lejr om aftenen udi en skov 3 uur fra deres alde.

Den 9. august 1671. Vel betids marcherede [vi] igen og kom ved middagstide til et alde, Samander kaldet, hvilket /50r/ laa omtrent 6 uur fra de modvilliges alde, vi stak i brand. Kompagniet har haft et pager her, men [er] nu ødelagt. Da heden var ovre, og vi havde styrket legemet med en mundfuld ris og en drik vand, blev trommen rørt igen. Om aftenen kommet til et fersk revier. Der slog vi vores lejr ud med en skov.

Den 10. august 1671. Drog vi tidligt derfra og blev af de sorte med thonnyer sat over fornævnte revier. Marcherede saa omtrent 5 uur, førend vi kom til det revier, som løber af landet og Batecaloa forbi, hvor der laa 3 à 4 baade, som skulle tage os ind. Om aftenen kommet til Batecaloa, hvor fangerne blev slaaet i lænker om med de andre Kompagniets livegent at arbejde deres levetid.

Den 18. august 1671. Efter at guvernøren havde gjort anstalt om fortifikationen og andet – saavelsom ogsaa ordineret nogle hukkerter, som med viktualier, krudt og lod skulle følge med os langs ud med landet at sekundere os dermed, naar vi kom i fjendernes land, om fornødent gjordes – saa blev vi med 3 à 4 baade om eftermiddagen ført over et salt revier og kom siden til et alde [tom plads til navnet], hvor vi tog natlejr 3 uur fra Batecaloa.

Den 19. august 1671. Om morgenen tidlig derfra igen og om middagen kommet til et alde, Naturæ, som er 3 uur. Samme alde stod øde; thi indvaanerne var rømt og alle brøndene fyldt, paa det vi ej skulle bekomme vand. Derfor blev nogle /50v/ laskarer udstyret i skoven at lede efter et vandsted, og da det var fundet, marcherede vi derhen og slog vores lejr derved om natten.

Den 20. august 1671. Om morgenen derfra og til Fendelose by, 2 uur, hvor vi hvilede heden over. Her kogte vi vores ris ved lutter ka-

Indfødte med deres pusteror og frygtede giftige pile. (Nieuhof).

neltræ med bark og alt, hvilket gav en angenem røg fra sig. Men hvo, der ville have vand, maatte grave sig kuler udi sandet. Hukkerterne, som før er meldt, laa her til ankers og ventede efter os. Da guvernøren havde spist, drog han og Padtbrughe ud paa fornævnte hukkerter, [men] kom straks i land igen og bragte med dem 1 tønde (eller anker) med krudt og et parti brød, som blev uddelt under folket; thi der var 1 à 2 dages rejse forhaande,[1] som lidet eller intet vand for os var at bekomme at koge risen udi. Da enhver havde faaet sin portion af brødet og forset sig med en klappers-dop[2] vand, blev vi om eftermiddagen med baade fra hukkerten sat over et salt revier.

Marcherede siden langs ud med stranden over mange slemme

1 Forude.
2 Kokosnøddeskal.

salte revierer udi vand til knæene og sommetider højere. Da vi saaledes 2 à 3 stundsgaaende havde marcheret, gjorde nogle af vores laskarer, som her var bekendte, guvernøren viis, at her omtrent inde i landet var en fersk tank,[1] hvorfor vi gjorde os stor umage at finde den, men fandt paa det sidste passagen af de sorte for os at være tilhugget. Og da folkene mestendels var udmattede, befalede guvernøren at vende om igen til stranden. Der kommende blev 5 à 6 musketerer kommanderet at løsne deres musketter, paa det at hukkerterne /51r/ ikke skulle sejle os forbi, men der omtrent komme til ankers, som de hørte skuddene fra, til hvilken ende de os svarede os igen med et kanonskud. Hvorfor vi tog ind i skoven igen, fandt der en slet[2] grøn plads, hvor vi slog vores lejr ved midnatstide – foruden enten æde eller drikke.

Den 21. august 1671. Om morgenen tidlig derfra igen og kom ved middagstide til en brønd og fersk tank, 2 à 3 uur fra, som vi laa om natten. Der blev straks sat skildvagt ved brønden. Indtil guvernøren havde faaet saa meget deraf, som han ville, Jan Hagel kunne ikke have taalmodighed saa længe at bie efter det gode vand, men løb udi tanken, øste med hatte, potter og andet, hvad de havde, slog det saa i sig, som det havde været sødmælk, uanset vandet var ikkun lidet og ganske skident udaf elefanter og andre dyr, som gemenlig for hedens skyld ligger og søler sig derudi. Guvernøren, det seende, lod han og sætte skildvagt derved, paa det at folket ikke skulle fordærve sig selv paa alt det skidne vand, som de drak i dem. Hvorvel der var mange, som indbyrdes murmerede derover, (men de slog knæp i deres lomme). Da nu vandet baade udi brønden og tanken havde sat sig, og man fik orlov at tage deraf, reves vi derom, og mange bekom næppe saa meget, som de kunne koge deres ris med. Om eftermiddagen tog vi paa marchen igen og slog vores lejr om aftenen omtrent 4 uur derfra ved stranden udi sandet, hvor vi igen maatte grave efter vand til vores fornødenhed, hvilket var baade brak og salpeterrigt. /51v/

Den 22. august 1671. Langt før dagen marcherede vi fort igen alt langs stranden. Som det nu begyndte at dages, og vi kom en udhuk af landet forbi, skød de sorte trende pile bag ind udi vores trop – gjorde dog ingen skade. Vi holdt stille, og guvernøren befalede, at de trende agterste geledder skulle give salve ret ind i buskene, som pilene var kommet fra. Da det var gjort, fornam vi intet mere til noget. Marcherede derfor fort igen. Imidlertid ville guvernøren lade fornemme, om her ingen aldeer var omtrent, (som dog ej var formodende), befalede derfor aratien,[3] at han med et parti laskarer skulle inkvirere omtrent en halv mils vej udi skoven, om der ingen var at finde, som de sorte kunne bo udi, der os saaledes havde begegnet.[4] Vi tøvede saa længe ved stranden. Lidt derefter kom aratien igen og budskabede guvernøren, at han havde fundet et alde straks derved.

Saa blev trommen rørt og enhver befalet at passe paa sit gevær.

1 Ferskvandsbassin, ofte i form af udgravet eller kunstigt opstemmet sø.
2 Flad.
3 Officer med kommando over et kompagni laskarer.
4 Mødt, modtaget.

Marcherede saa en singelesisk[1] march med flyvende faner ind i skoven paa en liden sti. Og da vores fortrop var kommet til aldeet, og vi hverken saa eller hørte nogen af de sorte hunde, blev vores sergeant, som sluttede troppen, skudt med en forgiftet pil udi hans bug, at han straks faldt til jorden. Da guvernøren blev dette tilkendegivet, befalede han, at vi skulle slaa vores lejr tæt ved og i aldeet, siden at sætte skildvagt rundt om os i busken og derfter at udplyndre husene. Men alt, hvad vi fik, at føre til ham. Vi fandt mange steder gryderne med risen staa paa ilden at koge, som de var løbet fra. Dog turde vi ej smage den, formedelst vi frygtede forgiftning. /52r/ Vores bytte bestod ikke i andet endsom udi smør, sirup af sort sukker, kravat,[2] tobak, ris, nellie og nogle faa høns. Et parti blev og udstyret i skoven at skyde noget til køkkenet af deres fæ, men det var saa vildt og bange for os, som var hvide, at man ikke kunne komme det nær paa et musketskud, foruden at krybe derefter som efter en vild hjort, hvorover vi ej bekom uden tvende bøfler. Da nu guvernøren havde taget af alt dette fornævnte saa meget, han ville, blev resten delt ud under kompagnierne na pro rato,[3] hvormed vi gjorde os lystige til gode, kogte og smogte;[4] (thi vi havde udi 2 à 3 dage lidet eller intet bekommet foruden en mundfuld tørre ris og noget af det gamle brød, som forbemeldt er, hvilket var ganske fuldt af orme og beskt som en galde, hvoraf man fik stor urede i tarmen).

Efter at vi saaledes havde styret hungeren, blev befalet overalt, at enhver skulle gøre sit bedste om til at ruinere alle de frugtbareste træer, som der var af klappers, tamarind og andre. Og hvilke man ikke kunne med magelighed fælde, skulle man hugge barken af rundt om bollet,[5] at det ikke kunne vokse mere. Dette saaledes forrettet lod guvernøren skrive en ola[6] paa singalesisk af aratien og hænge den paa et af tamarindtræerne. Dens indhold var, at naar vi kom den vej frem igen, skulle vi besøge dem og hverken spare kvinder eller /52v/ børn, fæ eller noget af alt dette. Os forekom til en ihukommelse for det skælmestykke, de gjorde os, foruden nogen molest af os i mindste maade. Dermed stak vi ild paa deres alde.

Marcherede saa med en stille trommen, mand efter mand, og guvernøren til fods midt i truppen; thi han turde ikke sidde til hest eller lægge sig i palankinen,[7] formedelst om de sorte hunde havde blevet os vaer, der vi marcherede, at de da ej skulle kende ham. Thi de bæster sidder et parti oven i toppen af de store træer, hvis mangfoldige grene og blade skjuler dem – andre kryber paa hænder og fødder igennem buskene med pil og bue hos sig, hvorfra de kan se enhver, som kommer der forbi passerende. Men ingen bliver dem vaer, paa hvilken maade de berøvede vores sergeant hans liv.

Da vi nu var kommet ud til stranden, satte guvernøren sig til hest, lod trommen røre og stillede os i vores rækker og geledder. Marcherede saa stranden langs, indtil vi kom til et fersk revier 2 uur derfra, hvor der kom en chalup fra hukkerterne, som skulle føre os

1 Singalesere var beboere på Ceylon.
2 Tørret saltet fisk, jfr. tamilsk »karuvatu«.
3 Forholdsvis, efter størrelse.
4 Betyder egentlig lavede ild og røg, hér altså lavede varm mad.
5 Stammen.
6 Bekendtgørelse, skrevet på singalesisk på et palmeblad, kaldet ola.
7 Lukket bærestol.

over. Der gik saa stor brænding af søen i munden af revieret, og sluppen blev slagen 2 à 3 gange om, [saa] at mast og sejl drev ad søen til. Og havde der nær bleven nogle af matroserne, havde vores laskarer, (som mesterligt kunne svømme), ikke hjulpet dem. Siden arbejdede de med hverandre sluppen ind i revieret, og vi blev ført over dermed paa den anden side, hvor vi slog vores lejr udi sandet det nærmeste revieret og stranden, som vi kunne, paa det de sorte hunde, som kunne se os imod vores vagters ild, og vi ikke dem i buskene /53r/ ej skulle lange os med deres pile, hvilket de lettelig havde kunnet gøre, havde de haft courage.

Den 23. august 1671. Om morgenen tidlig, marcherede derfra ½ uur. Kom saa til et andet fersk revier, hvor vi maatte klæde os af alle vores klæder og svømme over, formedelst hukkerterne havde modvind, at de ej kunne med deres baade eller chalupper føre os over. De sorte, som vel kunne svømme og træde vande, tog guvernøren med dem 4 og førte ham over (med forundring), foruden at han rørte vandet – siden vores gevær og dem, som ikke kunne svømme. Efter at vi saaledes var kommet over, tog vi vejen ind i landet 1 uur. Kom saa til et alde, som var øde, hvor vi slog vores lejr ved en fersk tank. Om eftermiddagen kom opperhovedet af det fort Trinquemale[1] til os med trende kompagnier at forvelkomme guvernøren.

Den 26. august 1671. Morgenen tidlig, efter at guvernøren med hans raad havde her ligget og overvejet baade et og andet, som kunne være til Kompagniets fordel, befandt han iblandt andet godt at probere, om man ikke endnu kunne ved hans ankomst mage det saa, at de næst omliggende aldeer, som laa udi Cotjar-distriktet og hidindtil havde været afspendig[2] imod Kompagniet, om de ikke ville komparere for ham og godvilligen træde til deres aldeer igen, dem at bebo og være Kompagniet underdanige. Hvorfor han stillede sin marsch hen til det alde Kilewitten, som var 4 uur. Vi kom om middagen. De sorte var alle bortløbne (uden 2 à 3 gamle kællinger) og havde taget med dem alt det, /53v/ de havde, uden lidt af kattunklæder, sort sukker, smør, høns og nellie. Af det sidste var der hele huse fulde. Vi slog vores lejr her ved en skøn fersk tank.

Den 27. august 1671. Drog guvernøren og Padtbrughe fra Kilewitten at bese en flakt eller slet plads, som laa [tallet mangler] uur derfra i skoven, hvor de sorte hunde jammerligt havde formyrdet om aaret forinden 1 sergeant med 24 mand. Foruden os oppassere var der kommanderet et kompagni med ham. Vi saa benene ligge der af dem, som var slagen ihjel, og omtrent en fjerdings vej derfra i busken fandt vi 8 jernstykker, 6 à 8-pundere med en fyrmøssel[3] derhos, hvilket vi presumerede, at portugiserne havde ført did i henseende til en fastighed deromtrent at opkaste.

Den 28. og 29. august 1671. Efter at guvernøren fornam, de sorte, som boede heromtrent, ej ville paresere,[4] befalede han, at der skulle gøres partier ud at stikke ild paa deres aldeer, (som var 8 à 10); siden

1 På Ceylons nordøstkyst.
2 Oprørske, ulydige.
3 Mørser, morter.
4 Møde frem.

fornem vandtank, beregnet landt andet til badning og tøjask. (Valentyn bd. V,1).

at lægge øde af kvæget (køer og bøfler) saa meget, man kunne overkomme; dernæst for det sidste at stikke ild paa deres nelliefælde[1] og tage til fange alle de os forekom af dem, hvoraf vi fik 6 personer og derforuden 1 af de skælmske buskløbere, som straks blev slagen hovedet fra og hængt det paa en høj stage uden[for] Kilewitten.

Den 30. august 1671. Da nu guvernøren saa, at han intet videre kunne udrette her, gav han ordre, at vi skulle bryde op igen med vores lejr. Ved middagstide kom vi til et øde alde, liggende ved nogle saltpander,[2] 2 uur fra Kilewitten. Guvernøren besaa det her, om ej

1 Rismarker.

2 Beholdere eller bassiner til inddampning af saltvand til salt.

kunne være tjenligt at opkaste et pager ved en liden indhavn, som her var, og det formedelst fornævnte /54r/ saltpanders skyld. Her var aldeles intet for os at bekomme, men maatte tære paa de aposteler[1] og andet, som vi bragte med fra Kilewitten.

Den 31. august 1671. Om morgenen tidlig, efter at vi havde forset os med salt, (for hvilket vi undertiden led stor armod), stak vi alle husene i brand, som var fulde med salt, og gravede saltpanderne ud, at vandet kunne løbe fra dem. Saa marscherede vi tilbage igen, 2 uur imod Kilewitten, hvor vi kom til et alde om middagen. Folkene var ogsaa løbet bort her. Det var et ypperligt alde, liggende alene som en enstedgaard,[2] med sine nelliefælde rundt om sig, siden beplantet med klapperstræer meget plaisant. Vi var kommet dem for hastig paa, saa at de havde efterladt noget lidet af sort sukker, smør, tamerind, faar, [og] høns, men overflødig af nellie. Om eftermiddagen derfra igen og kom imod aftenen til det pager eller feltlejr Erckeleuchenij, som var 2 uur, hvor vi slog vores lejr og led stor armod igen. Maatte købe alting af Kompagniets pakhus i dyre domme, hvad man skulle æde, og var dog raadne og forlegne varer allesammen.

Den 7. september 1671. Blev den kommandør Pieter de Grauw[3] kommanderet ud med tvende kompagnier til nogle af de næst omliggende aldeer, som vi havde været tilforn, der paany igen at ødelægge af deres fæmon[4] og føre det til lejren, saa meget muligt var, saavelsom dermed at forsøge, om indvaanerne ej ville endnu /54v/ komme at paresere. Efter vores ankomst gjorde vi en begyndelse straks med 2 à 3 bøfler at skyde og 2 à 3 klapperstræer at fælde til aftensmaaltid.

Den 8. september 1671. Har vi iligemaade ruineret, hvad vi kunne. Skød under fod alt det, som vi ej levende kunne fange, fældede alle de klappers- og pinangtræer,[5] som vi kunne overkomme. Da de sorte hunde det fornam, er der kommet 3 à 4 af de ældste til kommandøren, hvilke var udsendt (for dem selv og) af de andre at akkordere om stilstand og ophold med slig ødelæggelse. Men det var alt for silde; thi kommandøren lod dem binde fast med hænderne paa ryggen og befalede os at fare fort med alt det onde, som vi kunne gøre, ligesom tilforn, hvilket klingede Jan Hagel udi øret. Enhver gjorde sit bedste, nogle at skyde fæet under fod, andre at stampe nellie, en del at gøre aposteler – thi vi vidste vel, at smalhans regerede udi vores lejr. Efter at enhver saaledes havde forset sig det bedste, som man kunne, og vi havde faaet 14 à 16 køer og bøfler til hobe samlet, (af hvilke dog et parti er blevet liggende undervejs, som vi ej kunne medføre), saa er vi marscheret derfra om eftermiddagen og [har] stukket ild paa aldeet. Om aftenen kommet til vores lejr igen med de sorte fanger, som blev ført for guvernøren.

Den 10. september 1671. Om morgenen tidlig, efter at fæet, som for bemeldt er, var uddelt iblandt folkene, befalede guvernøren at

1 Stykker af tørret kød.

2 Gård, som allerede før udskiftningen lå uden for landsbyen og havde sin jord for sig selv, enestegård.

3 Se note ved 24. juli 1671.

4 Kvæg.

5 Betelnødplante. Pinang er den lille del af nødden, som man tygger.

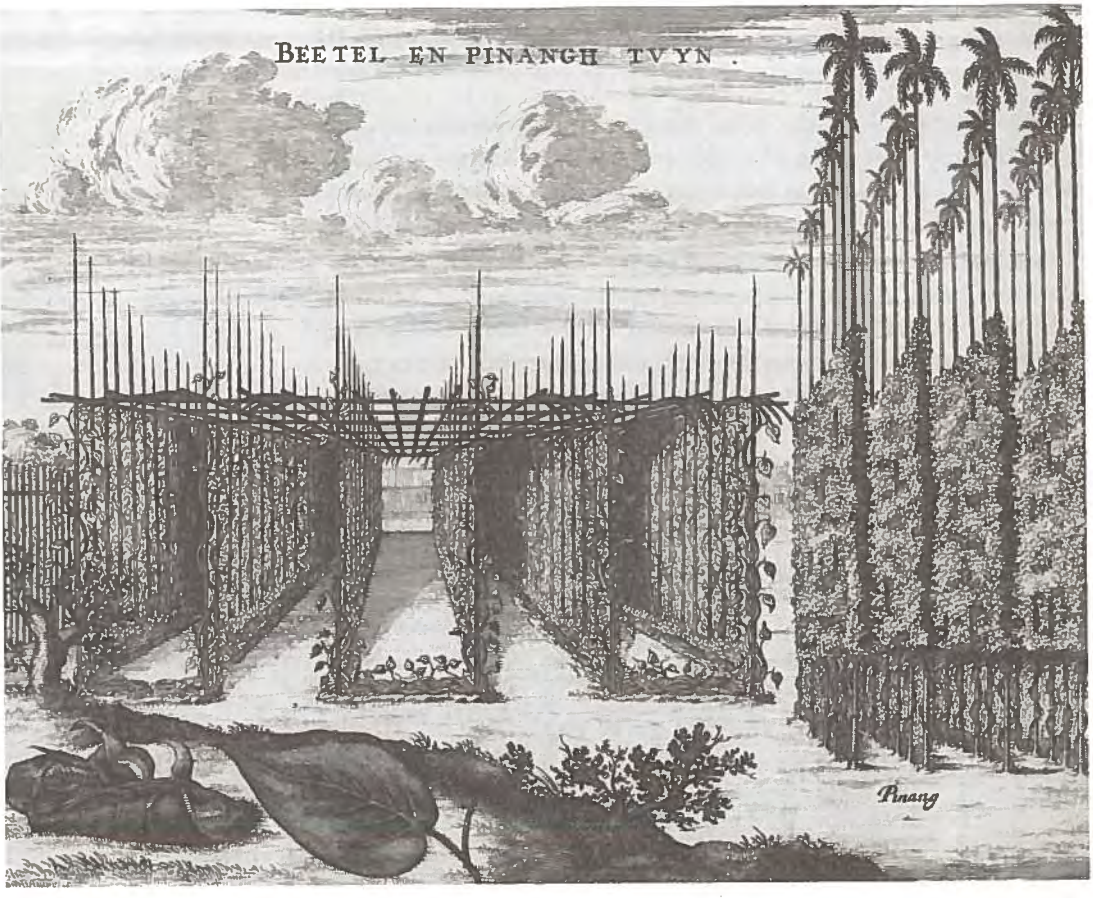

Plantage med betelplanter til venstre og pinangpalmer til højre. (Nieuhof).

marschere til det pager Ilendeture eller Cutsiar kaldet, liggende en liden ½ uur fra Erculesin /55r/ ved munden af det samme revier, som ligger det sidste forbi op i landet. Her blev vi med en hukkert ført tværs over og landede 3 à 4 uur derfra igen. Lidt ind i skoven kommende hvilede vi 1 à 2 stunders[1] tid ved en fersk tank. Brød saa op igen og marscherede 1 uur bedre frem til et alde, hvor vi tog natlejr.

Den 11. september 1671. Marscherede tidligt derfra. Ved middagstide kom vi 6 à 7 skønne aldeer forbi, som laa tæt ved hverandre, med skønne nelliefælder. Vi tog vores lejr i det ene, Ammelam kaldet, liggende en stor uur derfra, som vi laa om natten. Indvaanerne var alle bortløbet den tid, vi kom der, hvorfor der var intet at bekomme uden nellie. Det samme stampede vi og fik røde og fede ris deraf. De andre dage, som vi laa her, kom de sorte at paresere hos guvernøren.

Den 14. september 1671. Efter at guvernøren her havde udrettet med de sorte, hvad han ville, drog vi derfra og til fortresset Trinquemale, som er 5 uur.

1 Timer.

Den 19. september 1671. Om eftermiddagen drog vi fra Trinquemale. Ved midnatstide kom vi til en fersk tank med lidt skident vand udi, 4 uur derfra, hvor vi slog vor natlejr.

Den 20. september 1671. [Om] morgenen tidlig marscheret igen. Ved middagstide kommet til et alde 3 uur derfra. De sorte var bortløbet der, og intet [var] at bekomme uden vand alene. Om eftermiddagen fort igen og kommet om aftenen i en skøn grøn dal, hvor vi slog vores lejr under et bjerg ved en fersk tank, hvilket var i det land van Wani. /55v/

Den 21. september 1671. Tidligt derfra og til et andet alde, 2 uur, hvor lidet var at bekomme, men kunne ikke tilstrække iblandt saa mange. Her kom et overhoved af de sorte til guvernøren at paresere. Da han havde forrettet, hvad som hans ærinde var, forærede han guvernøren tvende skønne elefanttænder – drog saa bort igen med sit følgeskab, som var en 20 personer med pil og bue.

Den 22. september 1671. Om morgenen afsted igen og hvilede om middagen i en skov 3 uur derfra. Da heden var ovre, fort igen og kom om aftenen til et salt revier, hvorved var en fersk tank. Der blev vi om natten, og var 2 uur.

Den 23. september 1671. Betimelig tid derfra, marcherede 2 uur. Kom saa igen til et andet stort salt revier, som vi gik over med lavvande til over bæltestedet og sommetider under armene. Heromtrent var skønne saltpander med dejligt hvidt salt. Da vi var kommet over revieret, lagde vi os udi et alde tæt derved, som folkene var og løbet fra. Guvernøren lod købe tvende gamle bøfler her, som blev uddelt iblandt os at gøre apostels af; (thi vi havde ellers intet uden salt og ris). Her kom os en kaptajn med 150 mand imod fra Jaffnapatnam[1] at forvelkomme guvernøren.

Den 24. september 1671. Udi dagningen brød vi op igen, og formedelst kaptajnen havde berettet guvernøren, at de sorte havde opkastet et pager omtrent 9 uur derfra, som vi laa sidst, og gjort skade paa nogle af Kompagniets tjenere, hvilket han ville hævne. Drog derfor med al hans magt derhen saa nær som en 29 mand /56r/ med en sergeant, som var impotent,[2] (hvorunder jeg og var beregnet, havende et stort hul udi mit ene ben). Vi havde 20 laskarer med os at sekundere os imod buskløberne, om vi nogen attraperede. Vi mødte prinsen af Wani med en temmelig trop folk. Han spurgte os efter guvernøren, og om vi havde noget fornødent i hans land, skulle vi det bekomme. Men han havde kort tilforn været Kompagniets fjende, hvorfor vi troede ham ikke for vel. Betakkede ham for godt tilbud og sagde, vi havde noget hastende at forrette paa Jaffna, førend guvernøren kom der (og lod ham ej vide, vi var saa godt som krøblinge alle sammen).

Hvormed vi skiltes fra ham og kom om middagen til et alde 3 uur derfra, som vi laa om natten, hvor bønderne kom med smør, tæjer,[3] høns og ris til os. Hvilket vi tog blidelig imod; thi vi var alle

1 Nordligst på Ceylon.

2 Svag, syg.

3 Det er uklart, hvilket fødemiddel Sveigaard hér tænker på.

De nederlandske tropper under kommando af Rijkloef van Goens den Ældre erobrer øen Manara fra portugiserne 1658. (Baldaeus).

svage og havde intet andet haft udi tvende maaneder endsom salt og ris, undertiden et stykke kravat[1] med en bøffelapostel[2] og en drik salpeterrigt vand. Om eftermiddagen drog vi fort igen og kom om aftenen til et ammelam 5 uur derfra, hvor vi blev om natten. Og blev de sorte akkomoderet ligesom tilforn.

Den 25. september 1671. Om morgenen marcheret igen og kom om middagen til et alde 4 uur derfra med et ammelam udi. Wascherne[3] skikkede op overalt her i egnen for guvernøren paa de steder, som de formente, han skulle blive enten middag eller aften, eftersom de ej andet vidste, endsom /56v/ kom den samme vej, hvilket vi og gjorde dem vis.[4] Ellers havde vi ikke faaet det ringeste. Vi bekom her til mundkost ligesom paa de andre steder, men vandet var her meget ondt, hvidt og tykt, som det havde været mænget med kalk. Alligevel – formedelst stor tørst i den grumme hede – maatte vi tage det til takke, hvorvel det bekom et parti af os helt ilde. Da heden var ovre, gik vi fort igen og kom om aftenen til et pager, Pas Sint[5] kaldet, som var 1½ uur, hvor intet for os var at bekomme. Der laa 1 sergeant med 12 mand. Her begyndes hollændernes directie[6] igen.

1 Tørret saltet fisk.

2 Tørret bøffelkød.

3 »Vashii« betyder indbygger på sanskrit eller hindi.

4 Meningen hér er ikke ganske klar.

5 I »Appendix« forklarer Sveigaard, at Pas Sint og de nedennævnte Pas Pint og Pas Oliphant var tre pager ved kysten 11 mil fra Jaffnapatnam, 1½ mil fra hinanden.

6 Herredømme.

Den 26. september 1671. Tidligt derfra og til et andet pager, Pas Pint,[1] 1½ uur, hvor vi hvilede lidt. Marscherede saa derefter til det tredie pager, Pas Oliphant,[2] og 1½ uur. Her blev vi beliggende og ventede fartøj fra Jaffnapatnam. Disse trende pagers ligger paa en passage, som gaar igennem landet, og alle de, som vil den vej, maa endlig passere dem forbi. De er alle tre opbygget paa en maner med palisader og grønne tørv, 3 alen[3] bredt og ligesaa højt, med fire smaa pynter, hvorpaa var stillet 3 à 4 stykker, to-, tre- eller firepundige, saavelsom nogle sprinckhaner[4] her og der langs ud med gardinerne.[5] De tvende sidste pagers var ellers forset med militærpersoner som det første. Tilstanden var ikkun slet for dem, som laa der; thi luften var usund og lidt for munden at bekomme.

Den 27. september 1671. Kom der et morsk fartøj til os og tog os ind, hvilket var os en stor glæde.

Den 28. september 1671. Kom vi til Jaffnapatnam, som er /57r/ omtrent 11 uur fra Pas Oliphant. Vi blev fordelt i kastellet, og jeg kom paa søpynten.

I Jaffnapatnam

Den 30. september 1671. Kom guvernøren fra det pager, som er ommeldt pagine [tom plads til sidetallet] og til Jaffnapatnam, efter at han tilforn havde styret vel halvparten af hans folk forud, som var lamme og syge.

Den 1. oktober 1671. Blev jeg kommanderet af fortet og i guvernørens vagt, som laa i byen.

Den 8. oktober 1671. Drog guvernøren og kommandøren i Jaffna, Joriphas Vosch,[6] med en 40 mand til Punto de Pedro,[7] som er liggende 7 uur fra Jaffna, om det saavelsom den nye fortifikation, Ranganture, at bese. Og havde han tilforn beordret, at al folket skulle marschere forud over land til Manaren[8] – saavelsom 50 mand, som skulle blive hos ham, foruden hans oppassere.

Den 9. oktober 1671. Er guvernøren kommet tilbage igen.

Den 14. oktober 1671. Hidindtil har jeg udstaaet en stor smerte langsommelig tid udi mit ene ben under badskærs[9] haand, saa at jeg ikke endda havde den kapacitet at følge med troppen. Hvorfor jeg saavelsom min kammerat, Martinus Schooneman, som var syg af persien,[10] og trende andre hollændere, hvilke og i lige maade var impotente,[11] blev styret med et morsk fartøj, som havde guvernøren godt inde. Vi led stor armod derpaa med rot[12] og regn nat og dag. Tilmed kunne vi hverken staa eller gaa paa det samme forbandede vrag og havde paa sidstningen lidet at æde og slet intet /57v/ at drikke, saa at vi nær var forkommet.

Den 16. oktober 1671. Sent ud paa aftenen kom vi til Manara, som er omtrent 20 uur fra Jaffna. Saa snart som vi var kommet paa landet, fik bemeldte min kammerat en syge, hvilken hollænderne kalder klemmen.[13] Den samme tog ham 2 à 3 gange. Jeg gjorde mit

1 Se note ved 25. september 1671.
2 Se note ved 25. september 1671.
3 1 alen var ca. 63 centimeter.
4 Muskedonnere.
5 Mellemvolde, voldlinier mellem to bastioner.
6 Kom til Asien 1647; 1662 dessave over Nordceylon; kommandør i Jaffnapatnam 1666; i Batavia fra 1678 til 1683, hvor han repatrierede.
7 Her lå et lille nederlandsk fort med 1 sergeant og 24 menige.
8 Ø ved det nordvestlige Ceylon.
9 Kirurg, barber.
10 Blodgang.
11 Kraftesløse.
12 Storm, dårligt vejr.
13 Stivkrampe.

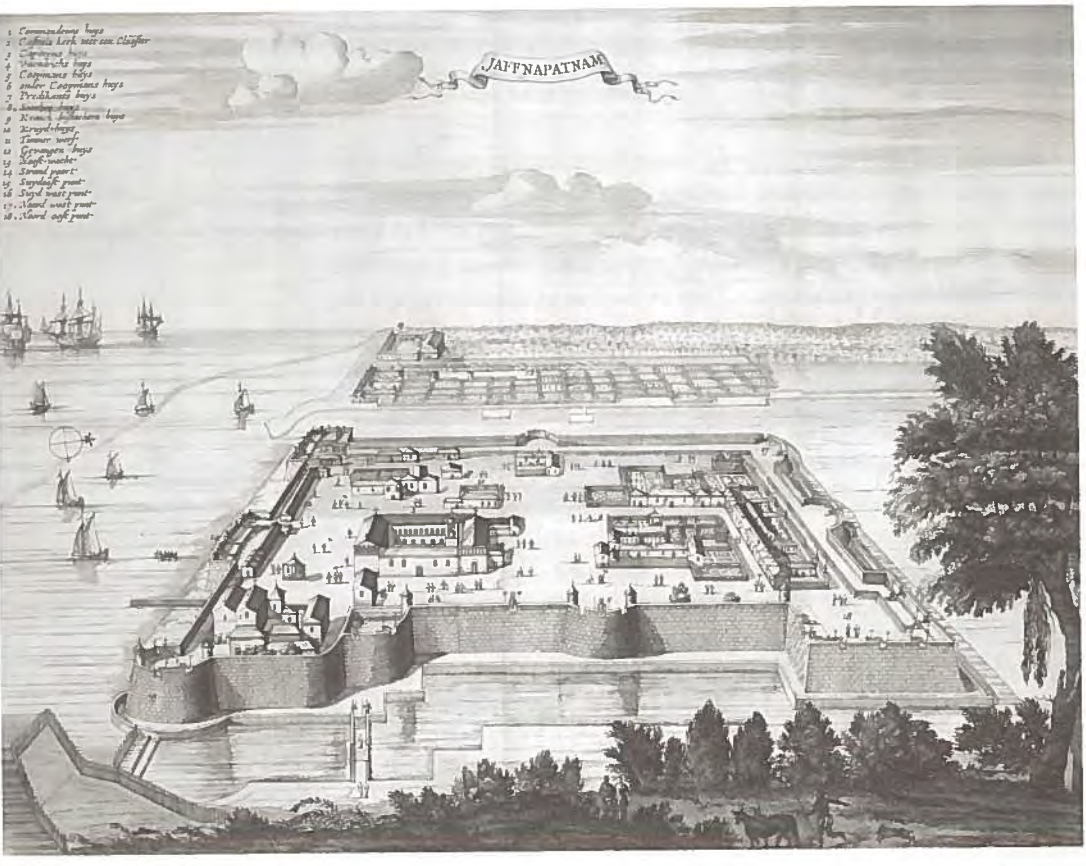

Jaffnapatnam var en vigtig handelsby med en meget stor garnison til at beskytte VOCs interesser i det urolige Nordceylon. (Baldaeus).

bedste, laante tørre klæder af de andre soldater at føre ham udi, lagde ham saa i corps de garden[1] og dækkede ham varmt til. Men om natten tog pinen ham igen (udi mit fravær), saa at han udi største elendighed paa hans bare knæ med armene lagt paa svedebænken[2] maatte ende sit levned. Ellers var han en skikkelig og velstuderet person, født i Leipzig af fornemt folk. Jeg forsøgte hans kaptajn der paa stedet baade om kiste og kattun at jorde ham udi; men ville jeg have noget, maatte jeg tage baade hans og min egen gordel[3] at sy ham ind udi. Dermed lod jeg ham begrave udi et lidet portugisisk kapel, som stod der paa pageret.

Den 17. oktober 1671. Er guvernøren kommet fra Jaffnapatnam. Her maatte vi arbejde med palisader at drage til det nye fort, [til]lige med garnisonsfolkene.

Den 28. oktober 1671. Nu holder guvernøren passiaring med hans raad – enten at gaa til skibs eller til lands herfra og til Colombo. Og formedelst det var nu udi den onde monsun, at alle revierer var fulde med vand, saa at ingen fodgænger kunne landet igennem passere. /58r/ Tilmed var den part, som endnu var tilbage imellem Manaren og Colombo, den slemmeste og mestendels ubeboet, saa

1 Vagthus, vagtstue.
2 Træbænk til at hvile sig på.
3 Egl. rem eller bælte, måske menes kjortel i stedet.

der intet undervejs for den rejsende var at bekomme, hvorfor der blev resolveret at gaa til skibs. Til den ende styrede guvernøren hans livkompagni ombord – saa nær som 34 mand med snaphaner, som blev hos ham.

Den 29. oktober 1671. Blev de andre kompagnier saavelsom laskarer og[saa] styret ombord. Samme dato kom en ambassadør fra landet Teveren[1] til til guvernøren. Han blev indhentet med et kompagni af laskarerne og guvernørens tamelinkies.[2] Men førend han maatte komme for guvernøren, blev vi med os 12 oppassere og 1 sergeant kommanderet udi fuldt gevær at staa for bordet, som guvernøren og hans raad sad ved. Efter at ambassadøren var indladt, gjorde han hans reverens, og siden sat paa en stol for sig selv ude paa gulvet. Og da han havde gjort hans forretning i den malabarske tale,[3] blev det guvernøren fortolket paa portugisisk og ved pennen annoteret. Siden lod guvernøren et overhoved af vores sorte tage en sølvsprøjte fuld med rosenvand og sprøjtede ambassadøren dermed ret i øjnene og siden paa hans hoved. Dernæst blev der sat tvende sølvfade med betel[4] for ham. Siden blev han foræret et stykke sort fløjl, trende stykker gult gult silkestof, et stykke sandeltræ /58v/ og fire flasker med rosenvand. Hans tjenere [fik] 3 à 4 rupier[5] til drikkepenge. Dermed tog han afsked og blev med lige proces igen fulgt et stykke vej her fra fortet.

Den 30. oktober 1671. Blev 1 sergeant med 18 mand kommanderet at gaa ombord. I baaden kommende var vinden kontrær, tilmed laa skibet, (formedelst det var grundt der ved landet), vel 3 uur udi søen. Hvorfor vi lod drægen falde og holdt det saa udi rot[6] og regn til om morgenen.

Den 31. oktober 1671. Om morgenen tidlig lettede vi drægen og kom ombord paa det skib *Damiaten,* drægtigt omtrent 400 læster. Om eftermiddagen kom guvernøren med det andet folk ombord. Og var vi da 704 mand stærk, saa at vi næppelig kunne vride eller vende os. Guvernøren befalede straks at lette ankeret og at gaa under sejl, hvilket vi saavelsom hukkerten, der havde det resterende af vores folk ombord, gjorde.

Sejlads fra Jaffnapatnam til Colombo

Den 3. november 1671. Ved solens opgang passerede vi det fortres Calpentijn. Vi løsnede et stykke. Derefter styrede guvernøren vores baad i land, (eftersom vi laa og drev i vindstille), om [at faa] noget til forferskning. Lidt over middag kom den igen og førte os trende øksne (foruden andet smaatøj til kahytten). De blev straks slagtet og delt ud til rancon under folket. Enhver var meget glad derved; thi vi havde ikke faaet andet hidtil endsom tørre ris og 8 mutsjes vand om dagen. Foruden køddage saasom søndag, tirsdag og torsdag, da blev givet hver bakke et /59r/ stykke raa flæsk eller kød, vejende [tom plads til tallet] pund, og det ligesaadan, som det kom af

1 Der er tale om en ambassade fra herskeren (teuver) over en del af Madura i det sydvestlige Indien nær Tutucorin.

2 Sandsynligvis lokale høvdinge eller stammeoverhoveder.

3 Sproget på Malabarkysten, Indiens vestkyst.

4 Frø af betelpalmen tyggedes som opkvikkende middel, også benævnt areka eller pinang.

5 Lidt tekst er forsvundet ved indbindingen.

6 Se note ved 29. juli 1671.

lagen. Hvilket – foruden den usigelige hede, man paa skibet maatte udstaa – foraarsagede en ufordragelig tørst, saa at menneskene snart vansmægtede. Ja, sandelig, der var dem inden skibsborde, som drak deres eget vand saavelsom og havvand.

Den 6. november 1671. Sejlede vi det fortres Negombo[1] forbi. Vi løsnede efter sædvane et stykke, og de svarede os med et andet igen. Om eftermiddagen blev det stille, saa at vi liden eller ingen fortgang havde, hvorfor der kom os en liden jagt imod fra Colombo (med 1 sergeant og 12 mand), som skulle indtage guvernøren.

Den 7. november 1671. Arriverede vi paa rheden for Colombo, som er fra Manaren omtrent 24 mile. Der kom straks baade og slupper ombord at føre os i land, hvorved Jan Hagel glædede sig, at han kunne bekomme saa meget vand, som ham lystede. Derefter blev vi lagt med vores kompagni i kastellet udi Galle-porten.

Den 10. november 1671. Blev guvernørens livkompagni fordelt under andre kompagnier – saa nær som med os 24 personer, som blev udkommanderet at være hans oppassere. Kort efter at forskrevne runde eller togt omkring landet var endt, og enhver (efter den lejlighed, som da ske kunne), bekom noget bedre for munden endsom tilforn, /59v/ begyndte det hidsende bøffelkød, gammel raadden kravat[2] og salpeterisk vand, som man havde ædt og drukket, tillige med anden armod, som da maatte udstaas paa rejsen, igen at opbrække, saa at mesteparten af folket blev syge af bugløb[3] og persien. Hvorunder jeg ogsaa var en af patienterne, som strengelig blev angrebet med den sidste sygdom, saa at mine officerer tvende gange ville endelig have haft mig udi sygehuset. Hvilket jeg dem hver gang revicerede,[4] betænkende ved mig selv hellere at ville gøre min tjeneste, saa længe mig nogensinde muligt var. Alt skulle jeg krybe til min skildvagt, førend jeg i saa maade skulle undergive mig medicinen, hvilket jeg saa ofte havde proberet og ej andet befundet endsom det samme at være min natur ganske kontra.

Assistent paa lønkontoret i Colombo

Den 11. maj 1672. Bekom jeg en ordinans fra den Ædle Hr. guvernør Rijkloef van Goens de Jonghe, hvis indhold var, at den hr. major Joan Bax[5] skulle gøre og give mig fri fra mit gevær og itzige[6] militærtjeneste – om herefter for provisionel[7] assistent paa soldkontoret[8] min tjeneste at tage vare. Denne lykke kom mig over, da jeg allermindst tænkte paa den, (hvorfor Gud være evindelig æret); thi der var vel hundrede af indfødte hollændere, som solliciterede[9] om slig en kondition og kunne dog ej erlange den. Hvorfor jeg ogsaa fik mange misundere. /60r/

Den 12. maj 1672. Leverede jeg mit gevær til vores capitain de armis,[10] hvilken charge mig længe tilforn var præsenteret under et andet kompagni. Men jeg ville hellere søge min fortuna[11] ved pennen

1 Midt på Ceylons vestkyst.
2 Tørret saltet fisk.
3 Diarré.
4 Afslog.
5 Se note ved 18. maj 1671.
6 Nuværende.
7 Midlertidig.
8 Lønningskontoret.
9 Ansøgte.
10 Våbenmester.
11 Lykke.

endsom med kaarden. Takkende Gud, jeg kom fra det ryggesløse selskab.

Den 13. maj 1672. Drog jeg af vagten, hvad ringhed jeg da havde, og kom i logement paa et kammer hos tvende andre assistenter af fornævnte soldkontor. Stor forandring angaaende friheden.

Den 16. maj 1672. Begyndte jeg at gøre tjeneste paa merbemeldte soldkontor, og er det manerligt, at de provisionelle assistenter maa gøre deres tjeneste paa approbation[1] de første 2, 3 à 4 maaneder for slette soldaterkostpenge og give subsidie[2] ligesom tilforn, førend de bekommer de ordinære frie kostpenge, som dem af Kompagniet er tillagt.[3]

Den 1. juli 1672. Har vores baas,[4] hr. Daniel van Orley, intersederet[5] for mig hos guvernøren om mig tillige med de andre assistenter at indrullere udi denne maaneds frikostpenges rulle, hvilket ogsaa blev tilstaaet. Og bekom jeg 4 lette realer,[6] som er udi dansk mønt 4 sletdaler 3 mark 3 skilling 3 hvid.

Den 1. september 1672. Efter at den Ædle Hr. admiral Rijkloef van Goens var marscheret ud fra Colombo med en stor del folk om franskmanden dermed hovedet at byde, hvilke med nogle skibe nylig var arriveret til Ceylon udi en havn /60v/ ved Trinquemale og der begyndt at gøre sig en fastighed; desligeste og den Ædle Hr. guvernør Rijkloef van Goens de Jonghe, som paa den anden side havde forsamlet et parti folk, som han ville trække op i landet med om der 2.000 à 3.000 singalesere at forjage, som kongen af Candy havde nedstyret (i denne tumult med de franske) til at indtage nogle af vores pager, som laa tæt ved hans grænser. Saa har guvernøren tilforn beordret, at der skulle udgøres et kompagni eller to af overkøbmænd, købmænd, underkøbmænd, bogholdere og assistenter, item[7] kirurger, kranckbesoeckers,[8] skolemestre, alle slags haandværksfolk og friborgere, som tillige med de faa militærpersoner, som var overblevet, skulle holde vagt og besætte stadens og kastellets pynter. Hvorfor vi pennister[9] har forladt vores kontorer og søgt corps de garden eller hovedvagten i kastellet, gjort os officerer af vores købmænd, ligesom de var kvalificeret og havde kapacitet til.

Men formedelst staden den tid stod mange steder udi sin fortifikation, saa har mesteparten af murermestrene og smedene maattet anfange med deres arbejde igen, eftersom stadens defension udi højeste maader var der angelegen. Hvorover vi andre med vaagen desto mere blev besværet.

Den 23. september 1672. Efter at guvernøren havde forjaget singaleserne og var igen kommet, er vi blevet forløst og befalet enhver at varetage sin forrige tjeneste. /61r/

Den 5. januar 1673. Sejlede vores defensionsflaade fra Colombo at krydse[10] udi søen imod de franske og engelske. [Den var] stærk 13 orlogsskibe, hvorpaa kommanderede hr. Adrian Roothaas,[11] kommandør over staden Galle.

1 Prøve.
2 Hjælpepenge.
3 Gagen som assistent i VOC lå mellem 16 og 24 gylden om måneden.
4 Chef, formand.
5 Skride ind, lægge et godt ord ind for.
6 Real var egentlig en spansk sølvmønt, men brugtes af alle i Asien. Dér opererede VOC med såkaldt lette gylden, lette realer osv., som regnedes for mindre værd end de tilsvarende mønter i Europa.
7 Ligeledes.
8 Egl. sygebesøgere, lægeassistenter.
9 Pennefolk, kontorfolk, skrivere.
10 Sejle frem og tilbage i et farvand på udkig, patruljere.
11 Se note ved 11. juli 1671.

Den 18. januar 1673. Er krigen mod de engelske og franske publiceret af guvernøren selv for[an] hans palads.

Bogholder paa *Ippensteen* til Coromandelkysten

Den 9. august 1673. Er jeg blevet ordineret at være bogholder paa fløjteskibet *Ippensteen,*[1] hvilket længe havde været min største attraa[2] – i den forhaabning om saaledes ved søfarten at faa nogle af de indiske lande og deres beskaffenheder at se.

Den 10. august 1673. Gik vi under sejl fra Colombo.

Den 12. august 1673. Arriveret paa rheden for staden Galle.

Den 14. august 1673. Derfra igen og til Galiets, hvor vi ladede vort skib med arrak.

Den 23. august 1673. Er det barsche skib *'t Wapen van der Goes* hos os til ankers kommet.

Den 24. august 1673. Er vi og fornævnte skib gaaet under sejl.

Den 28. august 1673. Kommet til ankers for Batecaloa, hvor vi straks foer ad land og befandt, at der var kommet breve fra Sineklatedel, som indeholdt, at de havde set trende skibe i søen, det ene med flaget oventil, og presumeret, at det var fransk, hvorfor vi cito[3] maatte forføje os ombord igen til at lette ankeret og gaa under sejl ad Trinquemale – og imidlertid at holde alting i beredskab, som udi /61v/ slig en occasion[4] kunne fornødent gøres. Imod aftenen kunne vi se fornævnte skibe fra stængerne[5] agterude.

Den 29. august 1673. Havde vi endnu bemeldte skibe i sigte saa langt, som vi dem kunne øjne. Om natten kom vi til ankers for Trinquemale i den nordre bugt.

Den 30. august 1673. Kom merbemeldte trende skibe hos os til ankers – og var det vores eget Kompagnis skibe, nemlig *Helevoetsluijs, Den Briel* og *De Pijl,* kommende fra Batavia, destineret ad Coromandel til staden Sankt Thome[6] om den at sekundere, hvilken de franske for kort tid siden havde med spidsfindighed overrumplet og indtaget fra morerne, hvorover de søgte securs hos hollænderne.

Den 31. august 1673. Er vi med os fem skibe gaaet under sejl og passeret det ejland Pamande, hvilket lader sig see højt over vandet og er beliggende et langt stykke fra landet.

Den 2. september 1673. Kommet til ankers for Punto de Pedro, hvor de fornævnte fire skibe blev forfersket med 260 mand, som der til den ende stod parat for dem. Gik saa straks under sejl, deres rejse at befordre, som ovenbemeldt er. Men vi blev liggende formedelst noget peber, som vi havde inde for Jaffnapatnam.

Den 3. september 1673. Lettede vi vores anker, efter at vi havde indtaget et parti tagra zaat[7] og gik under sejl om natten.

Den 4. september 1673. Om formiddagen fik vi kysten Coromandel i sigte og havde pagoden Callimere om bagbord sydvest-tilvest, omtrent 3 mile fra os. Den samme er temmelig høj, plat ovenpaa og ellers sort af kulør. Sent paa aftenen kommet til ankers for

1 *Ijpestein* var en fløjte på 310 tons, bygget 1671 i Hoorn. Ombord ved afsejlingen fra Nederland 1672 var 53 personer.

2 Gagen som bogholder i VOC lå mellem 18 og 24 gylden om måneden.

3 Straks, hurtigt.

4 Tilfælde.

5 Der tænkes sandsynligvis på stængegodset, som er den faste takkelage, der forstøtter stængerne i rejsningen.

6 På Coromandelkysten syd for Madras. Her mentes apostlen Thomas at være begravet efter at have lidt martyrdøden.

7 Zaad betyder sædefrø. Tagra- eller tagarfrø er fra lægeplanten baldrian, som oprindelig groede i Bhutan og Afghanistan.

staden Negapatnam,[1] /62r/ staden vest og den store pagode nordvest-til-vest fra os.

Den 5. september 1673. Om morgenen kom der en chialengh[2] ombord med et brev fra hr. Jacob van de Mersche,[3] kommandant der paa stedet, hvilket indeholdt, at jeg og skipperen cito skulle forføje os ad land. Der kommende var vi hans middagsgæster. Siden gav han os ordre, at vi skulle losse vores arrak og tagra zaadt, som vi havde inde. Hvortil skipperen foer ombord at gøre reparation, og jeg blev af administratoren, hr. Johanis Paweljoen,[4] indlogeret udi stadsherberget, hvor jeg med god spise og faderlandsk drik herligt (paa Kompagniets omkostning) blev trakteret, saa længe vi var der.

Forbi Trankebar med Kastellet Dansborg

Den 10. september 1673. Lettede vi vores anker og gik til sejls igen. Om eftermiddagen passerede vi Trankebar eller Dansborg (tilhørende Hans Kongelige Majestæt af Danmark),[5] hvor jeg med stor fornøjelse beøjede de danske flag, som vajede baade af fortet og tvende skibe, som laa der.

Dansborg[6] er et fortres (med 4 pynter) fra Negapatnam til lands beliggende, omtrent 5 mile, og til vands [at se] 2½ à 3 mile udi søen. Fortet er med kalk anstrøget, derover blinker det langt udi søen. Naar man sejler det danske fort forbi ad Tegenpatnam til, saa har man en reduit[7] med en plump pagode; siden derefter staar der 4 pagoder tæt hos hverandre, (saasom det lader sig til syne udi søen); dernæst staar der en hoben jagerboome,[8] hvorved staar en hvid pagode; derefter en busk høje træer, som lader sig til syne for den søfarende, ligesom det var eet stort træ, hvorfor det kaldes af piloterne De Groote Boom; derved eller omtrent staar og et stort hus. Dernæst har man det morske fort Tegenpatnam, hvorpaa ingen blanke nationer maa komme. Fornævnte morske fort og den hollandske loge, som og[saa] Tegenpatnam kaldes, ligger saa nær hverandre, at de kan beskyde hverandre. Paa det morske fort bliver hver nat gjort en ild op, som den søfarende kan se langt udi søen. Der er nok flere pagoder imellem Trankebar og Tegenpatnam, men ikke saa kendelige som de forberørte, hvorfor de lidet eller intet staar aftegnet udi piloternes kort.

Videre langs Coromandelkysten

Den 11. september 1673. Saa vi om morgenen et skib omtrent en ugsøs[9] fra os, hvilket skød et skud. Vi tænkte, det havde været en franskmand, hvorfor vi gjorde os færdig at slaas med ham. Men da vi fik det nærmere under sigte, blev vi vaer, at det var en portugiser. Med solens undergang kan vi til ankers for Tegenpatnam, hvor de fire skibe laa, som gik fra os ved Punto de Pedro. De havde her landet i alt omtrent 407 mand, som var marscheret over land ad Sankt Thome om franskmanden der at belejre, som forbemeldt er. /62v/

1 Sydligst på Coromandelkysten.

2 Lille indisk robåd, ofte benyttet ved lastning og losning af større skibe.

3 van der Mersche(n) kom til Asien som underkøbmand 1641; var opperhoved i Negapatnam 1665-1674; død 1679.

4 Sandsynligvis Anthonio Paviljoen, som 1665-1676 var guvernør over Coromandel.

5 Danskerne var kommet til kystbyen Trankebar 1620 og var straks gået i gang med at opføre fæstningen Dansborg samt befæste byen med en omgivende mur.

6 Dette afsnit om Trankebar er taget fra Sveigaards »Appendix«.

7 Fæstningsværk.

8 Jagertræ (eller nangkatræ) er en gammel betegnelse for lontanpalmen, hvoraf udvindes lontansukker. Se 21. juni 1679.

9 Gammelnordisk ord for den strækning, man roede, inden man skiftede rorskarle, angiveligt ca. 4-5 kilometer.

Trankebar med Fort Dansborg, bymuren og brændingsbåde samt europæiske skibe på rheden 1723. (Kgl. Bibl., NkS, 2168, folio).

Den 12. september 1673. Om morgenen fik vi ordre fra opperhovedet der paa stedet, at vi med os fem skibe skulle gaa at krydse der langs ud med kysten imod de engelske og franske og sætte vores kurs hen til Negapatnam. Skibet *Helevoetsluijs* skulle føre flaget. Vi lettede vores anker og gik under sejl. Om natten, det andet glas i den første vagt, lod vi vores anker falde et temmelig stykke fra vallen, indtil at der var fem glas ude i den anden vagt. Da skød vores admiral et skud, hvorefter vi gik alle under sejl.

Den 13. september 1673. Imod aftenen passerede vi igen Trankebar. Vi lod vores flag vaje for hverandre. Udi den først vagt kom vi til ankers lidt fra de danskes havn, og sidst udi den anden vagt skød admiralen et skud og opsatte tvende lanterner. Dermed lettede hver sit anker.

Den 14. september 1673. Om formiddagen lod vi det falde igen for Negapatnam.

Den 15. september 1673. Har hr. kommandant van der Mersche styret os vand og forferskning ombord.

Den 16. september 1673. Om aftenen kom admiral Rijkloef van Goens' slup, (som her laa), ombord til vores admiral og medbragte et brev fra ovenbemeldte kommandant. Indholdet var, at han havde bekommet skrivelse fra Paliacat, at vores flaade havde været i slag med de engelske for Masulipatnam og der forøvret[1] trende skibe – og derforuden jaget syv paa flugten, ikke vidende hvad kurs, de havde taget. Hvorfor vi med /63r/ første bekvemme vind alle fem, tillige med den liden jagt *Jaffnapatnam,* skulle gaa under sejl og stille vores kurs hen til den pagode Kallimeer om der at blive liggende paa brandvagt udi nogle dage og passe paa fornævnte syv skibe, saavelsom andre vores fjender. Om natten, det sidste glas ude i hundevagten, skød vores admiral et skud, hvorefter vi lettede vores anker og gik til sejls langs ud med vallen.

Den 17. september 1673. Udi dagningen var det helt taaget vejrlig, saa at vi ikke kunne se hverandre. Admiralen kom med halv vind drivende for vores bov, saa at vi kunne ikke vende eller faa skibet over stag, førend vi ragte hverandre ombord. Dog formedelst søen var temmelig stille, kom vi uskadte fra hinanden. Om eftermiddagen kom vi til ankers formedelst kontrær vind, omtrent 2½ mile fra Negapatnam. Om natten i den anden vagt til sejls igen.

Den 18. september 1673. Imod middag kom vi til ankers for det rev, som strækker sig ud i søen fra Kallimeer, og havde vi pagoden vest og vest-til-syd fra os. Jagten *Jaffnapatnam* var agterude saa langt, som vi den kunne se. Her løber et revier ind i landet.

Den 23. september 1673. Lod admiralen det hvide flag vaje at passiare.

Den 24. september 1673. Saa vi en hukkert komme norden fra.

Den 25. september 1673. Kom fornævnte hukkert, *De Witting* kaldet, hos os til anker – med ordre at indtage en kvantitet af hvad

1 Erobret.

godt, som vi paa *Ippensteen* havde /63v/ inde, og dernæst at gaa under sejl mod nord igen.

Den 26. september 1673. Skød admiralen et skud og lod prinseflag[1] vaje, hvorefter vi lettede alle seks vores anker, sejlende langs ud med vallen. Efter solnedgang kommet til ankers for Negapatnam. Der omtrent fire glas beliggende[2] kom der et fartøj ud til admiralen med et brev. Derefter lettede vi vores anker og passerede igen Trankebar saa nær, at vi kunne se de danske skibe der liggende endnu.

Den 27. september 1673. Admiralen lod om morgenen det hvide flag vaje [for] at holde passiaring. Om eftermiddagen bekom vi andre skibe hver en ringe del forferskning fra ham. Lidt ud paa aftenen var vi for Tegenpatnam. Admiralen skød et skud, saa lod vi vores anker falde der paa rheden.

Den 28. september 1673. Efter at admiralen havde bekommet noget forferskning fra landet, løsnede han en kanon. Saa gik vi under sejl, lod saa det hvide flag vaje. Vi havde ryggen[3] af det høje land Poelesere. Om aftenen, det første glas i den første vagt, overkom os en forfærdelig travat,[4] som kom nordvest ud af landet. Den var meget gruelig til at anse med storm, regn og lynild, saa at vi hverken kunne høre eller se hverandre. Vi tænkte intet andet, endsom vi skulle have kuldsejlet med vores fløjte, fordi den i sig selv var meget rank. Tilmed havde vi losset saa meget gods i hukkerten *De Witting,* at det havde mindsket paa skibets behørlige ballast. Men til al lykke var vores skipper saa forsigtig den tid, han saa de smaa sorte og tykke skyer, at han da lod mindske sejl, hvorvel admiralen med de andre gik for deres /64r/ fulde sejl. Dog vi havde næppelig faaet vores schonfersejl,[5] fok og storemærssejl ind, førend vi havde travaten alt paa halsen, som og straks skørede de andre sejl fra raaen – og siden gav os nok at gøre med det bare skib at regere, at det ikke enten skulle [gaa] omkuld eller paa grunden sejle.

Da nu travaten var paa det haardeste, stod vores højbaadsmand for[ude] ved bovsprydet og begyndte at raabe: Ak! Et skib, et skib kommer os ret ansejlende for boven! Hvorover vi alle blev meget foraltereret, saa at skibsfolkene vidste ikke, hvad de skulle først tage til; thi vi havde, som før er meldt, ikkun et fløjteskib, og de andre var kapitalskibe.[6] Men Gud hjalp os, at vi med et lidet glimt at lynilden saa, at det var den lille jagt *Jaffnapatnam,* hvorfor vi tænkte: Gud hjælpe ham, vi har ingen nød. Strøg saa hverandre saa nær forbi, at vi kunne stige i hverandres takkel.

Dette varede saa omtrent en klokkestund, førend vinden lagde sig. Derefter kom vi alle til ankers, hvor vi erfarede, at de andre, som ej i tide ville stryge sejl, maatte og sætte dem til – besynderlig admiralen, som mistede alle sine, foruden hans storebramsejl. Alle de andre havde og lidt stor skade, baade paa ræer og sejl, som tillige var blæst overbord fra dem.

1 Der hentydes til prinserne af Oranien, statholderne i Nederlandene, hvis flag var den nederlandske trikolore.

2 Man ventede i 4 glas eller 2 timer.

3 Det er uklart, om Sveigaard i stedet mener, at man så røgen fra øen.

4 Byge.

5 Storsejlet.

6 Større (krigs)skibe.

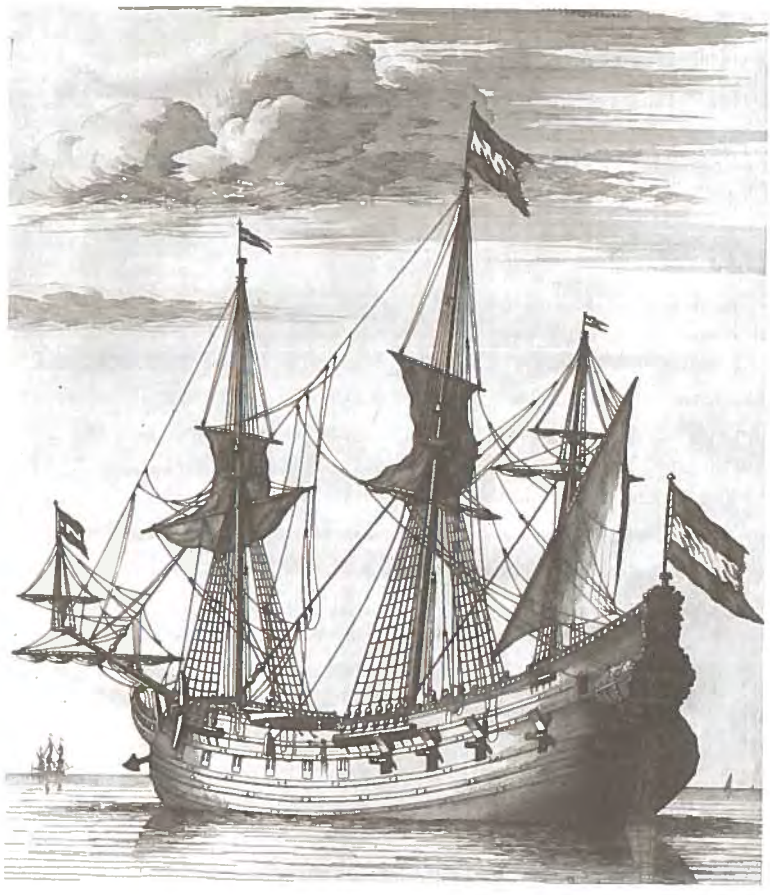

Nederlandsk armeret fløjteskib. (Aubin).

Den 29. september 1673. Om morgenen skød admiralen et skud, hvorfor vi lettede anker og gik under sejl. /64v/ Om eftermiddagen kom vi til ankers for Sadres eller Zadrangapatnam.[1] Straks derefter fik vi ordre paa vort skib at losse, hvad gods som vi endnu indehavde (excepto en ringe del af, hvad tagra zaat og kviksølv som vi endnu havde i behold), ud i de andre skibe og siden at tage vor ladning ind der af ris – og de andre forbemeldte fire skibe at befordre deres rejse ad Sankt Thome til vores flaade, som der laa og havde belejret de franske. Lidt ud paa aftenen lettede de deres anker og gik fort. Den lille jagt *Jaffnapatnam* blev hos os beliggende.

Den 30. september 1673. Fik jeg skriftlig befaling fra opperhovedet der, at jeg skulle forføje mig ad land – der at levere ovenbemeldte gods og siden at undfange risen.

Den 1. oktober 1673. Hørte vi skud hen imod Sankt Thome ad. Der kom en mossel[2] ombord, med hvilken jeg skulle fare ad land; thi skibsbaadene kan ej vel lande der for den store styrtning,[3] som der gemenlig falder af søen. Efter at jeg var kommet i land, kom der tidende, at det var de fire skibe, som var gaaet fra os, hvilke havde

1 På Coromandelkysten lidt syd for Madras.

2 Lokalt fartøj, som kunne gå sikkert gennem brændingen på Coromandelkysten.

3 Brænding.

givet løsen paa tvende franske skibe, som laa til ankers tæt under Sankt Thome, om saaledes, naar de sejlede dem forbi, at probere, om de kunne ikke skyde dem i grunden. Men det mislykkedes; dog vores kom derfra uden skade.

Pagoden Trigiscondan

Den 6. oktober 1673. Efter at vi havde indtaget vores ladning, og vi laa her med kontra vind, gjorde opperhovedet, hr. [tom plads til navnet], mig og skipperen al den fornøjelse, som han kunne med traktement og andet. Og som han fornam, at min nysgerrighed var stor om til at bese de /65r/ orientalske doenter,[1] fortalte han mig, at der laa en hedensk pagode omtrent tre store hollandske mile[2] derfra inde i landet, Trigiscondan kaldet. Hvilken var meget berømt formedelst dens kostelige bygning og adskillige hedenske ceremonier, som der brugtes, hvorfor den af mange europæere blev besøgt. Og dersom jeg lyst havde, ville han laane mig fri hest eller palankin[3] og kulier dertil – deslige ogsaa skipperen, om han med ville. Men han var ej vel resolveret dertil i førstningen. Dog jeg overtalte ham tilligemed vores kirurg.

Tog saa straks afsted om morgenen med tvende palankiner og en hest, med os havende iblandt andre tjenere Kompagniets folk, som skulle hjælpe os til rette med sproget. Ved 8 slet kom vi til pagoden, hvor os mødte mangfoldig af hedninger, hvilke tilspurgte os, hvad vores begæring var. Vi lod dem sige ved tolken, at vi ville bese deres pagode for betaling, hvortil de svarede gerne at skulle ske – med den kondition, at ingen billeder udi deres helligdom med hænderne at anrøre, hvilket vi og dem belovede.

Gik saa dermed først ind udi den pagode, som ligger i deres negeri, hvilken var indhegnet med en stor høj mur udi firkant, havende midt paa hver mur et højt taarn, opbygget paa en underlig hedensk vis, meget bredere endsom tykke, overalt besat med adskillige hedenske figurer og monstre, /65v/ gjort og brændt mesteparten af ler, hvilket jeg formedelst dets vidtløftigheds skyld ganske gaar forbi. Hvert taarn har haft deres kosteligt beslagne porte til at gaa ud og ind ad (excepto den vestre side), men nu af morerne opbrændt formedelst jernets skyld, da de den for nogen tid siden havde udplyndret og i mange maader skamferet. Men i stedet for dem havde jantifferne ophængt nogle andre slette porte uden beslag. Stenene, som porten hang udi, var omtrent 24 fod lange og meget net hugget. Vi passerede først igennem det søndre taarn, som havde dobbeltporte, hvor vi saa paa den højre haand et tempel staaende paa 16 veludhugne stenpiller. Midt derudi stod et stenalter, 8- à 12-kantet, med en rund muret hvælving derover, foruden taarn. Nedentil var der 6 à 7 stentrappetrin at gaa op ad. Lidt derfra imod øst stod et hus paa 40 à 50 runde stenpiller, ganske plat tilmuret ovenpaa. Vi presumerede, at det var gjort for deres braminer[4] om til at

1 Genstande, ting.
2 En amsterdamsk mil var ca. 5,9 kilometer.
3 Lukket bærestol.
4 Præster, offerpræster, lærde vedakendere.

Religios procession med en fornem præst under en forgyldt parasol på en udsmykket elefant, ledsaget af musicerende og andægtige trosfæller. (Baldaeus).

spadsere derpaa morgen og aften for plaisir og om middagen for solens hede.

Frem bedre ved den østre port kom vi udi det andet tempel, som stod paa 70 à 80 stenpiller, alle sammen ligesom de forrige af graa kampesten udhugget meget kunsteligt udi adskillige slags billeder. Midt derudi stod saasom et alter af kalk og sten opmuret, hvorudi staar indmuret et træ som en skudemast med tvende træer ovenpaa – til at ligne som en radel[1] – hvorpaa de hænger adskillige skildrede kattuner, hvorpaa et og andet gøgleri er udmalet, hvilket de bruger paa deres højtider. Lidt fra samme træ staar tvende /66r/ stenbilleder saa store som en fuldvoksen karl, kosteligt udhugne, men kulsorte af olie, som hedningene dem med begyder i deres ofringer. Disse billeder havde morerne slaaet næse, arme og ben i sønder paa.

Straks derved var for det tredie et lidet tempel. Derudi stod en hests lignelse[2] gjort af træ og rød forlakt.[3] Den kunne man med skruer røre baade øjne, mund, hoved og fødder. Andet var der ikke at se.

Derfra gik vi og kom til det fjerde tempel, som stod paa 8 à 10 stenpiller, hvorudi stod en kvindes billede, som sad paa en paafugl, udhugget af graa kampesten, helt sort af olie. Hun havde et hvidt

1 Rangle.
2 Billede, skikkelse.
3 Lakeret.

bethili klæde[1] om sig hængende med en vellugtende fersk krans af fulimogerin om halsen. Og saa snart som den visnede, blev der hængt en anden om hende igen. Der stod en lampe og brændte for hende nat og dag, men paa deres højtider brænder der vel over en 30 à 40 stykker for hende. Oven over samme billede var loftet med kalkhvidt anstrøget – og siden adskillige slags blomster saavelsom billeder af mennesker og bæster med mange slags farve afmalet. Iblandt andet var der ogsaa at se denne efterskrevne historie. Først stod der et træ udtegnet med sine blomster; for det 2. en sommerfugl, som satte sig paa samme træ; 3. en frø, som fattede sommerfuglen; 4. en slange, som greb frøen (eller tudsen); 5. en hjort, som indslugte slangen; 6. en tiger, som tog hjorten; 7. en elefant, som med sin slørp[2] sled tigeren; 8. en løve, som skørede /66v/ elefanten; 9. en enhjørning, som med sit horn igennemløb løven; 10. et fremmed dyr, som ombragte enhjørningen – og derefter kom mange andre fremmede monstre, saavel af dem, som findes udi søen som paa land, hvis statur mig ubekendt var, hvorfor jeg dem gik forbi. Men dernæst for det sidste saa stod et billede udi Satans lignelse mig forfærdeligt afskildret, hvilken paa det sidste overvandt alle dyrene og styrede dem efter sin vilje udi Charons[3] baad. Nok var der i samme tempel afmalet tvende fugle, som hver middag ankommer til den pagode, som staar ovenpaa bjerget, hvorom herefter skal handles.

Af fornævnte tempel gik vi ned paa 10 à 12 trappetrin og kom i den allerinderste plads af pagoden, hvor vi saa mange smaa templer her og der apart paa en besynderlig maade opbygget – saasom runde, firkantede og langagtigt firkantede – nogle af dem havde trappetrin at gaa op ad, nogle ikke. Udi hvert stod et besynderligt billede afbildet udi et helt eller halvt menneskes gestalt, andre udi et menneskes korpus med et dobbelt elefanthoved, fire arme og fire ben – og slige fremmede monstre flere, hvilke de ofrer og tilbeder, enhver paa en besynderlig maade.

Vi forlod saa det inderste af pagoden og begav os udi forgaarden igen. Slog ned paa den venstre haand og kom til en fersk tank, som stod udi det nordøstre hjørne af pagoden. Den havde 22 stentrappetrin at gaa ned ad, førend man kom til vandet, helt subtilt gjort udi en langagtig firkant. Derudi toer braminerne dem. For samme tank stod paa /67r/ den søndre side et lidet tempel paa fire piller med en opmuret hvælving over, hvorudi laa et billede af en okse, helt hvid med kalk bestrøget, som vendte sit hoved lige imod tanken.

Derfra passerede vi igennem den nordre port, (hvilken har det største og højeste taarn af dem alle fire), og besaa deres negeri, som de boede udi, hvilket var temmelig stort, men slet af bygning. Undtagen et hus, som bor en rig bramin udi, hvilket er opbygget af lutter graa kampesten baade væggene saavelsom taget, at hvad godt,

1 Langt og smalt fintvævet ostindisk bomuldstekstil, musselin, med striber.

2 Snabel.

3 Færgemanden, som satte de afdødes sjæle over underverdenens floder.

som derudi forvaredes, kunne være foruden nogen pericul enten for ildebrand eller tyvehaand. Hvorfor det nederlandske Kompagnis tjener, som residerer paa Zadrangapatnam, udi ufredstider, naar nogen fjende vil lande der, tager deres flugt til pagoden og bjærger det principaleste af Kompagniets gods udi fornævnte stenhus.

Da vi nu begyndte noget at trættes, og tiden faldt os ogsaa lang, henskikkede vi vores tolk til den øverste bramin, begærende at han for betaling ville forskaffe os nogle af de principaleste pagoders balljaer-horer,[1] som kunne forlyste os lidt, indtil det blev tid at gaa op til den anden pagode. Det skete, saa han kom straks tilbage med tre styks og deres spillemænd med dem, som præsenterede deres tjeneste. Vi forføjede os hen med dem ved foden af bjerget, som den anden pagode /67v/ stod paa, hvor der var plantet et parti klappers og andre træer helt plaisant, der satte vi os ned under træernes skygge, bad horerne gøre sig færdig at bevise deres kunster. De veg lidt fra os at forklæde dem. Imidlertid forlystede deres spillemænd os med deres instrumenter.

Da de nu var klædt, kom der først paa banen den yngste, en donsele[2] omtrent 11 à 12 aar gammel, kulsort. Hun havde ført sig udi et par hvide underbukser, et fint bethilis bassu[3] om overlivet, som kunne næppelig bedække hendes bryster, og et kulørt skærf om hendes midje. Haaret var alt sammen flettet udi en lok og hang ned paa ryggen. Udi lillerne af hendes øren havde hun en rund plat messingring, hvilken udspændte begge lillerne,[4] [saa] at de helt runde og stive udstod og gjorde et hul saa stort, at man kunne stoppe 4 à 5 fingre derudi. Om halsen 2 à 3 guldkæder, om armen adskillige kulørte glasringe og en sølver ring næst hver haand. Men om benene havde hun et parti smaa fortinnede bjælder. Da hun saaledes først ankom, begyndte hun at gøre hendes reverents for os med adskillige krumspring, hel modest,[5] bøjede hendes ansigt til jorden og hed os velkommen paa hendes tale. Videre sagde hun, naarsomhelst vores vilje var, at hun skulle bajadere,[6] havde vi at kommandere, hun var alt parat. Imidlertid havde opperhovedet af Zadraspatnam ved nogle af hans slaver tilskikket os et parti buteljer med vin og engelsk øl saavelsom og koldt køkken til at vederkvæge os med; thi han vidste vel, at der var intet saadant for os at bekomme, som vi var, /68r/ hvorfor vi ogsaa straks drak en gang eller noget om paa hans ihukommelse. Derefter befalede vi vores tolk, at han skulle lade hende begynde at gøre en prøve af hendes kunster, hvorefter hun straks baade dansede og sang tillige, saavelsom gjorde mange adskillige kunster med springen for og agter over, det man med største forundring maatte anse, slig en liden sortinde, som uden falering[7] saadant kunne udrette. Hvilket hun holdt saa længe, indtil vi fordrede en af de andre og gav hende forlov til at hvile sig.

Den anden, som kom paa banen efter hende, var en fuldkom-

1 Bajaderer er danserinder og sangerinder eller gudetjenere.
2 Sandsynligvis menes en helt ung person, egl. dunet.
3 Underbeklædning.
4 Øreflipperne.
5 Beskeden, ærbar.
6 Optræde.
7 At gøre fejl.

askarsoldat og bajadere, en let-evende kvinde, som lever af at danse og synge. (Linschoten).

men kvindesperson, omtrent 20 aar gammel og gulagtigt habitueret[1] ligesom den forrige, undtagen hendes bassu var af rød kattun med stakitærmer til albuen – passede saa net, at der ej var en fold eller rynke at se derpaa. Over de hvide underbukser ogsaa et rødt kattunklæde og siden et hvidt bethillesklæde derover igen, hvilket stod meget rart. Derefter havde hun et bryststykke paa, som var gjort af rød skarlagen besat med adskillige slags kulørte stene, dog uægte. Det var gjort ligesom tvende bryster hule indentil, at hun kunne lægge hendes patter derudi, paa det at man ikke skulle se dem. Det andet af hendes liv var blottet fra hendes bryster til hendes navle, saa at alting passede og stod hende saa net, at det var plaisir om til at se en sortinde udi slig en postuer. Tilmed vidste hun /68v/ tillige med de andre lemmer, som hun artigt brugte med livlig dansen og

1 Klædt.

springen, ogsaa at bruge hendes horeøjne paa det amorøseste og i alle maader at anstille sig saa, at den, som havde været en ret liebhaver snart, kunne have faaet smag paa Cupidos[1] pile, uanset hun var en hedninginde, hvilket vores skipper, (som var en engelskmand), straks bekendte; thi han ellers af naturen elskede denne slags folk.

Efter at vi saaledes for det første havde faaet vores kontentement af bajaderne, bad vi dem opholde og følge os efter. Saa er vi opgaaet ad den første trappe paa bjerget, som havde 49 trappetrin. Der kommende fandt vi et lidet kapel, hvorfra løb tvende veje – en paa højre og en anden paa den venstre haand – begge med stentrapper belagt. Paa den sidste er vi opgangen, hvilken havde 560 à 570 trin opad. Ved siden stod 2 à 3 smaa kapeller, hvorudi hedningene ofrer og tilbeder, førend de kommer ovenpaa. Imod som man begynder at faae toppen af bjerget, saa endes bemeldte trappe, hvor man gaar paa slet jord omtrent et pistolskud. Siden gaar man op ad en anden trappe med 10 à 12 trin. Den afkommende stander der et tempel paa stenpiller, hvorudi ej andet er at se endsom et parti kristne navne af hollændere, engelske og andre, som der har været og ladet deres navne udhugge derudi. Her lod vi paany bajadere for os igen.

Fra dette tempel gik endnu for det tredie og sidste en stentrappe med 20 à 30 trin op til den rette pagode, som stod paa bjerget. Vi styrede tolken /69r/ derhen og lod begære af den principaleste bramin, om vi ikke ogsaa maatte licenseres[2] denne pagode at bese – saa ville vi give ham en diskretion derfor. Vi fik til gensvar, at ingen maatte komme derind med hoser og sko paa. Vi lod sige igen ved tolken, at vi ville noksom føje os derefter, paa det vi kunne faa vores fornøjelse. Men da den skælm hørte det, sagde han, det var imod deres bud og pagodens privilegier nogen kristen at indlade; thi det var en hellig plads. Vi maatte saa lade os fornøje dermed, og paa det vi kunne imidlertid søge vores tidsfordriv i noget, lod vi hoerne lystigt bajadere og spillemændene opspille, at det en art havde.[3]

Imod middag begyndte der at opkomme paa bjerget en stor forsamling af hedninger, hvilke var deferentlig[4] af habit saavelsom farve; thi nogle var kulsorte og brune, andre blakkede og gule. En del [var] klædt udi grov haardug[5] med et graat stykke filt paa hovedet udi en hats lignelse, hvorpaa skyggen vel var en alen bred, og et paternosterbaand omkring halsen. Andre var klædt med et kattunklæde om livet og aabenhovedet,[6] men haaret derpaa var sammenfiltret ligesom marelokker,[7] hvilket hang ned paa deres laar. Somme havde bundet det op udi en bos[8] paa hovedet; saa var det vel saa stort som tvende af de blaa friserhuer, /69v/ hvormed de saa meget uskikkelige ud. De, som saaledes bruger deres haar, tilbereder det først med aske og fætighed,[9] tager saa siden lok for lok og mangler[10] det imel-

1 Elskovsguden.
2 Tillades.
3 Fin virkning.
4 Forskellige.
5 Løstvævet tekstil.
6 Barhovedet.
7 Indfiltrede hårlokker.
8 Dusk, tot.
9 Fedtethed.
10 Ruller, glatter.

To indiske braminer. (Linschoten).

lem hænderne, hvoraf det bekommer slig en facon og giver en slem stank fra sig.

Som de nu saaledes efterhaanden ankom, blev de rundt om os bestaaende og begyndte at se paa os, som [om] de nylig havde faaet øjne. Vi spurgte vores tolk ud, hvad dette skulle betyde. Han svarede intet andet, endsom at det var pilgrimme og bedefarere, som rejste fra en helligdom til en anden. Tilmed var det en af deres højtidsdage, som de var kommet paa at besøge dette hellige sted og gøre deres ofring og gudstjeneste (eller bedre sagt: afgudsdyrkelse) der. Til hvilken ende mange af dem havde rejst 4, 5 à 6 maaneders rejse om samme pagode at besøge. Men at de saa saa meget paa os var formedelst, den største part af dem aldrig havde set et kristent eller blankt menneske.

Ydermere tilspurgte vi ham, hvad helligdom der da mere var at bese endsom ved andre pagoder. Han sagde, der stod et billede udi denne pagode, hvilket en gang om aaret eller hver tolvte maaned blev omhilset med et tordenslag, hvorfor det var noksom et fast og ufejlbarligt tegn, at dette billede og dette sted var helligt; ellers vederfaredes det ikke den ære. Tilmed var det og tvende fugle, som ekspres kom flyvende ned af luften hver middag og spiste der. Siden fløj de op i luften igen, hvor de dem opholdt. Dette havde de gjort mange hundrede aar forhen og skulle endnu /70r/ kontinuere saa længe, som verden staar. Ja, sagde han, det var vel fugle af gestalt, men egentlig deres guds udsendte budskab, som alle dage engang skulle komme og med deres nærværelse behilse forberørte hellige plads.

Som det nu var ungefær ved 10 slet, blev porten for den øverste pagode aabnet, og pilgrimmene gik derind, baade mænd og kvinder, en efter anden, og enhver medbragte noget til at ofre saasom honning, sukker, smør, olie, ris, mel og andet sligt mere – enhver efter sin formue – hvilket de tilforn havde opkøbt nede i negeriet, førend de kom op paa bjerget. Dog de rette pilgrimme køber intet; thi de har fri passage baade igennem landet og ind udi husene; [de] begærer, hvad dem lyster, hvilket dem ej bliver nægtet. Da de havde gjort deres ofringer og andre ceremonier, som de der havde at forrette, saa kom de ned igen til os og blev der bestaaende ligesom tilforn at se paa os og den lystighed, vi havde.

Vi spurgte tolken agter, hvad de nu forehavde, naar de ikke gik fort. Han svarede, at de først skulle se fuglen æde, ellers var deres pilgrimage saa godt som intet. Vi sagde, saa vil vi og se den stads an, eftersom vi ej kunne nyde vores forrige begæring. Han svarede, ingen kunne nægte os dette, eftersom det skete under aaben himmel. Om middagen ret ved 12 slet begyndte den hele forsamling at forlade os og forføjede sig hen, som fornævnte fugle skulle komme at æde. Tolken /70v/ advarede os, om vi med ville, saa var det nu tid. Vi befalede straks bajaderehorerne og spillemændene at opholde, og vi fulgte skaren efter. Slog ned paa den højre haand, hvor vi passerede 2 à 3 stentrapper med ungefær en 30 à 40 trin. Neden for trapperne stod fem smaa templer med hver sit besynderlige billede udi. Lidt derfra tæt ved den klippe, som fuglen fik æde paa, stod endnu et lidet kapel paa fire piller med en muret hvælving over. Derudi laa et billede af en okse ganske hvid med kalk bestrøgen. Der patienterede vi lidt.

Saa kom der en gammel skaldet graahærdet bramin ned af pagoden. Han havde et kattunklæde midt om livet, et paternosterbaand omkring halsen og et andet om hovedet (foruden kors, som de katolikker bruger). [Han] bragte med sig nogle messingkar, hvorudi kosten var, som han skulle give fuglen. Han gik straks alene paa klippen og satte hans kar ned, befalede saa al folket at sætte sig ned og tie stille, (det samme maatte vi ogsaa gøre, dog jeg holdt mig saa nær, at jeg kunne se, hvad det var, han havde at fare med). Dernæst

toede[1] han sine hænder, besprængte[2] saa klippen over med vand, som han havde udi en messingpotte. Derefter satte han sig ned, tog sukker, smør, fine ris, mælk og pisang, hvilket han formængede iblandt hverandre og gjorde saasom en dej deraf. Saa stod han op igen og rakte hans hænder og ansigt op til himlen, sukkede og bad højt paa hans tale, faldt saa plat ned paa hans ansigt paa klippen og kyssede den trende gange. Stod saa op igen og forføjede sig hen til den kost, som han tilforn beredt havde, og satte sig derhos. Lidt /71r/ derefter saa kom der flyvende en af merbemeldte fugle, som svævede sig 2 à 3 gange over klippen. Siden satte han sig ned lidt fra braminen. Som den ganske forsamling det saa, begyndte de at oprejse hænderne til himlen og deres ansigter ned til jorden. Som fuglen nu lidt havde staaet og set sig om, er han hengangen lige til braminen, som straks tog af den tilberedte dej og gjorde smaa klumper deraf, præsenterede saa fuglen dem. Saa kom den og aad dem af hans haand. Da han var blevet mæt, gik han fra braminen igen, tørrede saa hans næb af paa klippen og lagde for det sidste hans urenlighed af[3] (til braminen for det, han havde bekommet); saa sig saa lidt om (efter hans kammerat, som blev borte), fløj saa hen den vej, som han var kommet fra. Men vi lod braminen tilspørge, hvorfor den anden fugl ikke ogsaa komparerede. Den sjæleforrader[4] sagde, at der var uden tvivl en stor synder iblandt forsamlingen, som havde gjort et mandmord eller anden slig ugerning. Og dersom dette ikke var, havde han vel kommet; thi det samme var og tilforn vederfaredes. Hedningene, som stod og hørte derpaa, troede det, ligesom det havde været et evangelium.

Efter at oftbemeldte fugl var bortfløjet, som tilforn er omrørt, og de arme mennesker havde gjort deres bønner hver for sig, stod de op, baade mænd og kvinder, som beløb sig /71v/ henved en 300 personer, og ofrede braminen de penges mønt – enhver efter sin formue. Hvoraf lettelig kan presumeres, at forbemeldte fugle lægger braminen og pagoden ingen vindæg.[5] Vi gik imidlertid op paa klippen med tolken, hvor han viste os trende runde huller, som var udhugget deri til at give fuglene spise udi. I det første kommer de ædet, i det andet mælk og i det tredie vand til dem. Straks derved saa vi en liden fersktank, som fuglene bader dem udi, hvorfor den og holdes hellig.

Efter at ofringen var gjort, slog de ned paa den venstre haand af bjerget igen, og braminen gik hans gang op til pagoden. Jeg spurgte tolken, om han nu beholdt pengene, som ham blev ofret. Mig svaredes: nej; thi han var ikkun en af de ringeste, som betjente pagoden. Men de principaleste braminer var inde udi ovenbemeldte pagode og maatte aldrig komme udenfor den fra den dag, som de bliver indviet paa, og til deres dødsdag. Hvorfor de ogsaa bliver holdt for hellige mennesker. Og imidlertid, sagde han, æder de aldrig noget af det, som liv har eller liv bekomme kan.

1 Rensede.
2 Stænkede.
3 Lagde en (fugle)klat.
4 Sjælesørger, præst.
5 Ubefrugtet æg.

Da nu i saa maader ej mere paa bjerget for os var at bese, fulgte vi den hedenske skare efter og gik for det første ned ad en stentrappe igen, som havde 72 trin. Den afkommende havde vi et lidet tempel paa den højre haand, som stod paa fire piller. Derudi var staaende tvende hellige billeder, som de tilbad udi nedgangen af bjerget om at bekomme en lykkelig rejse hver, der han hedentragtede.[1] Det var et meget kosteligt værk, alt sammen saaledes udi den haarde klippe udarbejdet. Derfra gik vi paa flak jord ligesom paa /72r/ den anden side, omtrent 40 à 50 skridt. Og saa vi mangfoldige langagtige huller paa den højre haand udi klippen, som pagoden stod paa, hvilke hedningene saaledes tid efter anden med deres finger har slidt deri; thi enhver udi nedgangen spytter paa sin langfinger og vrider den saa længe paa klippen, indtil der hænger noget skidenhed ved af den. Siden bestryger de deres ansigt og bryst dermed og lader det saa sidde, indtil det slides af, hvilket de holder for en hellig sirat og prydelse. Fornævnte lille flakte[2] overkommende havde vi lutter stentrapper at gaa ned ad til foden af bjerget. Og stod der ved siden af trapperne 2 à 3 smaa templer – ligesom paa den anden side i opgangen findes annoteret.

Saa snart som vi var kommet ned, betalte vi bajaderhorerne og deres trende spillemænd og lod dem passere. Gik saa hen til den nederste pagode igen, som vi ej tilforn havde været, og kom der udi et tempel staaende udi det sydvestre hjørne. Først gik vi op ad en trappe med syv trin, hvor der var en liden spatie[3] imellem den og en anden trappe med seks trin. Den opgaaende kom vi til et stenalter udi en tolvkant, staaende paa en skildpaddes ryg, meget net og subtilt udhugget. Oven over alteret var en forhvælvsel eller himmel ogsaa af sten med roser og andre billeder udhugget. Udi templets yderste omgang havde det 50 stenpiller, som alle kosteligt var udhugget saasom udi elefanters, løvers, /72v/ fugles og andre dyrs lignelser. Udi den inderste omgang, (som vi gik ud ad), stod ti af samme stenpiller udi rytteri udhugget meget kuriøst. Fra dem kom vi ned ad en anden trappe, som og havde syv trin. Ved hver side af trappen stod en rund stenpille, omtrent 12 fod høj. Templet i sig selv var flakt ovenpaa.

Da vi det rundtom havde beset, gik vi ind igen og satte os ved alteret og holdt maaltid. Tog for os af det, som opperhovedet havde sendt os, som før er meldt. Imidlertid som vi sad og spiste, kom der til os igen andre af pagodens spillemænd, som ville forlyste os. Iblandt andet var der en, som spillede med fem runde messingkloder, hvilke han kastede op i vejret og fangede dem igen en efter anden, foruden at faliere[4] en gang. De andre legede paa adskillige indianske instrumenter, hvoraf et parti var angenemt og en del ikkun børneværk at høre paa. Vi gav dem en drikkepenge og lod dem gaa. Gjorde os færdige om til at vende tilbage igen.

Da braminerne det saa, kom de ud i hobetal om os og gav dem i

1 Ønskede sig hen.
2 Flade, fladt stykke.
3 Mellemrum, afstand.
4 Fejle.

diskussion med vores tolk. Bad ham, det han ikke ville forholde os, om vi ikke havde lyst til at spadsere engang udi Venus' lysthave,[1] førend vi rejste bort. Hvilket han og gjorde os bekendt. Vi hørte til med lange øren og betænkte os, hvad der kunne passe til gensvar paa sligt et dristigt og uforskammet forslag. Og paa det vi kunne drille dem noget, resolverede vi os endelig til med hverandre og sagde: ja! (gav saa tolken vores løsen), med kondition, at vi maatte plukke af hvilket træs /73r/ frugt, som os bedst behagede; hvorimod vi ville os forobligere[2] rigeligt at betale portneren for sin opladelse. Og dersom de dermed var tilfreds, skulle de ikkun beskikke os de trende Veneris dyr[3] som tilforn om dagen havde været i vores tjeneste, (hvilket vi vel vidste, at de ingenlunde tillod), eftersom vi saa dem an for bekendte dyr i haven og derfor bedst kapable til at animere og tilligemed præsentere os det bedste af landsens frugt, som der kunne falde. Hvorpaa de gav til svar, at de ej bedre vidste, endsom at bemeldte dyr jo havde gjort os fornøjelse udi alt, hvad som vi af dem den hele dag havde fordret. Hvorover de ogsaa var blevet afmægtige og derfor ubekvemme paa denne tid mere last at drage. Tilmed var det at befrygte, dersom de licenseredes med os at spadsere udi haven, de da udaf stor hidsighed skulle plukke og til sig tage for meget af Venus' søde frugter, som dem uden tvivl derefter skulle give stor tarmvrid og bugpine. Og formedelst de endnu var unge og uforstandige, saa sørgede de ganske lidt for det, som sundheden kunne krænke udi slige tilfælde. Derfor sagde de, at Venus endnu vel havde flere unge og friske dyr udi hendes lysthave, som var lige saa suffisante[4] til den gerning som de andre. Videre sagde de til tolken: lad disse velkomne gæster ingenlunde fortørnes, at deres vilje ikke efterkommes i det første, men lad dem følge vores begæring efter i det sidste. Saa skal de ej paatvivle jo at erlange deres fuldkomne /73v/ kontentement. Da vi nu saaledes havde hørt disse gamle narre og vel vidste tilforn, at de fornævnte trende bajaderehorer havde opklehet[5] udi deres pagode ligesom en urtegaardsmand, der poder eller planter et træ udi sin have til den henseende at nyde frugten deraf i fremtiden, saa lod vi dem endelig sige, at dersom de ville gøre efter deres sind og undtage de bedste træers frugter i haven, saa havde vi og vores sind at gøre, om vi ville smage nogle af de andre; thi det var at befrygte, frugterne kunne være sure, hvilket ville give ømme tænder. Derfor skulle de ikkun beholde de sure med de søde, saa blev der ingen bedraget. Hvormed vi endte saa denne høflige samtale og befordrede vores rejse til Zadras igen foruden den mindste frugt at smage af fru Venus' lysthave.

Lidt ud paa aftenen ankom vi til logen. Betakkede opperhovedet paa det skyldigste for hans store æresbevisning imod os – og for resten rapporterede vi ham vores vederfarende, hvilket gav en stor fornøjelse for [det] samtlige kompagni, som da til stede var.

1 Dyrke elskoven.
2 Forpligte.
3 Venus' dyr er de tre bajaderer.
4 Sikre, velegnede.
5 Betyder snarest kravlet op eller eventuelt klædt sig elegant på.

Retur til Colombo

Den 8. oktober 1673. Om aftenen tog vi vores afsked fra vennerne paa Zadrangapatnam og foer ombord.

Den 9. oktober 1673. Om morgenen lettede vi vores anker og gik under sejl. Dem udi logen skød først trende kanonskud, hvorefter vi svarede dem igen med trende til vallen.

Den 12. oktober 1673. En stunds tid efter solnedgang passerede os tæt forbi en dansk chalup med tvende matroser, som ville ad Porto Novo til. /74r/

Den 14. oktober 1673. Kom Hans Excellence hr. admiral Rijkloef van Goens os forbi sejlende med det skib *'t Wapen van der Goes,* hvilket var kommet fra flaaden, som laa for Sankt Thome. Og da han gik forbi det danske fort, (som vi havde paa siden), skød han fem skud, og mine ærlige landsmænd svarede ham igen med trende.

Den 15. oktober 1673. Kom vi og fornævnte *'t Wapen van der Goes* til ankers for Punto de Pedro, hvor admiralen gav os ordre, at vi skulle følges med flaaden, som straks kom efter. Ved solens undergang fik vi syv skibe af dem af se. Aarsagen, at flaaden brød op fra Sankt Thome og kunne ej længere blokere staden, var, at den quade monsun[1] nu i denne maaned begyndte at tiltage, hvorfor ingen skibe uden største pericul kunne blive overliggende. Men om franskmanden tilførsler at formene lod admiralen trende smaa orlogsskibe blive beliggende for staden. Lidt ud paa aftenen lod fornævnte syv skibe deres anker falde tæt hos os. Ved midnatstide skød admiralen et skud, hvorfor vi andre skibe lettede vores anker og gik under sejl. Men han blev selv beliggende, om hvad kompagniaffærer, som han havde, der at forrette.

Den 18. oktober 1673. Imod aftenen kom vi med os otte skibe til ankers udi Slapers Bay ved Trinquemale, hvor viceadmiralens *Helevoetsluijs* ragte fast ved et lidet ejland, som ligger om styrbord, naar man kommer havnen indsejlende.

Den 19. oktober 1673. Drog jeg i land paa Oostenborigh[2] om dets beskaffenhed at bese, saavelsom andet. /74v/ Samme dato kom admiralen med *'t Wapen van der Goes* til ankers hos os. Om natten ragte *Helevoetsluijs* af grunden igen.

Den 26. oktober 1673. Om natten gik forbemeldte hr. admiral under sejl ad Colombo til med otte skibe, nemlig *'t Wapen van der Goes* admiralskibet, *Helevoetsluijs* [som] viceadmiral, *Dorth* [som] schoutbynacht,[3] siden *'t Wapen van Gouda,* det forøvrede[4] engelske skib *President* kaldet, *Ramekens, Lantsmeer* og fløjten *De Swarte Leuw. Niuwenhoven* og det andet forøvrede engelske skib *Samson* blev liggende i fornævnte Slapers Bay. Og vi paa vor fløjte havde faaet ordre at indtage den Ædle Hr. kommandør Pieter de Grauw[5] og føre ham til Batecaloa.

Den 28. oktober 1673. Sent ud paa aftenen kom forbemeldte hr. kommandør os ombord, kompagneret med 40 blanke koppen[6] og

1 Egl. den onde eller slemme monsun, nordøstmonsunen.
2 Det nederlandske fort i Trinquemale.
3 Kontreadmiral.
4 Erobrede.
5 Se note ved 24. juli 1671.
6 Hoveder, personer.

Henrettelse i Jaffnapatnam af portugisere, som var trådt i VOCs tjeneste, men som derpå havde konspireret imod nederlænderne. (Baldaeus).

en kvantitet af de sorte. Vi gik straks under sejl med en liden galiot,[1] *De Brack* kaldet.

Den 30. oktober 1673. Om eftermiddagen kom vi til ankers for Batecaloa. Kommandøren drog om aftenen i land med hans slup.

Den 31. oktober 1673. Kom landsbaaden os ombord og indtog de militære, saavelsom hvad gods kommandøren tilhørte.

Den 3. november 1673. Lettede vi vores anker og gik under sejl.

Den 5. november 1673. Fik vi en stor storm med regn og lynild.

Den 6. november 1673. Om morgenen havde vores styrmænd gisning at være omtrent lige for den havn Nillewele.[2] Men da landet bedre opdagedes, befandt vi os at være for den stad Galle, hvor vi saa vores flaade, ligesom gik fra os ved Trinquemale. Vi lod ej eventyre[3] at sætte hos dem, hvorfor vi lagde det over igen og tog søen. /75r/

Den 12. november 1673. Hidtil har vi haft storm og et umageligt vejrlig, saa at vi mesten maatte løbe med mesanen og schonfersejl.

Den 15. november 1673. Om aftenen kommet til ankers for Galle uden [for] gabet.

Den 16. november 1673. Bekom vi ordre at vende om igen til Mature og der at losse en kvantitet af vores ris.

1 Bredt og plat fartøj med en eller to master og ringe dybgående.

2 Beliggende 4 mile fra Mature.

3 Udsætte sig for risiko, vove.

Den 17. november 1673. Lod vi ankeret falde for bemeldte Mature, og jeg foer ad land [for] leverancen at gøre.

Den 20. november 1673. Drog jeg ombord, og samme nat [gik] vi under sejl.

Den 27. november 1673. Til ankers for Galle, hvor vi lossede og[saa] en del gods. Bekom saa ordre at gaa til Caliture[1] om vores resterende ris der at losse.

Den 28. november 1673. Gik vi under sejl og primo december kommet til ankers ret for munden af revieret for Caliture. Jeg foer straks i land, risen at levere.

Den 11. december 1673. Ombord igen, efter at jeg havde undfanget 450 pakker kanel. Det første glas i platfoden under sejl, dog kort derefter ladet ankeret falde igen formedelst kontrær vind. Hvilken kontinuerede hver dag, saa vi maatte ophale det med landvinden.

Den 16. december 1673. Om natten til ankers for Colombo.

Den 17. december 1673. Foer jeg i land og leverede kanelen i pakhuset.

Langs Ceylons kyster

Den 26. december 1673. Ombord igen, efter at jeg havde undfanget de gode maaneder, som jeg skulle distribuere under skibsfolkene.[2]

Den 27. december 1673. Lettede vores anker og gik til sejls.

Den 25. januar 1674. Kom vi ind i Binnebayen[3] for Trinquemale. Vores fløjte var skiden undertil af mosseler[4] og andet utøj, hvorfor den /75v/ skulle skrabes og gøres ren. Imidlertid drog jeg i land og besøgte opperhovedet, en hr. Jan Goutsmith, som var min gode gamle bekendte. Han trakterede mig vel, og det kom vel tilpas; thi der var ellers lidet eller intet for munden at bekomme – enten i land eller ombord.

Den 29. januar 1674. Gik jeg ombord igen.

Den 30. januar 1674. Under sejl – og den 31. januar for Batecaloa. Jeg foer straks i land at levere, hvad vi havde inde. Smalhans regerede ogsaa her i de tider. Dog jeg havde god akkomodation[5] hos en af mine landsmænd, som laa der for løjtnant, Jan van Sallingen kaldet.

Den 11. februar 1674. Under sejl – og den 16. februar for Colombo.

Den 23. februar 1674. Lettede ankeret – og den 27. februar ladet det dryppe for Mature, hvor jeg og skipperen foer i land om forferskning og noget mere ballast.

Den 1. marts 1674. Ombord igen. Vinden var kontrær.

Den 3. marts 1674. Under sejl – og den 13. marts om aftenen for Batecaloa.

Den 22. marts 1674. Vandt vi ankeret op – og den 28. marts arriveret for Colombo.

Den 3. april 1674. Sildigt paa aftenen under sejl.

Den 9. april 1674. Om eftermiddagen til ankers for Tutucorin.

1 Nederlandsk fort nær Colombo.

2 Når hyren udbetaltes til sømændene, kaldtes dette på nederlandsk for »goede maenden«. Sandsynligvis fik Sveigaard lov til selv at beholde en beskeden procentdel af det samlede beløb som en del af hans egen aflønning for det administrative arbejde.

3 Inderbugten.

4 Muslinger.

5 Bekvemmelighed, indkvartering.

Den 21. april 1674. Om natten lettet igen – og den 25. april for Colombo.

Den 13. juni 1674. Til sejls – og den 16. juni til ankers for Tutucorin.

Den 18. juni 1674. Lettede anker igen og sejlede fra det søndre gab og inden for ejlandene eller øerne, som er den rette havn for smaa skibe. /76r/

Den 4. juli 1674. Rejste jeg hen til Wirandepatnam, hvor en af mine landsmænd, Otte Johannisz.[1] kaldet, laa for resident, om ham at besøge. Jeg købte noget postelin, som var kommet af et morsk skib, som var strandet lidt derfra omtrent det rev, som strækker sig fra Trisiandure, og tilforhandlede mig en skøn slangesten hos en ret portugisisk pater.

Den 6. juli 1674. Rejst til Tutucorin igen, som er 7 uur.

Den 17. juli 1674. Under sejl – og den 19. juli for Colombo.

Bogholder paa *De Putoor* i kystfart

Den 28. juli 1674. Fik jeg efter egen ansøgning en ordination at klarere og tilligemed overlevere mine bøger og slutte min regning af paa *Ippensteen;* siden at gaa over paa hukkerten *De Putoor*[2] om der min tjeneste i samme kvalitet som tilforn at præstere.

Den 4. august 1674. Gik vi til sejls med fornævnte hukkert.

Den 8. august 1674. Kommet til ankers for Tutucorin.

Den 30. august 1674. Derfra igen – og den 1. september for Colombo.

Den 11. september 1674. Om natten fort igen – og den 13. september for Tutucorin.

Den 17. september 1674. Foer jeg og vores kirurg, Jan Scheffer van Amsterdam, hemmeligt ombord paa et engelsk skib, (*Den Noble Købmand* kaldet), som laa vel to mile i søen og var kommet der til ankers om dagen tilforn i den henseende at forse sig med vand og forferskning, eftersom han nylig var kommet af faderlandet. Han førte med sig breve og bevis, at freden var sluttet imellem Holland og England. Men om vi maaske ham ej ville betro, saa havde han ladet hans anker falde langt udi søen, paa det han kunne være fri for vores overrumpling /76v/ og at gaa des bedre under sejl, naar som han ville lette igen. Kaptajnen derpaa var en gammel mand, han trakterede os vel. Vi halte først vores hjerter op i godt øl og mad, som vi ej længe havde været syge af. Siden negotierede[3] vi lidt med hverandre, og iblandt andet afhandlede vi ham otte fade engelsk mumme; gav ham for fadet 40 rigsdaler, uanset de var ikke alle vel opfyldt. Da vi nu havde oversat mummen med en del rhinskvin, brændevin, tobakspiber og andet, som vi opkøbte, begyndte det at opsætte en storm, saa at vi maatte blive der et helt etmaal[4] ombord og var i stor beængstelse for mansjouen,[5] som godset laa udi, at den skulle ride i grunden. Thi den slags fartøj er

1 Ved andre lejligheder stavet Johannesen.

2 *Puttoor* var en hukkert på 90 tons, ca. 100 fod lang, bygget 1667 i Rotterdam. Ved afsejlingen fra Nederland 1668 var der 20 personer ombord. Fartøjet blev lagt op på Ceylon 1675.

3 Handlede.

4 Døgn, egl. fra middag til middag.

5 Se note ved 16. maj 1671.

mesteparten tilsammenbundet med kayertov[1] uden en jernnagle.

Den 18. september 1674. Om aftenen lagde vinden sig, saa at vi endelig kom fra skibet og vores egen hukkert ombord og fik godset oversat. Men om andendagen styrede kommandanten, Marten Huysmann,[2] ekspres en anden mansiou ombord paa engelskmanden med penge at opkøbe et og andet af den slags varer, som vi havde bekommet. Og da hans udskikkede fornam, at de bedste varer var alt bortkommet, udspurgte de af kaptajnen, hvem der havde været ombord. Han gjorde dem saa megen underretning af vores personers gestalt og klædedragt, at de straks kunne presumere det, vi havde været der. Hvorfor de foer ad land igen med liden forretning, gav kommandanten til kende, hvorledes tilgaaet var. Han – fnysende af vrede – skikkede cito bud efter os. Jeg kompareredе alene. Han førte en lang diskurs mod os med haarde ord og truede mig, at han skulle mage det saa, at vi begge skulle blive deporteret fra kvalitet[3] og gage. Jeg ekskuserede[4] os det bedste, jeg kunne, og slap saa dermed til videre.[5] /77r/

Den 27. september 1674. Gik vi under sejl.

Den 29. september 1674. Om aftenen for Colombo. Men vi havde haft et urias-brev med os til fiskalen fra kommandanten, som forbemeldt er; hvilket vi ej af vidste førend om anden dagen, da vi førte mummen i land. Da kom geweldigeren og gjorde arrest paa fadene. Jeg og min medparticiperede gik til fiskalen og ville vide aarsagen til sligt. Han sagde, vi skulle faa det tidligt nok at vide, og at det ej alene blev ved mummen, men han ville endogsaa lægge med os om vores kvaliteter. Da vi det hørte, blev vi noget bange. Men jeg resolverede mig straks og gik til min promotor – guvernøren, hr. Rijkloef van Goens de Jonghe – og gav ham min sag til kende. Præsenterede ham med et af fadene med mumme. Dog han reveserede[6] det og sagde, jeg maatte selv beholde min mumme og sælge den til hvem, som mig lystede, og dersom fiskalen ville noget videre, skulle han komme til ham. Jeg gjorde min reverens og var meget glad derved. Solgte saa mummen til friborgeren og fik 75 rigsdaler for fadet. Fiskalen lovede, han skulle betale mig for den streg.

Den 8. oktober 1674. Om natten lettede vi ankeret.

Den 12. oktober 1674. Lod vi det falde igen for Tutucorin.

Den 18. oktober 1674. Bekom vi ordre fra kommandanten om til at krydse for Manapaer og visitere alle sorte fartøjer, som der kunne ankomme. Og de, som havde forbudne varer inde, dem at opbringe – med mere, som vores ordre lyder om.

Den 20. oktober 1674. Kommet til ankers formedelst vindens schaarshed[7] uden ved revet for Manapaer.

Den 21. oktober 1674. Kom residenten ombord at vise os, /77v/ hvor vi bekvemmeligst kunne komme til ankers. Vi sejlede bedre

1 Tov af kokosbast.

2 Kom til Asien 1649; på Ceylon 1666-1678; blev juli 1678 kommandør over Malabar; 1683-1685 direktør over Bengalen; død 1685.

3 Sat fra bestillingen.

4 Undskyldte.

5 VOC's ansattes private handel er omtalt i indledningen. Jfr. 3. september 1675, 24. september 1675, 14. januar 1676, 14. oktober 1676, 16. december 1679, 9. august 1682, 26. juni 1683, 28. august 1683, 9. august 1684 og 30. august 1684.

6 Afviste, frabad.

7 Mangel, sparsomhed.

Portræt af generalguvernør Rijkloef van Goens den Ældre. (Valentyn bd. IV,1).

ind imod landet og satte det omttrent et kanonskud fra hukken, hvor vi kunne beskyde alle de fartøjer, som ville ind i havnen. Jeg foer derefter med fornævnte resident ad land om logen og negeriet at bese.

Den 22. oktober 1674. Gik residenten ud med mig baade i negeriet og kirken og viste mig alt, hvad som der var værdigt at se. Derefter foer jeg ombord igen samme aften.

Den 31. oktober 1674. Blev os styret fra kommandanten paa Tutucorin et stort flaskefoder[1] med spansk vin og fransk brændevin og ordre derhos, hvorledes det under skibsofficererne og matroserne

1 Skrin inddelt i rum, hvori flasker kunne medføres på rejser.

skulle uddeles – og siden at løsne stykkerne til et fryde- og glædeskabstegn over den allerede sluttede fred imellem hollænderne, de engelske og franske.

Den 8. november 1674. Bekommet ordre med første bekvemme vind at gaa under sejl og at anligge for Cailpatnam. Samme dag var jeg og skipperen om formiddagen henne at bese det store folkerige negeri, Colsegerepatnam. Om eftermiddagen foer vi ombord og [gik] til sejls.

Den 9. november 1674. Til ankers for Cailpatnam. Indtog der nogle kattunpakker og saa fort igen. Om aftenen for Tutucorin. Jeg og skipperen drog i land og gjorde mundtlig rapport til kommandanten om alt, hvad som var forefaldet imellem os og de sorte for Manapaer. Siden maatte jeg give det samme skriftligt under vores hænder.

Den 11. november 1674. Efter at vi havde vores ladning, til sejls.

Den 15. november 1674. For Colombo, hvor vores flaade laa, tolv skibe deraf.

Den 12. december 1674. Gik den Ædle Hr. admiral og superintendent, Rijkloef van Goens, til sejls for Colombo med /78r/ skibet *Europa,* jagten *De Pijl* og vi med vores hukkert var i følge med. Om andendagen ragte begge skibene os af sigte; thi de sejlede som en fisk.

Den 15. december 1674. Kom med kontrær vind til ankers et stort stykke udi søen uden for ejlandene ved Tutucorin, saa at vi næppelig kunne se masterne af de andre skibe. Vi mistede her formedelst den hule[1] dønning, her gik, vort bedste anker.

Den 16. december 1674. Lettede vi og sejlede ind paa den rette havn.

Den 2. januar 1675. Under sejl, men ragte fast i det søndre gab den tid, vi skulle løbe ud. Jeg var ej bedrøvet derved; thi jeg var inde da i land, mine egne smaa sager at forrette. Straks efter jeg var kommet ombord ragte vi løs igen.

Den 4. januar 1675. Ankrede for Colombo.

Den 10. januar 1675. Lettede igen – og den 11. januar om aftenen med en kontrær vind ladet det falde lige for Negombo langt udi søen. Hvor vi fandt liggende skibet *Nieuwenhoven* og hukkerten *De IJsvogel.*

Den 12. januar 1675. Lettede vi alle tre vores anker og gik under sejl. Ved middagstide opsejlede vi *De Kath op Meer.*

Den 13. januar 1675. Stillede *De IJsvogel* sin kurs ad Manaren.

Den 16. januar 1675. Kom vi andre til ankers for Tutucorin.

Den 29. januar 1675. Under sejl – og den 31. januar for Colombo igen.

Den 9. februar 1675. Om natten derfra – og den 13. februar for Tutucorin.

Den 17. februar 1675. Fort igen – og den 20. februar ankommet til Colombo.

1 I stærk bevægelse og med dybe bølgedale.

Den 8. marts 1675. Til sejls – og den13. marts for Tutucorin.

Den 16. marts 1675. Lettede igen – og den 21. marts lod vi det falde for Colombo.

Den 22. marts 1675. Fik vi ordre at gaa med vores ladning til /78v/ Negombo. Jeg lod hukkerten fare og lejede mig en hest at rejse over landet; thi jeg havde marscheret det hele ejland omkring, undtagen fra Manaren til Colombo, som tilforn er anvist. Derfor ville jeg ogsaa nu bese dette stykke saa vidt, som jeg kunne. Om aftenen ved 4 slet drog jeg fra Colombo. Lod mig sætte over det revier Matewael, red saa fort og passerede tvende ammelammer med en brønd hos hver, den rejsende til vederkvægelse. Omsider overfaldt natten og mørket mig, saa at jeg lidet eller intet kunne se, (tilmed var jeg ubekendt); hvorover jeg blev noget forvildet af de mangfoldige ildfluer, som sad i buskene og skinnede som en ildslue, hvilket forblindede mig øjnene, [saa] at jeg kom af min vej hen imod et alde, Bopete kaldet. Da jeg hørte hundene gø, fornam jeg vel, at jeg havde fejlet, hvorover jeg vendte om igen og forfulgte saa strandsiden indtil omtrent det tredie ammelam. Der boede en hollænder udi en klappershave. Hos ham tog jeg logement. Dog fik [jeg] ingen traktement uden aleneste en canadi-suri.[1] Om aftenen iblandt andet fortalte hollænderen mig, at der stod 150 træer udi haven: af de 100 gav han forpagtning, og for de 50 skulle han akkomandere de høje ministre af Kompagniets tjenere, som der forbi rejste.

Om andendagen, førend solen stod op, græssede jeg min hest lidt udi buskene, drog saa fort igen og passerede en skøn klappershave, tilhørende hr. Marten Pith,[2] (som havde ligger her paa Negombo for opperhoved). Kom saa til det fjerde ammelam, som laa en stunds gaaen fra det sidste. Ligesom og de forrige noget derfra lod jeg mig sætte over et salt revier med en thonny, og hesten svømmede. Over dette revier havde ligget en bro tilforn; pælene deraf stod kendbare. Straks derved havde det gamle fortresse Negombo staaet, hvoraf en del af muren saavelsom husene endnu var at se, og brugtes til et pakhus, hvorved laa et korporalskab og holdt vagt. Men lidt derfra /79r/ var det nye fortresse fortificeret. Ved 8 slet ankommet til fortet. Tog mit logement hos hos min landsmand Pieter Rillesen (født i Fyn), konstabel der paa stedet og gift med en mestits,[3] hvor jeg vel af et oprigtigt gemyt blev trakteret, saa længe jeg var der, uanset jeg saa ham aldrig før.

Den 28. marts 1675. Om morgenen tidlig, efter at vores ladning var leveret her, tog jeg afsked med min landsmand og rejste fort igen, forselskabet med en underkøbmand, en løjtnant og en fænrik, som der laa i fortet. Og da vi kom til hr. Pith hans klappershave, som laa omtrent 1¼ uur fra Negombo – hvilken fornævnte underkøbmand, Schorer kaldet,[4] havde i forvaltning – bød han os derind paa en alumsaadt[5] og en drik fersk suri.[6] Da jeg havde faaet min fornøjelse deraf, besaa jeg haven, hvorudi stod plantet 15.000 klappers-

1 Gæret saft fra poppellignende træ.

2 Raad van Indië 1683-1690; admiral over orlogsflåden i Batavia 1684.

3 Afkom af en hvid og en inder.

4 Navnet var Steven Schorer.

5 Aluu er hindi for grøntsager i almindelighed eller for kartofler.

6 Sura eller syri er gæret saft af forskellige palmer.

træer, alle unge og i deres bedste flor. Iblandt disse træer var opvokset fem klappers ud af en kokos- eller klappersnød. De fire stod endnu i deres fuldkomne vækst saa vel som nogle af de andre; men det femte var blevet fortrykt og døde ud, da det havde naaet en karls højde. Og som vi var fire personer, saa stod vi hver paa sit træ og drak vores gode venners skaal udaf kuriositet. Dermed tog jeg min afsked, betakkende dem for deres gode kompagni, og red saa min vej med stor plaisir igennem den skønne og vellugtende kanelbevoksning. Ved middagstide kom jeg til Colombo.

Den 7. april 1675. Blev hukkerten *De Putoor,* (eftersom den var gammel og saa godt som ubekvem), destineret ad Batecaloa eller Trinquemale om der at forbygges /79v/ eller aflægges. Og eftersom det var de slemmeste pladser paa hele Ceylon, var jeg bange for at blive taget i land der. Derfor søgte jeg min gamle baas, hr. Orley, paa haanden og fik det saa med ham, at jeg skulle ikkun tage mine bøger og gods i land og lade hukkerten fare, hvilket jeg gjorde med et glad hjerte.

Bogholder paa *De Loerij*

Den 15. april 1675. Bekom jeg efter egen begæring en ordinans at gaa over igen for bogholder paa den hukkert *De Loerij;*[1] thi nu om stunder er det bedre at fare med fløjter og hukkerter, (hvorved var en skilling at fortjene paa gode togter), endsom paa de kapitale og store skibe, som altid maatte følge orlogen.

Den 29. april 1675. Gik vi under sejl med fornævnte hukkert *De Loerij.*

Den 3. maj 1675. Arriveret for Tutucorin.

Den 12. maj 1675. Under sejl igen.

Den 14. maj 1675. Havde vi en redelig kølighed. Vor mast gav sig ved fisken,[2] saa at vi maatte surre den fast med taljer og mindske sejl; thi vi frygtede for at miste den, som var vor eneste.

Den 15. maj 1675. Fik vi landet at se, og da vi blev bekendt,[3] fornam vi os at være nærmere Galle end Colombo, hvorvel vi ej var destineret til den første plads, men til den sidste. Uanset saa maatte her af tvende vilkaar udvælges det bedste. Skipperen, jeg, styrmanden og vores højbaadsmand resolverede da at sætte vores kurs ad den stad Galle, hvorhen vinden var os føjeligst. Om eftermiddagen kom vi udenfor havnen, lod vores flag vaje udi en sjov[4] og løsnede et stykke. Straks kom os en lods ombord og bragte os ind.

Jeg og skipperen drog i land og gav kommandøren, hr. Joan Bax,[5] vores lejlighed til kende. Han skrev cito derover med en ekspres til Colombo. Hvorpaa kom saaledes svar, at guvernøren var ilde tilfreds med, at hukkerten var forfalden for Galle, hvorfor skipper og styrmand skulle fremvise deres journal paa /80r/ sekretariatet og siden skibsfolkene at udspørge, om dermed sagens rette beskaffenhed at bevise. Var de saa uskyldige, maatte de blive fri – hvis ikke at give

1 *Loeri* var en hukkert på 90 tons, bygget i Amsterdam 1671. Ved afselingen fra Nederland 1672 var der 19 personer ombord. Fartøjet forliste ved Colombo 1677.

2 Fortykkelse af dæksplankerne omkring det hul, masten går igennem.

3 Fik sikker landkending.

4 Flag sammenbundet på midten, hejst som tegn på, at man tilkaldte lods, tolder eller andre folk.

5 Se note ved 18. maj 1671.

Byen Galle lå strategisk godt på et befæstet næs sydvestligst på Ceylon. (Baldaeus).

sagen fiskalen i hænde. Dette blev altsammen saaledes efterkommet og forklaringen derom fremsendt til guvernøren, hvorpaa kom endelig til gensvar, at eftersom hukkertens forsejling befandtes at være ved Guds vind og vejrlig tilpaskommet, kunne det ej lægges dem til last, men Kompagniet at drage,[1] hvad skade i saa maader var foraarsaget enten paa saltladningen eller andet.

Den 10. juni 1675. Efter at forbemeldte hukkert *De Loerij* tilforn var destineret ad Batavia, gik den under sejl om morgenen. Jeg havde ogsaa i alle maader gjort mit facit med den ufejlbarligt at navigere.[2] Men se, hvilken et skælmestykke skipperen beviste mig, (uanset vi aldrig havde skiftet[3] et ord tilsammen, langt mindre sligt forskyldt). Han vidste, at min tid var ikke ude, og der laa en anden assistent (hans bekendte), som var forløst fra Tutucorin, Jop Allebos kaldet. Denne ville gerne med betjening til Batavia, hvorfor han gjorde ham dette forslag, nemlig at botse[4] mig. Eftersom fornævnte Allebos havde gode venner der paa stedet, saa kunne han og underfundigt omgaas dermed, at jeg skulle ej vide deraf, førend hukkerten var ganske klar og sejlfærdig; thi ellers var at befrygte, at jeg skulle forekomme det, eftersom der intet faldt paa min tjeneste at prætendere. Jeg, som ikke i mindste maade vidste af deres ukristelige forehavende, gjorde mig heller ingen bekymring derom, hvor-

1 Bære.
2 Havde regnet med at sejle med den.
3 Vekslet.
4 Støde bort.

for det dem ogsaa lettelig angik, som paa efterskrevne maade refereres skal.

Om aftenen tilforn fik jeg ordre fra baasen, hr. Colster, /80v/ paa soldkontoret, at jeg skulle gøre min mønsterrulle færdig, hvormed vel vidstes, jeg havde nogen tid fornøden. Ja, mere endsom at blive færdig til at komparere ved kommandørens bord, som sædvanligt var. Dette kom mig vel noget fremmed for, kunne dog ej modstaa ordren. Jeg blev da ombord og gjorde rullen færdig. Imidlertid spandt mine antipartier paa det stærkeste hildegarn[1] at fange mig med. Kom først ombord, da klokken var slagen 9, og stadsportene tillukkedes. Viste mig da først en ordination, 2 à 3 dage gammel, hvis indhold var, at jeg skulle levere mine bøger til fornævnte Allebos og siden at gaa over for assistent paa det fløjteskib *IJselsteen.*[2] Jeg blev ganske foraltereret ved sligt og spurgte, hvorfor de ej havde gjort mig det bekendt, som tilbørligt var efter ordinansens dato. Løb saa udi slig hastighed ind i kahytten til vores geværrække[3] og ville gribe til de midler udi en ubetænksomhed, som velbetænkt ej raadelig havde været. Og som de begge to blev det vaer, flyede de fra mig og begav dem under folket; thi deres konsientier[4] overbeviste dem det, at de intet godt af min person havde forskyldt. Siden holdt jeg med halv desperathed den ganske nat kahytten alene, foruden at de susani-brødre[5] turde se derind.

Da dagen ankom, hastede jeg i land med baaden at give kommandøren min sag til kende. Men han sov, [saa] at jeg ej kunne komme ham i tale. Tilmed gjorde hukkerten præparation alt det, den kunne, om til at komme under sejl. Maatte derfor, saa nødig jeg ville, ombord igen. Der kommende var ekvipagemesteren, Daniel Harthouwer, saavelsom fiskalen, van der Ham, med tvende andre kommitterede ombord at mønstre folket. Styrmanden havde, imidlertid jeg var i land, givet dem min sag til kende /81r/ og sagt derhos, at jeg var sket stor uret; thi han viste vel, at jeg havde laant skipperen nogle penge, hvilket var aarsagen til denne min fortræd. Hvorover de allesammen gjorde deres bedste at forlige sagen imellem os. Og kom skipperen til at passere[6] en obligation paa slet[7] papir, (eftersom ej andet var for haanden), hvilken de tillige med ham til vitterlighed undertegnede. Den brevlap fik jeg for 508 4/5 hollandske gylden, som jeg udi gode enkelte suratske rupier[8] ham forstrakt havde. Dermed gav jeg mine bøger over, tog mit gods og forføjede mig hen paa *IJselsteen* med et bedrøvet hjerte.

Bogholder paa *IJselsteen* til Bengalen

Den 12. juni 1675. Efter at nogle af mine gode venner havde givet kommandøren, (som var en konsentiøs[9] mand), min sag til kende, gav det ham en liden fortrydelse, at skipperen, (som forbemeldt er), saaledes havde bedraget mig. Hvorover han forundte mig en anden ordinans, formedelst at jeg skulle holde skibsbøgerne under den

1 Finmasket fiskegarn.
2 Der er ikke fundet oplysninger om *IJselsteen.*
3 Stativ, hvori geværer kunne opstilles, når de ikke var i brug.
4 Samvittighed.
5 Sandsynligvis menes, at de var små og/eller skræmte.
6 Udstede.
7 Uautoriseret, ustemplet.
8 Rupier fra Surat nordligst på Malabarkysten. En nederlandsk gylden regnedes for lig ca. 1,2 rupi.
9 Følsom eller fornuftig.

itzige bogholder, hr. Jeronimus Goutsmith,[1] hans opsigt, som tilforn havde ladet sig forlyde, at han ville gaa fra fløjten i Bengalen og siden fra Batavia repatriere,[2] saasom hans tid var længe siden ude[3] – om mig ved dette middel nogenledes at hjælpe til rette igen. Hvilket var en stor velgerning imod mig, som aldrig havde givet ham et mundsvejr derfor.

Den 23. juni 1675. Om formiddagen gik vi til sejls med en vestsydvestlig vind, mærssejlskuling. Skød 9 kanonskud til vallen, tog dermed søen om vores rejse at befordre over Batecaloa, Trinquemale, Punto de Pedro, Kysten Coromandel og ad Bengalen, som vi var hendestineret. /81v/

Den 25. juni 1675. Passerede vi Bassies[4] og siden om aftenen det pager Sineklatedel, hvorfra kom os en thonny ombord med en nederlænder, som havde et brev fra kaptajnen om derved at fornemme: hvad skib? og hvorhen?, som der manerligt var.

Den 26. juni 1675. Til ankers for Batecaloa.

Den 27. juni 1675. Om natten i den anden vagt gik vi til sejls igen. Jeg udstod stor pericul her at tages i land paa et af kontorerne. Men ved min konfraters[5] hjælp, som nægtede, at der ingen flere pennister[6] var paa fløjten uden han alene, saa gik jeg fri.

Den 29. juni 1675. Om morgenen til ankers i den nordre havn for Trinquemale. Skipper Cornelis de Wit, en underkøbmand, som foer med for passager, Hendrick Harthouwer kaldet, min konfrater og jeg foer i land til hans broder, som laa der for opperhoved, hvor vi samtlige af ham meget vel blev trakteret.

Den 30. juni 1675. Om eftermiddagen drog vi ombord igen forselskabet med fornævnte opperhoved, hr. Jan Goutsmith, som gelejdede hans broder ud. Da vi stak fra landet med fløjten, løsnede de paa vallen 7 stykker. Ombord kommende betakkede vi dem saavelsom tillige med forvelkommede ham med fem skud. Siden under sundheds og gode venners skaaler er der blevet løsnet otte stykker – og endelig til taksigelse og afsked, da opperhovedet stak fra borde, skød vi ni kanonskud, hvormed han søgte sit fortresse og vi Neptuns vælde.

Den 1. juli 1675. Om natten i hundevagten befandt piloterne ved loddet, at vi bekom meget flakkere /82r/ vand, endsom formodet var i dette farvand, hvorover vi lod ankeret falde paa tre favne.

Den 2. juli 1675. Som dagen brak an, syntes os at være for Punto de Pedro, men da solen kom op, befandt vi os at være bedraget af en stor sandhøj, som laa 4 à 5 uur derfra. Vi styrede baaden ud, førend vi gik til sejls, at lodde en fjerdingvej rundt om os saavelsom og hen imod landet. Saa befandt de, at det var en sandbanke, vi var kommet paa, som strakte sig omtrent 2 uur fra landet udi søen, hvorpaa strømmen havde forledt os, uanset vi havde sat vores kurs højt nok at gaa den foroven.[7] Imod middag kom vi til ankers for Punto de Pedro, ungefær ½ uur fra vallen.

1 Broder til den Jan Goutsmith, som er nævnt 25. januar 1674.

2 Vende tilbage til fædrelandet i Europa.

3 Tjenestetiden for kompagniets ansatte var normalt 5 år; men der regnedes kun med tiden i Asien, så ud- og hjemrejsetid var ikke indbefattet.

4 Lidt øst for Galle.

5 Embedsbroder.

6 Penneførere, skrivere, kontorfolk.

7 Ovenom, udenom.

Den 5. juli 1675. Om eftermiddagen gelejdede hr. kommandør Lourens Pijl[1] hans gudmoder, jomfru van Dillen, ombord, som ville ad Palliacat til. Da vi havde lettet vores anker, skød vi ni æresskud, de i fortresset svarede os med syv dito. Siden vi igen, da han stak fra borde, løsnede fem stykker til vallen, og de af landet takkede os med et.

Den 6. juli 1675. Ankrede for Negapatnam.

Den 7. juli 1675. Gik jeg i land om staden og dens nye fortifikation at bese.

Den 9. juli 1675. Om aftenen under sejl igen. Tog vores kurs nordnordøst med en liden kuling. Om natten passerede vi Trankebar eller Dansborg.

Den 11. juli 1675. Passerede vi Zadraspatnam. Der kom os en katamaran ombord med et brev at /82v/ fornemme: hvad skib? og hvorhen vi ville? Om eftermiddagen, da vi var omtrent ½ uur fra Sankt Thome, drog skipperen med en kaptajn, Robol kaldet, (som foer over for passager), med baaden fra borde i den mening at partikulere[2] noget med de engelske baarer,[3] som laa for Madras. Da vi var kommet for Sankt Thome, brasede vi vores sejl paa masten om baaden at indvagte[4] og lod flaget vaje. De paa det engelske fort saavelsom skibene gjorde os det samme skel igen. Den engelske præsident styrede os en mossel[5] ombord med et brev, skrevet i den portugisiske tale, hvis indhold var: hvad skib? hvorfra? og hvorhen vi ville? og om vi havde intet enten breve eller andet der at bestille? Vi svarede derpaa igen paa hollandsk, at vi ville ad Bengalen til.

En stunds tid efter solnedgang lod vi ankeret falde, omtrent ½ uur i søen udenfor det engelske fort paa Madraspatnam, Sankt Jorris[6] kaldet. Der laa fem engelske skibe, som nylig var kommet fra England, og trende andre, hvoraf det ene var en portugiser, og de to [var] indlandske skibe. Om natten ved midnatstide kom baaden ombord igen og iblandt andet bragte os et fad engelsk øl med for kahytsgæsterne, hvormed vi holdt lystig, saa længe det varede.

Vi lettede straks ankeret og gik under sejl igen. Om dagen tilforn havde vi vel været 3 à 4 uur uden for landet, saa jeg ej rettelig kunne bese fornævnte Madras – uden det eneste, at det var en stor plads og fuld med jagerboome.[7]

Den 12. juli 1675. Omtrent middagstide kom vi til ankers for Palliacat, 1½ uur fra landet. Fandt der liggende det skib *Europa.* Saa snart ankeret var i grunden, kom fiskalen os ombord med tvende kommitterede om til at forbyde, at ingen maatte fare i land [og] der natten at overblive uden fiskalens konsent; og intet fartøj at lade komme ombord /83r/ uden nødsagelighed til Kompagniets tjeneste; med meget mere, som udi en plakat var befattet, hvilken paa den store mast blev opslagen.

Den 13. juli 1675. Drog jeg i land og foer et salt revier op, 1½ uur lang, meget udyb overalt.

1 Se note ved 12. maj 1671.
2 Drive privat handel.
3 Baar eller orinbaar betyder grønskolling eller nytilkommen, hér sandsynligvis i betydning netop ankommet (fra Europa).
4 Afvente.
5 Lille lokalt fartøj.
6 Nederlandsk for George, altså det britiske Fort Saint George i Madras.
7 Lontanpalmen, hvoraf udvindes lontansukker.

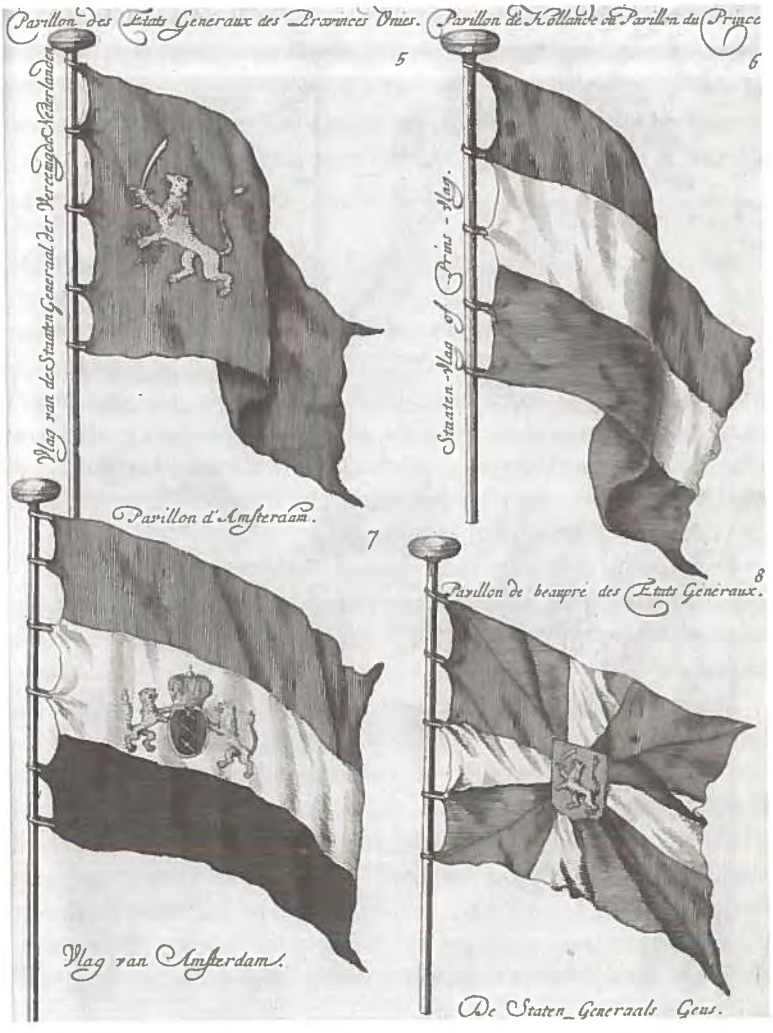

Fire forskellige nederlandske flag: Generalstaternes flag, prinseflaget, Amsterdams flag og geusernes flag. (Aubin).

Den 14. juli 1675. Gik jeg ombord igen.

Den 15. juli 1675. Om formiddagen lettede vi ankeret. Tog vores kurs nordnordøst, sejlede bij-de-wind med en østlig og slap kuling. Vi blev her overmaade vel forset med forferskning og andet.

Den 16. juli 1675. Om natten fik vi en travat med regnagtigt vejr.

Den 22. juli 1675. Hidtil haft megen regn. Vi saa landet, som gjorde sig højt op, og den pagode Jan Granat[1] nordvest fra os.

Den 23. juli 1675. Landet endnu i sigte. Saa et skib forude. Mørkt vejrlig, slap kuling. Om natten til ankers udi søen.

Den 24. juli 1675. I dagningen lettet det igen. Sejlet ovenbemeldte skib forbi, som var en engelskmand. Op ad dagen saa vi det høje land af Balasore,[2] hvor de engelske og[saa] har en loge. Derfra satte skibet sin kurs. Det danske kompagni har og paany begyndt at etablere en loge der og gjort fred med morerne, med hvilke de de

1 Jagannatha-templet i Puri.
2 Sydvest for Gangesdeltaet.

tilforn lang tid havde haft orlog. Gud give dem bedre lykke med dette endsom med det forrige![1] Imod aftenen passeret Balasore. Saa et skib ligge ved landet, som lod hollandsk flag vaje, men tog det straks ned igen. Vi gissede, at det maatte være en frimand eller mor. Om /83v/ natten til ankers. Endnu regnagtigt vejr.

I Gangesdeltaet

Den 25. juli 1675. Tidligt under sejl. Havde straks Pipley[2] paa siden. Lod ankeret falde og ventede en lods ombord, som kunne føre os over banken. Vi havde sat omtrent 2 uur fra vallen, saa at vi næppelig kunne se Pipley i det yderste af vores horisont. Om eftermiddagen kom os tvende bojerter ombord, hver med en lods udi; bragte os de tidender, at der laa fire skibe for Ougly,[3] kommet fra Batavia. Den ene lodsmand foer med bojerten eller lodsbaaden ad land igen med tidender, hvorfra vi var kommet. Om natten i dagvagten lettede vi ankeret; bojerten løb forud at lodde for os.

Den 26. juli 1675. Om formiddagen til ankers og om eftermiddagen under sejl igen. Vi havde vores baad ude at lodde. Omtrent et kanonskuds sejlende lod det falde igen formedelst floden[4] var ikke høj nok.

Den 27. juli 1675.Om morgenen lettede vi ankeret igen. Bojerten og skibsbaaden var paa hver sin side af skibet, og de saavelsom vi inden skibsborde havde dybloddet udi haanden, som hvert minut blev udkastet og indhalet igen; thi det er et meget periculøst farvand formedelst de mange rev og sandbanker, der ligger i passagen. Søen brænder haardt paa revene aldeles henimod ejlandet Sagga eller Sagor, hvilket vi lod ligge om styrbord. Her ved disse banker er blevet for faa aar siden trende hollandske skibe, nemlig *Den Oyvahr, Oostdorp* og *N* [kun forbogstavet er anført]. Imod aftenen kom vi til ankers igen.

Den 28. juli 1675. Om morgenen ankeret op. Imod middag havde vi Ille de Galle paa siden om styrbord. Dermed stillede vi vores kurs ad hukken Kassery. Den /84r/ passerende holdt vi siden bagbordssiden til den sprøyt[5] Ilenga eller Jellinga, som er 30 mile fra Ougly. Om aftenen prajede os en engelsk kitz[6] med tvende master, som ville ad Balasore til.

Den 29. juli 1675. Om formiddagen lettede vi med floden ankeret og lod det falde igen lidt over middag ved en plads, De Mordenaers Huk kaldet, som er omtrent 20 hollandske mile fra Ougly. Skipper, underkøbmand og bogholder foer op ad Ougly med Kompagniets breve. Lodsen gik ogsaa fra os her, eftersom vi nu gudskelov var udi en beholden[7] havn.

Den 31. juli 1675. Kom os et fartøj ombord, som var ekspres fragtet af et parti dueris – det er bengalske tjenere, som ville søge hver for sig en husbond udaf de kvalificerede personer, som var ombord, og dem at tjene, saa længe skibet der laa, for maanedssold. De sam-

1 Fra 1636 til 1642 var der en dansk loge i Balasore. Derpå fulgte flere årtiers strid med den lokale fyrste, inden danskerne i 1674 fik en ny traktat og året efter begyndte at genopbygge handelsstationen.

2 Beliggende yderst og sydligst i Gangesdeltaet.

3 Nederlandsk handelsloge i Gangesdeltaet.

4 Højvandet.

5 »Spruit« betyder bæk eller kilde.

6 Europæisk mindre fartøj, beregnet til kystfart.

7 God, uskadt, velbeholden.

me var meget uforskammede, lod sig ikke aftrænge, førend enhver af os maatte antage en af dem.

Den 1. august 1675. Kom en anden lods ombord fra Ougly at lodse os op med et bugserfartøj, hvorudi var 24 roere. Om eftermiddagen lettede vi ankeret og styrede revieret op – den ene tid for vinden og den anden bij-de-wind, eftersom revieret tog sit løb til, hvilket havde usigelig mange bugtninger og var baade smalt og bredt. Skipperen kom ombord med et indlandsk fartøj, og skøjten fulgte efter med tolv svin udi til forferskning. Om aftenen til ankers.

Den 2. august 1675. Om morgenen lettet det igen med floden, hvorvel den havde ikkun liden kraft, førend man kommer bedre op. Imod middag til /84v/ ankers, formedelst vinden og ebben var os imod. Vi styrede vores bugserfartøj ad land med et parti matroser, som skulle hugge det fuldt af brændeved. Fire soldater var kommanderet med deres fulde gevær til at skyde og forjage tigrene for dem, der skulle hugge. Om eftermiddagen kom folkene med brændeveddet ombord. Vi lettede ankeret, men ragte saa nær landet ved den ene side af revieret, at vi maatte lade det falde igen. Da skibet havde tørnet og lagt sig paa vinden, vandt vi det op igen og avancerede lidt til 10 à 11 slet om natten. Da lod vi det falde igen.

Den 3. august 1675. Om morgenen under sejl. Floden begyndte at sætte os fort, saa vi mærkelig kunne kende dens kraft. Vi saa paa begge siderne af revieret her og der stande nogle faa huse. Ved middagstide til ankers. Derefter drog tvende af vores styrmænd, som var syge, op ad Ougly om dem der at forfriske og lade kurere; men den ene døde siden der af persien. Om aftenen i den første vagt lettet og om natten ladet ankeret falde igen.

Den 4. august 1675. Om morgenen kom fiskalen med tvende kommitterede (fra Ougly) os ombord at visitere skibet. Lidt derefter lettet, og ragte tvende gange saa tæt under vallen, at vi maatte lade det falde, indtil skibet havde svajet sig igen. Vandt det saa op og sejlede, til imod middag ebben kom. Ankrede saa med temmelig avancement. Imidlertid gæstererede[1] vi med fiskalen og hans kommitterede, drak skaaler paa mange gode venners ihukommelse og kanonerede 78 gange med velkomst og afsked. Ved slig skyden kom der mangfoldige tusindben udløbende af skibet paa overløbet,[2] hvilke vi ihjelslog, saa mange vi kunne overkomme. Om aftenen tog fornævnte herrer deres afsked fra os. /85r/

Den 5. august 1675. Om morgenen lettede vi ankeret. Skipperen foer op ad Ougly. Efter at vi havde vendt og lagt det over nogle faa gange, ragte vi fast om bagbord side omtrent hukken Sankt Krane. Galionen og bovsprydet stod over buskene. Førte et varp agterud og vandt os af igen. Dog næppelig kommet løs at sat sejlene til, førend vi sad fast igen et kanonskud derfra om styrbordsiden – og skibet med næsen over buskene som tilforn. Vi loddede rundt om

1 Holdt gæstebud.
2 Øverste dæk.

skibet, befandt om bagbord 4 à 5 favne vand, bag ved roret 6 à 7 fod og om styrbord 3½ fod; men forskibet sad tørt og fast. Vi gjorde stort arbejde at faa det løs igen, hjalp dog intet, hvorover vi skød tvende kanonskud, at skipperen skulle høre det og assistere os. Det frugtede[1] heller intet. Vi kom der med høj flod, og ebben begyndte straks derefter at løbe ud, saa at der jo længere jo mindre apparens[2] for os til at faa skibet los, hvorover vi maatte patientere, til om natten floden kom. Imidlertid, ligesom vandet undløb os, begyndte skibet ogsaa at hælde til bagbordssiden over formedelst den ulige plads, det stod paa. Vi lod portene falde[3] og gjorde stykkerne vel fast. Sad saa og saa paa hinanden fra om morgenen til om aftenen med bedrøvede øjne, frygtede haardt, at skibet skulle ganske omfalde.

Men omtrent solens nedgang begyndte skibet at røre sig lidt og rettede sig saa langsomt igen. Vi blev glade med alle mand, løb hen og saa over bagbords side, hvor vi blev vaer et stykke af sandrevlen, vi havde siddet paa, saa stort som halve skibet, hvilket drev bort med ebben. Vi lod straks folk falde i baaden at føre et varp ud. /85v/ Skibet begyndte jo længere jo mere at bevæge sig og arbejdede sig selv straks løs og drev midt i revieret. Der kommende girede og svajede vi mægtigt hid og did med den forfærdelige strøm, der gik. Vi havde ikkun liden bugt inde af vort tøjtov,[4] hvorfor vi ville vinde noget ind deraf at komme ankeret nærmere. Idet vi vandt, brak tovet i stykker, som det havde været en sytraad, uanset det var baade godt og nyt og 15 tommer tykt. Vi lod det daglig[anker] falde igen, drev ej over et et kanonskud tilbage. Styrede saa vores baad, skøjte og bugserfartøj hen at fiske ankeret op, hvilket de endelig med stort arbejde (snart den ganske nat over) fik op af grunden.

Den 6. august 1675. Om formiddagen lettede vi ankeret. Strømmen satte os imod landet. Lod det falde igen, til skibet var tørnet op, lettede det saa. Jo længere man kommer op i revieret, jo plaiserligere er det med mangfoldige huse, skønne nelliefælde og andre plantager. Landet var overalt flakt, saa vidt vi kunne se, og overgroet med vilde, men faa klappers eller andre frugtbare træer. Ved middagstide til ankers lidt oven for Kleyn Tanna, som er et negeri. Om eftermiddagen kom min konfrater, Goutsmith, og skipperen ombord. Vi drev 4 à 5 gange med ankeret, saa at vi kom igen at ligge for fornævnte Tanna. Vi fik her 6 à 8 svin ombord til forferskning. Moskitoerne eller myggene plagede os uophørligt. Om natten ankeret op og avancerede lidt, lod det saa falde igen.

Den 7. august 1675. Begyndte vi med floden at vinde ankeret. Men vores kabellaring[5] gik tvende gange i stykker, saa haardt sad ankeret udi slikgrund.[6] Og tilforn kunne den ej holde, saa differentlig er grunden der. Imidlertid /86r/ vi reparerede fornævnte kabellaring, passerede det bedste af floden; foraarsagedes derfor at blive liggende til om natten. Da vandt vi ankeret og verterede[7] lidt

1 Hjalp, nyttede.
2 Sandsynlighed.
3 Lukkede kanonportene.
4 Tovet i tøjankeret (styrbords krananker).
5 Mindre tov til at hale ankerkættingen ind med.
6 Mudderbund, slambund.
7 Vandt fremad.

Buddhistisk procession med piber og trommer passerer en karakteristisk reformert kirkebygning. (Valentyn bd. V,1).

med floden ovenfor negeriet Groot Tanna, 13 hollandske mile fra Ougly.

Den 8. august 1675. Over middag styrede vi baaden med det indlandske fartøj ud med varpankeret og pertlinen. Vi passerede fløjten *Grootenbroecke.* Om aftenen kom vi til ankers for negeriet Barnegor, liggende fra Ougly 7 hollandske mile. Her omtrent begynder floden at holde op og strømmen at have sin kraft ovenfra. Om natten lettet det igen, avancerede ej over et kanonskud, lod det saa falde.

Den 9. august 1675. Lettede det og lod det falde igen imod aftenen lidt oven [for] pagoden Kalike, hvilken er liden og uden nogen anseelse; stander tæt ved bredden af revieret opad om styrbord.

Den 10. august 1675. Om morgenen til sejls. Avancerede lige til Kasse Brancko.[1] Er et opmuret hus og hvidt med kalk bestrøget, hvoraf det sit navn har; er nu øde, ligger 4 hollandske mile fra logen. Saa forude en hukkert komme ovenfra, hvilken ragte fast ved den ene side af revieret. Om eftermiddagen ankeret op igen. Fornævnte hukkert, *De Voorn* kaldet, ragte løs. Om aftenen til ankers med liden gevinst. Vi saa en sortinde drive i revieret.[2] Endnu hver dag regnagtigt vejrlig.

Den 11. august 1675. Laa vi stille med kontrær vind.

Den 12. august 1675. I dagvagten til sejls. Verterede ej over ½ uur,

1 Sandsynligvis Casa Blanca.

2 Inderne kastede deres døde i den hellige flod (som beskrevet af Sveigaard nedenfor).

maatte lade ankeret falde. Da det begyndte at dages, passerede os et indlandsk fartøj, hvorudi var skipperne af de tvende skibe, *De Samson* og *Nysenborg*, kommet fra Batavia. /86v/ Vi prajede hverandre: de sagde, at der kom endnu en hukkert med en sejlslup, som var i følge med dem. Vi saa tvende sorte mandspersoner drive i vandet. Om eftermiddagen ankeret op; men strømmen var stærkere endsom vinden. Lod det falde til imod aftenen. Da stillede strømmen sig, og vinden kulede op. Saa til sejls og kom omtrent tvende hollandske mile nær Ougly, [nemlig] ved Fischers negeri, hvor vi om aftenen lod det løbe i grunden igen.

Den 13. august 1675. Begyndte vi helt tidligt at lette ankeret og førte varpet ud tvende gange. Strømmen og vinden var kontrære, [saa] at vi ej verterede over tvende kanonskud. Lod det derfor falde for et andet negeri om bagbord. Der lidt liggende førte vi varpet ud igen, vel 4 à 5 gange, med det sidste varp var vi kommet i gabet af Det Lille Rack[1] (en plads saa kaldet), da den stærke malstrøm, som kom af fornævnte Rack, fik fat paa skibet, girede det meget hid og did og trak trossen i stykker, som sad i varpet. Dermed drev skibet tilbage igen, som [om] det havde gaaet for sine fulde sejl, og førend vi kunne lade ankeret falde, var vi alt drevet saa meget tilbage, som vi et helt etmaal havde vundet tilforn, hvorved alt det arbejde, som det arme folk havde gjort, var ganske omsonst. Over sligt begyndte Jan Hagel indbyrdes at bande og mange blodige eder af deres halse at udspy; dog de turde ingen af officererne lade høre det, fordi torre-lax[2] ville vanke.

Vi saa her uden for ovenbemeldte negeri en bramin med solens opgang staaende tæt ved Ganges paa sit ene ben med sammenfoldede hænder, opløftende dem lige imod solen og tilbad hans gud. Han havde en hypersol eller somerere[3] over sig holdende med sin ene arm. Han holdt det saavel udi klokkestund foruden at bevæge sig i det ringeste. Derefter toede han sig i revieret /87r/ og gik hjem til ret i middagsstunden – kom saa igen og gjorde ligesom tilforn.

Den 14. august 1675. Drog skipperen med lodsen op ad Ougly. Det indlandske fartøj fulgte efter. Jeg (og tvende andre) gik i land om negeriet og hvad andet der var at bese. Imidlertid overfaldt os en støbregn,[4] hvorfor vi med os trende løb ind udi en jantifs hus at skjule os inden[for] døren. Men manden begyndte straks at skælde paa os og truede at ville beklage[5] os, fordi vi havde gjort hans hus urent imod hans vilje. Vi gav ham et pund kouers,[6] hvorvel han var ej tilfreds dermed, saa vendte vi alligevel om igen til skibet og lod ham knurre, saa længe han ville. Undervejs udi en indbugt af revieret saa vi ligge mangfoldige udaf døde hedningers bene, som var opskyllet der. Efter at vi var kommet ombord, saa vi 4 à 5 hedninge komme dragende med en død, som de lagde tæt ved bredden af Ganges og kastede ham siden udi vandet.

1 Betyder egl. krumning.

2 Betyder nærmest det glatte lag eller en bredside, hér snarest tørre tæsk.

3 Parasol, solskærm, skyggegiver.

4 Styrtregn, plaskregn.

5 Klage over.

6 Caurier, små blanke sneglehuse, benyttet som betalingsmiddel, ofte hentet på Maldiverne.

Den 15. august 1675. Kom lodsen og bugserfartøjet ombord igen med ordre ej at gaa fra skibet, førend han det havde oplodset. Om eftermiddagen bragte vi vores varp ud, kortede et stykke vej op, men ragte fast. Vandt os af, drev saa tilbage igen, [saa] at vi ej havde vundet over 2 à 3 skibslængder. Samme aften saa jeg en anden død udkastes i Ganges.

Vi har 2 à 3 dage hørt stor lyd af trommer og andre hedenske instrumenter til et bryllup, som holdtes udi et af negerierne her omtrent, og saa en stor forsamling af folk, som dansede og sprang herom med hverandre udi skoven. Om dagen i morgen- og aftenstunden, /87v/ naar det var køligt, og om natten ved blus eller fakler. Brud og brudgom foer os forbi over Ganges og havde en palankin i fartøjet, som de sad udi med spillemændene for dem. Om natten havde de og blus hos dem i fartøjet, naar de foer over.

Den 16. august 1675. Om morgenen tidlig arbejdet med varpet igen. Ragte fast paa en halv favn, vandt straks af. Pertlinen gik i stykker, kom dog ved middagstide med stor møje omtrent det samme negeri, som vi havde været den 13. passato, hvor vi saa braminen staa hans visse tider om dagen udi lige positur som tilforn. Om eftermiddagen førte vi tvende varper ud: et paa landet og et udi Ganges. Satte saa an med spillet i malstrømmen kommende, girede og svajede skibet saa haardt, at trossen, som var fastgjort paa land, brak i stykker, og siden den i Ganges. Lod ankeret falde straks, var dog drevet et stort stykke tilbage. Strømmen tog haardt paa skibet og gjorde slig forfærdelig giring, at vi befrygtede, vi skulle males[1] fra vort dagliganker. Styrede derfor baaden ud med en anden trosseline, lod den gøre fast i det varp paa land, at naar vi lettede, ej da skulle drive mere agter ud. Efter at ankeret kom op, satte vi fok og foremærssejl til, kom saa i mørkningen paa den plads, vi havde været om middagen. Folket var ganske træt og udmattet.

Den 17. august 1675. Om morgenen tidlig var det den gamle vise igen: fik varpankeret opfisket, det gav os courage; thi vi havde ej flere. Førte det ud og begyndte at vinde, men strømmen var for haard, hvorfor vi blev stille liggende det øvrige af dagen.

Den 18. august 1675. Om eftermiddagen varpet igen og kom forbi hukken af Det Lille Rack. Maatte saa lade ankeret falde igen formedelst strømmen. /88r/

Den 19. august 1675. Om morgenen tidlig bragt tvende varper ud, lettede saa ankeret, vandt ind paa det største varp. Tovet gik i stykker tæt ved spillet, fik dog enden fast og gav den i baaden og lod dem lette varpet igen. Siden vandt vi et stykke ind paa det lille varp. Imidlertid favoriserede vinden os, og strømmen at mindres over hukken. Satte derfor sejlene til og avancerede forbi De Groote Boom (et træ saa kaldet), som staar om styrbord ved hukken af Det Store Rack. Derefter passeret et opmuret bengala[2] eller lysthus, flakt ovenpaa og hvidt med kalk bestrøget, tilhørende den hollandske

1 Drives eller rives bort.
2 Bungalov.

loge, liggende ½ à ¾ hollandsk mil derfra. Ved middagstide kom vi til ankers for pagoden Siabenaer, formedelst her er en plade[1] omtrent, og vinden blev kontrær. Vi kunne se stængerne af skibene for Ougly. Om eftermiddagen lettet igen, efter at vi havde ført varpet ud. Vinden var god, kunne dog ej døde[2] strømmen. Varpankeret gik i stykker, lod saa dagligankeret dryppe med liden eller ingen gevinst. Om natten i dagvagten et andet varp ud, lettede saa igen og brugte spillet, dog uden frugt. Kom saa til ankers.

Den 20. august 1675. Ved middagstide lettede vi og brugte varpet. Strømmen og vindstille kom os til at lade det falde igen. Over middag lagde strømmen sig lidt, ankeret op. Efter at varpet var ude, verteret et par kanonskud, førend det løb i grunden. Vi saa hukkerten *De Voorn* opkomme. Om natten i dagvagten var strømmen paa sit stilleste, ankeret op, arbejdede med varpet og spillet og vandt lidt [fremad].

Den 21. august 1675. Om formiddagen kommet til ankers igen og førte varpet ud. Da kom os trende indlandske fartøjer /88v/ ombord om til at losse vores arrak. Efter at de affærdiget var, lettede vi igen og arbejdede med spillet. Vinden blæste godt, [saa] at vi uden varpene kunne opsejle. Os kom en engelsk bojert imod, som ville udad. Om eftermiddagen ved 4 slet kom vi endelig saa vidt, at vi lod ankeret falde lige for den hollandske loge Ougly paa den østre side af Ganges. Fandt der liggende fløjten *Klawerskercken* og paa den vestre side ved logen de tvende jagter *Laerden* og *Sankt Anna* (alias *Malamen,* taget fra de engelske); derforuden to morske skibe, som var aftaklet. Vi slog straks vore sejl fra og var glade, at slig trawaly[3] og daglig fortræd engang kunne faa ende – besynderlig Jan Hagel, som skulle slæbe og trælle.

Ved logen Ougly

Den 22. august 1675. Kom *Nysenborg* hos os til ankers. Skød ni skud til velkomst.

Den 23. august 1675. Kom jagten *De Samson* (og[saa] taget fra de engelske) saasom admiral for de tvende skibe – hukkert og sejlslup – til ankers hos os. Skød først et skud, strøg saa hans flag, siden syv skud for beholden rejse, hissede derefter flaget op igen og skød et skud. Samme dag begyndte vi at losse vores siancker[4] og blev anlagt at gaa til til Batavia, hvorved jeg hjertelig glæder mig i den forhaabning at faa fat paa den bedrageriske skipper, som drog bort med mine penge fra staden Galle.[5]

Den 24. august 1675. Saa jeg paa den østre side lidt fra vort skib tvende hedninge blive brændt. Jeg foer siden over til logen om den og staden Ougly at bese. Mig mødte en slem stank af sianckerne. Om aftenen spadserede jeg og min konfrater, Jeronimus Goutsmith, hen til det portugisiske Bandel[6] om os der lidt at forlyste, saavelsom ogsaa pladsen og hvad andet, der kunne være, at bese

1 Lille grund.
2 Overvinde, ophæve.
3 Hårdt arbejde.
4 Chianco eller chanco er portugisisk for de snoede horn fra en bestemt slags drøvtygger, anvendt som drikkehorn eller blot til pynt.
5 Se 10. juni 1675.
6 Bandel var den portugisiske handelsloge tæt ved Ougly i Gangesdeltaet.

ndiske yogier, en særlig slags
raminer. (Nieuhof).

med en. Passerede iblandt andet den engelske loge, /89r/ omtrent ¼ hollandsk mil fra den hollandske beliggende. Straks derved stod et stykke af de gamle engelske og hollandske loger, som begge af Ganges er henskyllet. Derefter passeret et stort hus, som stod paa Bassor Grande, hvorudi den morske guvernør residerer. Derfra stod det fuldt med huse til Bandel, hvor der kommer en liden bæk og separerer Bandel fra Chiangerie (den plads, som ligger imellem Ougly og Bandel, saa kaldet). Om aftenen kom vi i logement hos en blind toepas.[1]

1 Person af blandet portugisisk og asiatisk afstamning, ofte om sådanne soldater.

Den 25. august 1675. Gik vi med os begge rundt om Bandel. Undervejs fornam vi udi en jantifs hus, at der brugtes nogle hedenske ceremonier, hvorfor vi trængte os derind iblandt forsamlingen og saa der en slem ziogis-inde,[1] som havde tvende tykke (elefant)ben og haar ligesom marlokker. Den samme stod og pladrede en hoben ud for et parti folk, (som var af hendes sekt), hvilket vi ej kunne forstaa. Hun havde oprettet et lidet stillads [paa] altervis, ungefær en alen højt fra jorden, oversaaet med paafuglefjer, adskillige kulørte vellugtende roser og andet til sirat. Tæt derved stod en ziogi med et røgelseskar, fyldt med kostelig virak. Næst ham igen spillemanden, som legede paa trommer, skalmejer, krumhorn og andet spil. Men ret inde i krinsen stod en levende buk, som skulle ofres til deres afguds dyrkelse. Da nu denne hæslige havde udpladret, kom en anden ziogis med en lang hackmesser[2] og slog med et slag hovedet af bukken, saa at blodet sprængte sig paa alteret. Derefter tog fornævnte ziogis-inde en del af de roser, som laa paa alteret, og strøede dem rundt om bukken og dens blod, gjorde saa en oration[3] til forsamlingen. I det samme begyndte de alle at falde ned paa deres ansigter til jorden /89v/ med oprakte og sammenfoldede hænder. Da de stod op igen, gav hun enhver nogle af de roser, som var strøet om bukken; dermed gik de bort.

Om hun med de andre ziogiser fortærede bukken siden eller ej, ved jeg ikke; thi vi gik derfra og i de engelske deres lysthave, liggende omtrent en halv hollandsk mil fra Bandel. Derudi stod tvende opmurede lysthuse, flakke ovenpaa, med en stentrappe at gaa op ad. Af frugtbare træer findes der klappers, sursack,[4] orange, lemoner, mangoer og andre indianske frugter saavelsom vellugtende urter – med en fersk tank midt i haven.

Derfra kom vi (et halvt kanonskud) til en anden kostelig tank, som en mor udi gamle dage havde bekostet. Derudi toede vi os om vores legemer noget at forfriske.

Vendte saa om igen til Bandel, hvor vi mødte den ganske forsamling, som kom af kirken, og saa ikkun 3 à 4 blanke portugisere med deres kvinder, som og var blanke. Mændene var klædt paa sin portugisiske med store kraver, lange vide tilbundne bukser og lange stekader[5] og en poignert[6] paa siden. Kvinderne blev draget i palankiner, havde det halve og somme det hele ansigt blottet, indtil de blev os vaer, bedækkede saa med en lærreds[7] mund deres hoveder. Resten af folkene var toepasser, ogsaa klædt efter den portugisiske maner, dog ringere.

Kommende til kirken Sankt Paul gik jeg derind, (mente, min kammerat havde fulgt efter, men han blev uden for kirkegaarden). Jeg saa 1 à 2 mestitser med et parti toepas-inder, som stod og forlenede hverandre en diskurs. Saa snart de blev mig vaer, skjulte de deres ansigter og løb hver sin vej som Sankt Mortens-katte.[8] Nogle retirerede ind i kirken, uanset jeg slog ingen agting efter dem,[9] men

1 Ziogi eller siogi er den nederlandske måde at skrive yogi på. En yogi har gennem yoga vundet overnaturlige evner.

2 Kniv.

3 Tale.

4 En art brødfrugt på størrelse med en melon.

5 Smalle kårder med tværparérstang.

6 Dolk.

7 Delvis forsvundet ved indbindingen.

8 Den nederlandske fest for Sint Maarten falder 11. november. Da går børnene omkring og synger en visen »St. Maarten, St. Maarten, de katten hebben staarten« (kattene har haler). Hvad dette måtte have med de flygtende at gøre er ikke indlysende.

9 Gav ikke agt på dem, ænsede dem ikke.

Velhavende toepas med sin kone foran deres store europæisk udseende hus med have og dyrestald. (Nieuhof).

gik min gang om kirken og dens sirat at bese, hvilken nylig var opbygget. I det samme kom kosteren[1] og lukkede døren til for mig og murmerede i sig selv. Da jeg det saa, spurgte jeg ham ad paa portugisisk: hvorfor han det gjorde? Han svarede mig paa bengalsk: fordi jeg ej skulle forstaa det og viste hen til kvindfolkene, hvoraf jeg straks /90r/ fornam, at imellem hans og min mening var stor forskel. Da jeg havde set mig lidt om, truede jeg ham til at lukke op igen. Gik saa med min makker til vores forrige logement, spiste og blev der natten over.

1 Degn, klokker, kirketjener.

Den 26. august 1675. Gik vi derfra og ombord igen. *Klawerskercken* var om dagen tilforn sejlet ned ad revieret om med *Groetenbroeck* at gaa over Malacca ad Batavia.

Den 28. august 1675. Havde den hollandske direktør det engelske opperhoved og de andre ministre til gæst udi logen. Ved middagstide drog de med trende bengalske lacker[1] ned ad Ganges at forlystes udi det hollandske bengala eller lysthus. Som de stak fra vallen, løsnede (efter direktørens ordre) admiralen [paa] *De Samson* 11 stykker, *Nysenborg* 10, vi paa *IJselsteen* 9 og *Laerden* 8. Om aftenen kom de igen, og foer admiralen ombord, som bad dem være velkommen med 9 skud. Lidt derefter, som de begyndte at drikke skaaler, skød admiralen 5 skud og vi andre trende skibe hver 9, saa admiralen igen 9, vi andre hver 7. Siden gik det saa rundt ni gange – lige som admiralen skød, fulgte vi andre efter med et skud mindre til respekt. Ved aftenstide stak de fra borde, og som de traadte paa land, gav admiralen dem til taksigelse 9 og vi andre hver 7 skud. Siden til slutning og farvel skød admiralen 1 skud. Sejlsluppen *De Haas* kom samme dag fra Batavia for Ougly til ankers.

Den 29. august 1675. Gik jeg i land paa den østre side af Ganges om mig noget at fortræde[2] saavelsom indvaanernes maner at observere. Jeg befandt landet overalt plaiserligt og frugtbart og mangfoldige af Venus' dyr. /90v/

Den 31. august 1675. Kom hukkerten *De Lijster* fra Batavia for Ougly. Samme dato gik jeg i land om den engelske loge at bese. Og næstefter følgende dage observerede jeg den bengalske negotie.

Den 3. september 1675. Solgte jeg min liden dreng,[3] Alexander kaldet (ungefær 11 à 12 aar gammel) for 65 rupier. Samme aften kom fiskalens peon[4] med sin lack roende rundt om skibene at holde vagt, at ingen forbuden vare blev ført til eller fra borde, som hans gemene brug var.[5] Da han ville fare vores agterskib forbi, fattede strømmen lacken og drev den under vort varptov, som stod agterud. Lacken kæntrede straks om, og peonen tog fat paa tovet, hang derved og raabte om hjælp. Men vi lod, som vi ej hørte den skælm, hvorover han maatte opopfre sig Ganges. Havde det været et kristent menneske, kunne vi lettelig have reddet ham. Hans folk salverede dem med svømmen, indtil en anden lack kom og bjergede dem.

Den 5. september 1675. Saa jeg en anden hedning brændes ogsaa straks ved skibet. Den samme var fattig, kunne ej formaa saa meget brændeved og olie, som kunne opbrænde hans legeme, hvorfor de andre hedninge, som skulle gøre ham hans jordefærd, tog benraden, (hvorpaa endnu sad en del af kødet), og kastede den i Ganges. Skyllede saa stedet af med vand, som han blev brændt paa, toede dem og gik saa bort. Samme dato fik vi ordre at lade salpeter.

Den 7. september 1675. Om natten kom fiskalen ombord og mønstrede paa skibene. Alle de, som var absent,[6] maatte uden nogen modsigelse give en maaneds gage per fiscos.[7]

1 Rofartøjer.
2 Spadsere, se sig om.
3 Der er tale om en slave.
4 Indfødt infanterist, oppasser eller budbringer.
5 Se note om privat handel ved 18. september 1674.
6 Fraværende.
7 Til bødekassen.

Den 8. september 1675. Tog jeg mig ret for at bese den hollandske loge Ougly.

Den danske loge i Ougly

Den 9. september 1675. Faldt mig ind, at jeg ogsaa endelig skulle besøge mine landsmænd udi den danske loge, som nylig over /91r/ 3 à 4 maaneder var etableret der i Ougly udi en enkekvindes hus, som stod lidt oven [for] den gamle engelske loge paa den nordre side.[1] Did kommende fandt jeg ikkun en person ved navn Christopher N. [kun forbogstavet er anført], født udi Harsløf, hos sig havende en portugisisk tolk. Hans anden kammerat var nedrejst ad Balasore til, (hvor de havde deres hovedkontor i dette contreyn[2]), om der kompagniets affærer at forrette. Jeg blev af ham ærligt forvelkommet og trakteret, saasom lejligheden sig da begive kunne. Han lod mig bese huset, som de havde lejet for 9 rupier om maaneden, hvilket var opmuret (og efter landets skik plat ovenpaa) med tvende pakhuse udi, hvori laa en liden cargaison[3] udaf skarlagen, adskillige kulørte klæder og andre europæiske varer, dog ikke af stor importance.

Jeg var nysgerrig at vide: om det danske kompagni begyndte at florere eller trafikere noget? Han gav til kende: ganske lidet, formedelst en fornem adelig person, som kort tid siden var ved døden afgangen, ved navn Warner Fris,[4] hvilken Hans Majestæt af Danmark for ambassadør havde henskikket om med den amadabab[5] eller og hans meerder[6] etcetera at gøre en fredelig afhandling imellem de danske og morerne, med hvilke de nu omtrent 33 aar har haft orlog, foraarsagende af en loge, som de tilforn havde paa Balasore,[7] saavelsom et skib, som den tid laa derfor, hvilket morerne med forræderi havde afløbet og de arme folk baade udi logen og paa skibet ihjelslaget – med den skælmske praktik, at de bød først officererne til gæst og gjorde dem alle drukne. Dette hedenske forræderi har de morske hunde siden med billighed maattet undgælde baade med gods og blod, hvor de kunne attraperes. Ja, de danske var saa forbitrede paa /91v/ dem i førstningen, at naar de forøvrede noget skib, tog de straks folkene uden nogen pardon og syede dem ind i et gammelt sejl og kastede dem saa levende overbord; hvorfor de endnu kalder de danske græmige[8] sørøvere.[9]

Ved slige occasioner kunne morerne ingen trafik eller næring bruge ved søfarten som tilforn. Begærede derfor assistance hos hollænderne, men blev dem afslagen, som ret var. Hvorover de nødtes til at falde Hans Majestæt af Danmark til fode. Da, paa det at alting kunne faa sin rigtighed og føres til et endeligt fordrag imellem begge parterne, blev den fornævnte velbyrdige mand, Warner Fris, affærdiget,[10] som forbemeldt er, med dem at slutte og gøre saadan en kontrakt, som kunne strække sig til kompagniets profit og det gemene bedste. Hvortil han ogsaa skulle have lagt et godt fundament

1 Der vides ikke ret meget om denne lille danske handelsloge, som kun bestod kortvarigt. Derimod etableredes der på stedet 1755 den succesrige loge Frederiksnagore eller Serampore.

2 Distrikt, egn.

3 Ladning, last.

4 Werner Friis kom 1673 som dansk gesandt til Bengalen for at forhandle fred; sikrede dansk toldfrihed på Balasore og Pipley samt en grund til en dansk loges opførelse; død 1674 i Bengalen.

5 Der tænkes måske på nawab, som var en embedsmand under kejseren i Delhi med ansvar for indkrævning af skatter og afgifter.

6 Foresatte.

7 Se note ved 24. juli 1675.

8 Vrede.

9 De vanskelige forhold i Balasore resulterede 1641 i dansk selvtægt, som medførte, at inderne jævnede den danske loge med jorden. Danskerne svarede igen med udstrakt kapervirksomhed, men i begyndelsen af 1674 sluttede man fred pâny. I 1675 påbegyndte danskerne genopførelsen af logens bygninger i Balasore.

10 Udsendt, afsendt.

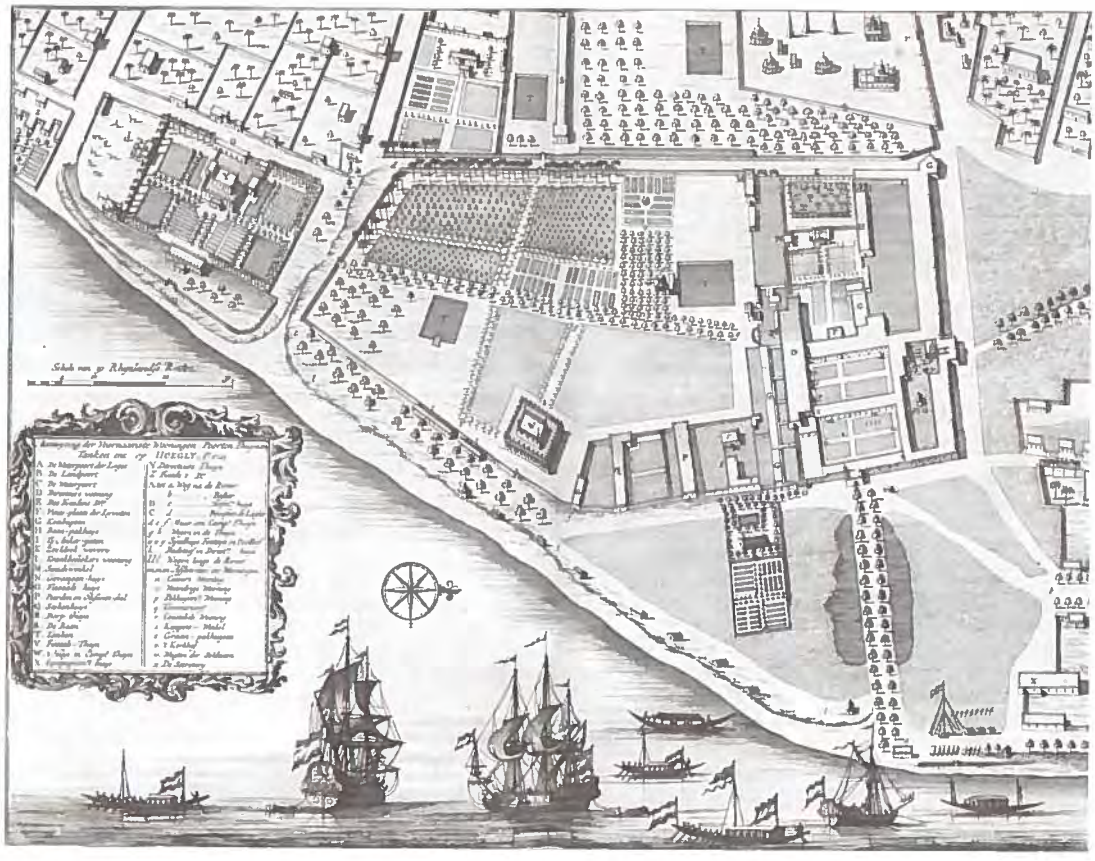

Den nederlandske loge ved Ougly i 1721. Uden for selve bebyggelsen ses guvernørens have øverst til venstre samt adskillige firkantede tanke. (Valentyn bd. V,1).

– observerende alle de profitableste pointer, som muligt var udi negotiens fortsættelse, og haardt staaende paa det tyranniske mord, som var plejet imod de danske – i henseende til det, at et kristent menneske var dyrere, endsom det nogensinde kunne betales, endsige saa mange sjæle, som ynkeligt og ganske uskyldigt blev omkommet i deres eget blod. Videre at revanchere den skade, som var gjort ved kontorets afløbelse, skib og gods' forøvring, derfor prætenderede han saa meget, som det kunne rendere,[1] og renten deraf i saa mange aar. Foruden alt dette begærede han fri handel og vandel, kontorer og loger at oprette og toldfri udi det bengalske distrikt. Disse poster var alle haarde for morerne, ville derfor udi førstningen ugerne indgaa dem. Dog havde han drevet det saa vidt, at de omsider tog det udi betragtning, og apparentlig,[2] dersom han havde levet, inden kort tid kommet til et endeligt. Men efter hans død saa skælmene straks ud af ærmet paa dem, saa at de ej ville efterkomme det, som tilforn var indgaaet. Hvorfor en anden god mand /92r/ vil hensendes, om kompagniet agter at søge nogen fordel der ved negotien, hvilket jeg af hjertet ønsker dem saasom mine gode og fromme patrioter.

1 Indbringe.
2 Åbenbart, sandsynligvis.

Ellers fortalte fornævnte hr. Christopher mig, at den danske kommandant, Siwert Adelaer,[1] havde kort tid siden ladet løjtnanten, Hans Jørgen, harpecksere[2] og det for nogle skældsord og dreigementer[3] imod velbemeldte hr. kommandanten, som blev optaget for crimen læsæ majestatis.[4] Han skulle have gaaet helt desperat til hans død, hvilket gør mig hjertelig ondt; thi jeg kendte baade ham og hans fader vel, den tid jeg skrev paa Renteriet[5] anno 1666.

Afsejling fra Ougly

Den 12. september 1675. Kom der 18 pattelis eller fartøjer oven fra landet med salpeter.

Den 13. september 1675. Ladede vi 2.000 sække salpeter af det samme, hver sæk vejede 136 pund.[6]

Den 19. september 1675. Gik begge vores ankertove i stykker tillige, hvilket den forfærdelige strøm og skibets giring foraarsagede. Vi mistede begge vores ankre, drev et stykke agterud, førend vi fik det andet i grunden igen.

Den 22. september 1675. Fik vi et andet sværanker fra Ougly, og som baaden førte det ombord, stødte den med den ene ende af ankerstokken paa siden af skibet, saa at baaden straks kæntrede om og sank til grunde, (hvor det tredie anker blev for os). Folkene, som med skøjten bugserede baaden, gjorde med en hast tovet løs, hvormed de slap uden videre skade. En stunds tid derefter kom baaden op igen, eftersom tovet, hvormed ankeret var fastsurret, gik i stykker. Baaden havde ingen skade uden lidt ontrampen.[7]

Den 24. september 1675. Fik vi ordre at gaa under sejl, /92v/ til hvilken ende lodsen med tvende indlandske fartøjer, som skulle bugsere os, kom ombord. Grunden var meget klægagtig, arbejdede derfor den hele formiddag, førend vi fik ankeret op, hvortil admiralens folk ennda maatte hjælpe os. Om eftermiddagen ved 3 slet tog vi afsked med 7 salveskud, drev saa lystigt fort med strømmen – nu stævnen ret forud, saa roret eller bagskibet, saa siden – ligesom strømmen fik fat paa skibet til. Om aftenen til ankers et par kanonskud fra De Groote Boom, staaende i Det Første Rack. Geweldigeren med hans spioner forfulgte os om til at have indsigt, [at] det ej nogen partikulær vare undervejs blev ført os ombord.[8]

Den 25. september 1675. Om morgenen lettet igen, passeret Barnegor. Der laa tvende morske fartøjer. Ved middagstide lod [vi] ankeret falde igen, formedelst floden ankom. Om eftermiddagen til sejls, verterede ikkun omtrent ½ hollandsk mil. Lod det saa falde og førte et varp ad land at gøre skibet fast formedelst dets giring. Stor plage om natten af myggene.

Den 26. september 1675. Om morgenen lettet ankeret, og som bugserfartøjerne var kommet ombord til at gøre deres arbejde, sagde de os, at tigrene havde taget en bort af dem om natten, som de laa i skoven; (thi de foer hver aften ad land om til at koge deres

1 Var 1668-1670 chef på fregatten *Færø* fra København til Trankebar og Java og retur; kommandant i Trankebar 1674-1682; død 1683 på vej hjem.

2 Straffe, måske menes ligefrem arkebusere, som betyder henrette.

3 Trusler.

4 Majestætsfornærmelse.

5 Rentekammeret, se 8. juli 1666.

6 Et amsterdamsk pund var ca. 0,49 kilo.

7 Ramponering, beskadigelse.

8 Se note om privat handel ved 18. september 1674.

kost). Vi passerede Groot Tanna ved middagstide, lod det falde. Opperhovedet i Pipley, hr. van Hemel, kom os ombord og ville ad Ougly til. Bojerten *De Tulp* og en engelsk hukkert sejlede os forbi. Om eftermiddagen til sejls igen, dog uden frugt, saa til ankers.

Den 27. september 1675. Om morgenen fort igen med ebben, verterede lidt. Over middag lod vi ankeret falde. Fornævnte bojert *Tulipanen* kom ovenfra hos os til ankers. Om aftenen efter solens nedgang: ankeret op, drev temmelig fort med ebben, indtil klokken var 9 à 11. Da kom floden an, lod det saa falde.

Den 28. september 1675. Om formiddagen blæste vinden redeligt godt. Ankeret op og satte begge vores mærssejl, krydssejl og mesan til. Førend vi kunne sejle strømmen død, kommende ved Mordenaers huk, lod /93r/ vi det falde igen om der at forvagte fiskalen, som skulle mønstre og visitere skibet, saavelsom og hukkerten *De Lijster,* som skulle komme fra Pipley. Vi styrede bugserfartøjerne hen med matroser og soldater – de første med økser at hugge brændeved og de sidste med gevær at fri de andre for tigrene. Om eftermiddagen kom der en travat med torden, regn og lynild, som varede en halv stund. Imod aftenen kom andenstemme,[1] fiskalen og hans kommitterede med en sejlslup oven fra Ougly os ombord. Dog blev i sluppen og gæstererede natten over. Geweldigeren kom os og ombord med sit fartøj.

Den 29. september 1675. Kom ovenbemeldte herrer os ombord. Det gik an paa gæstereren igen. Imidlertid lagde *Tulipanen* os ombord og lossede nogle assorterede pakker for Patria[2] med 30 sække kouers. De indlandske fartøjer efter brændeved ligesom tilforn. Imod middag lettet ankeret, sat fok, foremærssejl, mesan og krydssejl til. Ved solnedgang lod det falde igen. Jagten *Laerden* kom omtrent et kanonskud fra os til ankers. Om natten gik de fremmede over paa deres slup igen at tage deres nattero. Vi gav dem 7 æresskud.

Den 30. september 1675. Om morgenen tidlig sejlede *Laerden* os forbi. Vi gjorde straks præparation at følge ham. Vi laverede saa med hverandre, til ved middagstide floden kom. Saa til ankers. Derefter styrede vi vores baad (med andenstemmens konsens[3]) ind ad Ganges at købe os et parti svin for kahytten saavelsom og for folkene, eftersom vi var helt slet viktualiseret for slig en rejse, uanset det er et kosteligt land og godt køb af alting; men Kompagniet begyndte at menagere.[4] Vi havde i stødetal[5] faldvinde med regn formænget. Endnu lod vi hugge brændeved.

Den 1. oktober 1675. Foer de herrer med sejlsluppen /93v/ noget op i Ganges med den intention, at de ville lande om til at jage og passe temps.[6] En del af skibsofficererne, som havde lyst dertil, fulgte med. Om aftenen kom de tilbage igen med uforrettet sag; thi de kunne ej komme i land formedelst strømmen. Bugserfartøjerne ligesom tilforn efter brændeved.

1 Næstkommanderende.
2 Fædrelandet i Europa.
3 Samtykke, tilladelse.
4 Være sparsommelig.
5 I stød, af og til.
6 Fordrive tiden.

Den 2. oktober 1675. Om middagen kom vor baad igen med 30 styk gode fuldvoksne svin à 1 rupi eller 3 mark stykket. Vi styrede den straks bort igen at hente flere, saavelsom og at købe os noget ris.

Den 3. oktober 1675. Intet skrivværdigt passeret.

Den 4. oktober 1675. Befalede andenstemmen bojerten at løbe et stykke vej udi søen til at fornemme, om hukkerten kom, som vi forventede fra Pipley. Imod aftenen kom vor baad igen, men havde ikkun fem svin og ingen ris.

Den 5. oktober 1675. Styrede vi baaden op i Ganges at hente vand, eftersom vandet her omtrent ved Ille de Galle er meget brakt og ubekvemt til at drikke.

Den 6. oktober 1675. Om eftermiddagen befandt vi, at skibet drev for sit anker, lod derfor spillet gaa og vandt det op for boven. Satte saa alle alle vores sejl til, uden schomfersejlet, førend vi kunne sejle strømmen død, og kom paa vor gamle plads eller der omtrent igen. Matroserne havde set (den tid, de løste sejlene), 1 à 2 skibe i søen, hvorfor vi løsnede et kanonskud, efter at vi var kommet til ankers, om dem i sejlsluppen, (som igen var sejlet ind i Ganges at passe temps), dermed at advare skibenes ankomst.

Om aftenen, som vi sad over bordet i kahytten, hørte vi et skud af skibene, hvilket var admiralen, som hed hans makkere komme til ankers. Vi havde ladet vort flag vaje om dagen og satte en lanterne op paa kampagnen[1] om natten til deres efterretning. Lidt ud paa aftenen kom jagten *De Schelvis* os [saa] tæt forbisejlende, at vi prajede hverandre. Vi styrede straks skøjten ud at fornemme, hvor mange skibe og hvad nyt, de havde? Den kom tilbage igen med de tidender, at det var bataviafarere, tilsammen otte skibe udi flaade – fire jagter og fire fløjter – nemlig jagten *Noortwijk* /94r/ som admiral, siden jagterne *Batavia, De Hanibal* og *De Schelvis,* [samt] fløjterne *De Haasenbergh, Saxenborigh, Swanenborgh* og *Duijnvliet.* Admiralen og *Schelvischen* kom lidt fra os til ankers, de andre var et stykke agterud. Baaden *De Ganges* kom til os, iligemaade vores egen baad med vand, som den havde hentet 4 à 5 hollandske mile oppe i Ganges. Om natten drev vor skøjte for boven af baaden og ragte fuld med vand, saa at dersom tovet ikke havde været stærkt, havde den gaaet til grunde.

Den 7. oktober 1675. Tidlig om morgenen fik vi sluppen indhisset og efter bønnen gjort skibsret over dem, som var skyldige, derudi de med sejlsluppen kom ud af Ganges og aborderede[2] *Noortwijk.* Om eftermiddagen saa vi de andre bataviafarere ankomme, de satte omtrent en halv hollandsk mil fra os om aftenen.

Den 8. oktober 1675. Om morgenen lagde baaden *De Ganges* os ombord og overgav 74 sække med kouers, som den havde bragt fra Pipley. Hukkerten *De Molenaer* kom hos os til ankers. Da vi prajede ham, sagde han, at de var med dem trende ceylonfarere, nemlig

1 Opbygning på agterdækket.
2 Entrede.

katten[1] *Opmeer,* hukkerten *IJsvogel* og forbemeldte *Molenaer.* Hukkerten *De Lijster,* som vi saa længe havde biet efter, kom til ankers hos os. Vi saa 4 à 5 sejlere ankomme af søen.

Den 9. oktober 1675. Om morgenen regn og taageagtigt vejrlig. Sejlsluppen kom ansejlende fra *Noortwijk.* Vi styrede dem skøjten imod, hvormed andenstemmen, fiskalen og hans kommitterede kom ombord. Den første sluttede straks vores konossementer,[2] og de sidste mønstrede. Da nu alting var gjort, og mandtallet efter mønsterrullen blev komplet befundet, tog fornævnte herrer deres afsked fra os og traadte over i sejlsluppen igen. Satte saa deres kurs efter skibene, som sejlede ind ad Ganges. Til sidste farvel gav vi dem /94v/ syv salveskud. Op ad dagen klarede det op, saa at vi kunne se de andre skibe ankomme. *Saxenborigh* og *Hanibal* kom hos os til ankers; de andre satte 1½ hollandsk mil fra os. Om eftermiddagen gik hukkerten *De Lijster,* (efter at den havde overgivet resten af sine kouers og anden ladning til *Laerden*), under sejl. Skibene lettede og nærmede [sig] os lidt imod aftenen.

Videre mod Sundastrædet og Batavia

Den 10. oktober 1675. Om morgenen tidlig, som det gryede til dagen, gik vi og vor makker *Laerden* under sejl. Drev et temmeligt stykke fort med ebben, passerede de tvende fløjter *De Haasenbergh* og *Duijnvliet.* Med solens opgang [blev det] vindstille, kom til ankers, laa en stunds tid. Lettede saa og drev temmelig fort med ebben, passerede fløjten *Swanenborgh,* som laa vel 1 hollandsk mil fra de andre. Ved 10 slet blev vinden kontrær og stille. Lod ankeret falde hos hukkerten *De Lijster* lige for det ejland Sagga. Straks derefter gik *Swanenborgh* under sejl til hans makkere. Om eftermiddagen ankeret op igen, laverede med ebben til om aftenen, lod det saa falde, formedelst vi var nær ved den første banke. Men *De Lijster* gik sin gang, vores makker *Laerden* fulgte ham ret lige efter; thi han havde truffet en bedre slagbue[3] med vinden endsom vi. Tilmed gik vi 3 à 4 fod dybere, saa at vi maatte blive liggende. Men han ragte med solens nedgang over banken eller revet. Sejlsluppen *De Haes* kom os ombord og sagde lodsen, hvor mangen favne vand der var paa banken. Saa befalede lodsen kvartermesteren igen, at han skulle løbe forud og sætte ret paa banken, siden at stikke en ild agterop, paa det vi kunne se ham, hvilket blev efterkommet. I den første vagt lettede vi, men frugtede intet, formedelst vinden var kontrær.

Den 11. oktober 1675. Om morgenen tidlig saa vi *Laerden* forude under sejl og tvende andre skibe ankomme. Sejlsluppen kom til os og fik ordre igen fra lodsen at løbe forud paa banken at lade hans flag vaje, naar han var midt paa den os til efterretning. Lettede saa, dog imod middag /95r/ blev det stille, [saa] at vi maatte lade ankeret falde lidt fra banken. Vi styrede skøjten hen til det første af skibene, der kom ansejlende, at fornemme, hvo de var. Den budskabe-

1 Katten var et mellemstort toenhalvmastet fartøj med råsejl på de to pælemaster og latinersejl på den lille mesanmast; det mindede om fløjten med sin store lasteevne og gode sejlegenskaber.

2 Ladebreve, hvorved skipperen erkendte i sit skib at have modtaget visse varer, som skulle afleveres til dem, som havde konossementet i hænde.

3 Kurs med mere rumskøds sejlads.

de os, at det var tvende ceylonfarere: katten *IJpensteijn* og katten *Opmeer,* som tilforn er meldt. Om eftermiddagen gik vi til sejls igen, passerede straks den første banke – eller Oijvaers Rev kaldet, efter skibet *Den Oijvaer,* som er blevet derpaa. Der laa en tønde og vagede om bagbord. Os kom et engelsk skib imod. Om aftenen blev vinden kontrær, derfor til ankers. *Laerden* var os alt af sigte, hvilket var fortrædeligt. I den første vagt lettet, avancerede ikkun lidt; thi vinden var for schars. Lod det løbe i grunden igen, skød et kanonskud og hængte en lanterne op paa vores mesansnok, dermed at advare sejlsluppen, at han skulle forføje sig (om muligt var) at komme til os.

Den 12. oktober 1675. Om morgenen tidlig saa vi katten *IJpensteijn* ligge lidt fra os til ankers. Omtrent 8 slet gik vi under sejl, styrede skøjten forud at lodde, eftersom sejlsluppen formedelst stille ej kunne komme til os. Om eftermiddagen ved 2 slet til ankers af den ovenbemeldte aarsag. En halv stund efter favoriserede vinden os, med samme kuling prajede sejlsluppen os. Lodsen befalede kvartermesteren at løbe forud paa 24 fod vand og siden undertiden at løbe os paa siden, om vi ville noget; (thi alting stander saavidt paa lodsens forantwording[1]), eftersom lodsen havde i sinde at løbe over kølen.[2] Ved solens nedgang til ankers med en god vind. Vor skipper dolerede[3] noget derover, men lodsen gav ræson dertil: sagde ej at være raadeligt ved nat og utide at eventyre skib og gods paa slig en periculøs plads med banker og rev.

Den 13. oktober 1675. Lettede ankeret og lod det saa drive /95v/ med strømmen foruden sejl, skøjten forude at lodde. Fik en liden kuling, satte sejlene til, skøjten kom ombord. Styrmanden, som var med den, sagde, at han havde 21½ fod vand paa banken, [og] styrede den fort igen til samme forretning. Ved middagstide ragte vi over fornævnte rev, hvilket var det sidste og kaldes Bredbanken. Den strækker sig omtrent 4 à 5 hollandske mile udi søen fra landet af. Vi lod et sjov[4] vaje, at sejlslup og skøjte skulle komme ombord. Straks kom skøjten, tog lodsen og førte ham paa sejlsluppen. Fløjten *De Beemster* med bojerten [tom plads til navnet] laa til ankers lidt over banken, hukkerten *De Lijster* saa vi endnu langt forude under sejl, som satte sin kurs ad Balasore til.

Vi tog i Guds navn søen, satte vores kurs sydsydvest an ved vinden over med en sydøstlig vind, slap kuling. Om aftenen havde vi endnu *De Beemster* i sigte. Samme nat befandt vi, at skibet havde faet en læk, saa at folkene altid maatte pumpe. Dette kom os noget fremmed for, eftersom det tilforn havde været saa tæt som en potte.

Den 14. oktober 1675. Endnu gaar der et parti fra og et andet til pumpen.

Den 15. oktober 1675. Efter stor besværing fandt vores tømmermand endelig samme læk, hvilken var et rundt hul saa stort som en næve om styrbord, hvorudi sad noget formuldet træ.

1 Ansvar.
2 Revlen.
3 Besværede sig, klagede.
4 Et på midten sammenbundet flag.

Den 19. oktober 1675. Saa vi trende hvalfisk tæt ved skibet saa store som en god skibsbaad. De sprøjtede vandet igennem deres næsehuller som med en brandsprøjte.

Den 20. oktober 1675. Saa vi et skib forude. Det var stor lyst til at se de mangfoldige fisk, som vrimlede udi havet – besynderlig den drados delfin, som med en stor gesvindighed gjorde jagt efter den polidor eller flyvende fisk. Hidtil kønt vejr og mest altid slap kuling.

Den 22. oktober 1675. Fangede vi en haj, [som] var ikkun 4 à 5 fod lang, havde 5 à 6 lodser[1] hos sig med 3 à 4 sugere[2] paa livet. Vi gjorde plukfisk af den, som smagte vel. Endnu var der mangfoldige drados delfiner udi søen, hvoraf gemenlig nogen hver dag med elgeren[3] blev skudt til /96r/ vores nødtørftighed i kahytten. Det er en meget rar og delikat fisk, hvorfor hollænderen siger saa derom: »Het is een goede vis om te eetten, onvergeeten daer goede wijn is, ende olie en azijn is«,[4] hvilket kommer deraf, at den er noget tør udi kødet. Saa forude skibet som tilforn.

Den 23. oktober 1675. Om aftenen, førend vagten blev opsat, kom der ild udi vores kabys, saa at luen stod vel en mands højde ovenud og slog op til mesanen. Dette foraarsagede i førstningen stor alterering[5] iblandt os, formedelst skibet var nylig tjæret overalt. Dog, Gud ske lov, vi fik hatten[6] af kabyssen kastet udi søen og resten slukket med vand. Hidtil hver dag stille – frygtes for en lang rejse.

Den 24. oktober 1675. Begyndte vinden at kule lidt op. Saa endnu skibet. Om natten blæste vinden bedre igennem.

Den 25. oktober 1675. Vinden som tilforn. Skibet var os af sigte, vi gættede, det var *Laerden.* Mangfoldige drados i søen.

Den 26. oktober 1675. Eftersom vinden endnu kontinuerede, gjorde vi præparation om vores bramsejl og læsejl at sætte til. Vi havde højden af Annemans ejlænder,[7] liggende paa 13 grader 10 minutters bredde. De er 3 à 4 grader udi deres længde. Der bor nogen slemme vilde barbariske mennesker derpaa, som kaldes menneskeædere, fordi de opæder dem, som strander der. Skibsfolkene blev befalet at se vel ud efter samme ejlande, og den, som først saa landet, skulle have 1 rigsdaler med en kande arrak til foræring. Om natten lagde vi, det syvende glas, paa vinden af frygt for samme ejland, hvilket hindrede os meget.

Den 27. oktober 1675. Vi saa endnu ud efter landet, men fik det ej i sigte. Om natten en stor storm med støbregn. Tog alle sejlene ind, undtagen fok og schomfersejl. /96v/

Den 28. oktober 1675. I dagningen lagde vinden sig lidt, saa at vi kunne føre mærssejlene. Regnagtigt vejr. Søen usigelig fuld af fisk, besynderlig af den polidor eller flyvende fisk, som blev forfulgt af de andre fisk, fløj derfor udi store flokketal med nogle hundrede tillige fra en plads til en anden at salvere sig. Noget op ad dagen be-

1 Lodsfisk.
2 Sugefisk.
3 Ålelyster.
4 Det er en god fisk at spise, uforglemmelig når der er god vin samt olie og eddike.
5 Skræk, ophidselse.
6 Røghætte øverst på røgrøret.
7 Øgruppen Andamanerne i Den Bengalske Havbugt nord for Nikobarerne.

Kort fra begyndelsen af 1700-tallet over Sundastrædet med de større oer Princen Ejland, Krakatou og Dwars-in-de-Weg. (Valentyn bd. IV,1).

gyndte stormen igen saa haardt, at vi maatte slaa vore bonnetter fra, fire ræerne paa halv stang, tage et reb ind udi schomfersejlet og gøre en bilægger. Vinden blæste jo længere jo haardere, og bølgerne brusede. Den ene travat fulgte efter den anden den ganske dag og natten med. Tilmed regnede det, saa at man næppelig kunne se af øjnene. Vinden kom af den østlige kant, hvilket gjorde os bange, at den skulle forandre sig udi en elefant (en vind, saaledes kaldet), som her alle aar udi denne maaned oktober gemenlig plejer at lade sig fornemme – dog den ene tid mere endsom den anden og fornemmelig hvert syvende aar, da er den paa sit slemmeste og formaler[1] mange skibe og mennesker. Men nu omtrent 8 à 9 aar har den ej været saa haard; thi der er ikkun blevet set en hale deraf, som dog i de næste forbigaaende saavelsom nærværende aar har omkommet mangt et skib.

Den 29. oktober 1675. Imod dagen lagde vinden sig (gudskelov), saa at vi kunne føre mærssejlet i toppen. Taaget vejrlig.

Den 7. november 1675. Hidtil intet synderligt passeret. Avancerede ikkun lidt; thi den ene tid havde vi stille, den anden kontrær vind. Om aftenen kom nogle haarde travatvinde formænget med regn og lynild, derefter stille. I den første vagt blev det set paa alle trende vores stænger marielys eller fredsild,[2] (som de søfarende dem saa differentlig[3] ved at nævne), hvorfor somme ville, at det skulle betyde godt vejr, andre storm og uvejr. Det sidste blev os det viseste; thi vi fik straks en stor storm med regn og lynild, saa at vi mistede vores fokkeraa med sit sejl og næppelig bjergede ovensejlene. Dette blev /97r/ ved den hele nat. Løb for schomfersejlet.

Den 8. november 1675. Fik vi en ny raa opsat igen. Vejret var temmeligt,[4] dog søen gik meget hult. Satte mærssejlene til. Vi var omtrent de equibaris ejlande.

Den 11. november 1675. Kom en liden grøn landfugl flyvende til skibet, hvorfor nogle straks ville judicere, at vi ej var langt fra landet. Om natten en storm med regn og lynild igen. Tog mærssejlene ind.

Den 12. november 1675. Imod dagen lagde vinden sig og rummede, [saa] at vi sejlede for vinden, dog varede ej længe. Regn og ingen solskin. Om natten en haard travat med regn. Mindskede sejl, til den var ovre.

Den 13. og 14. november 1675. Endnu regnagtigt vejr med travat.

Den 23. november 1675. Hidtil haft i stødetal god vind, saa kontrær eller stille. Vi fik endelig saa meget solskin om middagen, at piloterne tog højden. Befandt os at være paa 1 grad 4 minutter nordlig bredde. Der døde en af vores skibskorporaler (eller smede) af den hede feber, laa ikkun 5 à 6 dage syg, hvis navn var Frans Arentszoon van Theenen, med mig udkommet for koksmath, hvorom er gjort mention[5] paa folio [43r]. Om aftenen efter bønnen blev sunget 2 à 3 vers af den 90. salme, og han siden kastet overbord.

1 Ødelægger, knuser.

2 Sankt Elms ild er elektriske lysbuske, som pga. naturens elektriske udladninger kan dannes på fremspringende genstande.

3 Forskelligt.

4 Almindeligt, gennemsnitligt.

5 Omtale.

Den 24. november 1675. Meget variable vinde, mørkt og regnagtigt, saa at vi ej kunne faa højden. Dog gjorde styrmændene deres gisning, at vi om natten skulle passere linien.

Den 25. november 1675. Vejret som tilforn. Ingen højde.

Den 26. november 1675. Kønt solskinsvejr, men stille. Tog højden og befandt os endnu imod vores forhaabning at være 0 grader 17 minutter norden linien, hvilket piloterne mindst havde tænkt, at strømmen her skulle have sat os saa meget tilbage.

Den 27. november 1675. Om morgenen en liden travat, førte /97v/ dog mærssejlene [paa] halv stang. Imod middag lagde vinden sig. Tog højden og var paa 0 grader 0 minutter. Vores syge bekendte at være stor forandring undergivet i livet, den tid vi nærmere os ækvatorlinien.

Den 29. november 1675. Ustadigt, regn og torden, lynild. Vinden gik til den vestlige kant med redelig kuling. Tog højden paa 36 minutter sydlig bredde.

Den 30. november 1675. Regnagtigt vejr med en temmelig god vind af vest og nordvest. Mørkt vejrlig, ingen højde. Samme dag begyndte vi at stikke ind mod landet.

Den 1. december 1675. Regnen holder ved. Fik dog højden paa 2 grader 30 minutter.

Den 6. december 1675. Om morgenen tidlig saa vi landet forude, nord og nordøst fra os, hvilket var ejlandet Nassau,[1] saavelsom nogle andre øer, som ligger syd derfra. Vi var glade derved; thi vi havde ej set land udi syv uger og fire dage – af aarsag vi havde været dybere udi søen, endsom piloternes gisning var. Folkene paa overløbet fik frit vand igen. Imod aftenen var vi de Nassaus ejlande alt af sigte og saa et andet østnordøst fra os, Triste eller Metrise kaldet, 10 hollandske mile fra fornævnte de Nassaus liggende. Vi kastede loddet ud paa 25 favne koralgrund.

Den 7. december 1675. Vores udkigger, eller den som skulle se ud fra stængerne efter landet, blev befalet vel at se ud imod syd (om styrbord fra os) efter det ejland Angan, som ligger omtrent 25 mile fra Triste, hvorpaa bor menneskeædere, af hvilke i forrige tider nogle af de portugisiske er blevet fanget med strikker. Vi fik ej fornævnte ejland i sigte, men [har] imod aftenen set fra stængerne landet af vestkysten.

Den 8. december 1675. Om morgenen havde vi landet af forbemeldte vestkyst eller Sumatra klarligt liggende nordøst fra os om bagbord. Det var et meget højt land. Saa et skib og en hukkert til ankers under vallen. Om middagen tog vi højden paa 4 grader 58 minutter sydlig bredde. Om eftermiddagen /98r/ skød vi et skud med skarpt og lod vore mærssejl løbe, at fornævnte skibe, (som var gaaet under sejl), skulle vagte os ind; men de gik deres gang forud. Vinden blev kontrær og stille.

Den 9. december 1675. Om morgenen saa vi fornævnte tvende

1 Ud for Sumatras sydkyst.

sejlere forude. Lod vores flag vaje, at de kunne se, hvem vi var. Skibet gjorde ligesaa derefter: slog et hvidt flag ud med et rødt kors deri, hvorpaa vi saa, det var en portugiser. Variable vinde, kontrære og stille.

Den 10. december 1675. Om morgenen nærmede vi [os] portugiseren. Vi satte skøjten ud at fornemme, hvorfra han var kommet. Den fik til svar: fra Porto Novo paa Coromandel og ville ad Bantam til. Hukkerten var kommet fra Mauritius, og iblandt andet havde den 3 à 4 frimænd inde med deres kvinder, som ville ad Batavia til.

Den 11. december 1675. Om eftermiddagen passeret et lidet rundt ejland, Fortuna kaldet, liggende lidt fra den sumatraske kyst og tre mile fra Den Flakke Huk. Efter solens nedgang passeret fornævnte Flakke Huk saavelsom Keysers Ejland,[1] hvilket er et højt bjerg. Lod det altsammen ligge om bagbord. Samme nat: en stor regn og lynen med en god fortgang.

Den 12. december 1675. Om morgenen tidlig sejlede vi Sundastrædet ind. Havde Princen Ejland om styrbord, Krakatou (et højt ejland)[2] og Slep Zee (et langt ejland) om bagbord; det portugisiske skib og hukkerten agterude – om eftermiddagen fik vi det ret i vinden. Maatte lavere det øvrige af dagen og natten med; altid regnagtigt.

Den 13. december 1675. Endnu laverende omtrent Krakatou, som er 10 à 12 hollandske mile fra den Flakke Huk og 24 à 26 fra Batavia. Vi saa et skib under sejl udi Peberbayen eller Peberhavnen. Om eftermiddagen til ankers formedelst strømmens haardhed og kontrær vind. Imod aftenen rummede vinden sig, til sejls. Straks derefter paa schars, at ankeret maatte i grunden igen. /98v/

Den 14. december 1675. Om morgenen tidlig vinden temmelig god, ankeret op. 3 à 4 glas derefter: kontrær [vind], lod det falde. Om eftermiddagen til sejls igen. Saa et skib lavere forude ved Dwars-in-de-Weg[3] (et ejland) og kom der til ankers; det var en engelskmand. Der kom os en javaneser ombord, siddende i en liden kano eller knubskib,[4] hvilken han skibede frem med en aare. Han var gul af kulør med et lidet tyndt skæg, havde et klæde midt om livet og en liden gul hue paa hovedet. Ellers ville han fornemme, om vi havde nogen breve, som skulle bestilles paa Bantam, at tjene sig en skilling derved. Om aftenen i platfoden passerede vi Brabants Hoetie om bagbord liggende. Til ankers i den anden vagt med kontrær vind lidt forbi Dwars-in-de-Weg og Toppers Hoetie. Regn den hele nat.

Den 15. december 1675. Helt tidligt under sejl med en redelig kuling. Passeret mange ejlande, som laa paa begge siderne af os. Nogle af dem har jeg her annoteret som følger: Poele Pannang (eller lange ejland); Poele Mady (eller unge ejland), derved laa et skib til ankers; Bantam, (som ligger paa det faste land af Java), hvorfor og laa nogle skibe; Menneskeæderøen; den store og den lille Combuys; Amsterdam, Middelburg, Rotterdam, Harlem, De Cuyper, Purme-

1 Ø i den sydlige indsejling af Sundastrædet.

2 Vulkanø midt i Sundastrædet, (sprang i luften i 1883, hvorved det meste af øen forsvandt).

3 Poeloe Sangiang.

4 Lille faldbundet båd, udhulet af eet stykke træ, oftest benyttet til færgefart.

rendt; 't Wapen van Hoorns Ejlande, som er 3 à 4; Bronckhorsts Ejlande og[saa] 3 à 4, Duyffies eller Due Ejland, som ligger alene fra de andre; og Onrust eller Uro, som jeg her sidst antegner, hvorpaa hollænderne har deres fornemste tømmerværft eller skibsbyggeri udi hele Indien. Fornævnte plads' navn kommer [ikke] ret overens med dets egenskaber; thi der er snart ingen rolighed enten helligt eller søgnt. Mange flere ejlande, som her er beliggende, kunne vel antegnes, men jeg agter det unødvendigt; thi de samme kand lettelig beøjes udi søkortet.

Om aftenen med solens nedgang drog skipperen og min konfrater med Kompagniets breve ad land med sluppen. Lidt derefter /99r/ kom vi til ankers imellem de tvende vagere, som stander paa tvende rev, omtrent ½ hollandsk mil fra Batavias rhed.

Udi 2 kalendermaaneder og 2 dage eller 9 uger har vi været i søen fra Bengalen af og sejlet rigeligt 600 mile. Dog det er ej mere ret igennem[1] endsom 500 eller 550 mile.

I Batavia

Den 16. december 1675. Tidligt om morgenen lettet ankeret og sejlet ind paa den rette rhed eller havn for den kostelige rige og vidtberømte stad Batavia, hvor vi fandt liggende en herlig flaade med skibe – ungefær henved en 40 à 50 – som mest alle var kapable orlogsskibe. Kommandøren for rheden, fiskalen og geweldigeren med sine kaffers og forklickers[2] kom os cito ombord. Enhver forrettede det, som hans embede vedkom efter kutyme. Saa drog de tvende første ad land igen, men Jan Schaal eller den sidste blev tilbage og visiterede skibet. Derefter befalede han hans forklickers og kaffers, at de skulle blive ombord de trende første dage, at se til der intet gods gik fra eller til borde, uden det Kompganiet tilhørte.

Jeg gik straks derefter i land om mine smaasager at forrette, besynderlig med min debitor, Isach Keuwels doent.[3] Da jeg kom til hr. Pieter van Rijkwijk, som havde haft min fuldmagt om fornævnte Keuwel paa mine vegne at tiltale for en sum penge, (hvorom er gjort mention folio [114v]), sagde han, at han havde alt forfulgt min sag, saa meget muligt var, og ladet debitoren arrestere, den tid han fornam, han ville repatriere. Men da arresten blev forkyndt, forskaffede han Keuwel tvende vidner, som vandt det, han allerede havde bortsendt mine penge til Ceylon med et skib og slig en person, som han da vidste at navngive. Hvormed den sag var klar og kunne ej gaas ham nærmere. Da jeg dette hørte, tvivlede jeg straks paa Keuwels oprigtighed. /99v/ Dog maatte saa lade mig nøje dermed til videre.

Den 21. december 1675. Gik jeg til den Ædle Hr. Rijklof van Goens (fordum guvernør paa Ceylon, siden superintendant, admiral og feltoberst over Vesterkvarter[4] og da den anden person eller generaldirektør over det hele nederlandske Ostindien) af ham ydmygt

1 I lige linie.

2 Betyder nærmest kontrollanter og snushaner.

3 Efterladte sager og breve.

4 Westerkwartier var kompagniets benævnelse for alle områder øst for Kap det Gode Håb og vest for Malacca, først og fremmest Indien, Ceylon og Persergolfen. Generaldirektøren i Batavia befalede både over Westerkwartier og områderne øst for Malacca, først og fremmest Indonesien.

Den danske fregat Oldenborg ankommer til Batavias rhed 1673. Besætningen er klatret til vejrs i begejstring, og der saluteres hæftigt. (Kgl. Bibl., NkS, 388, kvarto).

begærende, (efter at jeg korteligt havde givet ham min lejlighed til kende), at saasom tvende skibe var anlagt til Ceylon at navigere, om mig ikke maatte forløves[1] med et af dem at bortfare. Hans Ædelhed svarede mig, at bøgerne var alt betaget[2] paa begge skibene, tilmed laa de ganske sejlfærdige. Men jeg skulle patientere 1 à 2 maaneder, saa skulle skibet *'t Wapen van Gouda* ogsaa gaa ad Ceylon til, hvorpaa jeg da kunne faa bøgerne. Jeg takkede højligt for slig gunst, blev ved min forrige proposition og præsenterede Hans Ædelhed en ordination, hvilken jeg til den ende havde skrevet, hvis indhold var: at gaa over for assistent paa det skib *Tulpenborg*.[3] Da han havde læst den, konsenterede[4] han gunstigt min begæring og undertegnede den selv; rekommanderede mig saa at komportere[5] mig vel, saa skulle ej tvivles i fremtiden paa mit avancement.

Assistent paa *Tulpenborg* til Ceylon

Den 22. december 1675. Er jeg efter min ordinations indhold gaaet ombord paa bemeldte skib *Tulpenborg*. Mønstringen var alt gjort, som jeg kom, saa at jeg næppelig blev indrulleret udi mønsterrullen, (doen hulp mijn heer directeurs handt vrij bat[6]). Vort skib førte flaget, hvorfor vi skød et skud og hissede det op. Lettede saa ankeret og gik til sejls med vores makker *De Flaman,* (som var taget fra de franske). Ved middagstide kom søvinden os imod, lod ankeret falde ½ mil fra Batavias rhed. Om natten anker op, avancerede ikkun lidet, lod det løbe i grunden omtrent det ejland Hoorn. Vi

1 Fritages for tjeneste, afskediges.

2 Optaget.

3 *Tulpenborg* var en jagt (?) på 750 tons, ca. 165 fod lang, bygget i Amsterdam 1668. Ved afsejlingen fra Nederland 1670 var der 110 søfolk og 70 passagerer ombord. Fartøjet blev lagt op i Batavia 1680.

4 Samtykkede, bifaldt.

5 Opføre, skikke.

6 Da hjalp hr. direktørens hånd mig fri.

styrede baaden til staden igen om noget mere forferskning for rejsen.

Den 23. december 1675. Om morgenen, førend dagen anbrak, skød vi et skud og lettede ankeret, (der kom os i dag og i gaar birmats[1] /100r/ nok ombord). Om eftermiddagen kommet til ankers imellem det faste land af Java og de tvende ejlande De Groote og Kleyne Combuys.

Den 24. december 1675. Om morgenen til sejls. Saa et skib forude, som var masteløst. Ved middagstide styrede vi sluppen hen til fornævnte skib at fornemme, hvem han var. Kom tilbage igen med de tidender, at det var jagten *De Lijp,* som var kommet fra Ceylon over kysten Coromandel og havde haft en stor storm uden for Sundastrædet, hvor han sin stormast maatte kappe. Kvartermesteren paa sluppen sagde mig, at købmanden, hr. Daniel van Orley (min respektive promotor), som tilforn havde været kurator ad litis[2] og garnisonsbogholder paa Colombo, var med hans hustru paa samme skib forløst fra Ceylon efter hans egen indstændige begæring. Hvilket gjorde mig en dobbelt fortræd, eftersom han for det første var, (som sagt er), mig en udvalgt god ven, og for det andet skulle mine penge fra Keuwel til ham overtransporteres. Om eftermiddagen til ankers omtrent Menneskeæderøen, og havde De Groote Combuys agterude.

Den 25. december 1675. Paa juledag (efter den nye stil[3]): om formiddagen ankeret op, laverede hid og did, avancerede lidet eller intet. Lod det derfor falde om eftermiddagen igen.

Den 26. december 1675. Tidlig om morgenen til sejls med en hæderlig kuling. Kom om eftermiddagen til ankers omtrent ejlandet Poele Babi, liggende 3 à 4 hollandske mile fra Bantam.

Den 27. december 1675. Lettet ankeret, ret som landvinden ankom. Laverede den hele dag og avancerede redeligt. Ved solnedgangstide satte vi omtrent 1½ hollandsk mil /100v/ fra vallen og 2 dito fra Poele Sangi. Saa tvende skibe ligge til ankers forude. Vi gissede paa flagene, (som ej vel kunne beøjes), at det var danske. Styrede baaden ud om vand, vel monteret med soldater og deres tilbehør, eftersom javaneserne er ikke for meget vel til at betro.

Den 28. december 1675. I morgenstunden kom baaden ombord igen med vandet. Styrede den straks bort igen og lettede ankeret at sejle vandpladsen nærmere. Der kom os javanesiske fartøjer nok ombord hver dag; men de var dyre med deres gods. Ved middagstide laverede vi de danske skibe forbi, hvoraf det ene var en fløjte, som førte en vimpel fra sin storstang, det andet var en jagt eller spejlskib, begge svært ladede. Om aftenen til ankers lidt fra det ejland Brabants Hoetie. *De Flaman* var vel 2 hollandske mile agterude.

Den 29. december 1675. Tidligt under sejl. Avancerede redeligt med landvinden. Vor makker og de danske var langt agterude. Der kom tvende javanesiske fartøjer ombord, dyre med deres varer: be-

1 Ordet er delvis forsvundet i indbindingen. Betydningen er uklar, måske er der tale om proviant.

2 Den, der bestyrer og afvikler en insolvent skyldners bo.

3 Se note ved 8. november 1684.

gærede for et par høns ⅛ rigsdaler. Vi prajede en sejlslup, som var kommet fra Padang – hovedkontoret for de yderste pladser paa vestkysten – ville ad Batavia til. Efter solens nedgang ankrede vi et stykke vej fra Krakatou og Slep Zee. Om natten døde en af vores soldater af persien (eller persingen), som er blodgangen. Hans navn var Anders Jensen fra Bergen, [han] var en orenbaar[1] og havde ikkun været seks uger i landet.

Den 30. december 1675. Betimelig tids under sejl, kontrær vind, laverede hid og did, sejlede fokkevantet i stykker, reparerede det igen. Efter morgenbønnen satte vi den døde overbord uden svært.[2] Satte baaden ind. Om aftenen til ankers omtrent 4 à 5 hollandske mile fra Krakatou.

Den 31. december 1675. Før dag lettet igen og laveret det hele etmaal. Om natten en storm, tog mærssejlene ind.

Den 1. januar 1676. Om morgenen var vi /101r/ omtrent ½ mil fra Princen Ejland. Styrede baaden derhen at hente os et par læggerser[3] vand. Det var ubeboet. Laverede endnu som tilforn imellem den faste kyst af Java og fornævnte ejland.

Den 2. januar 1676. Tidligt ragte vi og vores makker ud af Sundastrædet og i søen. Lod Java ligge om bagbord og Princen Ejland om styrbord. Vinden vestsydvest, sejlede bij-de-wind. De danske skibe var os af sigte agterude.

Den 4. januar 1676. Om morgenen tidlig: landet af sigte. Havde højden af 7 grader 17 minutter sydlig bredde. Vores vand begyndte allerede at stinke som et aadsel, fuldt med orme og sort som sværte.

Den 7. januar 1676. Imod middagen saa vi forude om bagbord ejlandet Moni, liggende paa 10 grader 16 minutter.

Den 8. januar 1676. Om aftenen ragte vi fornævnte ejland forbi. Vores makker var langt agterude.

Den 9. januar 1676. Havde vi højden af 10 grader 29 minutter. Fik rancon af vand for kahytten: 1 flapken eller 10 mutsjes om dagen, og de paa overløbet: 8 mutsjes.

Den 10. januar 1676. Var vi paa 11 grader 31 minutter. Imod aftenen lod vor makker sit flag vaje. Noget derefter saa vi et skib langt agterude. Vi gissede, at det var et af de danske, som ville ad Malacca til. Om natten maatte vi mindske sejl, at agte vor staldbroder ind, hvilket hindrede os.

Den 11. januar 1676. Stille og kontrær vind. Der døde en matros af persien, Hans Felt van Møldorp kaldet. Efter aftenbønnen blev han sat overbord.

Den 12. januar 1676. Vinden syd og syd-til-vest, dog mest stille. Højden var 12 grader 6 minutter.

Den 13. januar 1675. Om eftermiddagen begyndte vinden /101v/ at kule op af den sydsydøstlige kant. Det danske skib var os af sigte om aftenen. Vi gissede, at hans makker var gaaet ad Patria til.

Den 14. og 15. januar 1676. Vinden som tilforn, men slap og stil-

1 Bolværksmatros, novice.

2 Tyngsel, vægt, fx kanonkugler, til at få liget til at synke hurtigst muligt.

3 Store tønder til ferskvand, indeholdende ca. 400 liter.

Stor rovfisk jager flyvefiskene i Sydatlanten 1721. (Kgl. Bibl., NkS, 2168, folio).

le. Nota: i dag ragte jeg lige med min regning hos Kompagniet saavelsom og med min patriaske skyld[1] – og havde til gode 4 skilling danske. Aarsagen dertil, at jeg havde optaget min gage, var den: for det første kunne jeg signe mig selv, saasom mig godt tyktes, naar jeg delte gode maaneder[2] ud til skibsfolkene, og for det andet saa drev jeg en liden partikulær handel,[3] naarsomhelst jeg kunne se mit hold,[4] og fordi at fiskalen ej, (om han mig traf), skulle slaa mig udi pengebøde, saa tog jeg min gage op.[5]

Den 19. januar 1676. Var paa højden af 16 grader 13 minutter. Udkiggeren raabte: land! Vi tænkte, at det havde været Kokos Ejland, men var abuys.[6]

Den 21. januar 1676. Døde af persien Jan de Ridder van Nieuwkerck, soldat. Straks efter morgenbønnen [blev han] sat overbord.

Den 24. januar 1676. Ranconen af vandet formindsket: vi udi kahytten for 10 8 mutsjes,[7] og de paa overløbet 8 7 mutsjes om dagen. I dag og i gaar mindskede sejl og vagtede vor makker ind, som var os af sigte agterude.

Den 25. januar 1676. Døde af ovenbemeldte syge Hillebrandt Pietersen van Steenwijck, skibskorporal eller smed. Vinden sydøst, bramsejlskuling. Vores makker kom os tæt paa siden, at vi prajede hverandre. Lod trompet[eren] blæse op for os, at det klingede udi Neptunus' øren. Den flyvende fisk kom i hobetal op af vandet at retirere sig ved flugten fra de store fisk, deres daglige fjende.

Den 26. januar 1676. Om morgenen efter prædiken satte vi korporalen overbord. Straks derefter døde Guiliam Passe van Scherpenheuwel, soldat. Det tegner sig ilde for os i skibet med de syge, som hver dag formeres. Gud hjælpe os vel! Vinden som tilforn. Efter aftenbønnen sat den /102r/ døde overbord. Han drev et stykke agter ud, fordi han (saavelsom de andre) havde intet svært hos sig at synke med.

1 Gæld i Europa.
2 Se note ved 26. december 1673.
3 Se note om privat handel ved 18. september 1674.
4 Se sit snit til.
5 På dette tidspunkt havde Sveigaard været ansat så længe hos VOC, at hans konto var blevet positiv i hans favør, selv om han tidligere havde fået udbetalt sit tilgodehavende (bl.a. for at skjule, at han havde haft ulovlige indtægter ved privat handel).
6 Fejltagelse.
7 Se note ved 2. januar 1671.

Den 27. januar 1676. Vinden syd og syd-til-øst. Løb med en god fortgang vest an. Vi lod det hvide flag vaje om passiaring at holde med vores makker, brasede til den ende vores forsejl paa masten. Skipper og bogholder kom os straks ombord, og blev der iblandt andet for godt anset at løbe nordvest an for det første. Om aftenen foer de fra borde igen og sagde os, at de havde ikkun haft een død hidtil.

Den 30. januar 1676. Om morgenen stille, ingen højde, meget hult vand. Vor forreste bramstang ragte i stykker med den forfærdelige slingren. Om eftermiddagen: vinden nordnordvest, som var os ret imod. Siden løb den saa godt som rundt om. Tog endelig til at kule op i den første vagt af det sydøstlige hjørne, at vi kunne ligge nord an med god fortgang.

Den 2. februar 1676. Om dagen stille, men om natten kulede han op igen af nordvest-til-nord, saa at vi løb nordnordøst an, hvilket var kontrært.

Den 4. februar 1676. Vinden endnu kontrær som her oven[for]. Havde højden af 2 grader 4 minutter sydlig bredde.

Den 7. februar 1676. Var vi paa 1 grad 31 minutter. Vinden nordnordøst, stadig kuling. Vi tog bramsejlene, krydssejl og mesan ind at vagte vores makker, som om aftenen var saa langt agterude, som vi kunne se. Holdt derfor 2 à 3 streger østligere an at komme ham noget nærmere.

Den 8. februar 1676. Vinden nord-til-øst og kontrær. Kunne næppelig se *De Flaman* fra stængerne (imod øst om styrbord fra os). Stillede derfor vor kurs øst-til-nord an at komme til ham. Havde om middagen 1 grad 27 minutter sydlig bredde. /102v/

Den 9. februar 1676. Om morgenen vinden som tilforn. Var paa 1 grad 34 minutter. Om aftenen variable vinde. Vores makker endnu langt agterude.

Den 10. februar 1676. Imod aftenen blev vinden østnordøst, slap kuling. Kunne ligge nord an med en god fortgang. Højden havde vi paa 1 grad 22 minutter sydlig bredde.

Den 12. og 13. februar 1676. Mørkt og regnagtigt vejrlig, saa at vi ingen højde kunne bekomme. Piloterne gissede dog at være passeret ækvatorlinien.

Den 14. februar 1676. Befandt vi os at være paa 1 grad 17 minutter nordlig bredde. Vinden variabel, med og imod, stille og kuling under hverandre. Vi maatte stryge bramsejl, mærssejl og krydssejl, formedelst vor makker var saa langt agterude, som vi kunne se ham fra stængerne. Han hindrer os meget, hvorover Jan Hagel bander og lader ilde. Sygdommen tog til, besynderlig blindhed, og paa hukken, at de syge ej kunne bruge deres melle ret.[1] Man ser nu, naar det regner, hvor omhyggelig enhver er at fange noget lidet vand. Alt er det tjæreagtigt og bittert, hvad gaar alligevel med nu om stunder; thi tørst er en slem plage, besynderlig i heden.

Den 17. februar 1676. Vinden ustadig og meget stille derhos. Op

1 De syge kunne ikke bruge deres bagdel, (dvs. have afføring), når de gik i enrum.

ad dagen kulede han af den østlige kant lidt i stødetal. Var paa 3 grader 19 minutter nordlig bredde.

Den 19. februar 1676. Havde vi højden af 4 grader 47 minutter. Vinden nordøst med en god fortgang. Ranconen af vandet blev forbedret: vi udi kahytten for 8 10 mutsjes,[1] og de paa overløbet for 7 9 mutsjes. Det var en ønskelig ting og tegn til, at rejsen (næst Guds hjælp) snart skulle faa en ende. Om natten døde Pieter Reymertsen van Hamborgh, soldat, af en brystsyge.

Den 20. februar 1676. Efter morgenbønnen, liget overbord. Var paa højden af 6 grader 8 minutter. Vinden nordøst med en ønskelig fortgang. Satte vores kurs vest an at opløbe landet /103r/ og komme til vor makker.

Den 21. februar 1676. Vinden som tilforn, dog undertiden vel saa nordlig. Var paa 6 grader 48 minutter.

Den 22. februar 1676. Om morgenen, vinden nordnordøst, god fortgang. *De Flaman* ½ mil fra os om læ. Lod sit flag vaje og skød et skud, som var et tegn til, at han saa landet. Vi blev det samme straks derefter vaer, som var Ceylon. Mørkt vejr, stævnede sydvest-til-syd an. Vi forfaldt omtrent De Bassies, som vi saa brænde. En sejler forude.

Den 23. februar 1676. Om morgenen for Punto de Galle, hvor vi brasede sejlene paa masten, indtil der var kommet os en skøjte ombord fra land. Da den havde faaet kundskab om, hvem vi var og hvorfra kommet, gik vi vor gang igen. Passerede ovenbemeldte sejler, som var en mor, saa derefter en anden. Imod aftenen helt stille og kontrær vind. Der blev givet frit vand overalt. Om natten døde Willem Gijsen van N. [resten af navnet mangler] af vattersoten.

Den 24. februar 1676. Endnu kontrær vind. Laverede hid og did med fornævnte sejler, som var hukkerten *De Berghendt.* Om aftenen ved 8 slet til ankers for Colombo. Om natten døde en soldat ved navn Jan Benijt van Breslo (en renegat[2]) – døde meget ukristelig efter menneskelige domme.

Bogholder og assistent paa *Nederhorst* ved Ceylon og Coromandelkysten

Den 25. februar 1676. Gik jeg ad land om mine affærer at forrette. Fornam straks, om mine penge var kommet fra Keuwel, men fandt lige saa mange ulve som agerhøns. Oh, bedragelige verden!

Den 5. marts 1676. Har jeg efter min egen begæring bekommet en ordination fra den Ædle Hr. guvernør Rijkloef van Goens de Jonghe om min tjeneste at tage vare paa soldkontoret til videre.

Den 10. april 1676. Var paa soldkontoret en ordination fra velbemeldte Hans Ædelhed, dens indhold var: /103v/ at gaa over for bogholder paa fløjteskibet (eller katten) *Nederhorst,*[3] hvorpaa den forrige bogholder var ved døden afgaaet. Hvilket var et meget favorabelt stykke imod mig.

1 Se note ved 2. januar 1671.

2 En kristen, der er konverteret til muhammedanismen.

3 *Nederhorst* var en kat (?) eller fløjte (?) på 240 tons, ca. 140 fod lang, bygget i Amsterdam 1671. Ved afsejlingen fra Nederland 1671 var der 40 personer ombord. Fartøjet blev lagt op i Batavia 1688.

Den 14. april 1676. Viste jeg min ordination frem og annammede bøgerne.

Den 17. april 1676. Under sejl fra Colombo om natten.

Den 18. april 1676. Sejlede os skibet *Poeleron* forbi, kommende fra Surat.

Den 20. april 1676. Arriverede vi for Tutucorin.

Den 27. april 1676. Lettet ankeret igen – og den 2. maj for Colombo.

Den 14. maj 1676. Er fornævnte fløjte *Nederhorst* ordineret at gaa ad Tutucorin til, om der at fortømres og kølhales. Men eftersom jeg da anden gang med persien og blodgangen haardt var slaget, blev jeg med licens[1] paa Colombo.

Den 5. juni 1676. Efter at jeg var kommet noget til rette igen, fik jeg en ordination at fortrække med hukkerten *De Bontekray* hen til mit skiberum. Samme dag til sejls.

Den 8. juni 1676. Arriveret for Tutucorin. Fandt der liggende tvende baarer, hvorpaa jeg blev en af de kommitterede, som skulle løse godset ud, hvilket kom mig meget vel tilpas med den faderlandske kost og drank, der vankede for mit halvsyge legeme.

Den 19. juni 1676. Efter at det var forrettet, drog jeg min fløjte[2] ombord.

Den 30. juni 1676. Under sejl – og den 2. juli til ankers for Colombo.

Den 8. juli 1676. Har jeg i Guds navn forbundet mig igen til Det Nederlandske Ostindiske Kompagni for assistent absoluyt,[3] med 20 gylden om maaneden. Og er min tid og gage gjort mig godt fra den 12. maj passato,[4] som og var en gunst udaf guvernøren imod mig.

Den 21. juli 1676. Fra Colombo – og den 25. juli for Tutucorin.

Den 10. august 1676. Fort igen – og den 12. august for Colombo.

Den 22. august 1676. Under sejl – og den 23. august for Calpentijn igen.

Den 3. september 1676. Efter at vi havde taget vor ladning ind af arrak, gik vi under sejl efter befaling ad Tutucorin til.

Den 6. september 1676. Havde vi en storm. Løb for schomfersejlet og fokken.

Den 8. september 1676. Til ankers for Tutucorin. Jeg og skipperen foer /104r/ straks i land, hvor der laa ordre, at vi skulle med allerforderligst stikke over ad Punte Galle om der nærmere besked at forvagte. Vi fik nogen ris til provision. Drog saa ombord igen.

Den 9. september 1676. Om morgenen tidlig gik vi og hukkerten *De Berghendt,* (som var destineret ad Colombo til), under sejl. Vinden var skral, maatte lavere den hele dag og natten med.

Den 11. september 1676. Kontrær vind. Kom til ankers et stykke vej udi søen for Cailpatnam.

Den 12. september 1676. Ankeret op igen. Vinden endnu schars. Stak alligevel over og tog søen.

1 Tilladelse.

2 Der er tale om *Nederhorst.*

3 Til forskel fra en provisionel var en absolut assistent en permanent ansat person, hvis ansættelse var godkendt i Batavia eller Nederland.

4 Sidstafvigte.

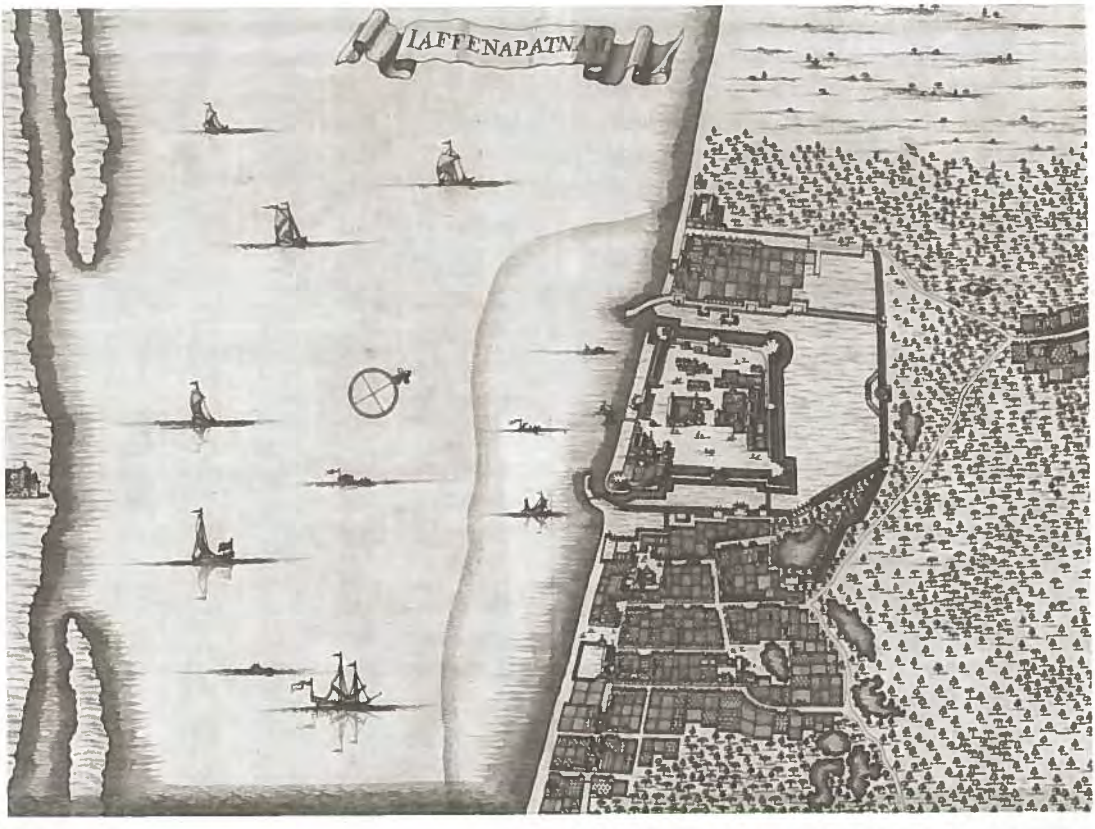

Den befæstede by Jaffnapatnam med de omliggende haver, som nederlænderne var så glade for. (Valentyn bd. V,1).

Den 13. september 1676. En storm. Løb for schomfersejl og fokken.

Den 14. september 1676. Saa landet af Ceylon. Efter solens nedgang uden for Galle. De udi staden skød trende skud, saa lod vi ankeret dryppe og foer i land. Der kommende laa vor ordre alt klar fra Colombo: at vi skulle gaa over Batecaloa og Trinquemale ad Negapatnam til.

Den 15. september 1676. Ret som porten blev aabnet, foer vi ombord og [gik] under sejl.

Den 18. september 1676. Kom en liden thonny med tvende sorte malabarer ombord fra kommandøren, Jan Blomert,[1] som da var paa Sineklatedel, at fornemme, om vi havde nogle [af] Kompagniets varer – da dem med skøjten at sende i land. Det skete saa, imidlertid ankrede vi. Om aftenen fort igen.

Den 20. september 1676. Passerede om dagen Batecaloa og om natten Trinquemale. Havde en redelig fortgang.

Den 22. september 1676. Passeret Punto de Pedro.

Den 23. september 1676. Om morgenen tidlig til ankers for staden Negapatnam, som havde været belejret af morerne fra næstafvigte maj af.

1 Kommandant i Baticaloa, Trincomale med flere steder fra 1676.

Den 1. oktober 1676. Efter at vi havde losset ungefær halvparten af vores arrak, gik vi til sejls igen.

Den 2. oktober 1676. Til ankers for Coereloere i søen uden for munden af revieret. Der laa tvende morske skibe og ladede. Jeg og skipperen foer i land og bestilte nogle olier, /104v/ som den morske købmand, Gusemarcke, skulle have. Siden foer vi revieret op tæt til det morske fort Tegenpatnam. Foeterede[1] siden omtrent tvende kanonskud. Kom saa til den hollandske loge, og[saa] Tegenpatnam kaldet, (af de morske sit navn bekommet). Bestilte der Kompagniets breve. Gik saa til skøjten igen og foer ombord i mørkningen. Revieret er slemt grundt overalt. Vi ragte fast i gabet og fik skøjten fuld med vand af brændingen. Led stor fortræd, førend vi kom løs igen.

Den 3. oktober 1676. Drog jeg og skipperen ad land igen til Tegenpatnam om sække til at føre risen ombord med. Derefter foer skipperen ombord, og jeg logerede om natten i Coereloere hos forbemeldte morske købmand, Gusemarcke, der skulle levere os risen.

Den 4. og 5. oktober 1676. Ladede vi ris.

Den 6. oktober 1676. Foer jeg ombord om aftenen. Samme nat faldt et af de fornævnte morske skibe om, som laa paa rheden, og sank – af aarsag, det var for meget lastet. Tilmed havde de taabelige hunde lagt for mange pakker oven paa hinanden paa overløbet i den ene side af skibet, som krængede det over. Folkene mestenpart salverede dem med baaden og kom os ombord saavelsom og paa det andet morske skib, hvor de forblev natten over.

Den 7. oktober 1676. Foer jeg ad land igen om vores ladning at befordre. Vi roede tæt forbi skibet, som var blevet,[2] hvilket stod ret overende, hældende lidt bagbord over, og vandet stod midt paa stængerne. Vi fiskede 1 à 2 pakker op, dog af ringe værdi. Da de sorte om dagen havde overset deres folk, mistede de et parti deraf, dog mest slaver. Det andet skib var gaaet under sejl og maatte vende om igen at udlosse en del gods, eftersom det samme og var forladet.[3]

Den 8. oktober 1676. Besaa jeg Coereloere ganske igennem, saavelsom og storguvernør Sergan Lod, hans hus.

Den 12. oktober 1676. Om formiddagen gik vor fløjte under sejl ad Tegenpatnam til. Efter at jeg og fornævnte købmand, Gusemarcke, /105r/ havde gjort afregning med hverandre, om hvad os havde været imellem, tog jeg min afsked fra ham om aftenen og gik ad Tegenpatnam, hvor der laa et dansk skib paa rheden, som var kommet fra Masulipatnam og ville ad Trankebar til.

Den 14. oktober 1676. Red jeg til Coereloere om min egen partikulære handel at forrette.[4] Om aftenen til vor loge igen.

Den 15. oktober 1676. Efter at vi havde taget et parti kattunpakker ind her, foer skipperen ombord, men jeg gik ad Coereloere til igen, bestilte hvad jeg havde for mig og skipperen. Drog saa derfra om aftenen med tvende fartøjer og foer vor fløjte ombord, som laa

1 Vandrede til fods.
2 Forulykket, forlist.
3 Overlastet.
4 Se note om privat handel ved 18. september 1674.

endnu for Tegenpatnam. Da godset var overtaget og alting klart, lettede vi ankeret og gik til sejls med landvinden.

Den 19. oktober 1676. Om formiddagen lod vi det falde (tillige med det danske skib) ret for Trankebar eller Dansborg, omtrent 1 à 2 hollandske mile udi søen. Om eftermiddagen. Om eftermiddagen med søvinden til sejls igen og kom om aftenen for Negapatnam.

Den 20. oktober 1676. Om morgenen foer jeg ad land og begyndte straks at losse af vores arrak igen.

Den 28. oktober 1676. Efter at vi havde losset og taget et parti ris ind, gik jeg ombord om aftenen og samme nat under sejl.

Den 29. oktober 1676. Om aftenen til ankers for Kays et stykke uden for fortresset Hamenhiel.

Den 30. oktober 1676. Om morgenen tog jeg og skipperen i land paa Kays, hvor vi spiste til middag hos første underkøbmand og løjtnant, Lenderts. Derefter drog jeg og den unge Roothaas,[1] (som foer med os over), med et indlandsk fartøj op til Jaffnapatnam, hvor vi ankom om eftermiddagen.

Den 31. oktober 1676. Efter at jeg havde bragt fornævnte Roothaas udi kommandør Lourens Pijls[2] hus, foer jeg ombord igen. Om morgenen med en thonny til Kays om Kompagniets losning /105v/ at tage vare.

Den 8. november 1676. Foer jeg hen at bese fortet Hamenhiel.

Den 9. november 1676. Om morgenen ombord fra Kays og til sejls.

Den 12. november 1676. Om natten til ankers for Trinquemale i den søndre havn, helt imod Coetjaer[3] formedelst stille, strømmen og ankergrunden.

Den 13. november 1676. Foer skipperen i land og samme nat ombord igen.

Den 14. november 1676. Imod aftenen under sejl og om natten passeret Batecaloa.

Den 15. november 1676. Om morgenen til ankers for Sineklatedel. Jeg og skipperen foer i land om Kompagniets breve. Havde stor pericul i brændingen. Spiste om middagen hos kaptajn Boeff, som havde kommandoen der paa stedet. Brevene var endnu ikke kommet fra Batecaloa. Om aftenen ombord igen.

Den 16. november 1676. Foer jeg i land om ovenbemeldte breve. Da jeg havde bekommet dem, drog jeg ombord og straks under sejl.

Den 17. november 1676. Stærk kuling, dog kontrær. Vor storemærseraa i stykker.

Den 18. november 1676. Repareret raaen igen og sat den op.

Den 19. november 1676. Saa vi forude skibet *'t Wapen van der Goes,* som var kommet fra Batavia. Agterude havde vi hukkerten *De IJsvogel.* Vi passerede de store og smaa Bassier med [bjerget] Elefanten.

Den 20. november 1676. Fik vi nok i sigte forude hukkerten *De*

1 Cesar Roothaas, søn af ovenfor omtalte Adriaan Roothaas.
2 Se note ved 12. maj 1671.
3 Et pager.

Krydderiet kanel er den tynde underbark, som skrælledes af kaneltræet, tørredes, bundtedes og solgtes. Kanel var VOCs vigtigste eksportvare fra Ceylon. (Baldaeus).

Berghendt. Nota: det er remarkabelt,[1] hvorledes strømmen her udi den nordre monsun kan have slig kraft at sætte skibene op ret i vinden; thi siden vi gik fra Calaten, har vi hver dag haft det ret i vinden med en stiv kuling og dog redeligt avanceret. Men dette maa vel observeres, altid at holde vallen, det meste muligt kan være, ellers har man sig at befrygte, dersom man kommer for langt udi søen paa disse tider om aaret, at man da er rejsen kvit og maa vel see ud efter land omtrent de maldiviske ejlande.

1 Bemærkelsesværdigt.

Op ad dagen saa vi endnu forude hukkerten *De Suemer.* Imod aftenen kom vi alle frem til ankers lidt oven for Walue.

Den 24. november 1676. Lettede alle igen. Gik til sejls og laverede, det bedste vi kunne, hver for sig.

Den 27. november 1676. Om aftenen kom vi for Galle til ankers. Jeg for straks i land. Om andendagen kom skipperen efter, og da vi /106r/ havde bekommet vor ordre, drog vi ombord og under sejl.

Den 1. december 1676. Arriveret for Colombo – og den 6. december fort igen.

Den 7. december 1676. Om aftenen til ankers for Negombo, hvor vi tog vor ladning ind af kanel.

Den 10. december 1676. Om morgenen til sejls og om aftenen for Colombo.

Den 11. december 1676. Om natten ankeret op – og den 13. december lod det falde for Galle, hvor vi lossede vores indehavende kanel.

Den 21. december 1676. Under sejl – og den 27. december for Colombo igen.

Den 28. december 1676. Har den Ædle Hr. guvernør tilstaaet mig at tilbytte mig en [af] Kompagniets bengalske slavinder, (som kunne koge), for en anden malabarsk slave, som var en fuldvoksen karl, hvilken jeg gav for hende.

Den 30. december 1676. Lettet ankeret og til sejls.

Den 1. januar 1677. Vinden kontrær. Maatte komme til ankers ved hukken af Negombo.

Den 6. januar 1677. Lettede – og den 7. januar lod det falde igen om aftenen, omtrent 3 mile fra Manapaer, imod Kap Comorin.

Den 8. januar 1677. Om morgenen under sejl i mening at lavere opad til Tutucorin. Men formedelst vindens skarphed maate vi stikke over ad den ceylonske kyst igen.

Den 9. januar 1677. Om aftene til ankers omtrent det ejland Karadiwe.

Den 10. januar 1677. Om morgenen under sejl – og den 11. januar for Tutucorin.

Den 19. januar 1677. Om morgenen til sejls.

Den 20. januar 1677. Om formiddagen landet i sigte af Ceylon. Om aftenen til ankers omtrent Marabel.

Den 21. januar 1677. Om morgenen til sejls og om eftermiddagen til ankers for Negombo.

Den 26. januar 1677. Om morgenen, som vi bedst laa i vores rislosning, kom der ordre fra guvernøren, at vi skulle opholde og forføje os til Colombo. Fløjten gik straks under sejl, og jeg konferede med /106v/ bogholderen, Lecats, om hans undfang,[1] kom overens med min leverance. Da det var gjort, red jeg derfra om aftenen og kom om andendagen imod middag til Colombo, hvor vi lossede resten af vores ris.

1 Modtagelse.

Paa Malabarkysten og ved Ceylon

Den 31. januar 1677. Under sejl – og den 3. februar til ankers for Manapaer, skød tvende kanonskud og hissede flaget udi en sjov. Ved aftenstide, (efter at vi havde styret skøjten i land, vel monteret; thi vi frygtede, at der var raad paa færde, formedelst vi saa ingen flagstok), kom residenten med en sejlslup ombord og sagde os, at han lod gøre en ny flagstok, som skulle være højere endsom den gamle. Vi overgav til ham en pakke [af] Kompagniets breve, som skulle ad Tutucorin til. Dermed fortrak han, og vi gik til sejls. Saa skibet *Nye Noortwijk* om bagbord fra os.

Den 4. februar 1677. Om morgenen tidlig passerede vi tæt forbi Kouwelangh eller den søndre del af Kap Comorin, som havde høje og klippeagtige bjerge. Derved laa et morsk fort, Trisiandure kaldet. Saa 2 à 3 portugisiske kirker og nogle negerier langs udmed stranden. Derefter kom vi forbi den nordre kap eller Caripatnam, som er omtrent 6 mile fra den søndre kap. Landet udmed strandsiden var overalt tørt og sandet, fuldt med jagertræer. Op ad dagen prajede vi hukkerten *De Berghendt,* som gik og krydsede omtrent Kap Comorin paa sorte fartøjer. Imod aftenen passerede vi nogle klipper, som strækker sig med et rev fra landet, hvoraf en er dannet ligesom en hvalbaad, hvorfor den og kaldes af hollænderne De Omgekerde Boot.[1]

Den 5. februar 1677. Om formiddagen var vi omtrent Tengepatnam. Indvaanerne kom os i stor mængde ombord farende med svin, høns, fersk og salt fisk, klappers, pisang, sort sukker og tamerind.

Der boede omtrent en portugisisk præst, som sendte hans tjener med en liden saguwati eller foræring ombord til os, bestaende udi arrak, betel, pisang og indsyltede asier eller lemoner. Vi annammede det mere for høflighedens skyld endsom for /107r/ dets værdi – og styrede ham igen en flaske spansk vin og noget krydderi af muskat, nelliker og kanel. Der var kommet os en hollænder ombord fra residenten, han forsikrede os, at samme præst havde vinen højlig fornøden til at kommunisere[2] med, hvorfor det var vel, han fik den.

Fornævnte hollænder sagde mig, at residenten, som laa paa Tengepatnam, var en dansk, født udi København, Johannes Heydelberg kaldet. Hvorover jeg blev nysgerrig at tale med ham. Og eftersom vi liden eller ingen fortgang havde, foer jeg om eftermiddagen i land at besøge ham. Did kommende blev jeg af ham paa det høfligste forvelkommet og trakteret vel i alle maader indtil om natten. Saa foer jeg ombord og tog ham med mig, beviste ham min skyldighed den samme caresse[3] igen og akkomoderede ham det bedste, jeg kunne, indtil om andendagen. Saa tog han sin afsked fra mig og foer i land.

Den 7. februar 1677. Var *Noortwijk* ej over 2 à 3 kanonskud fra

1 Egl. Den Omvendte Båd.
2 Holde altergang.
3 Omsorg, venlighed.

Pebertræ, sagopalme og jagertræ med tilhørende frugter foran. (Nieuhof).

os. Købmanden Arnoudt Faa[1] kom med deres skøjte os ombord og overgav nogle pakker breve til os, som skulle til Cochin,[2] paa det de uden nogen videre forhindring kunne saa befordre deres forehavende rejse ad Mekka[3] til, (hvorhen de var destineret fra Colombo af), og at stikke over naar de fik Calicoylangh paa siden, hvorfra vi da var 4 à 5 hollandske mile. Om natten i dagvagten passerede vi Coylangh, som er omtrent 24 mile fra Tengepatnam.

Den 8. februar 1677. Om morgenen passeret Calicoylangh Strand, er 5 mile fra Coylangh. Vi saa *Noortwijk* overstikke. Om formiddagen sejlede vi forbi Porcke, liggende 5 mile fra Calicoylangh Strand og 11 mile til vands, men 14 mile til lands fra Cochin. Skibet *Maccasar* laa der for og ladede peber. /107v/

Den 9. februar 1677. Til ankers for Cochin. Indvaanerne kom os

1 Var 1676-1678 på rejse som købmand til Mokka, derpå overhoved i Siam; død 1684.
2 Sydligt på Malabarkysten.
3 I Arabien ved Rødehavet.

ombord og førte overflødig forferskning og mundkost med sig – og godt køb. Jeg og skipperen foer straks i land til kommandøren med Kompagniets breve, spiste hos ham til middag. Derefter kom jeg til min ærlige landsmand, hr. Lourents Nicolaes Dyrendahl, som var med mig udkommet[1] og altid bevist sig imod mig som en god og oprigtig trofast ven i mange occasioner.[2] Hos ham blev jeg vel trakteret, saa længe vi var der.

Den 13. februar 1677. Kom der et dansk skib paa rheden, *Christianshavn* kaldet,[3] hvorpaa var skipper Hans Glad, en god partikulær handler. [Han] var kommet fra Masulipatnam og destineret ad Mokka[4] til. Efter ham kom de hollandske skibe *Poeleron, Terthollen,* [og] *Grootenbroeck.*

Den 21. februar 1677. Gik det danske skib under sejl.

Den 28. februar 1677. Efter at vi havde taget et parti peber ind, ankeret op.

Den 2. marts 1677. Kom vi for Tengepatnam. Vinden slap. Min landsmand, Johannes Heydelberg, styrede et fartøj ud til os, hvormed jeg og skipperen foer i land og var hans gæst. Blev vel akkomoderet og foer siden ombord efter en venlig afsked.

Den 4. marts 1677. Til ankers for Tutucorin. Lossede og ladede der igen.

Den 10. marts 1677. Under sejl – og den 13. marts for Colombo.

Den 19. marts 1677. Om natten til sejls igen.

Den 22. marts 1677. Lod ankeret falde inde i havnen for Galle.

Den 23. marts 1677. Fort igen – og den 26. marts for Batecaloa.

Den 3. april 1677. Lettede vi ankeret – og den 4. april lod vi det falde for Singampoedy. Nota: Singampoedy er en ladeplads, hvor dog ingen folk bor nær ved. Er en aaben strand uden nogen indhavn, men omtrent derved kommer et revier løbende ud af landet til imod stranden, (hvorvel det har ingen udgang). Ved samme vandløb flødes mange skibsladninger af bjælker ned, som Kompagniet lod hugge af de sorte (og skaffede dem økser) – siden forbrugt til skibs- og hustømmer. Ved min tid, (naar nogen skibe ladede der), maatte /108r/ soldaterne, som laa paa Sineklatedel, slæbe fornævnte bjælker over en liden sandbanke og til stranden, som var et godt musketskud over. Siden blev de af matroserne sammenflødet og og bugseret ombord.

Den 9. april 1677. Gik vi derfra – og den 18. april til ankers for Galle. Overgav nogle breve der. Saa straks under sejl.

Den 19. april 1677. Om aftenen for Colombo til ankers.

Den 27. april 1677. Om natten under sejl – og den 30. april for Tutucorin.

Den 26. maj 1677. Derfra igen – og den 31. ankret for Colombo. Nota: min kammerat og specielt gode ven, Simon Brack, født udi København, landmaaler og kortmager udi Kompagniets tjeneste, var siden min bortrejse fra Colombo død og begravet og hans gods

1 Se 11. oktober 1670.

2 Lejligheder, anledninger.

3 Skibet gik regelmæssigt i fart mellem Indien og Mokka 1674-1681, men forliste ved Balasore 1682.

4 I Arabien ved Rødehavet.

auktioneret, hvorunder jeg og havde lidt, som tog miste. Aarsagen til hans død skulle være, at en sortinde, som var blevet jaloux paa ham, skulle have forgivet ham med en betel. Som han selv lang tid tilforn for mig havde bekendt; thi vi havde ligget sammen udi et logi i Amsterdam, udfaret ad Indien med et skib og endelig altid været tilsammen paa Colombo, hvorfor det salige menneskes død smertede mig hjerteligt.

Den 11. juni 1677. Fra Colombo – og den 14. juni for Tutucorin.

Den 27. juli 1677. Fort igen – og den 29. juli til ankers for Colombo.

Den 18. august 1677. Om aftenen gik den Ædle Hr. guvernør Rijkloef van Goens de Jonghe ombord paa skibet *Couwerven.* Han blev forvelkommet med stykkerne af skibene, som laa udi havnen. Derefter gik fornævnte *Couwerven,* vi med *Nederhorst,* hukkerten *De Loerij* og en sejlslup under sejl.

Den 19. august 1677. Om morgenen var vi *De Loerij* af sigte.

Den 20. august 1677. Ved middagstide til ankers for Tutucorin ved det nordre gat eller gab. Guvernøren traadte i sejlsluppen om dermed at fare ad land. Laverede hid og did /108v/ til sent ud paa aftenen. Maatte dog formedelst kontrær vind ligge *Couwerven* ombord igen.

Den 21. august 1677. Om morgenen [var] vinden noget rummere. *Couwerven* og vi lettede ankeret og sejlede til det søndre gab. Kommandanten, Morten Huysmand,[1] kom med en slup fra landet at forvelkomme guvernøren. Straks derefter foer de i land med hverandre. Vi paa skibene løsnede stykkerne, da de gik fra borde. I land kommende blev stykkerne løsnet paa vallen til velkomst.

Den 22. august 1677. Tog vi et kompagni soldater ind fra *Couwerven.* Sejlede saa inden for ejlandene paa den rette rhed.

Den 23. august 1677. Kom *De Loerij* hos os til ankers.

Den 29. august 1677. Fik vi cito ordre at gaa under sejl ad Galle til.

Den 30. august 1677. Saa snart som vi kunne see, ankeret op.

Den 31. august 1677. Om natten lod vi det falde igen uden for Galle.

Den 2. september 1677. Varpede vi os ind i havnen.

Den 3. september 1677. Tog vi 75.000 pund[2] peber ind, og saa under sejl.

Den 6. september 1677. Om morgenen for Batecaloa, og om aftenen fort igen.

Den 9. september 1677. Om aftenen til ankers for Negapatnam, hvor vi lossede vores peber. Imidlertid løb der en kostelig slave (Domingo kaldet) fra mig, som jeg ej ville have mistet for halvtredsindstyve rigsdaler.

Den 14. september 1677. Under sejl – og den 20. september til ankers for Batecaloa.

Den 23. september 1677. Gik vi til sejls. Jeg led stor pericul her

1 Se note ved 18. september 1674.

2 Svarer til ca. 37 tons.

Det stærkt befæstede Fort Batecaloa nær byen Trinquemale. (Baldaeus).

for at tages i land paa et af kontorerne, men jeg praktiserede[1] mig fri, gudskelov.

Den 26. september 1677. Ved middagstide kommet til ankers for ladepladsen Singampoedy, hvor katten *IJpensteijn* laa. Der kom en ordination ombord fra kaptajn Boeff, at jeg skulle efter kommandør Jan Blomerts[2] befaling komme i land med mine sidste actæ, eftersom der var en assistent paa Sineklatedel, hvis tid var ude og ville være forløst – hvis plads jeg skulle betjene. Men /109r/ eftersom det samme kommandantskab havde de slemmeste pladser af hele Ceylon at ligge paa, tilmed var det profitablere for mig ved søfarten endnu, hvorover jeg gjorde mit bedste nu som tilforn at redde mig igennem med den sag. Hvilket mig og ved Herrens hjælp lykkedes. Katten *IJppensteijn* gik ad Batecaloa.

Den 1. oktober 1677. Efter at vi havde taget vor ladning ind af bjælker her, gik vi under sejl.

Den 15. oktober 1677. Om natten en storm. Vores mærssejl og mesan ragte i stykker.

Den 17. oktober 1677. Omtrent lige for Mago mødte os det skib *Couwerven.* Vi foer det samme ombord og begærede undsætning af

1 Sneg, snoede, brugte list.
2 Se note ved 18. september 1676.

ris og vand, som vi havde vil fornøden. Hvilket blev os ogsaa meddelt saa meget, som de miste kunne.

Den 21. oktober 1677. Hidtil avancerede vi redeligt med laveren, saa at vi var imod hukken af Belegam. Om natten blev vinden kontrær.

Den 22. oktober 1677. Om morgenen befandt vi, at strømmen havde sat os tilbage for hukken af Dondere, saa at hver gang, vi lagde over stag, forliste vi.

Den 24. oktober 1677. Da vi nu saa strømmen tilligemed vinden at være os saa ganske imod, nødedes vi til at tage det visse for det uvisse [for] ej mere at forlise. Løb derfor ind i havnen for Nillewelle, (ellers havde vi og drevet den forbi). Vi forsaa os her med vand og brændeved saavelsom forferskning for vores penge.

Den 1. november 1677. Om formiddagen under sejl, og om aftenen for den stad Galle.

Den 3. november 1677. Om aftenen til ankers for Colombo. Nota: min landsmand og gode ven, Pieter Rillesen,[1] konstabel paa Negombo, var død straks efter min bortrejse.

Den 18. november 1677. Under sejl – og den 22. november ankret for Galle.

Den 29. november 1677. Til sejls. Efter at vi havde losset 600 pakker /109v/ kanel; hver pakke vejede netto 80 pund,[2] og skaalpundet solgtes da i Holland for 4 gylden. Om eftermiddagen til ankers for Gindere, hvor vi skulle lade katten fuld af bjælker og andet tømmer.

Den 2. december 1677. Om morgenen gik vort ankertov i stykker, eftersom grunden er der mest overalt uren. Vi sejlede ad Galle til igen.

Den 13. december 1677. Til sejls. Jeg sendte em stor pakke breve hjem til alle mine næste venner med kirurgen Dionisius Busch, født udi Nakskov paa Lolland, min fortrolige gode ven og landsmand.

Den 17. december 1677. Arriveret for Colombo. Hukkerten *De Loerij* var der forulykket 1 à 2 dage tilforn.

Den 26. december 1677. Gik vi under sejl igen.

Den 3. januar 1678. Til ankers for Tutucorin.

Den 12. januar 1678. Derfra – og den 13. januar satte vi for Colombo.

Den 24. januar 1678. Lettede ankeret og gik til sejls.

Den 30. januar 1678. Om aftenen lod vi det falde for Cochin.

Den 3. februar 1678. Under sejl efter at vi havde indtaget trende elefanter med et parti provision for dem, saasom pisangtræer [og] grene af klapperstræer. Og formedelst vi var ikkun svage af folk, blev vi forstrakt med 1 sergeant og 6 soldater til at imodstaa sørøverne, om de ville attakere os. Da nu elefanterne blev søsyge, tog kornachen (eller den sorte, som regerede og passede dem op) kokosolie, salt, arrak, muskatblomme, nelliker og muskat med en anden mig ubekendt frugt, (hvilket altsammen til den ende af Kompagniet var

1 Se 22. marts 1675.

2 Svarer til ca. 40 kilo.

Byen Cananoor set fra havet i 1709 med store nederlandske kompagniskibe på rheden. (Valentyn bd. V,2).

medskikket), stødte det tilsammen og gjorde en pille deraf – som et hønseæg stor. Udhulede saa et stykke af en klappersgren og lagde pillen derudi. Vandt siden noget af et pisangtræ derudenom igen, (at elefanterne ej skulle se det), og stak det dem i munden. Men de lod det falde ud igen i førstningen, tvang dem dog omsider til at tage det ind. Toede siden deres liv med arrak, salt, klappersolie og vand, som blev først tilsammenkogt udi en kedel.

Den 4. februar 1678. Kom os tvende sørøvere imod. De var vel et /110r/ kanonskud fra hverandre, hvorfor den, som var os nærmest, lod sit flag vaje udi et sjov, at hans makker skulle komme til ham. Derefter roede han os saa nær, at han vel kunne bese vort skib. Imidlertid gjorde vi os klar og med alle mand i fuld gevær at tage imod dem. Lod vort flag vaje og hilste den første med en kugle udaf trompen[1] udaf et stykke. Derefter lod han sig drive agterud og moverede[2] os intet. Af hvad aarsag? Enten fordi hans kammerat ej var hos ham, eller fordi han mente, vi var ham for stærke, ved jeg ikke. Thi de hunde havde vel understaaet dem tilforn at antaste jagten *Mallabaer,* som førte 8 stykker, og vi havde ikkun 6 stykker.

Den 5. februar 1678. Om aftenen til ankers (med en engelsk jagt) for Panany, hvilket er et stort negeri, og bor vel henved 4.000 morer derudi. De samme har mange fartøjer, røver og stjæler ligemed

1 Mundingen.
2 Rørte, berørte.

de bargerers,[1] (hvervel ej saa aabenbarlig). Samarinen[2] bor omtrent ¼ mil herfra. Hollænderne havde en resident der liggende, dog liden eller ingen negotie. Der løber et revier ud af landet, og er beliggende ungefær 16 mile fra Cochin.

Den 6. februar 1678. Om formiddagen lettede vi (og fornævnte engelskmand). Imod aftenen lod vi det falde igen paa rheden for den gamle stad Calicut,[3] hvor der laa et parti morske fregatter. Der kom os et fartøj ombord med adskillig forferskning. Her løber et revier ind, og de engelske har en loge imod syd. Om natten gik vi under sejl med landvinden. Passerede om morgenen negeriet Bargere, hvor vi saa liggende et parti fartøjer. Udi dette negeri bor de principaleste sørøvere, som krydser her omtrent. Den gemene mands sold er for rejsen, (naar de gaar ud paa røveri), 15 pagoder[4] eller 30 rigsdaler. Disse penge bliver dem afkortet, naar de kommer hjem paa deres portion af byttet; men forrøver eller berøver de ingen, da maa /110v/ de give pengene tilbage igen og bekomme intet. Hvorover de fægter ofte desperat at erlange noget bytte. Naar de saa faar nogen, handler de værre med fangerne, baade med jern og andet, endsom tyrken i Tyrkiet med sine slaver.

Den 7. februar 1678. Ved middagstide med god fortgang passeret den hvide klippe, lod den ligge om bagbord. Om natten til ankers for Cananoor.[5]

Den 8. februar 1678. Om morgenen tidlig foer jeg og skipperen i land med Kompagniets breve og om noget til elefanterne at æde.

Den 9. februar 1678. Med landvinden under sejl. Passerede Kap Montadely, som ligger 5 mile fra Cananoor.

Den 10. februar 1678. Passerede vi Mangeloor. Heromtrent sejlede os en portugisisk jagt tæt forbi med 24 stykker. Den samme skulle konvojere 8 à 9 smaa fartøjer, som var fulde med ris og laa inde under land, imod de skælmske bargerer og andre sørøvere. Mangeloor lader sig kende paa tvende hvide huse, som er liggende fra hinanden tvende gode kanonskud. Ved det ene løber et revier forbi. Her laa paa rheden et parti morske skibe, som nogle engelske, (jeg mener overløbere), foer med.

Den 12. februar 1678. Imod aftenen til ankers for Canara, Basselore eller Condapoer. Jeg og skipperen foer i land med Kompagniets breve, og om andendagen blev elefanterne ført i land op til staden Basselore, hvor de skulle staa, til dronningen af Canara, (thi kongen var død), blev advaret, som dem skulle have. Mangfoldige mennesker kom ned til stranden at bese dem.

Den 17. februar 1678. Drog jeg hen at bese forbemeldte stad Basselore, som er liggende 1½ mil fra Condapoer.

Den 19. februar 1678. Saa jeg iblandt andet hos hr. Robert Lijnzay (købmand og opperhoved paa det nederlandske kontor Basselore eller Condapoer) en snehvid rotte, som han havde udi et lidet hus, gjort dertil.

1 Beboerne i det nærliggende negeri Bargere.

2 Fyrstetitel for herskeren af Calicut.

3 På Malabarkysten nord for Cochin.

4 Indisk guldmønt. 1 pagode svarede til ca. 6 gylden.

5 Beliggende nogenlunde midt på Malabarkysten.

Den 24. februar 1678. Efter at vi havde taget en kvantitet ris (udi straapakker) ind her, tog vi vor afsked, foer ombord og [gik] straks under sejl. /IIIIr/

Den 25. februar 1678. Arriveret for Cananoor, hvor vi lossede vores ris.

Den 2. marts 1678. Gaaet under sejl fra Cananoor. Vi passerede igen den hvide klippe, som forbemeldt er, liggende omtrent 2 mile fra vallen. Imod aftenen kom der en meget stor flok fugle ligesom svaler flyvende over skibet fra land og hen til ovenbemeldte klippe, hvorover jeg blev nysgerrig til at bese den, tilligemed at bekomme nogle af fuglenes reder. Til den ende foer jeg med baaden derhen ved solnedgangstide.

Jeg befandt klippen at være ganske hvid af fugleskarn, saa at den med rette vel maa kaldes den hvide klippe. Der var mangfoldige af vilde duer, snepper, raager og besynderlig af en smaa slags fugle, som var sortebrune oven paa fjerene. Nogle af dem havde et hvidt hoved, ellers var de forresten til at anse ligesom svaler, og byggede deres reder paa samme maner, excepto den materie de bruger dertil. Derudi er stor forskel; thi disse fugle er af naturen fremfor andre indplantet en hemmelig og sær maade at bygge deres reder paa, saasom 1. af smaa straa, 2. af deres fjer og dun, 3. af deres egne æg, 4. af havets skum, som der falder efter nogles mening. Siden skulle solen og havet virke sligt, at samme reder kunne omsider blive til en lækker spise. Jeg kan ejheller andet presumere, formedelst naar man holder dem imod solen, er de ganske klare, ellers lugter de som nytørret stokfisk, naar de [er] sat i blød med lidt lunkent vand; ogsaa straaene og fjerene vel renset af dem, ser de ud som kogt stokfisk, der vel udblødt med kalk og lud smager snart og ligesaa, naar de stuves med en høne.

Klippen havde mange speloncker[1] og hvælvinger, hvorunder disse fugle havde bygget deres reder i tusindetal. Men de var ikkun smaa af aarsag, de søfarende, som sejler der forbi, vil gerne udplyndre dem. De sad saa fast paa klippen, at vi maatte støde dem af med /IIIIv/ piker.[2] Mørkningen faldt os over, saa at vi ej bekom over 200 à 300 stykker.

Af fuglene kunne vi fange saa mange, som vi ville; thi de kunne ej se at salvere dem med flugten. Vi foer dermed ombord, og jeg stegte dem ligesom spurve. Men ingen af hollænderne ville æde med mig, fordi de mente, det var svaler. Ellers holder de rige i Indien forbemeldte fuglereder for en stor delikatesse, besynderlig sneeserne,[3] som siger, at de styrker naturen paa mandspersonerne, hvorfor de ogsaa ofte paa Batavia giver for et pikul[4] eller 125 pund 100, 150 à 200 rigsdaler, naar de kommer fra de østre kvarterer saavelsom Japan, hvor de og falder.

Den 4. marts 1678. Om aftenen til ankers for Cochin.

Den 10. marts 1678. Efter at vi havde indtaget en kvantitet peber her, gik vi under sejl.

1 Huler.
2 Lanser.
3 Egl. kineserne, her menes ågerkarle, bedragere.
4 Asiatisk vægtenhed på ca. 60 kilo.

Mand og kvinde fra Malabarkysten, han med bue og pile. Begge har voldsomt forlængede oreflipper. (Nieuhof).

Den 12. marts 1678. Til ankers uden for munden af revieret ved Calicoylangh Strand. Jeg og skipperen foer op til Calicoylangh, hvor vi og[saa] tog en del peber ind, med mere herefter.

Den 16. marts 1678. Derfra igen og om aftenen til ankers for Coylan. Der ladede vi og[saa] peber, derom og[saa] videre.

Den 17. marts 1678. Om natten under sejl.

Den 19. marts 1678. Til ankers for Tengepatnam. Jeg foer i land at besøge min landsmand, Johannes Heydelberg, hvor jeg fik den bedrøvede tidende at høre, at han for en 7 à 8 dage siden af nogle morske røvere om natten endelig var ihjelslaget, efter at han tilforn ungefær 1 à 2 maaneder med en portugisers datter af Coylan havde været gift. Hans lig var begravet inden for muren af logen tæt ved

en portugisisk kirke, som der staar; thi de katolikker ville ej tilstede, at han som en kætter skulle jordes i deres kirke. Jeg foer straks ombord igen med pericul af brændingen. Om aftenen under sejl.

Den 21. marts 1678. Vinden kontrær. Laverede uden for Kap Comorin med en mærssejlskuling. Der gik en haard stampen af søen, hvilket foraarsagede, at vi fik en læk forude ved boven af skibet, [saa] at begge pumperne maatte gaae. Imidlertid blev vi vaer, at vi udpumpede lige saa meget peber som vand, hvorover vi gjorde vores bedste og fik lækken tilsoppet, saa at der ej siden spildtes saa meget peber. Ved dette tilfælde /112r/ blev jeg og skipperen foraltereret,[1] som skulle svare til ladningen. Bad derfor skibsfolkene drage til minde, hvad som sig i saa maader var tildraget. Om aftenen ankret ved fornævnte Kap Comorin.

Den 26. marts 1678. Om aftenen lettede vi først igen – og den 31. marts for Colombo.

Den 4. april 1678. Under sejl – og den 7. april ankret for Tutucorin. Nota: vi lossede vores peber her, og kom en stor del derpaa til kort,[2] som kommandanten, Marten Huysman, endelig ville have, at jeg og skipperen skulle betale, hvorover han og skrev til guvernøren.

Den 23. april 1678. Lettet ankeret – og den 28. april lod vi det falde for Colombo.

Til Bengalen

Den 12. juli 1678. Hidtil ligget og fortømret, men nu under sejl.

Den 17. juli 1678. Arriveret for Tutucorin, hvor vi skulle kølhale.

Den 27. august 1678. Under sejl – og den 30. august for Colombo.

Den 7. september 1678. Ved midnatstide under sejl ad Bengalen til.

Den 9. september 1678. Ved solnedgangstide passeret Bassies.

Den 10. september 1678. Var vi lige for Aregam. Stak over om natten.

Den 19. september 1678. Om aftenen saa vores udkigger en sejler forude imod vest. Vi kom til ankers paa 17 favne og efter piloternes gisning omtrent 4 à 5 mile fra landet.

Den 20. september 1678. Om morgenen tidlig til sejls. Vi saa tvende skibe: det ene for[ude], det andet agterude. Strømmen var for haard, kunne intet avancere, lod ankeret falde igen. Saa landet fra den store stang. Udkiggeren saa endnu agterude trende sejlere. Vi gissede, at det var bataviafarere.

Den 21. september 1678. Tidligt ankeret op. Om eftermiddagen saa vi om læ landet og befandt det for Punta Palmeris.[3] Vi havde en redelig fortgang. Om natten til ankers med mørkt vejr og torden.

Den 22. september 1678. Til sejls tidligt. Skibene var os af sigte. Om eftermiddagen saa vi trende af dem igen langt agterude. Fik kendelse af det høje land af Balasore. Vinden god, altid regn. Om

1 Forskrækkede, opskræmte.

2 Der manglede en del af peberet.

3 Sydvest for Gangesdeltaet.

aftenen til ankers paa syv favne for Balasore, hvor vi fandt ovenbemeldte skibe liggende, nemlig skibet *Sankt Joan* (eller *'t Goet Begin,* taget fra de franske), hvorpaa var admiral den Ædle Hr. Jacob Verburgh,[1] som skulle være direktør udi Bengalen (i stedet for den gamle herre, Willem /112v/ Volgher,[2] som af alderdom var svag og skrøbelig). Han styrede straks hans skøjte ombord, som skulle hente vor skipper, eftersom hans egen skipper var syg, og formedelst vores i lige maade var impotent, maatte vores overstyrmand følge med. Imidlertid blev vi belastet at følge de andre skibe efter over bankerne foruden lods. Dernæst laa der skibet *Romerswael* som viceadmiral, hvorpaa var hr. Justinius Weyns,[3] opperkøbmand og næstkommanderende i den bengalske direktion; siden jagten *De Alexander,* [samt] de fem fløjter *De Beemster, Oosterblocker, Wemenijm, Swanenburgh* og *De Berghmeer* – med nok trende store engelske skibe, som der og var beliggende.

Den 23. september 1678. Skød admiralen et skud og lod det hvide flag vaje at passiare, skipperne foer ham ombord, og blev for godt anset at gaa under sejl om eftermiddagen. Men vejrliget blev saa mørkt og regnagtigt, at vi maatte blive liggende. Der kom et morsk skib hos os til ankers.

Den 24. september 1678. Førend dag skød admiralen tvende skud og satte trende ild eller lanterner op, som var løsenet til at gaa under sejl. Ethvert af os andre skibe svarede ham med et skud og satte en lanterne agter op, gik dermed under sejl. Om eftermiddagen til ankers ved den nordligste huk af Ille de Galle, hvor vi fandt liggende fire skibe, nemlig fløjten *De Landtman* (som admiral; han strøg sit flag og forvelkommede vor admiral med hans kanon); siden jagten *Ramekens* og de tvende fløjter *De Dynacker* og *Wester Amstel,* som alle var destineret ad Batavia til.

Den 25. september 1678. Om morgenen skød admiralen et skud og lod det hvide flag vaje. Efter at passiaring var holden, gik vi under sejl. Bataviafarerne hilste vores admiral med deres stykker, vi betakkede dem igen med lige mønt. Derefter satte *Landtmanden* sit flag op, og vi sejlede Ganges ind. Admiralen og viceadmiralen ragte begge fast, dog straks løs igen, saa at vi alle ni skibe kom til ankers omtrent 1 mil oven for De Mordenaers Huk om aftenen. Admiralen havde tilforn opstukket tvende lanterner agterude og en forude i hans fokkevant.

Den 26. september 1678. Efter at admiralen havde skudt et kanonskud, ankrede [vi] op. Avancerede med floden og laveren til imod middag, saa til ankers et stykke oven for Det Vestre Rack. /113r/ Om eftermiddagen kom ordre fra admiralen til alle skibene, at ingen maatte sejle ham forbi, ejheller lavere hverandre saa nær som tilforn. Tilmed de, som havde ingen lods, skulle blive liggende, til de andre var bragt op til logen, paa det ingen ulykke skulle foraarsages. Derefter lettede admiralen, siden vi andre – saa nær som

1 Direktør over Bengalen 1673-1674 og påny 1678-1681.

2 Ansat i VOC 1636; direktør i Japan 1663 og 1665; direktør i Surat 1673-1676; direktør i Bengalen 1677-1678; død 1679.

3 Blev næstkommanderende i Bengalen fra maj 1678.

tvende, der ej kunne komme under sejl der, som de laa. Om aftenen kom vi alene til ankers 1 mil norden for Varckenssprøyten.[1] De andre var forude.

Den 27. september 1678. Om formiddagen lettede vi ankeret, og ved middagstide ladet det falde igen et stykke oven for Morelgattet. Styrede saa baaden ud at fornemme paa begge siderne af revieret, om der intet var at bekomme til forferskning; men den kom tilbage igen med uforrettet sag og havde ingen folk fornummet.

Den 29. september 1678. Drog jeg med baaden i land i samme henseende at fornemme om noget til forferskning. Floden var meget høj, saa at landet stod under vandet udmed revierkanten som det laa; thi kunne vi ej uden stor besværing komme til husene. Did kommende havde de dog intet, som de ville sælge os. Nota: duerne kom os i hobetal ombord. Hvo, der lystede af deres fjer, kunne vel plukke dem.

Den 30. september 1678. Om eftermiddagen drev vi vel ½ mil tilbage for vores anker (ret for Varkenssprøyten), førend det andet anker kune fatte. Om aftenen kom os en lods ombord, og om natten ankeret op. Vi havde snart drevet et morsk skib for boven, dog ragte ham paa siden, lod ankeret falde, kom saa fra hverandre med liden skade. Lettede saa igen og kom siden til ankers ved den sprøyte (eller vandsiig[2]) Kalkelan.

Den 1. oktober 1678. Om morgenen passerede vi det morske toldhus, og om eftermiddagen til ankers noget oven for ejlandet, Bosch Andrie kaldet.

Den 4. oktober 1678. Om aftenen til ankers for Groot Tanen. Om natten rejste jeg og skipperen op til Ougly med vores breve. Lodsen fulgte med os. Om andendagen /113v/ ankom vi til logen.

Den 6. oktober 1678. Fik jeg ordre fra direktøren at fare ned med en kommitteret til vores fløjte og hente fem kister med rupier, som vi havde inde fra Ceylon. Undervejs foer jeg en passant jagten *De Alexander* ombord, som laa neden for Barnegoor, i henseende at tale med min debitor, Isach Keuwel,[3] som var opperstyrmand derpaa. Men jeg fik de tidender der, at han var død den 27. september næstafvigte og begravet ved Varkenssprøyten. Tilmed sagdes der, at han ej havde efterladt sig noget, som kunne nær lignes imod det, som han var bortskyldig, hvilket gav mig slet forhaabning til min betaling. Vi hentede rupierne og foer dermed op ad Ougly igen.

Den 31. oktober 1678. Kom vor fløjte *Nederhorst* til ankers for Ougly.

Retur til Ceylon

Den 5. november 1678. Drog jeg og min landsmand, Peder Christensen Boldschou af Fyn, ned til Barnegoor at besøge en anden [af] vores landsmænd Rasmus [tom plads til efternavnet] fra [tom plads til stedet], som den tid laa der for Kompagniets svineslagter.

1 Svinebækken direkte oversat.
2 En siig er en lille bæk.
3 Se fx 16. december 1675.

En passant besaa jeg et tamerindtræ, som kaldtes Gieltboomen, hvilket stod paa en liden høj tæt ved kanten af Ganges, og rundt om med adskillige krat af torne og sligt bevokset, som er fuldt med slanger og andre udyr. Træet var vel 3 à 4 favne tykt, hvoraf de øverste grene alt var forraadnet. Der fabuleres om, [at] en rig mor eller hedning skulle have begravet en hoben penge under samme træ, hvoraf det sit navn har bekommet. Efter at vi var kommet til Barnegoor, holdt vi os lystige med hverandre 2 à 3 dage. Foer saa op ad Ougly igen.

Den 7. januar 1679. Lettede vi ankeret og drev ned for et negeri, Badaure kaldet, hvor vi om andendagen indtog et parti ris.

Den 9. januar 1679. Kom vi for Barnegoor, hvor vi tog resten ind af vores risladning. Siden drog jeg og skipperen op ad Ougly til om vores breve og konossement.

Den 20. januar 1679. Var vi til gæst om aftenen og holdt afskedsmaaltid med hr. direktør Jacob Verburgh.[1] Iblandt andet var det saa koldt, at der blev sat en jernstooff[2] med kulild udi under bordet, at varme vores fødder, /114r/ hvilket jeg aldrig før eller siden har set i Indien.

Den 21. januar 1679. Drog jeg og skipperen tidligt af til vor fløjte. Fiskalen og hans kommitterede fulgte straks efter. Jeg gjorde fiskalen bekendt, at der var syv mand løbet over[3] fra os og gav ham deres navne antegnet paa en seddel. Siden tegned jeg en galge for deres navne i bogen. Saa blev mønstringen gjort. Derefter gik vi under sejl og drev af med ebben.

Den 26. januar 1679. Passerede vi Ille de Galle, hvor de tvende bugserfartøjer skiltes fra os. Om aftenen fornævnte ø af sigte.

Den 28. januar 1679. Ragte vi over bankerne. Lodsen gik fra os. Vi tog søen tillige med hukkerten *De Berghendt.*

Den 7. februar 1679. Om natten, da 5 glas var ude i den første vagt, eller omtrent klokken 9, da fornam vi med stor forskrækkelse et jordskælv, dog det varede ej længe. Vi var paa 14 grader 23 minutter nordlig bredde og 109 grader 5 minutter længde,[4] omtrent 15 à 16 mile fra land. Saa længe det stod paa, ville skibet ikke lystre sit ror, og det var, ligesom vi havde sejlet over et træ, der grenene gik i stykker paa, saaledes tog det paa skibet.

Den 12. februar 1679. Om morgenen lod vi se ud efter landet af Ceylon, var forfaldet for Batecaloa. Vi kendte det paa den klippe, Sukkertoppen kaldet, hvis pejling vi fik.

Den 13. februar 1679. Saa vi tvende ubekendte sejlere under vallen.

Den 15. februar 1679. Med solens opgang var det meget taaget eller dampet, saa at vi ej kunne faa nogen vis kendelse paa landet – andet endsom nogle høje bjerge. Gissede dog at være omtrent Bassies. Op ad dagen klarede vejret sig og begyndte at kule lidt, saa at vi kom under vallen igen og fik ankergrunden fat. Hvilket var en

1 Se note ved 22. september 1678.

2 Ovn, kulbækken.

3 Løbet bort, deserteret.

4 Den noget usikre længdeangivelse var på den tid almindeligvis beregnet ud fra De Canariske Øer, som ligger 16 grader vest for vore dages nulmeridian gennem Greenwich.

Byen Colombo blev erobret fra portugiserne i 1659, hvorpå Rijkloef van Goens den Ældre straks befæstede og renoverede den gennemgribende. (Baldaeus).

stor lykke for os; thi ellers havde vi lettelig drevet /114v/ hele Ceylon forbi ad Maldiverne til og saaledes blevet 2 à 3 maaneder undervejs. Da vi nu havde nærmet [os] landet, befandt vi os at være ungefær for Barberijen. Slig en haard strøm havde der løbet imod nord, hvilket os alle meget fremmed forekom.

Den 17. februar 1679. Om aftenen til ankers for Colombo.

Den 18. februar 1679. Gik jeg ad land, hvor jeg endelig (gudskelov) efter lang venten bekom et brev og en daase fuld med allehaande sorterede silkebaand, som min gamle baas, hr. Daniel van Orley, havde skikket mig fra Batavia for de penge, som Isach Keuwel var mig skyldig. Hvilket han efter min fuldmagt havde tvunget ham af, straks efter han var kommet af Holland og udi Indien igen.

Den 27. februar 1679. Under sejl – og den 4. marts for Manaren.

Den 14. marts 1679. Om middagen derfra – og den 16. marts for Colombo.

Den 18. marts 1679. Ankeret op – og den 19. marts lod vi det falde for Galle.

Den 21. marts 1679. Under sejl. Om middagen til ankers for Mature. Tog her et parti laskarer ind. Saa om aftenen fort igen.

Den 24. marts 1679. Til ankers for Batecaloa.

Den 26. marts 1679. Om natten under sejl. Jeg maatte bruge praktikker[1] igen, om jeg skulle undgaa her at lægges i land og skrive paa et af kontorerne.

1 Listighed.

Den 27. marts 1679. Til ankers for Sineklatedel.

Den 4. april 1679. Derfra – og den 9. april til ankers norden [for] Nillewelle.

Den 10. april 1679. Om morgenen hissede vi vort flag op i et sjov og skød et kanonskud at hente nogle laskarer, som vi havde inde; thi vi frygtede at komme til kort paa vand og ris. Der kom os en thonny ombord, adviserede os, at der laa ingen hollændere mere, men nogle laskarer. Hvorfor vi maatte selv føre dem i land med baaden. Siden gik vi under sejl, dog maatte komme til ankers igen ved aftenstide, og var en mil nordligere, hvilket var over styr for os.

Den 14. april 1679. Om natten til ankers 1 à 1½ mil uden for Colombos rhed. Om andendagen kom landskøjten ombord om Kompagniets breve, hvormed jeg foer ad land. /115r/ Siden kom fløjten paa rheden med søvinden.

Den 20. april 1679. Under sejl. Havde en storm, mistede vores mesan og foremærssejl.

Den 22. april 1679. Til ankers for Tutucorin.

Den 5. maj 1679. Ankeret op og sejlede hen for Ponnecayl, hvor vi lod det falde igen hos en suratfarer,[1] [tom plads til navnet] kaldet. Tog en del gods ind, og saa om aftenen fort igen.

Den 7. maj 1679. Kom vi til ankers for Colombo.

Paa Malabarkysten

Den 19. maj 1679. Under sejl med 2.000 kister japanske stave kobber, 600 kanelpakker, 10 kister med rupier og 1 kiste fuld med allebasies,[2] derforuden en stor del af allehaande specerier.[3]

Den 20. maj 1679. Sprang der en matros modvillig[4] overbord og ville fordrukne sig selv; men vi fik ham med besvær igen, efter at han havde været omtrent 4 glas[5] udi vandet. Vi betalte ham det for masten,[6] saa længe indtil han lovede aldrig at gøre sligt mere.

Den 21. maj 1679. Havde vi en stor storm, søen gik forfærdelig hul, løb for undersejlene. Om aftenen til ankers uden for ejlandene ved Tutucorin med kontrær vind.

Den 22. maj 1679. Lettede vi og lod det siden falde for Ponnecayl hos fløjten *De Stadtgrave,* en persiensfarer, som skulle tage vores ladning ind.

Den 15. juni 1679. Drog jeg i land til Ponnecayl udi den henseende at forlyste mig lidt, saavelsom og landet paa en 10 à 12 miles vej at bese om noget udi den malabarske egn kyndig at blive.

Den 17. juni 1679. Med solens opgang begav jeg mig til hest, forselskabet med 3 à 4 sorte, som jeg havde med til min tjeneste. Vejen var yndig og meget plaserlig. Ved 9 slet kom jeg til Alwat negeri, som er 3 à 4 hollandske mile fra Ponnecayl. Jeg gæstede ind til vores resident udi logen, hvilken var min /115v/ gamle bekendte, (Isaach van Næch kaldet). Blev vel taget imod af ham, spiste sammen til middag. Red saa negeriet rundtom med hverandre, hvilket var tem-

1 Fartøj destineret til Surat, beliggende nordligst på Malabarkysten.

2 Der tænkes enten på alibanees (fint ostindisk bomuldsstof) eller abassies (persisk møntsort).

3 Krydderier.

4 Egensindig, trodsig, opsætsig; hér måske snarere modløs, nedtrykt.

5 4 glas er 2 timer.

6 Piskestraffe eksekveredes ved stormasten i mandskabets overværelse.

melig stort og folkerigt: havde 2 à 3 store pagoder med mure omkring, foruden adskillige andre smaa pagoder uden taarne og mure. Deres gader og stræder var saaledes afdelt, at braminerne, morerne og jantifferne boede hver for sig. Morerne var mesteparten vævere, som gjorde allehaande kattunlærred for Kompagniet.

Der løb en liden bæk igennem negeriet og siden tæt derved et revier, paa sin malabarske Poreze kaldet; havde sit udspring oven af landet fra de høje bjerge og tog sit udløb i havet ved Ponnecayl. Udi regntiden fares det over med thonnyer, men udi de første aaringer gaar man derover.

Om aftenen vendte vi om til logen igen, som ligger apart for sig selv, 2 à 3 musketskud fra negeriet, opmuret og med tegl bedækket. De engelske har den samme loge ladet opbygge og havde deres resident derudi; men udi de forrige orloger imellem de engelske og hollænderne udi Indien har hollænderne bemægtiget sig den saavelsom andre flere, fordrevet de engelske og selv deres negotie med indvaanerne drevet.

Den 18. juni 1679. Om morgenen tidlig kom underkøbmand og andenstemme paa Tutucorin, hr. Jan van Vliet, deslige hr. Thomas van Rhee,[1] hans søn Willem van Rhee og en anden assistent med nok tvende soldater til oppassere og en del sorte fra Tutucorin om nogle Kompagniets affærer der omkring i landet hos købmændene at forrette – saavelsom ogsaa fornævnte unge van Rhee, (som nylig med sin fader var kommet til Tutucorin), at gøre noget landkyndig. Til hvilken ende de havde et parti sorte medbragt til deres tjeneste. Og da bemeldte van Vliet fornam, at jeg i lige maader var der ankommet en plaserrejse at gøre, bad han mig (som min gamle bekendte), at jeg skulle formere deres kompagni. Hvilken præsentation[2] jeg med /116r/ taksigelse antog om desto bedre at gøre min nysgerrighed fyldest.

Vi red da samme morgen omtrent en halv hollandsk mil fra Alwat negeri udi en bramins have, hvor vi holdt vores middagsmaaltid, og siden det øvrige af dagen med plaser tilbragte. Thi vi havde adskillige indianske spillemænd for os, som legede paa allehaande indiske instrumenter. Deslige nogle kunstenere og gøglere, hvorunder var og en, som spillede eller legede med fem messingkloder baade staaende, siddende og liggende – agter over armene, imellem benene og flere kunster, som han gjorde dermed – ligesom jeg tilforn havde set ved pagoden Trigiscondan.[3] Imod aftenen gjorde vi en liden runde paa 1½ mil langs udi nelliefælderne og skød nogle turtelduer, hvoraf der var mangfoldige. Red saa til vort logi igen og bragte duerne med til aftensmaaltid.

Den 19. juni 1679. Om morgenen tidlig rejste vi fra Alwat negeri, værende over de 70 mand stærk, hvorunder vi var med os 7 blanke hoveder. Vi havde i førstningen en redelig og plaserlig vej, red mesteparten under træerne og befriet for solens hede. Indvaanerne

1 Kommandant i Galle; derpå guvernør over hele Ceylon 1692-1697.

2 Forslag.

3 Se 6. oktober 1673.

Overdækket palankin til at bære fornemme europæere rundt i. (Linschoten).

pløjede og saaede deres nelliesæd. Disse sorte, (som vi rejste forbi), lod alting fare og løb et stykke vej efter os at bese os. Omtrent da klokken var 9 à 10, kom vi til et ammelam eller hvileplads, som er 3 hollandske mile fra Alwat negeri og ligger tæt ved negeriet Tudugolimada. Ved fornævnte ammelam lod vi vores heste, palankiner og anden bagage – saavelsom vores kok med de andre kulier – blive, og vi blanke begav os hen til fornævnte negeri Tudugolimada, hvor vi badede os udi et ferskt revier under et stort træ med god kontentement. Derefter alemsadede vi eller tog noget til frokost under samme træ.

Siden spadserede vi lidt her /116v/ og der i marken og skød nogle fugle. Gik dermed hen til ammelammet og holdt middagsmaaltid og drak en drik vin med hverandre, som hr. van Vliet spenderede paa os. Imidlertid lod han lege paa sin harpe, og en af de hollandske oppassere spillede paa hans fiol, hvorover alle de vejfarende hedninger forsamlede sig rundt om os, samme spil at anhøre.

Ved 1 slet om eftermiddagen rejste vi fort igen og det imod øst over en tør og stenagtig hede, hvor der langs udmed vejen var plantet nogle træer for den rejsende mand; men faa af dem havde vel taget ved grøden, saa at de kunne give nogen skygge fra sig. Ved 4 slet kom vi til staden Paleam, som laa 3 hollandske mile fra forbemedte ammelam og 6 dito fra Alwat negeri.

Hvad sig denne hedenske stad Paleam er anbelangende, saa havde den tvende mure rundtom, omtrent to mands eller 6 alen høje, opmuret med hugget graa kampesten paa den yderste og med rød teglsten paa den inderste side. Havde og fire høje brede og anselige porte med jern beslagne, pyntvis[1] opmuret med skydehuller ovenpaa. Indgangen har 3 à 4 albuer[2] at passere. Staden skulle have 150 pynter, men jeg talte ikkun 108; (thi det var imod aftenen, saa at vi skyndte os derud igen). Ingen af pynterne var firkantet, men udi en halvmaane og havde et skydehul som en bas[3] eller sprinckhaan[4] kunne staa udi. De andre huller var gjort til haandgevær at bruge, saavelsom og rundt om gardinerne.[5] Den havde ingen [vold]grave omkring sig.

Vi lod paa den venstre haand, førend vi red red ind i staden, en stor pagode. Ved den kom stadens spillemænd os imod og forvelkommede os med deres instrumenter. Staden i sig selv indentil er ikke værdig at beskrives; thi der var ganske ingen bygning derudi af nogen værdi – uden en stor og nogle smaa pagoder med et hus, som hørte landregenten til. Dette havde fortil et galleri og vinduer gjort af træ, sprinkelvis.[6] Begyndte at forfalde saavelsom og stadsmuren, som laa under fode /117r/ mangesteds. En kostelig fersk tank var der, som hørte til pagoden. Den var udhugget udi en klippe, ungefær 60 skridt udi sin firkant og 6 alen dyb, hvorudi de kunne lade løbe fersk vand, naar de ville. Den var omkringmuret. Midt i tanken stod et lidet taarn, deslige et paa hver af murens fire hjørner, alle fem meget kunsteligt gjort. De andre huse, som stod der, var ikkun lumpne jordhytter med jagerblade bedækket.

Landregenten, som boede omtrent ½ hollandsk mil derfra imod vest udi et negeri, kaldet Tirneveelse eller Tirnelvelho, han holder ovenbemeldte stad for sin rendezvousplads udi orlogstider, og da skulle det være folkerigt og mere anseligt. Der siges, at den eyck[7] blev aarlig opbragt udi regning 150 mand, som skulle ligge der udi garnison. Dog vi saa ikke en eneste skildvagt eller soldat der. Saaledes bedrager disse store udaf landet hverandre.

Jeg saa en liden dreng her, 6 à 7 aar gammel, som var født med en arm paa den højre side, i stedet for den venstre havde han ikkun en stump med en lab i stedet for haanden.

Vi tog vores logi i forstaden eller et negeri, som ligger tæt derved, hos en mor eller muhammedaner, som var en af Kompagniets købmænd der. Den samme var kommet med os fra Alwate negeri og havde vel akkomoderet[8] os undervejs saavelsom og udi hans eget hus; thi han var temmelig rig.

Udi forbemeldte negeri eller forstad boede mange morer, som mestenparten var vævere og vævede adskillige kattunlærreder for Kompagniet. Vi spadserede negeriet igennem, befandt det meget folkerigt og plaserligt. Man kunne mageligt se det fornævnte negeri Tirnelvelho, som landregenten boede udi, og var der skønne nelliefælder den vej hen. Ellers forsamlede sig mangfoldige udaf de sorte,

1 Forsynet med pynter, bastioner.
2 Krumme eller bugtede adgangsveje.
3 Svingbasse, lille kanon.
4 Muskedonner.
5 Mellemvolde, voldlinier mellem to bastioner.
6 Forsynet med tremmer eller sprosser.
7 Fort, garnison.
8 Underholdt, sørget for.

som fulgte os efter overalt – ja, til vores logi, /117v/ hvor de blev bestaaende udenfor indtil den mørke nat overfaldt dem, aleneste til at se paa os og høre vores spil, nemlig harpe og fiol.

Den 20. juni 1679. Om morgenen tidlig ved 4 slet rejste vi derfra igen. Passerede tvende af stadens porte, hvilke vi befandt at være aabne uden nogen skildvagt, hvoraf noksom kunne bemærkes, hvad for politi[1] der førtes. Vi rejste fort og havde mange revierer undervejs, som var saa dybe, at vandet gik til over ryggen paa hestene. Kom dog omtrent 9 slet til et negeri, som kaldtes Ziwellipirri, liggende omtrent 2½ à 3 hollandske mile fra Paleam. Der holdt vi vores middagsmaaltid udi et af bemeldte morske købmand, (som tilforn havde akkomoderet os), hans hus. Indvaanerne kom og her udi stor mængde at bese os, hvorunder og var en gammel graahaaret skælm, som mig adspurgte, om jeg ej havde lyst til at jage udi Venus' lysthave, da vidste han vel et skønt dyr for mig at bede, hvilket jeg ham spottelig nægtede.

Udi samme negeri bliver aarlig holdt en meget stor basar eller marked paa, sin malabarske kaldet pudisante, hvortil købmændene langt fra kom og førte deres varer did, saasom krydderier, kobber, tin, spiaulter,[2] silke og adskillige kattuner med mere. Til hvilken ende de havde deres egne kramboder opbygget paa aparte plads udi negeriet fra de andre huse separeret og mestenparten med tegl bedækket for ildebrand. De omliggende indvaanere og hedninge kom dertil udi et stort antal at drive deres negotie.

Om eftermiddagen ved 1 slet rejste vi fort igen og kom til bjerget Walenatumale, som ligger ungefær 2 à 2½ hollandske mile fra forbemeldte negeri Ziwellipirri og 2 dito fra /118r/ Alwate negeri. Dette bjerg er et godt mærke for den søfarende, som kommer fra Ceylon og vil ad Tutucorin. Det lader sig til syne udi søen, som det var tvende bjerge, er dog ikke uden et med trende toppe eller spidser. Udaf kuriositet klatrede van Vliet og jeg op paa bjerget, hvor vi kom med besvær. De andre kunne ej vinde længere endsom halvvejs; thi det var meget stejlt, [og] tilmed bevokset med torne og melchhout,[3] som hindrede opgangen. Fra toppen af bjerget kunne vi se skibene ligge for Tutucorin, Ponnecayl og Manapaer, fordi det var klart vejr.

Vi steg ned ad bjerget og begav os til hest igen. Saa undervejs her og der i skoven staa adskillige forfærdelige hedenske afguders billeder og efterlignelser saavelsom og altere.

Om aftenen ved 7 slet kom vi til Alwate negeri igen. Red over revieret til midt paa bugen af hestene; men den tid vi drog bort, maatte de fare med thonnyer derover, som den vej ville.

Den 21. juni 1679. Om morgenen tog jeg min venlige afsked fra hr. Jan van Vliet, Isaach van Næch og Willem van Rhee – betakkende i særdeleshed hr. van Vliet for hans store æresbevisning imod mig, siden de andre udi almindelighed for deres gode kompagni og

1 Der menes det offentlige tilsyn med lovenes overholdelse og opretholdelse af almindelig sikkerhed, ro og orden.

2 Zink, tutenage.

3 Med mælketræ menes sandsynligvis brosium, som er en slægt af morbærfamilien.

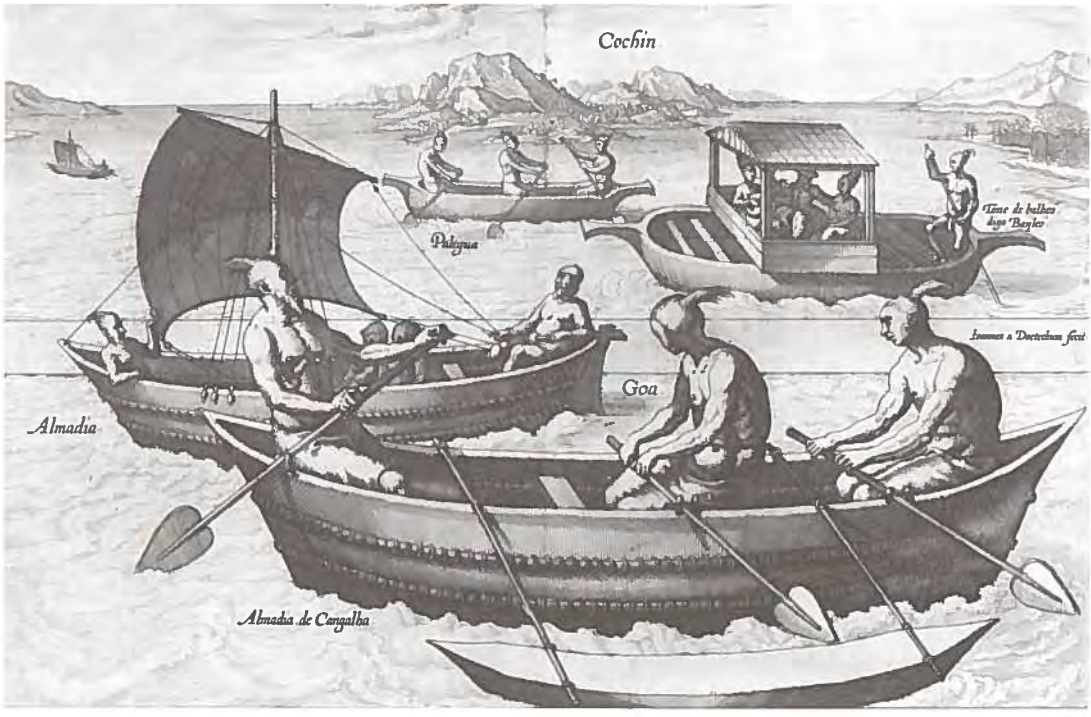

Malabarske kystfartøjer i form af stammebåde og sammensyede både. Øverst til højre en thonny. (Linschoten).

yndige selskab, mig selv forpligtende sligt igen udi alle mulige maader at aftjene. Red saa min vej, drak en drik jager-suri[1] undervejs saa kølig og uforfalsket, som den kom fra træet, hvilken var den bedste, som jeg nogen tid havde prøvet af den slags.

Ved middagstide kom jeg til Ponnecayl, takkende /118v/ residenten (hr. Adam Pluynert, som laa der), for hans hest, han havde laant mig. Foer saa ombord med vores skipper paa hukkerten *De Berghendt,* hvor jeg forblev hos mine gode venner, nemlig skipper og bogholder, indtil den 23. juni. Da foer jeg ombord paa vores egen fløjte, *Nederhorst.*

Den 27. juni 1679. Fik vi ordre at sejle paa rheden for Tutucorin, som samme dag blev efterkommet.

Den 30. juni 1679. Rejste jeg ad Ponnecayl igen om der nogen affærer, som jeg havde med residenten at forrette. Drog om aftenen ombord og havde en lystig stocker[2] efter mig.

Den 7. juli 1679. Kom der en baar[3] paa rheden, nemlig fløjten *Juffrou Cornelia.*

Den 8. juli 1679. Bekom vi ordre at gaa under sejl ad Ponnecayl til om der at indtage et parti persisk vin og andre varer af persienssfareren og fløjten *Delfshaven.*

Den 9. juli 1679. Lettede anker tidligt og lod det straks falde derefter for Ponnecayl tæt ved *Delfshaven,* og indtog hvad som vi havde ordre til.

1 Gæret drik af lotanpalmens søde saft.

2 Stokkeknægt, betjent.

3 Se note ved 11. juli 1675.

Den 10. juli 1679. Om morgenen kom en assistent med en mansiou fra Tutucorin os ombord, med sig havende konossement og omkostningsbøgerne, som jeg og skipperen skulle tegne[1] udi, for hvad som vi havde undfanget; deslige og de baarse breve. Vor ordre lyder iblandt andet at gaa saa snart under sejl om vores rejse at befordre, som Guds vejr og vind sligt ville tillade. Kommandoen blev pareret og vi cito til sejls.

Ved Ceylon

Den 12. juli 1679. Om morgenen saa vi den ceylonske kyst. Befandt os at være forfaldet ungefær 2 mile fra Caliture, hvilket var meget af vores gisning. Vi skød et skud og hejste vort flag op udi et sjov, at nogen skulle komme fra land og hente vores baarse breve; men der kunne ingen udkomme formedelst brændingen.

Den 14. juli 1679. Ved middagstide kom os tvende soldater med /119r/ en thonny ombord fra Caliture, havende et brev fra opperhovedet, som lød, at dersom vi havde nogle af Kompagniets breve inde, saa skulle vi udaf guvernørens befaling dem ad land sende. Men jeg og skipperen tykte det ej raadeligt at være formedelst den store brænding, der gik af søen. Jeg resolverede mig at tage brevene og fare med thonnyen ad land. Drog saa fra fløjten, som laa med kontrær vind for Panture, og lod mig og soldaterne sætte i land om aftenen ved Calkisen. Saa til fods ad Colombo til, hvor vi ankom om natten ved 9 slet. Jeg lod mig anmelde ved den første vagt, hvilken straks styrede en mand hen til den anden vagt, at guvernøren skulle advares. Hans Ædelhed gav cito ordre, at jeg skulle indlades. Jeg hastede mig og overgav brevene personligt til Hans Ædelhed selv med behørlig reverens. Blev saa siden trakteret udaf hans hovmester med god spise og en faderlandsk drik.

Den 15. juli 1679. Kom vor fløjte paa rheden for Colombo, hvor vi lossede vinen og andet, hvad vi havde inde.

Den 17. juli 1679. Efter at vi havde indtaget 1.600 kister med japansk stavkobber, gik vi under sejl. Det fortrød mig, at jeg ej kunne blive paa Colombo til den 26. juli, paa hvilken dag den ganske milits og borgerskabet skulle optrække, saavelsom og holdes en taksigelsesdag over det hele ejland for den ønskelige fred imellem løven og liljen.[2]

Den 21. juli 1679. Kom vi til ankers for Ponnecayl hos fløjten *Delfshaven,* som indtog vores ladning.

Den 27. juli 1679. Under sejl ad Tutucorin.

Den 29. juli 1679. Kom det baarse skib, *Nieu Middelburg,* /119v/ fra Holland, eller bedre sagt: Zeeland.

Den 30. juli 1679. Om eftermiddagen under sejl, efter at vi havde taget vor ladning ind og bekommet de faderlandske breve.

Den 1. august 1679. Om morgenen, da vi saa Colombo, lod vi efter sædvane vores flag og vimpel vaje og skød nogle kanonskud –

1 Underskrive, kvittere.

2 Nederlandene (løven) var i krig mod Frankrig (liljen) fra 1672, freden sluttedes i Nijmegen den 31. juli 1678.

altsammen til et frydetegn, for de faderlandsbreve, vi havde inde. Men ved et af kanonskuddene blev en af vores matroser jammerlig kvæstet paa hans højre haand og arm, udi det samme han skulle lade stykket, som ej tilforn var vel udvisket,[1] og formedelst vor kirurg var ikke vel nok erfaren udi hans kunst, blev det stakkels menneske vanfør, saa længe han levede.

Den 9. august 1679.Om aftenen fra Colombo – og den 10. august ankret for Calpentijn.

Den 11. august 1679. Foer jeg i land at undfange arrak.

Den 29. august 1679. Ombord og om natten under sejl. Stak over ad den malabarske kyst om desto bedre at bekomme rejsen.

Den 31. august 1679. Om morgenen saa vi landet, stillede vores kurs lang ud med vallen, ungefær 1 mil udi søen. Om eftermiddagen, da 7 glas var ude, og vi var imellem Benpaer og Baypaer, renkontrerede[2] vi et blindt rev, hvorpaa vi stødte fire gange. Det andet stød var saa haardt, at vi tænkte, stormasten skulle have blevet udstødt. Vi var udi stor bangehed, søgte pumperne og lod dybloddet gaa. Tilforn havde vi 6 favne, og da vi først stødte ikkun 2 favne, siden 14 fod. Men der gik noget hult vand, saa at vi kom til at vende, og bølgerne (næst Guds hjælp) hjalp os deraf igen met horten en stotten.[3] Baade skipperen og vore trende styrmænd var samme rev ubevidst; thi det var ej lagt udi søkortet, som de havde til deres efterretning, hvorfor de lagde det i kortet af disse contreyer,[4] andre til advarsel.

Den 1. september 1679. Om morgenen var vi ret for Manapaer, hvor vi stak over. /120r/

Den 2. september 1679. Om aftenen til ankers for Colombo – og den 4. september fort igen.

Den 8. september 1679. Om eftermiddagen fik vi en haard travat med regn formænget. Vi mistede begge vores mærssejl.

Den 10. september 1679. Om formiddagen til ankers for Galle, hvor jeg hørte den onde tidende, at min synderlig gode ven, mester Dionisius Bosch fra Nykøbing udi Falster, som havde været kirurg i det nederlandske Kompagnis tjeneste (og længe ligget paa Tutucorin), skulle være paa hans hjemrejse udi Kroos-søen[5] om natten ulykkelig faldet overbord af storrøstet, hvor det presumeres, at han ville bestille sit eget ærinde[6] – dog ingen sligt at have fornummet, førend om andendagen hans formistedes.[7] Aarsagen dertil siges at være den nemlig, at overkøbmanden, hr. Joan Goutsmith, gæsterede med nogle af det andet skib saavelsom hans egne officerer, og han i saa maader var mere end ordinært blevet drukken. Jeg haaber dog, at hans (svage) sjæl ved Kristi saars kraft er blevet helbredt. Ak, Herre Jesu. Amen.

Den 11. september 1679. Om middagen lettet ankeret, efter at vi havde indtaget en prædikant ved navn hr. Arnoldus Japin, som skulle betjene den reformerte menighed udi begge sakramenterne

1 Renset med en visker, så der ikke skulle være gløder tilbage i kanonløbet, inden man ladede pâny.
2 Mødte.
3 I ryk og stød.
4 Distrikter, landområder.
5 Sargassohavet.
6 Forrette sin nødtørft.
7 Savnedes.

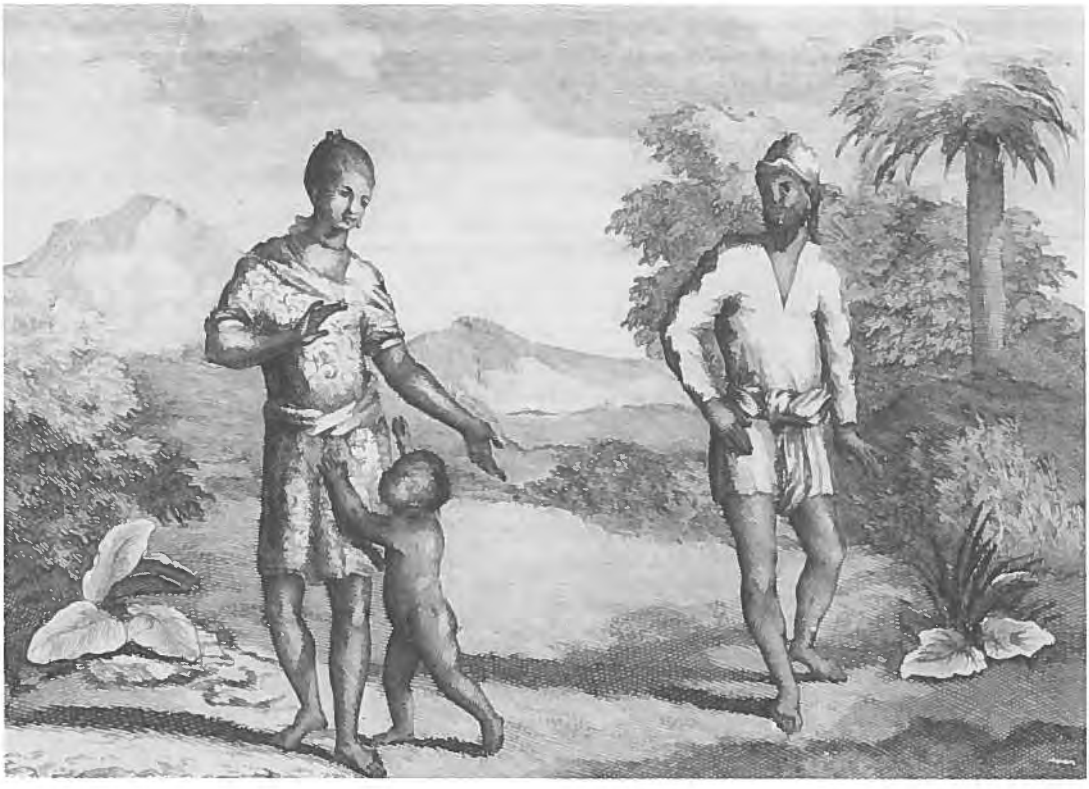

Singalesisk kvinde, barn og mand. (Valentyn bd. V,1).

paa Batecaloa og Trinquemale. Vi havde en god fortgang og var forbi Nillewelle ved solnedgang. Vi tog her alle sejlene ind, foruden fokken, af frygt for De Bassies.

Den 12. september 1679. Om morgenen passerede vi de store Bassies, straks derefter Elefanten og ved middagstide de smaa Bassies.

Den 13. september 1679. Om formiddagen passerede vi Sineklatedel, og om aftenen til ankers for Batecaloa et stykke vej udi søen. /120v/ Om andendagen sejlede vi [ind] paa rheden. Der kom en sejlslup og tog prædikanten ind.

Den 15. september 1679. Om morgenen foer skipperen ad land. Imod aftenen kom han med prædikanten ombord igen. De fortalte, at kommandøren der, Joan Blomert,[1] var ved døden afgangen. Vi gik under sejl.

Den 17. september 1679. Om morgenen i dagningen lod vi ankeret falde paa 16 favne sandgrund i den nordre havn. Prædikanten, skipperen og jeg foer i land. Fortet var saa forandret baade ude og inde, siden det sidste jeg var der, at jeg næppelig kunne kende det.

Den 18. Om aftenen foer jeg og skipperen ombord, og straks under sejl.

Den 20. september 1679. Ved middagstide er vi kommet til ankers for Negapatnam. Jeg og skipperen foer i land.

1 Se note ved 18. september 1676.

Affæren ved Trimelevaes

Den 21. september 1679. Om aftenen fik vi hastigt ordre fra kommandanten, Pieter Vorwer,[1] at lette ankeret og gaa under sejl ad den nederlandske loge Trimelevaes, (eftersom der var kommen tidende, at de sorte havde belejret den). Til hvilken ende underkøbmanden, hr. Pieter Sonnevelt van Outshoorn, (som var hoved[2] udi nævnte loge), kom os ombord med 1 sergeant, 12 musketerer og 20 peoner eller sorte soldater; med os havende tvende sellinger[3] og tvende katamaraner[4] om til at lande med.

Den 22. september 1679. Udi dagningen saa vi den lille jagt *Batecaloa* langt udi søen, som havde ligget for Trimelevaes. Vi presumerede straks, at der var uraad paa færde, skød derfor et skud og hissede vort flag op i et sjov, paa hvilket tegn samme jagt vendte om og kom til ankers straks efter os for Trimelevaes. Hr. Sonnevelt og jeg foer ham med en selling ombord, hvor vi befandt bogholderen, hr. Jan Sweris, andenperson i logen, med hans hustru og familie, assistent Cesar Roothaas[5] og 8 soldater, som dem derpaa havde retireret /121r/ om dagen tilforn, efter at disse 10 hollændere og 20 peoner eller indlandske soldater havde skærmydseret ud af logen imod 700 à 800 mand af de sorte fra om morgenen indtil 10 slet imod middagen og imidlertid skudt og kvæstet nogle af fjenderne. Paa vor side blev nogen af peonerne kvæstet. Omsider fattedes dem krudt og lod, tilmed begyndte de sorte at lægge ild til dørene af logen og i saa maader ville sætte ild paa den og brænde dem inde.

Saa maatte de give dem over paa akkord, nemlig 1. at trække fri og ubehindret ud af logen, 2. at tage med sig alt, hvad gods som Kompagniet havde derinde, og for det 3. om noget overblev, det samme da at blive i pakhusene under forsegling. Med forderligst muligt kunne være, embarkerede hr. Sweris udi tvende sellinger, som i den tid laa i revieret, de bedste varer saasom pakkegods,[6] tin, kviksølv, spiaulter, sandeltræ og sligt. For resten blev der beliggende en kvantitet peber og arrak med andet mere, som ved mangel af kulier og flere fartøjer ej udi slig en hast kunne afstedbringes. Hvorover merbemeldte Sweris lukkede døren i laas og satte Kompagniets segl derfor, lod den øverste, som havde kommandoen over de sorte, vide, at han skulle drage [om]sorg for Kompagniets gods, at det ej blev formindsket, langt mindre seglet at lade violeres, saasom han udi fremtiden agtede det at forsvare. Dermed drog han med hans folk og de tvende sellinger med gods om aftenen med stor fortræd ud af revieret, (formedelst de ragte saa tit fast for dets udybheds skyld), og kom den forbemeldte jagt *Batecaloa* ombord, som den tid laa paa rheden.

Efter at vi i saa maader havde hørt hr. Sweris, /121v/ hans relation, tog vi ham, hans familie og folk med os ombord paa *Nederhorst* og akkomoderede dem, det bedste vi kunne. Affærdigede saa straks en katamaran med en missive ad Negapatnam til komman-

1 Havde gjort tjeneste på Ceylon og Coromandel; blev senere overkøbmand i Batavia; død 1688.

2 Chef.

3 Indiske rofartøjer.

4 Indiske flerskrogede sejlfartøjer.

5 Se note ved 30. oktober 1676.

6 Ostindiske tekstiler.

danten, adviserende ham tilstanden paa Trimelevaes. Om eftermiddagen saa vi jagten *De Vellu* komme fra nord eller Tegenpatnam. Vi skød et skud og lod vores flag ophisse udi et sjov. Vinden var ham redelig god, tilmed var han saa langt udi søen, at han ej kærede sig om forskrevne tegn, hvorfor vi styrede chaluppen *De Snoeck,* (som var kommet til os der), med et brev til ham.

Om aftenen kom baade *De Vellu* og *De Snoek* til ankers hos os. Jagten skød ni skud, vi takkede ham igen med trende. Derefter kom samme skibs øvrighed, nemlig skipper og bogholder, os ombord, hr. Sonnevelt kommunikerede dem kortelig, hvorledes til var gaaet paa Trimelevaes, saavelsom og den ordre, vi havde faaet af hr. kommandanten. Og efter at vi samtlige, som den tid for skibsraad repræsenterede, havde med hverandre alting, det bedst muligt var, overvejet og gjort en kalkulation paa saa mange folk, som skulle landes med, og de som igen skulle blive ombord at besætte skibene – saa har vi for godt anset og resolveret os til at lande om andendagen saa tidligt, som ske kunne. Hvormed vi skiltes fra hverandre.

Den 23. september 1679. Ret som dagen ankom, blev vores resolution efterkommet: landede paa Trimelevaes med 120 mand blanke og 30 sorte peoner, ladende ikkun saa faa folk ombord til at besætte skibene med, som i højeste maader nødig var. Vi rørte ingen tromme, førend vi havde faaet det ueksercerede folk nogenledes stillet udi sin orden, marscherede saa ind ad negeriet med flyvende faner op til vor loge, hvilken vi fandt helt fordestrueret: murene og portene udenom afbrudte, dørene paa pakhusene nedslaaede og nogle af dem forbrændte, godset udtaget og bortført. /122r/ In summa: alting i onde maader medhandlet. Og det, som fortrød os mest, var, at de sorte hunde om aftenen tilforn skælmagtigt igen havde taget flugten, hvorover vi ingen revanche kunne søge. Indvaanerne af negeriet var og med deres fattigdom bortflyet, hvorfor lidet eller intet var for os til mundkost at bekomme, uden nogle faa høns, sultne kalve, svin og ris, men overflødig nellie.

Den 24. september 1679. Styrede vi et parti soldater ud at skyde os noget fæ (om muligt var) til føden. Men de sorte var dermed flyet for langt ind i landet, saa at vi fik intet uden faa kalve. Tilmed gjorde vores peoner, som vi havde udsendt at fornemme, hvor fjenden laa, en vrang[1] beretning, nemlig at der var et parti ryttere paa benene, som skulle forhindre og skære vore folk passen[2] af. Deslige skulle deres trop være forstærket med 150 ryttere, og formedelst vi vel vidste, at de sorte udi en kort tid et stort tal folk kunne tilvejebringe – ja, vel 100 imod os 1 – saa ville vi ej tro dem for vel. Lod derfor de udstyrede advare at komme til korpset igen, hvilket var ilde[3] sket, førend der blev gjort en løs alarm af vores peoner, at fjenden ankom. Dette foraarsagede, at vi med alle mand udi en il kom i postyr[4] at byde ham brodden.[5] Dog de kom os ej nærmere, endsom de kunne se os paa deres heste.

1 Urigtig, forkert.
2 Vejen, passagen.
3 Knap, dårlig nok.
4 Position, stilling.
5 Gå til angreb.

Den 25. september 1679. Om aftenen efter at vi intet andet havde udrettet uden aleneste vekslet nogle breve med den hr. kommandant Vorwer, hvorudi vi ham sagens beskaffenheder om Trimelevaes havde forholdet, og hvad derved kunne være at gøre, saa har han /122v/ endelig, (om skibene ej uden frugt at holde fra deres rette destinerede plads), givet os ordre at bryde op fra merbemeldte Trimelevaes og at komme for Negapatnam.

Anbelangende Trimelevaes, saa er det et stort negeri, hvorudi stander en stor og nogle smaa pagoder. Ved sø- og revierkanten har vandet borttaget mange huse, saavelsom og den første hollandske loge, der var etableret [for] over trende aar siden. Det ligger ellers omtrent 9 hollandske mile fra Negapatnam og er en bekvemmelig plads til at negotiere paa. Hollænderne har udi disse trende aar været toldfrie; dog havde de længere bleven ved at bruge nogen trafik der, skulle de have givet ungefær 1½ procent af alle slags varer, hvilket Kompagniet ej havde vægret; thi det var et meget profitabelt kontor efter dets omstændigheder, saa at udi de sidste seks maaneder har det rigtig opbragt henved 60.000 hollandske gylden, hviket var ej at foragte paa saa lidet et sted. Revieret, som løber ind derved, er ganske udybt, og kan der ingen fartøjer – uden sellinger og slige lette tingester – ud eller ind fare.

Kystfart ved Ceylon

Den 26. september 1679. Om morgenen tidlig lettede vi vores anker. Med os [var] seks sejlere, nemlig: *De Vellu,* som førte da flaget; *Nederhorst; Batecaloa;* tvende chalupper, *De Snoeck* og *Negapatnam;* derforuden en frimands fartøj, som vi med en af vores slupper havde taget imellem Trankebar og Porto Novo under vor protektion, da han intet pas fra Kompagniet havde (dog siden af kommandanten largeret[1]). Ved middagstide passerede vi Trankebar, hvor skibet *Den Norske Løve*[2] laa til ankers; vi flagede for hverandre. Ved aftenstide kom vi til ankers ret for Carical et stykke udi søen.

Den 27. september 1679. Om morgenen lettede vi, og om eftermiddagen lod det falde igen for Negapatnam. Jeg foer i land, og vi begyndte straks at losse arrak.

Den 12. oktober 1679. Om morgenen tidlig foer kommandanten og et parti overofficerer ombord paa skibet *De Vellu,* havde /123r/ med sig hukkerten *De Molenaer,* den lille jagt *Batecaloa,* sluppen *Negapatnam,* [samt] et parti sellinger og katamaraner at lande med. Dertil var udkommanderet 200 à 300 mand blanke og sorte, som skulle fare ad Carical til om det samme at ruinere og afbrænde, formedelst Kompagniet ogsaa havde haft en loge der udi mange aar, og nu kortelig af de sorte ligesom Trimelevaes skælmagtigt var afløbet. 1 à 2 dage derefter kom kommandanten med hans folk tilbage igen og havde redeligt bytte bekommet.

Den 21. oktober 1679. Om eftermiddagen anker op og til sejls.

1 Tildelt eller tilgivet.

2 Det danske Ostindiske Kompagnis skib fungerede som stationsskib ved Trankebar i hvert fald indtil 1691. Det gjorde flere rejser til Achin på Sumatra, bl.a. med slaver.

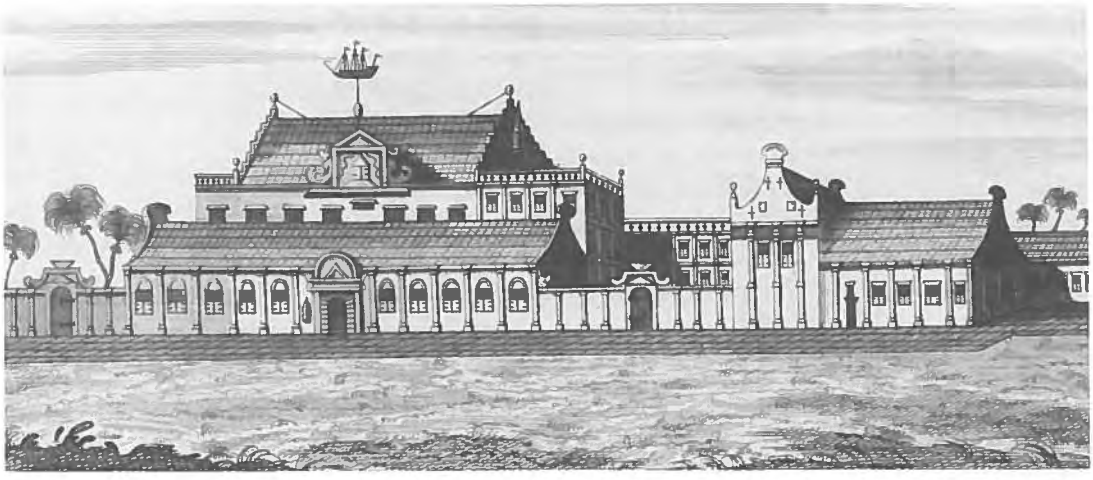

Facaden af guvernørens fornemme hus i Colombo. Det lå ved strandbredden og var omgivet af en smuk have med kanaler og lysthus. (Valentyn bd. V,1).

Den 24. oktober 1679. Var vi forfaldet imellem Punto de Pedro og Moelewali.

Den 28. oktober 1679. Til ankers i den nordre bugt for Trinquemale.

Den 29. oktober 1679. Om morgenen lettede vi, og lod det falde om eftermiddagen for Coetjaer igen.

Den 30. oktober 1679. Gik jeg ad land til det befæstede pager eller feltlejr Erkelanchene, hvor vi skulle laste nellie.

Den 5. november 1679. Tegnede vi konossementet, og saa under sejl ad Binnenbayen. Ankrede ved Dwars-in-de-Weg. Forsaa os med vand og brændeved.

Den 8. november 1679. Om morgenen til sejls – og den 9. november med kontrær vind til ankers for Venloos Bay.[1]

Den 10. november 1679. Om morgenen fort igen. Om aftenen for Batecaloa. Laveret hid og did med regn, stille og kontrær vind.

Den 12. november 1679. Fik vi en redelig kuling af nordøst og strømmen med os. Passerede Calaten.

Den 13. november 1679. Sejlede vi Bassies forbi, og om natten til ankers lidt sønden for Nillewele.

Den 14. november 1679. Vinden kontrær, dog strømmen til baade,[2] ankeret op. Ved middagstide for Mature.

Den 15. november 1679. Om morgenen for Galle. Gik der i land med nogle breve. Straks ombord igen og under sejl. /123v/

Den 16. november 1679. Om natten til ankers et stykke vej i søen uden for Colombo.

Den 17. november 1679. Kom vi paa rheden med søvinden.

Paa kontor i Colombo

Den 16. december 1679. Efter lang solicitering[3] har jeg bekommet en ordination fra hr. administrator Dominicus van Vorsten[4] at skri-

1 Bugt lidt nord for Batecaloa.
2 Gavn.
3 Forhandling.
4 Se note ved 18. maj 1671.

ve paa hans eller negotiekontoret. Aarsagen til dette, at jeg begav mig paa land, var denne nemlig: Kompagniet lod nu saa haardt forbyde den partikulære handel.[1] Tilmed holdt fiskalen en meget skarp inkvirering derover, at ingen kunne være bestandig dermed som tilforn. Ja, sandelig: han havde tilforn udi trende gange gjort gods prise[2] for mig for nogle hundrede daler, hvorover jeg fandt det raadeligst at begive mig paa et af kontorerne, om der at se og lære noget mere, hellere endsom i saa maader at være adskillige pericules og umagelighed undergivet til skibs, ogsaa intet videre dermed at prosperere.[3]

Den 29. december 1679. Nota: jeg overleverede mine bøger med behørlig balance til den, som skulle succedere[4] udi min plads. Gik saa nogle dage derefter paa negotiekontoret om min tjeneste der at tage vare – som var den 3. januar 1680.

Den 29. juni 1681. Er jeg efter min respektive landsmand, hr. Jan Christianszoon Torzee[5] (konstabelmajor paa Colombo) hans venlige begæring kommet i logement hos ham (udi krudtmøllen ibidem,[6] hvilken han da havde under hans opsigt). Jeg solgte og afhændede tilforn en min egen gaard, som jeg havde haft i kastellet, deslige mine slaver, hvilke jeg købte, straks efter jeg havde begivet mig paa ovenbemeldte kontor i den henseende, at den maanedlige husleje var dyr. Tilmed havde man ikkun slet akkomodation og ringe traktement for sine penge hos dem, der spiste[7] for folk, hvorover jeg resolverede at holde hus for mig selv og lade opdiske tyndt og tykt, smurt og sødt, ligesom /124r/ det mig efter tidens lejlighed (udi sygdom og sundhed) kunne bedst behage.

Den 17. november 1681. Eftersom min anden tid[8] var alt ekspireret[9] den [tom plads til dagen] passato, saa har jeg alvorligt anholdt hos hr. administratør Dominicus van Vorsten, (som var hovedet paa vores kontor), om min forløsning. Til hvilken ende jeg med stor besværing bekom en ordination at gaa over med min bagage paa skibet *Macassar*.[10]

Paa *Macassar* til Malabarkysten

Den 19. november 1681. Førte jeg mit gods ombord. Nota: samme dag har min landsmand Torzee løbet sig tvende blaa schinner paa Noni van Lesten,[11] og konstabelen Dirick Arentsz af fiskalen taget og sat udi slutteriet[12] pr. memorie.[13]

Den 20. november 1681. Om natten foer jeg ombord.

Den 21. november 1681. Mønstrede fiskalen. Laa den dag over med kontrær vind.

Den 22. november 1681. Om morgenen lettede vi ankeret og gik til sejls, destineret over kysten Malabar ad Surat og Persien til.

Den 23. november 1681. Ved middagstide saa vi det høje land af Kap Comorin.

Den 25. november 1681. Kom vi til ankers formedelst kontrær

1 Se note om privat handel ved 18. september 1674.
2 Gøre til prise, konfiskere.
3 Trives, gøre sin lykke.
4 Efterfølge.
5 Kom fra Jylland; militæringeniør og landmåler for VOC på Ceylon 1672-1709; kaptajn 1699; dessave i Colombo 1707; død 1709 i Batavia.
6 Sammesteds.
7 Lavede mad, holdt hus.
8 Ansættelsesperiode, kontraktperiode.
9 Udløbet.
10 *Makassar* var en pinas (?) på 1.104 tons, bygget 1671 i Amsterdam. Ved afsejlingen derfra 1681 var der 217 søfolk, 145 soldater og 4 passagerer ombord. Fartøjet blev solgt 1688 i Batavia.
11 Meningen er uklar, måske har det noget at gøre med en kvinde (slave?).
12 Arresten, fængselet.
13 Skal sandsynligvis forståes som en huskekage, jfr. pro memoria.

vind og stille, trende mile sønden for Coylangh. Om aftenen kom os et indlandsk fartøj (tusindben kaldet[1]) ombord. Det samme havde inde 1 fænrik, 1 sergeant, 7 soldater og 20 roere, som skulle krydse paa de sorte partikulære peberhandlere. Han førte os tidender, at vi skulle komme til ankers for Coylangh at indtage et parti peber for Persien. Vi gav fænrikken Kompagniets breve over og lod ham dermed fare i land. /124v/

Den 26. november 1681. Eftermiddag, lettede vi med en slap kuling. Imod aftenen til ankers igen med liden avance.[2]

Den 27. november 1681. Om morgenen tidlig, ankeret op, og lod det ved middagstide falde igen for Coylangh hos fløjten *De Civetkath.*

Den 28. november 1681. Drog jeg i land om peber at undfange.

Den 30. november 1681. Har jeg med en anden hollænder for plaser gaaet noget ind i landet om det samme saavelsom og indvaanernes væsen noget at observere.

Den 6. december 1681. Om morgenen lettede vi, og lod det falde imod middag igen for Calicoylangh Strand.

Den 10. december 1681. Efter at vi havde ogsaa indtaget en hob peber her, saa gik vi under sejl ved middagstide.

Den 11. december 1681. Stille, maatte komme til ankers noget, ragte saa fort igen.

Den 12. december 1681. Om formiddagen til ankers for Cochin.

Den 13. december 1681. Foer jeg i land at besøge mine landsmænd og specielt gode venner, hr. Lourens Nicoales Dyrendahl[3] og Otte Johannesen.

Den 27. december 1681. Foer jeg ombord igen. Samme dag fik vi tvende elefanter ind.

Den 30. december 1681. Kom hr. kommisær og kommandør over den malabarske kyst, Canara og Vingurla, Marten Huysman,[4] os ombord. Samme dag blev jeg af ham kommanderet at fare i land igen paa Cochin, om der at annamme en kvantitet peber og at skibe det udi en liden krejert,[5] *Baypin* kaldet, som kunne føre 15 à 16 læster. Om natten gik vort skib under sejl.

Den 3. januar 1682. Gik jeg til sejls med fornævnte krejert *Baypin.* Efter at jeg havde indtaget peberet, lod jeg af de tvende kommitterede en attest undertegne, hvorledes peberet var konditioneret den tid, jeg annammede den, nemlig baade grøn og utørret, fuldt /125r/ med støv og skarn. Hr. Gelmert Vosborgh,[6] andenperson, ordinerede os 6 mand mere endsom ordinært paa krejerten, om desto bedre at imodstaa sørøverne, om de ville antaste os, som de vel tilforn samme fartøj havde gjort. Ved middagstide passerede vi den ronduyt,[7] Belleporte, hvorudi laa 1 sergeant og 12 musketerer, havde 9 stykker. Straks derefter sejlede vi forbi fortresset Kranckenoor, som havde trende pynter, ligger en stunds gaaen fra hverandre og

1 Det lange fladbundede rofartøj med mange årer kunne i udseende minde om et tusindben.

2 Fremgang.

3 Se note ved 11. oktober 1670.

4 Se note ved 18. september 1674.

5 Krejerten var et middelstort to- eller oftere tremastet fartøj med gaffelsejl på mesanmasten; skroget var skarpt bygget.

6 Vosborg (eller Vosbergen) var fra 1676 andenstemme på Malabar, hvor han fik kommandoen 1683-1691 som direktør i Surat; derpå guvernør i Malacca; død 1697.

7 En reduit er et mindre fæstningsværk.

fra Cochin 5 à 6 hollandske mile. Der laa 1 fænrik, 1 sergeant og 24 soldater. Om aftenen kom vi til ankers med en god vind af frygt for at sejle Panany forbi, hvor skibet *Macassar* skulle ligge.

Den 4. januar 1682. Om morgenen til sejls med landvinden. Kom ved 8 slet for Panany, liggende 8 à 9 hollandske mile norden [for] Kranckenoor og fra Cochin 14 à 15 dito. Kommissarien var draget derfra med skibet om aftenen tilforn. Der laa 2 à 3 morske skibe paa rheden. Vi efter vores ankomst skød et skud og hissede vort flag op i et sjov; de udi vor loge sjovede og[saa], hvorfor vi kom til ankers. Straks derefter kom residenten, som laa der, os ombord med et lidet knubskib, og havde ordre til os fra kommissarien: der mere peber at indtage, om det paa en dags tid kunne bekommes, og at sligt skulle affordres hos den tredie prins af Samarin, hvilken paa den tid riget regerede.

Den 5. januar 1682. Om morgenen tog jeg styrmanden med mig og gik hen til fornævnte prins' residens, som laa ungefær ½ hollandsk mil fra logen inde i landet, om til at fornemme, som ovenbemeldt er, om der noget peber udi en hast var at bekomme. Men Kompagniets /125v/ købmand, Poele Babi, varede os ad, at der intet saa hastigt kunne bekommes, hvorfor vi lod det saa blive derved. Den tid, vi vendte tilbage igen, slog vi en anden vej ind og kom til samarinens[1] hus. Da residenten, Jacobus Parmenitzer, havde trakteret os vel, og vi havde holdt middagsmaaltid med ham, tog vi vores afsked, foer ombord og [gik] til sejls. Lidt over middag, da vi var omtrent 2 mile verteret, blev baade strømmen og vinden os kontrære, saa at vi maatte ankre. Jeg var meget upatientiøs[2] derved og bange, at jeg ej skulle komme til vort skib og mit gods igen. Om natten kulede vinden noget op, dog ej saa haardt, at vi kunne sejle strømmen død. Maatte derfor, efter at vi havde lettet, lade det falde igen, indtil imod dagen vinden tog haardere til, lettede saa og avancerede redeligt.

Den 6. januar 1682. Om morgenen tidlig passerede vi revieret Karmandie, som er 7 hollandske mile fra Panany, og straks derfter et andet revier, Chiali eller Chialite, liggende 1 mil ovenefter nord [for] Karmandie og 2 mile syd for Calicut. Uden for munden af dette revier Chialite ligger et lidet ejland, hvorpaa portugiserne i fordums tid har haft et fortres. Dog samarinen fordrev dem omsider og ruinerede deres fastighed, saa at man nu ikkun lidt af muren kan se. Efter at de var fordrevet derfra, har de dem begivet til den cochinske konge, hos hvilken de igen bekom et stykke land ved en revierkant, hvor de siden har bygget staden Cochin paa, og det saa fast, at ingen hedenske nationer dem kunne beskadige.

Ved middagstide passerede vi Calicu eller Calicut,[3] som ligger 5 à 6 mile fra Panany. Calicut er at kende paa 2 à 3 hvide pyramider, som de engelske over nogle af deres afdøde overhoveders grave der har ladet oprette. Paa rheden laa et morsk skib, som lod et engelsk

1 Fyrstetitel for herskeren af Calicut.
2 Utålmodig.
3 Sydligst på Malabarkysten.

flag vaje. De engelske har en loge her, hvor de bruger stor negotie /126r/ med kardemomme og peber saavelsom andet.

Med kontrær vind kom vi om aftenen til ankers 3 à 4 mile norden for Calicut. Vi holdt alting i beredskab, eftersom vi nu nærmede [os] sørøvernes pladser, paa det vi ej skulle blive overrumplet af dem, som tilforn er sket. Lidt ud paa aftenen lettede vi ankeret, verterede intet, thi strømmen og vinden var os kontrære. Lod det saa falde igen.

Den 7. januar 1682. Førend dagen anbrak, under sejl. Passerede, førend solen stod op, Den Hvide Klippe, straks derefter negeriet Bargere, hvilket ligger under samarinen, og siden et andet negeri, Cotteke kaldet, hvorved løber et revier ind, som separerer og adskiller samarinens og kongens af Colastry, deres lande fra hverandre. Om eftermiddagen sejlede vi Den Ryge Klippe forbi, ligger ½ à ¾ mil fra vallen. Straks derved er liggende et negeri, Taliseri kaldet, hvor de franske har en loge, er omtrent 2 à 3 hollandske mile sønden for Cananoor. Herfra kunne vi se skibet *Macassar* ligge paa den cananoorske rhed. Imod aftenen kom vi til ankers inde i havnen for Cananoor. Jeg foer straks i land til kommissarien og gjorde rapport.

Den 8. januar 1682. Om eftermiddagen kom skibet *Sumatra* paa rheden fra Bengalen, og skulle ad Persien.

Den 9. januar 1682. Gratulerede vi samtlige kvalificerede personer, (som den tid var presente), hr. kommissarius Huysman og gjorde ham en liden erindring om hans fødselsdag, hvorover vi af ham vel blev trakteret. Derefter imod aftenen foer kommissarien og hans følge saavelsom vi andre søfarende ombord; de udi fortet løsnede deres stykker rundt om paa vallen, vi paa *Macassar* og *Sumatra* svarede dem igen med lige mønt, alt til Kompagniets og kommissariens respekt. Om natten [gik] vi og *Sumatra* under sejl. /126v/

Den 12. januar 1682. Om aftenen kom vi for Basseloor. Vi kunne ej vel vorde bekendt[1] at komme paa den rette rhed, hvorfor vi skød et skud, at et fartøj, som vi saa under vallen, skulle komme os ombord. Lod derefter (til videre) ankeret falde og skød 7 skud. Stak saa en lanterne op, paa det om nogen ville komme os ombord, de da kunne se at finde skibet; men der kom ingen. Vi tænkte derfor, at det var sørøvere.

Den 13. januar 1682. Om morgenen tidlig styrede kommissarien baade vor baad og slup (vel munderet) hen at fornemme, hvad for at fartøj det var, som havde ligget under vallen. Lidt derefter kom andenstemmen, Jacob Wilchen, os ombord fra logen [og] advisere-de kommissarien, at opperhovedet, hr. Robert Lindsay,[2] var ej hjemme, tilmed at vi var saa langt fra land, saa de næppelig kunne kende og se masterne af skibet, og for meget sydlig fra revieret og den rette rhed.

Op ad dagen kom baaden og skøjten ombord igen. Fartøjet, som vi var ude efter, var om natten bortroet. Skipperen forsøgte hos

1 Orientere sig, fastslå positionen.

2 Chef i Vingurla 1681-1683.

kommissarien om ris til skibets provision her, eftersom hvor længere man kommer op paa denne kyst, hvor dyrere risen bliver. Jacob Wilchen blev befalet at fare i land og opkøbe ris til skibets fornødenhed. Men om aftenen kom han igen [og] rapporterede kommissarien, at der ingen ris udi slig en hast var at bekomme, tilmed var den helt dyr. Opperhovedet, hr. Robert Lindsay, hans hustru og hendes søster kom os og ombord at fare med os ad Vingurla[1] til. Den ene af vores elefanter styrede kommissarien i land med et fartøj om der enten for kontant at sælges eller og for ris at veksles. Den samme blev takseret for 2.000 rigsdaler.

Den 14. januar 1682. Om morgenen tidlig under sejl, og om aftenen med kontrær vind til ankers 4 à 5 mile fra Basseloor. Saa forude tvende ejlande. Om natten i den første vagt lettede vi ankeret igen.

Den 15. januar 1682. Om morgenen passerede vi forbemeldte ejlande, det ene havde vi om bagbord, 2 à 2½ mile fra vallen. /127r/ Derefter sejlede vi adskillige andre ejlande forbi.

Den 16. januar 1682. Styrede kommissarien vor baad hen med et brev til skibet *Elisabeth,* som laa for negeriet Couddewaer, med hvilket opperhovedet af Bellesoor var did kommet om der med en af Kompagniets købmænd, (som tilforn havde boet paa Vingurla), nogle sager Kompagniets negotie angaaende at forhandle. Denne købmand var nu nylig forjaget af den skælmske landrøver, Salvasi, som ham ville afskatte,[2] hvad han havde. Ved fornævnte negeri, Couddewaer, løber et revier ind. De engelske har her en kostelig loge og driver stor handel med kobber, spiaulter, bly og andet.

Den 17. januar 1682. Om eftermiddagen renkontrerede vi lidt syd for staden Goa tvende portugisiske skibe, som konvojerede 40 andre smaa indlandske forgater,[3] hvilke fulgte dem straks efter. Disse forgater skulle fare ned ad Canara om der at tage deres ladning af ris, olie og andre varer, som dem kunne være tjenlig paa Goa. Om aftenen blev søvinden saa skral, at vi og *Sumatra* maatte komme til ankers uden for rheden for Goa.

Vi saa tvende skibe ligge inde i havnen tæt ved et waterpas.[4] Det største af skibene skulle gaa ad Portugal sidst udi denne maaned. Uden for havnen ligger 2 à 3 ejlande. Fremdeles er der mange indbugter, som mangfoldige skibe kan ligge udi, befriet for alle storme og uvinde. Der er og[saa] adskillige bjerge, hvorpaa portugiserne har forskelligt fortificeret, saa at deres hvide mure lader sig se langt udi søen. Staden i sig selv kunne vi ikke se; thi den ligger vel 1 à 2 hollandske mile fra søkanten inde i landet, og er oven[til] uden vold eller mur. Man farer op ad revieret til den. Ellers skal klimaet /127v/ her være ganske usundt, hvorfor de rige portugisere drager mestenparten derfra til Mocambique og andre [af] deres steder.

Den 18. januar 1682. Om morgenen tidlig lettede vi ankeret og [gik] med landvinden under sejl, slap kuling. Vor baad kom os ombord. Med solens opgang saa vi skibet *Elisabeth* ankomme. Kom-

1 Midt på Malabarkysten lidt nord for Goa.

2 Fratage.

3 Måske menes fartøjer af udseende som fregatter.

4 Søbatteri.

Kompagniets loge i Vingurla, regelret anlagt og beskyttet med voldgrav, vindebro, byport og bastioner. (Valentyn bd. IV,2).

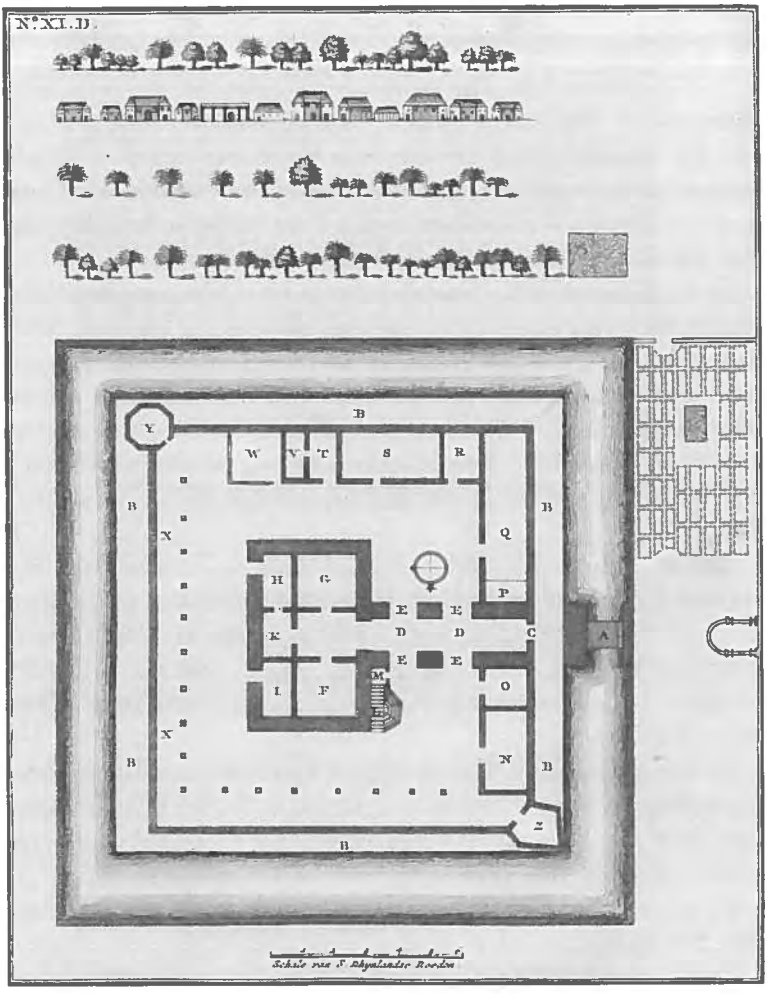

missarien styrede vor slup derhen at hente hr. Lindsay, som og straks medfulgte. Noget derefter saa vi forude 5 à 6 portugisiske forgater og over en snes smaa indlandske forgater hos dem.

Om eftermiddagen kom jagten *Elisabeth* saa nær til os, at vi [ud]gjorde en flaade. Imod aftenen kom vi til ankers 1 mil syd for Vingurla. Der kom et portugisisk skib ret for vinden afsejlende fra forbemeldte forgater og til os. Han skød først et skud, hvilket vi intet agtede, siden kom han til ankers lidt fra os, og var en kongelig jagt af Portugal, som konvojerede de andre fornævnte smaa fartøjer. Han forvelkommede os med 7 skud, vi takkede ham med 5 og vore andre tvende skibe hver med 3. Siden til taksigelse gav han os 3 skud og vi ham 1. Vi kunne endnu fra kampagnen bekende[1] de hvide kasteller for Goa.

Om aftenen kom opperhovedet, hr. Lafeber,[2] og sekundpersonen, hr. Wichmand, os ombord at forvelkomme kommissarien. Og

1 Se, genkende.

2 Abraham Lefebre var chef i Vingurla 1672-1681.

efter at de tilsammen med hverandre noget mundtligt havde vedtaltes, saa foer de ad land igen.

Den 19. januar 1682. Om morgenen tidlig lettede vi trende skibe vores ankere. Slap kuling fra land. Ved middagstide kom vi til ankers for Vingurla. Imod aftenen drog hr. kommissarien med hans følge ad land. Vi gav ham 9 æresskud og de andre tvende skibe hver med 7, siden betakkede vi dem med 3. Efter at han var kommet i logen, blev der og løsnet nogle stykker ham til velkomst.

Den 20. januar 1682. Førend dagen ankom, foer jeg i land med baaden og havde en kvantitet speceri, spiaulter og tin inde. Med dette gods var jeg alt for logen, /128r/ førend morgenstjernen opkom. Den samme dag besaa jeg logen og landet rundtom paa en mils vej.

Den 21. januar 1682. Om morgenen foer jeg med et parti ris ombord til vores provision. Siden ad land igen om mine egne sager at forrette.

Den 22. januar 1682. Helt tidligt lettede vi og *Sumatra* vores ankre med en slap kuling fra land. Vi bad farvel med fem og *Sumatra* med trende kanonskud. Om eftermiddagen kom vi til ankers omtrent 1 mils vej fra nogle ejlande eller klipper, som laa forude fra Vingurla. Men *Sumatra* stak over og gik fra os, hans rejse at befordre ad Persien.

Den 23. januar 1682. Om morgenen under sejl med landvinden, slap kuling. *Sumatra* var os alt af sigte. Imod aftenen til ankers igen med liden avance, omtrent 2 hollandske mile fra ovenbemeldte ejlande.

Den 24. januar 1682. Førend dagen anbrak, under sejl. Drev redelig fort med landvinden.

Den 27. januar 1682. Hidtil har vi haft kontræ vinde og [er] derover ofte kommet til ankers. Vi kom nu igen til den morske flaade, som vi tilforn havde set forude ved Vingurla. Den samme ville ad Combayen[1] til med tørre kockers,[2] arrak og olie.

Den 9. februar 1682. Kom vi om aftenen til ankers for Sindi, hvilken plads ligger udi en liden indbugt. Der laa tvende morske skibe for [pladsen].

Den 10. februar 1682. Om morgenen tidlig kom os et morsk fartøj ombord fra ovenbemeldte skibe at fornemme: hvad skib? og hvorhen vi ville? Derpaa fik de svar, men formedelst vi havde hørt adskillige kanonskud og set røgen deraf paa landet, saa spurgte vi dem ad: hvad dette skulle betyde? De sorte sagde os, at det /128v/ var den forhærdede rebel og landrøver, Sawasi, som der for Sindi var ankommen med 5.000 mand at ville brandskatte dem, hvorfor de stillede dem til værge imod ham. Vi lettede vores anker, og imod aften lod vi det falde igen omtrent 1½ hollandsk mil i søen for den morske stad Chiaul, hvilken er liggende oven paa et bjerg, hvis hvide mure blinker udi søen. Vi har daglig stor fortræd med kontræ

1 Cambaybugten umiddelbart nord for Surat.
2 Kokos.

vinde og ankren, og det formedelst hr. kommissar Huysman holdt os for længe op med hans forretning paa den malabarske kyst. Vi har dog godt mod, thi nu tager baade ebbe og flod til her. Ellers var landet overalt højt og bjergagtigt, langs den hele kyst somme steder med smaa forkrøblede buske bevokset. For resten var det armeligt nok til at anse ved søkanten.

Den 12. februar 1682. Om eftermiddagen passerede vi Bombay, hvilket er en engelsk stad og fastighed. Vi kunne ingen huse eller mure bekende af staden; men kastellet saa vi, som laa paa et bjerg, thi det var meget taaget over landet. I dag har vi først med avance fornummet ebben og flodens kraft.

Den 13. februar 1682. Avancerede vi ogsaa redeligt. Saa overalt udi søen 1 à 2 hollandske mile fra land nogle store stager staa ved stenankere fastgjort paa 8 à 9 favne vand, hvorpaa fiskerne gjorde deres garn fast. Vi sejlede igennem 2 à 3 rader stager og strobte[1] et parti af dem under vort skib, eftersom de stod ret udi vores farvand.

Den 15. februar 1682. Ved aftenstide kom vi til ankers for det høje land af Sankt Jan, som er 15 mile fra Surat. Hvor os kom en engelsk bojert imod.

Den 16. februar 1682. Avancerede vi lidt. Saa tvende engelske bojerter forude.

Den 18. februar 1682. Kom vi til ankers omtrent den portugisiske stad Daman, som er 12 mile fra Surat. /129r/

Den 20. februar 1682. Ved middagstide lod vi ankeret falde paa kongens rhed (saa kaldet) for Surat hos skibet *Couwerven,* som førte flaget. Der laa ni morske skibe, og det tiende kom straks efter os til ankers, foruden mange andre smaa fartøjer, som kom udsejlende af Comen. Vi skød 5 skud, *Couwerven* svarede os med 3, vi takkede ham igen med 1. Om aftenen foer skipperen og hr. De Pre, underkøbmand, (som skulle ligge i Surat), og bogholder Baly med sluppen ad land.

Den 22. februar 1682. Om aftenen kom sluppen os ombord igen med tvende kobæster og grønt til forferskning.

Den 24. februar 1682. Foer jeg, hr. De Pre, hans hustru og vor opperkirurg, Christoffel [tom plads til efternavnet], ad land med et smalskib,[2] *Haabet* kaldet. Vi ankom til værftet eller kompagniets have 2 à 3 stunder over middag, som er et kanonskud fra staden. Derfra gik vi og passerede over en bro igennem en stor port af staden og siden ad den hollandske loge til.

Den 28. februar 1682. Om aftenen foer jeg, mester Christoffel og en underkøbmand, Joan Jacob van Merwede, (som skulle ligge i Persien[3]), ombord med ovenbemeldte smalskib *Haabet.* Vi drev af med halv ebbe. Ved midnatstide kom vi til ankers tæt ved munden af revieret; thi floden begyndte at komme os imod.

Den 1. marts 1682. Om morgenen tidlig lettede vi ankeret. Vinden var redelig, og floden stilnedes. Kom ved ved middagstide om-

1 Fangede eller knækkede.
2 Smalskib var den nederlandske betegnelse for fartøjer med slankt skrog (til forskel fra bredskibe, som havde en bredde på mere end 16½ fod eller 5 meter).
3 Se 2. maj 1682.

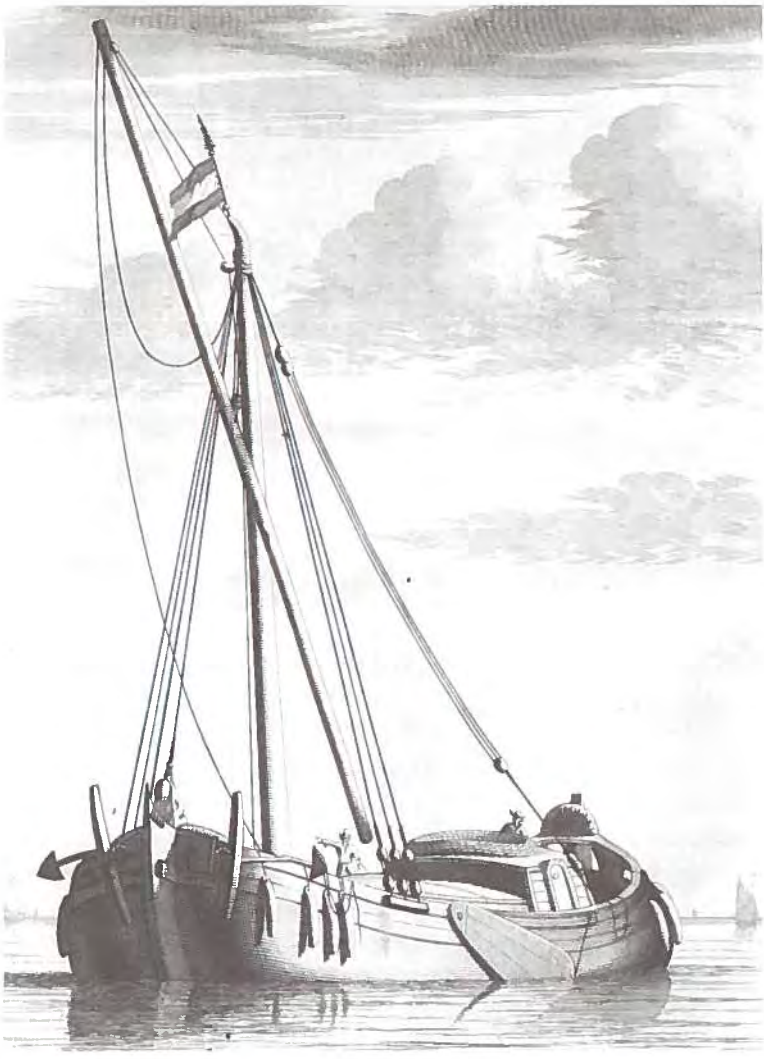

Nederlandsk enmastet smalskib med sidesværd. (Aubin).

bord igen. Nota: [tom plads] bekom jeg en akt fra hr. direktør Jacques de Buquoy,[1] avancerede fra 20 til 24 hollandske gylden om maaneden og [forfremmedes til] førsteassistent udi kvalitet med kondition til at tjene Kompagniet igen paany /129v/ tre samfulde aar. Hvilket var stridigt imod min requests[2] indhold, hvorfor jeg tog det udi betænkning, om jeg forbemeldte akt ville acceptere eller ej.

Den 2. marts 1682. Om formiddagen kom fiskalen med tvende kommitterede ombord at mønstre.

Videre som førsteassistent til Den Persiske Golf

Den 4. marts 1682. Om eftermiddagen, da vi havde indtaget af smalskibet[3] *Oranje* en del skibsprovisioner for rejsen saavelsom en kvantitet gods for Persien, bestaaende udi krydderier og kattunvarer

1 VOCs befalshavende i Surat 1680-1685.

2 Ansøgning.

3 En del af ordet er forsvundet ved indbindingen.

(derforuden nogle store og rare aber med deres unger), saa tog fiskalen og hans kommitterede afsked og stak fra borde. Vi forærede dem [med] 5 kanonskud, hvorpaa de takkede os fra *Oranien,* (med hvilken de foer i land), ogsaa med 5 skud, derefter til adieu gav vi dem 3. Gik dermed under sejl. Om aftenen til ankers 1½ mil fra rheden.

Den 5. marts 1682. Om morgenen tidlig under sejl, og om aftenen til ankers.

Den 6. marts 1682. Om morgenen aarle under sejl. Imod aftenen havde vi det spidse bjerg, Pico de Piscerus kaldet, agterudsejlet. Vi lod det saa den ganske nat løbe fort foruden at ankre.

Den 7. marts 1682. Om morgenen var vi landet af sigte, og stak over ad Persergolfen til.

Den 17. marts 1682. Om morgenen tidlig saa vi om bagbord vestligt fra os et lidet fartøj, *Horrias* kaldet, hvilket tog sin kurs ad den arabiske kyst til. En af de bedste aber døde, uanset Kompagniet havde skikket ekspres en sort med dem til deres opvartning og spise nok til deres underholdning, eftersom de skulle være en skænk for kongen af Persien. Vi fangede en hob drados dolphinus af dem, som holdt sig nær til skibet.

Den 20. marts 1682. Om morgenen saa vi et skib i vest bagbord fra os. Det samme vendte stævnen derhen, som vi kom fra.

Den 24. marts 1682. Fik vi forbemeldte *Horrias* udi sigte igen. /130r/

Den 28. marts 1682. Hidtil liden fortgang, derfor blev al folket sat fra 9 til 6 mutsjes vand. Det vand, som kokken skulle have at koge med, blev og formindsket, saa meget muligt var.

Den 5. april 1682. Vinden blev nu redelig god. Om natten fik vi en storm med travat, regn og lynild formænget. Imod dagen lagde det onde vejr sig. Beholdt dog en god fortgang.

Den 7. april 1682. Om eftermiddagen fik vi landet at se af den arabiske kyst og forfaldt omtrent Kap Rasalgate,[1] hvilket vi havde syd fra os om bagbord. Landet var højt og brak, ved søkanten foruden løv og græs. Fornævnte kap er at kende paa tvende bjerge, som ligger lidt fra hinanden inde i landet; dog for den søfarende, som er 3 à 4 ugsøs[2] derfra, lader de sig tilsyne, som de laa tæt ved søkanten. Fra Surat og til dette Kap Rasalgate – ret overstukket – er det 203 mile; men var ikke de slemme banker og rev, som man har at frygte for om styrbord, saa kunne man sejle en nærmere kurs. Vi var allesammen meget glade, og efter vores pligt takkede Gud; thi vi havde ikkun lidet forraad af vand i skibet. Om natten stod alle vores sejl fulde, og havde vi ønskelig fortgang.

Den 8. april 1682. Med solens opgang saa vi forude under vallen et engelsk skib, som stillede hans kurs ligesom vi.

Den 9. april 1682. Om morgenen vinden god, men slap kuling. Vi havde staden Muscat paa siden. Det var meget taageagtigt over

1 Ras al Hadd er Arabiens østligste punkt.

2 Se note ved 11. september 1673.

land, tilmed var vi vel 3 à 4 mile uden for vallen, saa at vi ej kunne se den.

Den 11. april 1682. Om morgenen saa vi land af den persiske kyst, som var Kap Jaskes. Dog lidt efter at vi havde lagt over igen, ragte vi det af sigte. Om aftenen kom vi under den arabiske kyst igen. Favorable vinde og meget stille. /130v/

Den 16. april 1682. Med solnedgang om aftenen saa vi igen det høje land, som strækker sig fra Kap Jaskes, om styrbord tillige med den arabiske kyst om bagbord, som og[saa] var højt land. Vinden kom meget hedt blæsende fra den persiske val.

Den 17. april 1682. Om morgenen tidlig havde vi landet som tilforn paa begge siderne. En god vind, bramsejlskuling. Folkene fik frit vand. Op ad dagen saa vi Kap Mosandon liggende om bagbord paa den arabiske kyst. Herved ungefær ligger trende ejlande, det 1. kaldet De Dootkist, 2. De Leest, 3. De Lesenaar, og har disse ejlande, (som ligger 11 à 12 mile fra Gamron[1]), slig en facon, naar man kommer halvt indsejlende, saasom deres navne lyder til[2] – og Lesenaaren er det største.

Imod middag lagde vinden sig, og om aftenen blev den helt kontrær, saa at vi maatte komme til ankers omtrent 2 à 2½ mile uden for de tvende ejlande Lareeck og Ormus. I den første vagt kom en travatvind op med torden, lynild og regn formænget. I samme vagt kom os et fartøj ombord fra ejlandet Kismis [og] medførte en liden buk og nogle grønsaltede fisk til skænk. Det blev natten over hos os beliggende og fik vel dobbelt værdi for deres gave. Fartøjet havde en meget underlig facon.

Den 18. april 1682. Om morgenen tidlig, under sejl med en slap kuling. Vi kunne klarlig se den arabiske kyst, de ovenbemeldte trende ejlande, det høje land af Gamron tillige med de andre trende ejlande: Lareeck og Kismis, som laa om bagbord, og Ormus om styrbord. Om eftermiddagen passerede vi forbi disse ejlande og kom om aftenen efter solnedgang paa rheden [ved] Gamron, hvor der laa fem morske skibe. Vi skød 5 kanonskud til salut paa vores ankomst, et af de morske, som var en hollandsk frimand, bad os være velkommen med 3, vi takkede igen med 1. Derefter foer skipperen og underkøbmanden, van Merwede, i land med Kompagniets breve. /131r/

Den 21. april 1682. Foer jeg i land om vores skibsladning at udlevere, eftersom bogholderen var syg.

Den 24. april 1682. Kom der udi min absens[3] en ordinantion ombord, at jeg skulle blive i Gamron og der min tjeneste paa sekretariatet at tage vare, hvilket var mig ganske og aldeles imod. Gode raad var nu dyre for mig. Maatte derfor praktiseres[4] paa udkomsten.[5]

Den 2. maj 1682. Ledsagede jeg og nogle af herrerne udi logen den velbemeldte underkøbmand, junker Joan Jacob van Merwede, noget udenfor Gamron, som skulle være andenperson i den neder-

1 Vore dages Bandar Abbas.
2 Ligkisten, Skolæsten og Læsepulten.
3 Fravær.
4 Forhandles, bruges list.
5 Det at undslippe.

En morsk købmand med kone og børn. (Nieuhof).

landske loge udi Isfahan. Han var kommet af de bedste gamle adelige stammer udi Holland og [var] vel hørt hos direktionen. Og eftersom han var min fornemme gode ven, gjorde han mig den tjeneste – efter min inderlige begæring – og forhvervede mig førend hans fortræk min forløsning af Persien, hvorfor jeg ham paa det skyldigste havde at betakke.

Den 9. maj 1682. Om aftenen sildig kom skibet *'t Wapen van Middelburg* fra Coromandelkysten til ankers for Gamron.

Den 15. maj 1682. Er fløjten *De Merel* kommet fra Bengalen her til ankers.

Den 21. maj 1682. Bekom jeg en anden ordination fra direktøren, hr. Reynier Casembroot,[1] at gaa over for bogholder paa ovenbemeldte fløjte *De Merel*[2] i plads for underkøbmand (og doktor) Pieter Boddens, som i lige kvalitet gik over paa *Macassar,* hvilket var en ønskelig sag for mig.

Den 22. maj 1682. Foer jeg *De Merel* ombord med mit gods.

Den 26. maj 1682. Kom jagten *Elisabeth* fra Malabar og her til ankers.

Den 27. maj 1682. Kom jagten *Sumatra* fra Surat her til ankers. /131v/

Den 30. maj 1682. Om morgenen tidlig gik *'t Wapen van Middelburg* under sejl ad Basra til, som ligger ved Eufrat.

Den 13. juni 1682. Om aftenen gav hr. Justinius van den Heuwel,[3] provisionel[4] direktør, (som skulle succedere udi den gamle direktør Casembroots sted), afskedsmaaltid paa velbemeldte hr. Casembroots fortræk, hvortil han havde ladet bede den franske resident, raadspersonerne af logen, alle skippere og bogholdere paa de hollandske skibe, som laa paa rheden, med nok 3 à 4 armenske købmænd. Formedelst den store hede og de mange folk, som var budne, blev der gjort anstalt at spise oven paa logen, hvilken var ganske plat. Til den ende blev der store alkativer[5] og duge udbredt, som kosten blev opdisket paa. Siden satte vi os ned derved med fødderne under livet paa den indiske maner, hvilket var fortrædeligt for mig og flere, som ej var vant dertil. Vi blev ellers overmaade vel trakteret, først med mange kostelige retter og siden med lutter rhinskvin og mumme, den hele nat til imod dagen.

Den 14. juni 1682. Tegnede jeg og skipperen vores konossement og omkostningsregning under i bøgerne. Foer saa ombord.

Den 15. juni 1682. Om formiddagen kom direktøren, hr. Reynier Casembroot ombord paa skibet *Macassar,* hvormed han ville navigere ad Batavia til. Den franske resident, hr. van den Heuwel, og de andre raadspersoner af vor loge med en del armenske købmænd gelejdede ham ombord, hvor Hans Ædelhed gav sit afskedsmaaltid og trakterede os vel. Skød lysteligt derunder indtil imod aftenen, at vinden begyndte at tjene os. Da gav han ordre at lette ankrene og at gaa under sejl. Hvilket blev straks efterkommet af os fire skibe, nemlig *Macassar* som admiral, de tvende jagter *Sumatra* og *Elisabeth* /132r/ og vor fløjte *De Merel.* Admiralen til afsked forærede vennerne udi Persien nogle kanonskud saavelsom og vi andre na pro rata.[6] Det blev stille derefter, saa vi maatte ved 9 slet komme til ankers og laa indtil over midnat. Da lettede vi igen.

Den 16. juni 1682. Om morgenen tidlig passerede vi imellem de tvende ejlande Lareeck og Ormus – havde det første om styrbord og det andet om bagbord. Op ad dagen stille og en utaalelig hede; dog

1 Siden 1664 ansat af VOC i Persien, 1679-1683 som direktør dér; raad van Indië fra 1684 til sin død 1685.

2 *Merel* var en fløjte på 160 tons, ca. 110 fod lang, bygget i Amsterdam 1679. Ved afsejlingen derfra 1680 var der 42 personer ombord. Fartøjet blev lagt op i Batavia 1693.

3 VOCs direktør i Persien, sandsynligvis fra 1681, senest fra 1683; død 1688.

4 Midlertidig.

5 Arabisk betegnelse for fint gulv- eller vægtæppe af uld eller silke.

6 Forholdsvis, efter størrelse eller rang.

imod aftenen og om natten en liden kuling. Der døde en af vores matroser, Tønnis Tønniszoon kaldet, født i Jylland, [han] var en orenbaar og havde ikkun været syg trende dage.

Den 17. juni 1682. Om morgenen saa vi endnu landet af Persien. Efter bønnen blev den døde sat overbord. Havde en redelig fortgang. Admiralen skød et skud og hissede et hvidt flag op, alle skipperne foer ham ombord. Og da vores kom ombord igen, sagde han os iblandt andet, at admiralen havde haft paa hans skib tvende døde – den ene hans trompeter og den anden en ung matros – derforuden var der mange syge, saavelsom og paa de andre skibe. Persien vil have told. Gud vær os naadig for Kristi skyld, amen. Samme dag blev af admiralen udgivet seynordre[1] for skibene.

Den 18. juni 1682. Om aftenen saa vi land af den arabiske kyst. Endnu redelig fortgang.

Den 19. juni 1682. Imod aftenen skød admiralen trende skud foruden noget andet tegn at gøre. Vi kunne ej vide, hvad sligt skulle betyde, uden at der nogle af hans officerer maatte være ved døden afgangen. Vinden og fortgangen som tilforn.

Den 20. juni 1682. Om formiddagen tidlig saa vi det høje land af Mascheta og imod middag nogle /132v/ ejlande, Soar kaldet, liggende langs ud med den arabiske kyst. Om aftenen kom bogholderen fra jagten *Elisabeth* os ombord, adviserende os, at underkøbmanden Pieter Boddens var død, og havde spist med direktøren om middagen, men om aftenen sat overbord dengang, (som tilforn er meldt), admiralen lod skyde de trende skud. Tilmed var og kahytvagteren[2] død, som var den fjerde paa admiralens skib. Vi paa vores fløjte havde i dag den anden dødning, som var vores butteler, Pieter Hemingh van Bergen op Zoom kaldet. Vi lod ham indsy udi et stykke gammel sejldug, eftersom han selv intet havde dertil, uanset han var kommet af godtfolk og havde vel 10.000 à 12.000 gylden til bedste i faderlandet og [var] tilmed nylig kommet ud. Efter bønnen satte vi ham overbord og lod nogle knipler[3] binde ved ham, at han desbedre kunne synke.

Den 21. juni 1682. Var jeg, vores skipper og skipper og bogholder af jagten *Elisabeth* til gæst paa *Sumatra* hos købmanden, hr. Cornelis Outshoorn. Han trakterede os meget vel. Om aftenen [var] vinden stille og kontrær. Admiralen skød et skud; derefter kom vi alle til ankers omtrent 2 à 3 kanonskud fra Den Graa Klippe og ½ mil uden [for] vallen. Tværsover fra os laa oven paa en klippe en liden skanse og straks derved et stort negeri med en indhavn.

Den 22. juni 1682. Om morgenen tidlig styrede *Macassar* og *Sumatra* deres baade i land at hente vand. Lidt op paa dagen skød admiralen et skud, hvorefter vi samtlige gik under sejl om til at komme ind i havnen for Mascheta. Men vinden var saa skral og stille, at vi maatte komme til ankers ungefær et kanonskud fra rheden. Og formedelst vi intet andet havde at forrette der endsom at tage

1 Signalordre.
2 Kaptajnens kahytsdreng.
3 Knippelkugler var håndvægtsformede projektiler.

noget vand ind, blev vi sammesteds beliggende. Jeg foer straks i land at bese fornævnte stad Mascheta saavelsom landet der omtrent. /133r/

Den 23. juni 1682. Foer jeg i land igen om staden og dens fastighed bedre at bese. Der mødte mig en forfærdelig hede, hvis lige jeg aldrig havde fornummet. Jeg købte mig noget frugt til forferskning paa rejsen saasom vindruer, mangoer og pisang. Drog saa ombord imod aftenen. Skibet *Sumatra* tog 20 styk kostelige arabiske heste med et parti fragtgods ind at føre til Coromandelkysten. Der kom 2 à 3 af stadens skibe fra Mokka i Det Røde Hav, som ligger omtrent 200 à 250 mile fra Mascheta. Med et af fornævnte skibe var ankommet den danske resident, (som havde ligget udi Mokka), hr. Albertus N. [kun initial for efternavnet] kaldet. Han foer vores admiral ombord og forblev hos ham natten over.

Den 24. juni 1682. Om morgenen tidlig foer fornævnte danske resident med admiralens slup i land til Mascheta med flaget agter. Der blev løsnet 5 stykker for ham den tid, han gik fra borde. Fra Mascheta ville han ad Gamron til, om der hans affærer at forrette. Noget op ad dagen skød admiralen et skud, vi lettede vores anker, men vinden var saa skral og slap, at vi maatte lade det falde uden nogen fordel. Imod middag under sejl igen med en god vestenvind.

Fra Persergolfen til Coromandelkysten og Bengalen

Den 25. juni 1682. Imod aftenen saa vi sidst land af den arabiske kyst. God fortgang. Solen var ret over vort hoved, hvilket foraarsagede stor hede.

Den 26. juni 1682. Kom admiralens skøjte os ombord, kvartermesteren derpaa skulle affordre nogle regninger hos mig for skipperen og nogle matroser, som var overgaaet fra vor fløjte paa *Macassar.* Han berettede os, at deres bødker var og hastig død, som var den femte.

Den 29. juni 1682. Om aftenen var jagten *Elisabeth* langt agterude og om andendagen os af sigte. /133v/

Den 9. juli 1682. Lod admiralen en vimpel vaje fra hans mesansroede,[1] hvilket var et tegn for vor fløjte. Efter det samme foer jeg og skipperen ham ombord og holdt først middagsmaaltid med ham, siden blev jeg kommanderet til at fare ombord paa vor fløjte at hente Kompagniets pakke [med] breve, (hvilken skulle aabnes og flere dokumenter tilføjes), med en og at hente min konfrater, bogholderen paa *Sumatra.* Da vi kom ombord paa admiralen, maatte vi skrive et parti breve, som skulle med *De Merel* til Coromandel og Malacca. Da det var gjort, saa fik vi ordre med vor fløjte at befordre vores rejse, saa snart vi saa landet af den malabarske kyst. Dermed tog vi afsked fra hr. direktør Casembroot om aftenen, satte bogholderen ombord paa *Sumatra* og foer saa til vor egen fløjte.

Den 12. juli 1682. Lidt før solnedgang om aftenen skød admiralen et skud og lod det hvide flag vaje, [som] var et tegn, at de saa

1 Mesansrue, en slags rå, der hang på mesanmasten i skrå stilling og bar mesanen (senere erstattet af gaffelen).

landet. Lidt derefter saa vi det samme, som var den vestligste kap eller del af Kap Comorin. Vi loddede og befandt os at være paa 45 favne, efter gisning 6 mile fra vallen.

Den 13. juli 1682. Om morgenen tidlig var *Macassar* og *Sumatra* et stykke vej forude, og formedelst vores kurs strakte sig ej længere at følge dem, saa tog vi afsked fra direktøren med 3 kanonskud og lod vort flag vaje. Han takkede og ønskede os beholden rejse med 1, vi ham igen paa samme kondition med 1. Deslige og[saa] for *Sumatra,* købmanden hr. Cornelis van Outshoorn til ære, han og[saa] takkede os med 1.

Derefter vendte vi vor stævn til Coromandelkysten. Var omtrent 3 à 4 mile uden for Kap Comorin. Der var en hoben drados dolphinus ved skibet, hvoraf vi fangede en til middagsmaaltid for kahytten. Lidt over middag var vi skibene ude af sigte, og om aftenen Kap Comorin. Vi havde en god fortgang.

Den 15. juli 1682. Hidtil alle dage regn og taageagtigt vejrlig. Lidt /134r/ før aftenen saa vi landet af Ceylon, dog ej bekendt. Gissede dog at det maatte være hukken af Dondere.

Den 16. juli 1682. Med solens opgang saa vi land overalt klarligt. Var forfaldet ved Nillewelle. Vi lod det saa løbe fort ud med vallen at faa Bassies i sigte.

Den 17. juli 1682. Om morgenen var vi alt forbi Bassies og saa dem ikke. Om dagen gjorde vor styrmand adskillige forkerte gisninger paa de velbekendte bjerge eller klipper – Elefanten, Munke Kap og Sukkertoppen – hvorover jeg maatte le i mig selv, som bedre vidste og kendte dem. Om natten i hundevagten kom os de tvende chalupper *Manaer* og *De Caneeltack* ombord. Nota: disse forbemeldte chalupper var for en maaned siden med kommandørens paa Batecaloa hans licens udstyret af kaptajn Boeff, fiskalen og nogle andre raadspersoner om til at krydse paa de engelske skibe, (som her gemenlig forbikom om aarene), at opkøbe hos dem vin, brændevin og andre varer.

Den 18. juli 1682. Om morgenen for Sineklatedel. Der blev gjort et kanonskud og en thonny udstyret til os med et brev efter den gamle brug, hvorpaa vi svarede.

Den 19. juli 1682. Om morgenen stille, lod varpet falde, at strømmen ej skulle sætte os mod syd. Noget derefter fort igen med en laber kuling. Ved middagstide for Batecaloa. Butteleren fra land kom os ombord med en slup at købe nogle persiske varer, saa alt sejlende.[1]

Den 20. juli 1682. Med solens opgang passeret Trinquemale. Om natten stak vi over ad kysten til med god fortgang.

Den 21. juli 1682. Om formiddagen saa vi landet af Coromandel, noget syd for staden Negapatnam. /134v/ Sejlede for vinden, passerede straks forbemeldte stad. Der kom os en fisker ombord, (som laa og fiskede), at fornemme, om breve. Vi havde en god fortgang, hvorover fiskerens katamaran slæbtes i stykker og i saa maader hver-

1 Meningen er uklar.

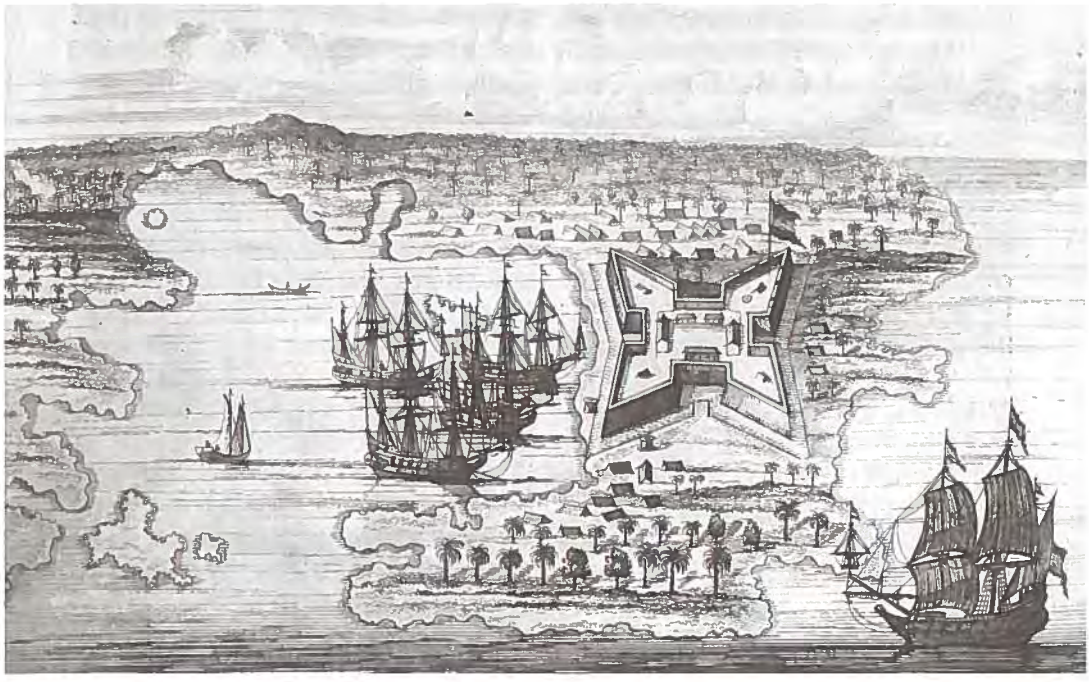

Fort Trinquemale med den gode naturhavn i Trinquemalebugten, hvor danske Ove Gjedde landede med sin flåde i 1620. (Baldaeus).

ken fik brev eller beskeder, men maatte salvere[1] sig med et af [vrag]stykkerne. Lidt derefter sejlede vi forbi Trankebar. Der laa tvende skibe paa rheden, det ene med flaget, vi efter sædvane flagede for hverandre. Om aftenen til ankers noget syd for Porto Novo, formedelst vi frygtede for at sejle det forbi.

Den 22. juli 1682. Helt tidligt, ankeret op. Ved middagstide lod vi det falde igen for Porto Novo. Jeg og skipperen foer cito i land med vor slup; men der kom os et indlandsk fartøj med en hollænder udi imod, vi traadte over til ham og lod sluppen fare ombord igen, thi revieret var udybt.

Den 23. juli 1682. Leverede jeg efter vores konossements indhold alle de persiske varer, som vi for dette kontor og Malacca havde indehaft.

Den 24. juli 1682. Blev jeg af købmanden, hr. Cornelis Mersman (som [opper]hoved) med Kompagniets breve affærdiget og ført ombord med et fartøj. Om eftermiddagen til sejls.

Den 25. juli 1682. Om eftermiddagen passeret Sadraspatnam. Var saa nær under vallen, at vi kunne se deres flag og pagoden Trigiscondan[2] oven paa bjerget. 4 glas ude i den første vagt [gik vi] til ankers af frygt for revet, som strækker sig ud i søen fra Palliacat; thi der var mørkmaane.

Den 26. juli 1682. Helt tidligt under sejl. Befandt os at være for det engelske fort Madraspatnam; der laa 5 à 6 skibe paa rheden. Vi kunne ikkun se pynterne af Sankt Thome, og det bjerg, som Sankt

1 Redde.
2 Se 6. oktober 1673.

Thomas skulle ligge begravet udi. Imod aftenen til ankers for Palliacat; der laa tvende morske skibe. Fiskalen med tvende kommitterede, som var en løjtnant og en bogholder, kom med et af Kompagniets fartøjer os ombord at visitere os. Derefter foer jeg og skipperen med dem i land, hvor /135r/ vi holdt aftensmaaltid med hr. kommissarius Jacob Jorrisz Pits.[1]

Nota: skibet *Den Briel,* som for et aar siden var blevet udi søen for Rackan (fuld med ris) af en stærk vind, elefanten kaldet; dets folk, som bestod udi 82 sjæle, var blevet bjerget og kommet til Palliacat, hvoraf endnu en del var, og de andre bortstyret til Batavia. Vi hørte her ogsaa først, at Bantam var forøvret og indtaget af den unge konge ved hollændernes hjælp, hvorefter de længe havde tragtet.

Den 29. juli 1682. Blev den Ædle Hr. generalguvernør Cornelis Speelman[2] forestillet, og ham efter sædvane den nye ed af troskab paa Kompagniets vegne tilsvoren, hvilket blev bekræftet med oprakte fingre og trende salver skud af musketterne og stykkerne rundt om kastellet. Derefter det resterende af dagen og mesteparten af natten med lystighed ved et ypperligt gæstebud igennembragt.[3] Hvortil jeg, vores skipper ogsaa af kommissarien var budne.

Den 30. juli 1682. Foer vi med fiskalen og hans kommitterede ombord igen. Efter at mønstringen var gjort, tog de afsked, og vi [gik] under sejl vores rejse at befordre.

Den 31. juli 1682. Landet af sigte, en god fortgang.

Den 2. august 1682. Saa vi land af Orissa. Vores højbaadsmand skød en tenin eller et marsvin med en elger, hvilken teninen slog i stykker, blev dog fanget, af folkene opskaaret, kogt og ædt. Den var liden og ung (derfor desbedre). Indenudi var den ligesom et svin med ribben, lever, lunge, hjerte, mave, tarme i og sligt; men kødet var sort som beg. Jeg smagte og[saa] et stykke deraf, som var tranagtigt. /135v/

Den 4. august 1682. Havde vi pagoden Jan Granat[4] paa siden, omtrent 2 mile uden [for] vallen. Den var hvid, og det syntes med kikkerten, som der laa et stort negeri med en hoben træer og buskads ved samme pagode. Vi saa og en anden pagode forude, den sorte pagode kaldet, hvilken ligger ved søkanten, 2 à 3 mile fra Jan Granat, og lod sig i førstningen anse som en sejler.

Den 5. august 1682. Ved middagstide passerede vi Den Flade Huk, gissede at vi saa det høje land af Balasore. Men vejret var tykt og regnagtigt, kunne derfor ingen fast staat gøre derpaa.[5]

Den 6. august 1682. Ved middagstide saa vi klarligt det høje land af Balasore. Om aftenen passerede vi den engelske rhed for Balasore; der laa et stort engelsk skib, og en dito kitz sejlede os forbi ind ad Ganges. Under vallen forude, 1 à 2 mile imod nord, laa nok tvende skibe; vi gissede, det var hollændere, hvorfor vi stillede vores kurs lige til dem. En stunds tid efter solnedgang til ankers hos dem, skød 3 skud, hvorpaa det ene svarede os med 1. Om natten drev det samme skib agterud, formedelst hans tov brækkede.

1 Som dreng til Asien 1643; direktør over Coromandel fra 1680 til sin død 1689.

2 Født 1628; efter bl.a. at have været generalbogholder i Indien blev han generalguvernør i Batavia fra 1681 til sin død 1684.

3 Tilbragt.

4 Jagannatha-templet i Puri.

5 Man kunne ikke få sikker stedsbestemmelse.

Den 7. august 1682. Om morgenen tidlig gik den ene jagt, (som var en engelskmand), under sejl og satte igen paa dybere vand. Bemeldte jagt og det store skib, der laa for Balasore, var tvende baarer, som [for] omtrent fem maaneder siden var kommet af England. Den anden jagt, som blev liggende, skød et skud og sjovede. Vi saa ingen baad eller skøjte hos ham, hvorfor vi tænkte, han var i nogen nød. Styrede derfor vores baad til ham at fornemme, hvem han var, og hvad ham fattedes. Baaden kom straks tilbage med skipperen derpaa, som sagde os, at der var jagten *De Malabar,* kommende fra Cochin over Ceylon, og havde den oversejlet fra Nillewelle udi 11 dage og sat der 2 store mile nord [for] den engelske og 1 dito nord for den hollandske rhed, formedelst han var ubekendt og saa der et skib for sig ligge til ankers, som var fornævnte engelskmand. Aarsagen til, at han havde skudt og /136r/ sjovet, var denne nemlig: han havde om dagen tilforn (efter hans ankomst) styret hans baad i land til Balasore at hente lodsen, som ikke endnu var kommet.

Ved middagstide kom bojerten eller lodsbaaden *De Oraniboom* os ombord [og] havde baade lodsen og fiskalen med hans kommitterede inde, hvilke her ved Balasore udi tvende maaneder havde krydset paa bataviafarerne, [men disse var] ikke endnu kommet. Da de havde visiteret os, gik de fra borde, og vi lettede ankeret. En stunds tid efter solnedgang lod vi det falde igen, fordi vi var bange for bankerne.

Den 8. august 1682. Om formiddagen med floden under sejl. I vindingen gik tovet i stykker, og vi forliste ankeret. Om eftermiddagen, da ebben ankom, til ankers. Vi havde det ejland Sagoor i sigte.

Den 9. august 1682. Om formiddagen til sejls. Vinden var slap, og strømmen satte os over styr, maatte derfor komme til ankers ved middagstide uden for de sidste banker. Saa kom fiskalen og de kommitterede os ombord fra *De Oraniboom* [og] gav mig Kompagniets plakater angaaende den forbudne handel,[1] hvilken jeg ved klokkelyd læste for al skibsfolket; deslige og en anden berammet paa matrosernes ureglementerede levned, med hvad straf derpaa fulgte.[2] Siden mønstrede de, tog vores konossementer og andre breve, drog saa fra borde i mening med forderligst at føre kommissarien udi Ougly de nye tidender om Bantams forøvring.

Derefter [gik] vi under sejl med en redelig kuling. Fiskalen sejlede forud for os med bojerten, vi andre fulgte ham efter, og da han var over bankerne, lod han sit flag vaje til et tegn for os. Da vi begge var og[saa] over kommet, sejlede han til jagten *De Malabar,* foer ham ombord og mønstrede. Om aftenen, da ebben ankom, lod vi ankeret falde omtrent ½ mil fra Ille de Galle, ret for den aabning, som er imellem Ille de Galle og Sagoor. Fiskalen forblev paa /136v/ *De Malabar,* indtil om natten ebben var forløbet, da stak han med en bojert Ganges ind.

Den 10. august 1682. Om formiddagen med floden og en redelig

1 Se note om privat handel ved 18. september 1674.

2 Der tænkes sandsynligvis på plakat af 18. august 1660, udstedt i Amsterdam (og genudstedt i Batavia 1686), om uordentlig opførsel af officerer, sømænd og soldater m.fl. ombord og straffene derfor (Landwehr nr. 996 og 997).

En indfodt købmand i sin smukke dragt foran sin hytte. (Nieuhof).

god vind under sejl. Lod ankeret falde om aftenen udi Ganges, ¾ mil oven for De Mordenaers Huk, hvilket var vel avanceret. Vi fornam straks myggene, dog fordragelige.

Den 11. august 1682. Om formiddagen lettet ankeret, sejlede 1 à 2 stunder og verterede intet uden ganske lidt. Lod det falde igen til over middag, saa fort med floden. Passerede – iblandt andre udhukker – den huk og det rack,[1] som ligger omtrent det første toldhus, hvor skibet *Westervelt* er blevet paa en sandplad[2] og der af weelsand[3] indvældet[4] og saaledes forloret. Siden Varckenssprøyt (eller Svine-

1 Krumning.
2 Lille sandgrund.
3 Kviksand.
4 Indstrømmet, fyldt.

siigen), derfor mange fartøjer op og ned udi Ganges. Om aftenen, da ebben ankom, til ankers lidt syd for Bos-andrie. Geweldigeren med nok tvende andre fartøjer kom os her ombord, som havde krydset udi tvende maaneder i revieret.

Den 12. august 1682. Om morgenen tidlig til sejls med floden. Passerede det ejland og forbandede møgrhed Bos-andrie, løb bag om det; ved den nordre ende ragte vi fast paa et træ, som stod under vandet. Dog vores baad og geweldigerens fartøj bugserede os straks deraf igen. Ved middagstide til ankers med liden avance. To stunder før solnedgang under sejl igen med floden, kom et godt stykke oven for Sprøyten eller 't Jane-gat kaldet. Lod saa ankeret falde ved 8 slet formedelst ebben. Myggene begyndte nu grueligt at tormentere[1] os.

Den 13. august 1682. Om formiddagen under sejl med floden, stille. Kom derfor straks derefter omtrent Det Første Rack, (som er syd for Kleyn Tanne), til ankers. Saa tvende engelske skibe ligge for dito Tanne, hvilke kort derefter kom os forbidrivende og ankrede for et negeri, som laa syd fra os, hvor de havde et hus tækket med tegl. Om eftermiddagen kom der en liden travat med torden og regn. Vi lettede og ragte oven for hukken at samme rack, som er et af de slemmeste. Saa blev vinden stille, lod ankeret løbe i grunden igen ret for /137r/ sprøyten eller den lille bæk Patientia, som ligger om styrbord opad. Slige sprøyter, smaabække eller siiger er der mangfoldige (med deres navne), hvilke den søfarende maa sig med bemøje, hvis offititie[2] det vedkommer.

Imidlertid vi laa her, blev vi en krokodille vaer, som laa og bagte sig i solen oven paa vandet og lod sig anse, ret ligesom det havde været et stykke af et gammelt raadent træ. Jeg slog vad[3] med lodsen derom og tabte mumme for en dukat derover med det forbandede bedragelige og falske bæst. Lidt ud paa aftenen, fort igen med stille vand og slap kuling. Varpede os et kanonskud oven for Kleyn Tanne.

Den 14. august 1682. Om formiddagen varpet ud, lettede ankeret, varpede os imellem Groot og Kleyn Tanne. Ebben tog haardt til, lod det falde indtil lidt ind paa aftenen, saa stilnede den. Fort igen og varpede ud. Tovet gik i stykker, mistede et godt varpanker. Varpede saa med drægen og kom neden for Groot Tanne til ankers.

Den 15. august 1682. Om formiddagen lettet ankeret, begyndte at varpe igen. Tovet i stykker og varpankeret borte, bekom det dog med lavvande igen. Ved middagstide med liden gevinst til ankers for Groot Tanne. Drev derefter for vort anker et stykke vej agterud, lod derfor et andet løbe i grunden. Vi købte her en god okse for 4 rupier eller 2 rigsdaler til forferskning. Ud paa aftenen lettede vi og bugserede os fort med stille vand, indtil om natten vinden begyndte at kule op. Kom saa, det femte glas udi hundevagten, til ankers et kanonskud neden for Barnegor.

Den 16. august 1682. Om formiddagen, da ebben var noget stil-

1 Pine plage.
2 Bestilling.
3 Væddede.

net, ankeret op. Vinden var god indtil lidt over middag, lod saa ankeret falde igen lige for den /137v/ pagode, som stod ved revierkanten om styrbord opad, og tvende kanonskud neden for det rack, som det hvide hus staar, hvilket regnes for at være midt imellem Ougly og Barnegor. Ved den anden side om bagbord holdes straks ved Ganges en stor basar eller yorwe. Ved midagstide under sejl med stille vand, og [i] det sjette glas i hundevagten til ankers igen ¼ mil neden for Emanuel Silves Dorp.

Den 17. august 1682. Om formiddagen fort med en redelig kuling og stille vand. Kom lidt over middag til ankers formedelst ebben, et par kanonskud neden for Det Korte Rack, som den morske kirkegaard eller begravelsessted er. Om natten lettet, avanceret lidt, da ebben ankom, lod det falde igen.

Den 18. august 1682. Om formiddagen vinden god, vandet stille, fort igen, men straks derefter begge parter kontrære. Til ankers med liden gevinst. Om natten forsøgte det for den anden gang, dog uden frugt.[1]

Den 19. august 1682. Om formiddagen lettede vi og *De Malabar,* drev lidt neden for Det Korte Rack igen om der at fortøje. Derefter foer jeg med geweldigeren og lodsen op til Ougly, hvor vi ankom om eftermiddagen.

Den 25. august 1682. Noget over middag kom fløjten *De Merel* og jagten *De Malabar* til ankers for Ougly.

I Ougly

Den 3. oktober 1682. Hidtil har jeg logeret udi Ougly og imidlertid ladet gøre et og andet arbejde hos guldsmeden og skrædderen. Foer nu ombord at menagere[2] igen.

Den 20. oktober 1682. Kom der breve op til Ougly fra de længe forventede bataviafarere, som var seks skibe udi en flaade.

Den 24. oktober 1682. Blev den Ædle Hr. Cornelis Speelman[3] forestillet her i Bengalen at være, som forbemeldt er, generalguvernør over Nederlandsk Indien. Hr. kommissarius Nicolaes Bauckis[4] gjorde paa Kompagniets vegne et ypperligt maaltid og gæstebud med alle officererne baade paa landet /138r/ og af skibene, hvortil jeg ogsaa var buden med andre. Samme nat (udi logen af slaverne) blev fra mig stjaalet værdi for 50 rupier eller over for de 30 rigsdaler. Den profit havde jeg af fornævnte gæstebud!

Den 28. oktober 1682. Brændte vi victorie[5] og skød med stykkerne baade af landet og fra skibene og gæstererede den ganske nat paa Bantams forøvring.

Den 2. november 1682. Er ovenbemeldte seks bataviafarere kommet for Ougly, nemlig *Yamby* for admiral, *De Zijp, De Lijst, Naeldtwijck, De Graeff, Oosterblocker,* derforuden og[saa] tvende ceylonfarere, (som førend bataviafarerne var kommet i Ganges), [nemlig] *Aerdenborigh* og *Negombo.*

1 Fremgang, resultat.
2 Føre husholdning.
3 Se note ved 29. juli 1682.
4 VOCs befalingshavende i Bengalen 1681-1683.
5 Fejrede sejren, d.v.s. Bantams erobring.

Den 12. november 1682. Drev de fire skibe af, som skulle ad Batavia, nemlig *Negombo, Naeldtwijck, De Lijst* og *De Zijp.* Samme dag hørte vi, at skibet *'t Wapen van der Goes* var kommet over Coromandelkysten og i Ganges.

Den 20. november 1682. Kom skipper og bogholder op med deres breve fra jagten *Luydt Beverlandt* og fløjten *Waveren,* som var kommet fra Batavia over Ceylon og hid til Bengalen.

Den 28. november 1682. Efter at jeg havde gjort alting klart og opkøbt min provision for hjemrejsen, saa har jeg mange gange anholdt hos hr. kommissarius Baucks om min forløsning ad Batavia til, hvorfra jeg gerne ville repatriere.[1] Men jeg fik paa sidstningen ingen anden trøst af ham, endsom at jeg skulle søge min forløsning paa Ceylon, hvorhen vi skulle destineres med vor fløjte, hvilket var en halvdesperat sag for mig. Alligevel: taalmodighed!

Den 13. december 1682. Da vi havde indtaget vores ladning af salpeter, holdt jeg og skipperen afskeds /138v/ maaltid hos kommissarien og tegnede siden for vor ladning.

Fra Ougly til Ceylon

Den 14. december 1682. Drev vi ned i Ganges; med os trende skibe, nemlig *Yamby* ad Persien, *Aerdenborigh* og vor fløjte *De Merel* til Ceylon.

Den 15. december 1682. Om morgenen for Barnegoor, der til ankers. Foer i land og købte provision op for rejsen. Om eftermiddagen fort igen, drev risbasaren Sotternotti forbi, lod saa ankeret falde og forvagtede de andre skibe saavelsom fiskalen, der skulle mønstre.

Den 16. december 1682. Om aftenen kom *Yamby* hos os til ankers. Da fiskalen havde mønstret hos ham og os, foer han af til *Aerdenborigh,* som laa for Barnegoor.

Den 17. december 1682. Lettede vi og *Yamby.* Vi gjorde hver sit bedste at komme til Ille de Galle, hvor vi skulle vagte hverandre.

Den 19. december 1682. Om formiddagen kom vi med *De Merel* til ankers for Ilha dos Galos. Vi lod her vores bugserfartøj fare bort ad Ougly igen, eftersom vi havde det ej mere fornødent.

Den 21. december 1682. Om formiddagen kom *Yamby* og *Aerdenborigh* hos os til ankers.

Den 22. december 1682. Helt tidligt, alle tre under sejl. Lidt over middag formedelst vindstille og strøm til ankers igen.

Den 23. december 1682. Om morgenen tidlig lettede vi samtlige, og lidt over middag ragte vi over bankerne. Straks derefter gik lodsen fra os paa hans lodsbaad, *De Oraniboom,* stak dermed Ganges ind, og vi tog ad søen til – i Guds navn – vores rejse at befordre.

Den 26. december 1682. Hidtil haft vestlige vinde, men nu nordlige. Sejlede for vinden, slap kuling, kønt vejrlig. *Yamby* var os om aftenen ude af sigte.

2. januar 1683. Om aftenen var *Aerdenborigh* et langt stykke fra os om styrbord, og om andendagen alt af sigte. /139r/

1 Vende tilbage til Europa.

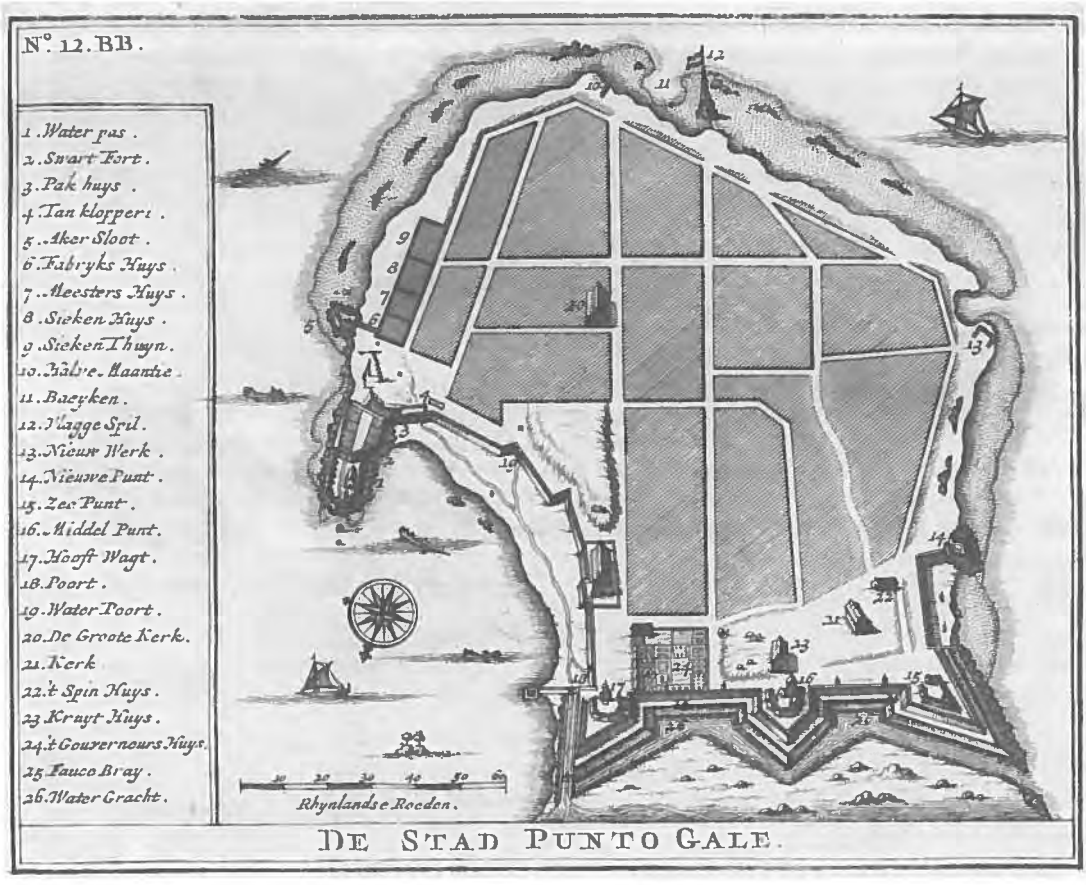

Plan over byen Galle med den centralt placerede storkirke og den iojenfaldende flagmast mod syd. (Valentyn bd. V,1).

Den 5. januar 1683. Om natten det sidste glas i hundevagten loddede vi og fik grund paa 30 favne.

Den 6. januar 1683. Om morgenen befandt vi os at være omtrent 4 mile uden for den ceylonske val og forfaldet lidt syd for Batecaloa. Bekendte klippen eller bjerget, Munix Kap[1] kaldet, vi havde ret paa siden.

Den 7. januar 1683. Om morgenen tidlig var vi omtrent Huk Dondere.[2] Stille, [men] om eftermiddagen begyndte søvinden at opkule, dog schars. Om aftenen til ankers lidt nord for Galle. Der kom en skøjte ud til os at hente Kompagniets breve.

Den 8. januar 1683. Om morgenen ankeret op, lod det straks derefter falde uden for munden af havnen for Galle. Jeg og skipperen foer i land, holdt middagsmaaltid med hr. kommandøren, Salomon Lesagie; fik siden ordre af ham cito at fortrække til Colombo. Om aftenen ombord.

Den 9. januar 1683. Om morgenen under sejl med en slap landvind.

1 Munkekappen.
2 Ceylons sydligste punkt.

Den 11. januar 1683. Fra Galle og hidtil haft stille og kontrær vind, maatte derfor ofte komme til ankers. Lod det nu falde igen lidt forbi Panture.

Den 12. januar 1683. Om morgenen tidlig passerede os fløjten *Croonenborg,* hvilket var mig fortrædeligt; thi jeg haft haab til at blive forløst der paa, hvorefter jeg ogsaa havde stillet mine sager. Nu gik den ad Galle til.

Den 13. januar 1683. Om morgenen til ankers for Colombo. Jeg og skipperen foer i land, spiste til middag med hr. guvernør Lourens Pijl.[1] Jeg holdt an hos ham om min forløsning, hvilket han mig belovede.

Den 14. januar 1683. Bekom jeg en ordination at være /139v/ forløst og at repatriere med skibet *De Bergh China.*

Den 17. januar 1683. Imod aftenen under sejl.

Den 20. januar 1683. Ved middagstide til ankers i havnen for Galle. Skibet *De Bergh China,* som jeg havde agtet at bekomme bøgerne paa – og saaledes dermed udi min forrige kvalitet for bogholder at repatriere – slog mig fejl; thi en anden, (som havde bedre patroner[2]), var alt i bestillingen. Hvilket var en desperat sag for mig. Nu: patientia perfos.[3]

Den 21. januar 1683. Bekom jeg (efter begæring) en ordination af hr. kommandør Salomon Lesagie at gaa over for bogholder paa skibet *Aerdenborigh,* (eftersom jeg endelig maatte endnu blive et aar i landet, med mindre jeg ville fare hjem for assistent, hvilket mig ikke anstod[4]).

Den 22. januar 1683. Førte jeg mit gods over fra fløjten *De Merel,* hvilken derefter gik under sejl ad Colombo.

Den 25. januar 1683. Om morgenen under sejl med *Aerdenborigh.* Men jeg lod med bedrøvelse de trende husfarere eller returskibe[5] – *Hendrick Mourits, De Bergh China* og *Croonenborg* – ligge efter os i havnen.

Den 28. januar 1683. Om formiddagen til ankers for Colombo. Nota: guvernøren, L. Pijl, gav mig ordre at gaa over igen paa min forrige fløjte *De Merel,* hvilket var meget fortrædeligt for mig. Jeg mister nu min gunstige promotor, den Ædle Hr. Rijkloef van Goens de Jonghe, for hvis skyld jeg og[saa] dette maatte lide, (thi de var uvenner). Nu: Dominus providebit![6]

Den 29. januar 1683. Gik jeg over igen med mit gods fra *Aerdenborigh* til *De Merel.*

Bogholder paa *De Merel* i kystfart ved Ceylon

Den 30. januar 1683. Om aftenen under sejl. Nota: Jeg tog ugerne afsked med min landsmand, hr. J. C. Torzee,[7] som havde bryllup om andendagen.

Den 4. februar 1683. Til ankers for Calpentijn, hvor vi ladede arrak.

1 Se note ved 12. maj 1671.
2 Velyndere, beskyttere.
3 Latinen giver umiddelbart ingen mening, men »patientia« betyder tålmodighed.
4 Var passende, passede sig.
5 Skibe destineret til Europa.
6 Herren vil råde for det.
7 Se note ved 29. juni 1681.

Den 11. februar 1683. Om aftenen under sejl – og den 13. februar om eftermiddagen for Colombo.

Den 22. februar 1683. Om morgenen ankeret op – og den 24. februar om eftermiddagen for Calpentijn. /140r/

Den 1. marts 1683. Om aftenen under sejl – og den 3. marts arriveret for Tutucorin.

Den 16. marts 1683. Om morgenen under sejl med hr. Rutg[aart] de Heyde.[1]

Den 21. marts 1683. Om eftermiddagen til ankers for Colombo.

Den 22. marts 1683. Tidligt under sejl. Om eftermiddagen til ankers for Negombo.

Den 25. marts 1683. Om aftenen under sejl – og den 26. marts for Colombo.

Den 28. marts 1683. Om formiddagen fort igen – og den 30. marts om eftermiddagen for Calpentijn.

Den 4. april 1683. Om morgenen under sejl – og den 10. april om eftermiddagen for Colombo.

Den 15. april 1683. Under sejl med hr. kommandant Rutgaart de Heyde.

Den 16. april 1683. Kontrær vind, op ad dagen blæste en storm, saa at vort ene ankertov gik i stykker. Drev saa nær til brændingen og vallen, at vi stødte et stort stykke af vort ror og havde ej saa megen plads, at vi kunne lade et andet anker falde, hvorfor vi var i stort betryk. Vi sjovede om hjælp af landet, og da landskøjten kom, (som skulle føre os et varp ud), blev den slagen fuld af søen og havde snart omvæltet. Fik dog snart mesteparten af vandet udøst igen og med stor besværing indtaget en af Kompagniets kister med 2.000 japanske coubangs[2] eller 20.000 rigsdaler, som vi havde inde for kontoret [i] Tutucorin – saavelsom hr. de Heyde med hans familie, hvormed den foer i land. Vi laa saa og red for et anker, indtil imod aftenen at (Gudskelov) vinden lagde sig. Fik saa et varp ud og lod vort dagliganker løbe i grunden.

Den 17. april 1683. Om formiddagen kom de Heyde ombord igen, og vi [gik] under sejl.

Den 20. april 1683. Kommet til ankers for Ponnecayl, hvor hr. Rutgaart de Heyde og hans familie gik fra os med en thonny ad Tutucorin. Derefter foer jeg i land ad Ponnecayl.

Den 22. april 1683. Om morgenen tidlig under sejl med et parti militære personer. /140v/

Den 26. april 1683. Om formiddagen til ankers for Colombo, og samme nat fort igen.

Den 1. maj 1683. Om eftermiddagen til ankers for Tutucorin.

Den 6. maj 1683. Gaaet under sejl – og den 9. maj til ankers for Colombo.

Den 14. maj 1683. Om aftenen lettede vi – og den 16. maj om eftermiddagen lod det falde for Tutucorin.

1 Se 12. maj 1671.

2 Japanske guldmønter af karakteristisk oval form.

Den 23. maj 1683. Efter at vi havde indtaget vores ladning, nemlig ris af *Aerdenborigh* [og] persisk vin og frugt af *'t Wapen van der Goes,* saa gik vi under sejl om aftenen.

Den 24. maj 1683. Haft kontrær vind og ankret. Blev dog redelig, [saa] at vi kunne stikke over dermed til Ceylon.

Den 25. maj 1683. Ud paa aftenen til ankers, 1 à 2 mile i søen, uden for Colombo.

Den 26. maj 1683. Helt tidligt lettet ankeret og sejlet hen til rheden.

Den 29. maj 1683. Om aftenen under sejl – og den 1. juni arriveret for Tutucorin tillige med skibet *Hondtsolaersdijck.*

Den 2. juni 1683. Har jeg efter min begæring (dog med stor besværing) bekommet en ordination fra hr. kommandant Rutgaart de Heyde at gaa over for assistent paa forbemeldte skib, *Hondtsolaersdijck,*[1] efter at jeg tilforn af samme skib havde faaet en assistent udi min plads igen, til hvilken jeg overleverede mine bøger med behørige balancer.

Paa *Hondtsolaersdijck* gennem Sundastrædet til Batavia

Den 6. juni 1683. Pinsedag (ny stil[2]). Lettede ankeret, men avancerede intet; lod det falde igen ½ mil uden [for] Tutucorins rhed.

Den 7. juni 1683. Om morgenen under sejl med en skral landvind. Dog vi maatte formedelst de sydlige vinde komme til ankers igen.

Den 8. juni 1683. Endnu kontrær vind.

Den 9. juni 1683. Om morgenen lettet ankeret (vi og *De Merel*). Ved middagstide, da søvinden ankom, lod vi det falde igen. Avancerede omtrent 2 mile. Om aftenen en laber kuling af landet, fort igen og laveret natten igennem.

Den 10. juni 1683. Vinden lidt rummere. Havde endnu det høje land af Kap Comorin i sigte. Om aftenen stak vi over ad Ceylon til. /141r/

Den 12. juni 1683. Ved middagstide til ankers for Galle.

Den 13. juni 1683. Om morgenen sejlede vi ind i havnen.

Den 26. juni 1683 Om eftermiddagen, da fiskalen havde mønstret, lettede vi ankeret og tog søen (i Guds navn) vores rejse at befordre ad Batavia. Nota: skibet var overmaade belemret baade med Kompagniets saavelsom partikulære varer.[3]

Den 27. juni 1683. Vores udkigger saa 3 à 4 sejlere om bagbord. Vi presumerede, de ville ad Coromandelkysten til.

Den 28. juni 1683. I dagvagten havde vi en liden travat. Vores krydssejl og flagstok blæste i stykker.

Den 2. juli 1683. I dagvagten havde vi en anden travat med regn formænget. Vi mistede derved vores foremærssejl og fokkebonnet, hvilken blæste i havet.

Den 5. juli 1683. Om natten passerede vi ækvatorlinien.

Den 13. juli 1683. Om eftermiddagen saa vi om bagbord det ejland Nassau.[4]

1 *Honselaarsdijk* var en pinas (?) på 722 tons, ca. 160 fod lang, bygget 1679 i Zeeland. Ved afsejlingen derfra 1680 var der 180 søfolk, 100 soldater og 7 passagerer ombord. Fartøjet sejlede hjem fra Asien 1684.

2 Se note ved 8. november 1684.

3 Se note om privat handel ved 18. september 1674.

4 Nassau, også kaldet Pagai, ligger ud for Sumatras kyst på 3 grader sydlig bredde.

Den 22. juli 1683. Blev der rancon af vand udgivet, nemlig hver person 8 mutsjes.

Den 1. august 1683. Om aftenen i den første vagt ragte vi oven for forbemeldte ejland Nassau og 2 à 3 andre smaa ejlande, som ligger nord derfra. Vi havde med stor fortræd udi rot og regn[1] laveret hid og did her omtrent disse ejlande siden den 13. juli. Om eftermiddagen saa vi om bagbord det høje land af Sumatras kyst.

Den 3. august 1683. Om formiddagen loddede vi, befandt os at være paa 8 favne slikgrund[2] og omtrent 2 mile fra land.

Den 4. august 1683. Saa vi et fartøj sejlende fra vallen, kom os dog ej ombord.

Den 7. august 1683. Saa vi det ejland N. [kun intialet er anført], som ligger omtrent 2 mile fra vallen for Silebahr, hvilket er ungefær 45 à 50 mile fra Sundastrædet. /141v/

Den 10. august 1683. Saa vi fem javanesiske fartøjer sejlende langs ud med vallen imod nord.

Den 20. august 1683. Om eftermiddagen havde vi forude om styrbord det ejland Den Liden Fortuna, hvilket holdes for 5 mile fra munden af Sundastrædet.

Den 26. august 1683. Ragte vi noget oven for fornævnte Liden Fortuna.

Den 27. august 1683. Nu bekommer vi slemt surt vand og stinkende – foraarsagedes af arrak, som havde været tilforn udi læggerserne.[3]

Den 28. august 1683. Enhver person faar nu 7 mutsjes af det sure og slemme vand, og slaverne, (som de partikulære indehavde), ikkun 5 mutsjes. Var ikkun lidet fra Fortunens Ejland.

Den 29. august 1683. Avancerede vi redeligt indtil et stykke ud paa natten. Vi gissede at være tæt ved Den Flakke Huk af strædet.

Den 30. august 1683. Om morgenen befandt vi [alt] helt kontrært; thi vi var med strømmen, som kom udløbende af strædet, drevet et stykke neden for det forbemeldte ejland Fortunen og forloret 3 à 4 mile.

Den 31. august 1683. Om morgenen stille. Bekom godt vand igen til rancon. Om eftermiddagen kulede vinden redelig op, og strømmen kom os til baade.[4] Om aftenen havde vi oftbemeldte ejland Fortunen langt agterude – og om natten en ønskelig fortgang.

Den 1. september 1683. Om morgenen tidlig befandt vi os at være i munden af [Sunda]strædet, og havde vi Keysers Ejlande paa siden om bagbord. Om eftermiddagen blev det stille, og strømmen kom os imod, lod ankeret falde lidt fra bemeldte ejlande paa 25 à 30 favne. Vi styrede straks sluppen ud, vel munderet, at fornemme om vand og brændeved paa samme ejlande. Imod aftenen kom den tilbage igen, sagde os, at der var kosteligt vand og brændeved nok for os at bekomme, og førte en kande med af vandet, som vi prøvede agterude.

1 Se note ved 29. juli 1671.
2 Mudderbund, slambund.
3 Store tønder.
4 Nytte.

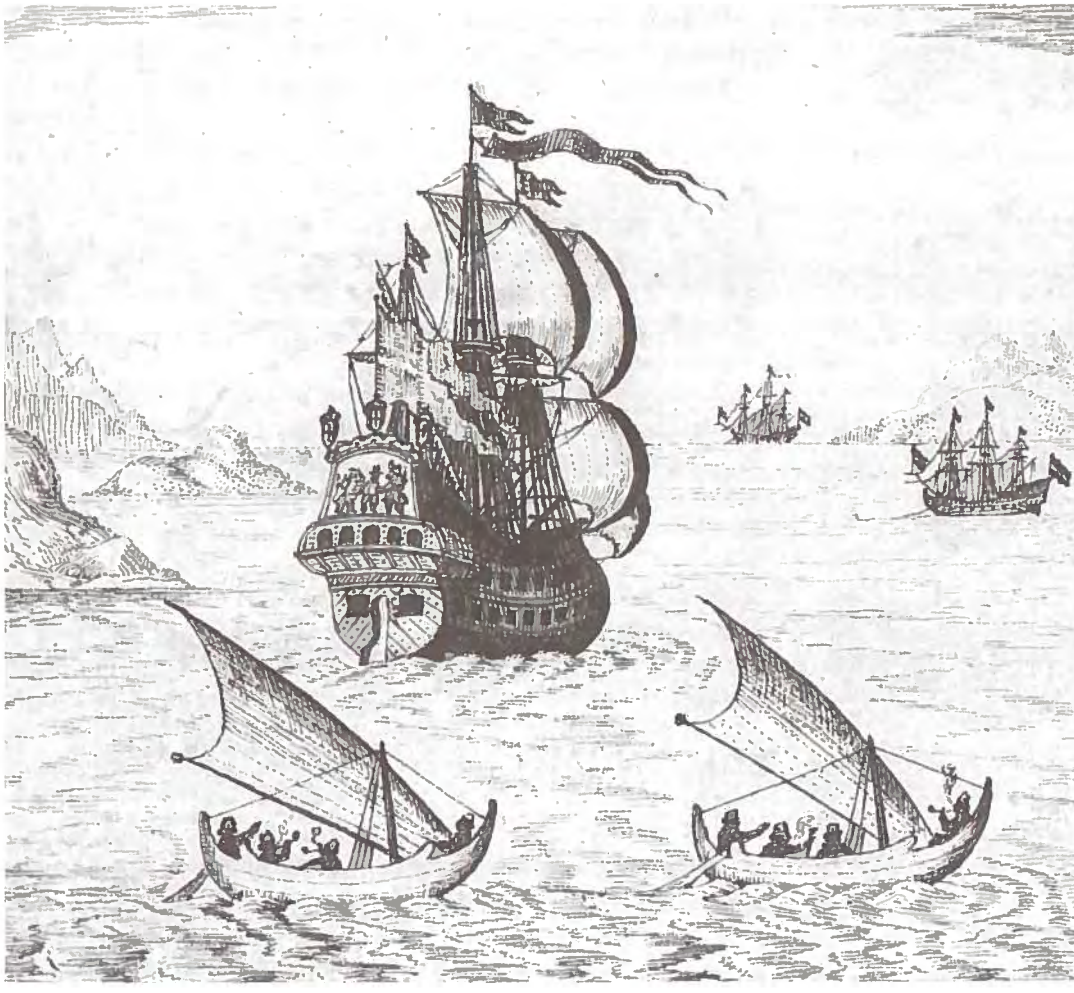

Det danske orlogsskib Oldenborg i Sundastrædet 1673 med to lokale latinerriggede både i forgrunden. (Kgl. Bibl., NkS, 388, kvarto).

Den 2. september 1683. Om morgenen tidlig styrede vi baaden hen (vel /142r/ forset med gevær) at hente vand og brændeved – og tømmermanden at hugge haandspager[1] og andet. Efter at kokken havde skaffet, blev vandfadet aabnet for den store mast, at enhver kunne drikke saa meget, som han ville, hvilket var ikke en liden glæde for al skibsfolket. Baaden gjorde trende togter efter vand og brændeved. Nogle af folkene havde fanget tvende store gorillaer udi en fersk tank eller vandkær, som de tog vandet, saavelsom og et parti fuglereder udi klipperne, hvilke var de aller skønneste, hvideste og renligste, som jeg nogen tid af den slags havde set, men ikkun helt smaa. De havde og[saa] faaet nogle klipkonter.[2]

Den 3. september 1683. Om eftermiddagen foer købmanden, hr. Francois van der Beecq, (som havde ligget i Surat), skipperen, bogholderen og jeg i land at bade og toe os i det skønne kølige og krystalklare vand, som kom løbende ned imellem klipperne. Da det

1 Stænger til at dreje et spil eller bakse og løfte svære vægte med.

2 Havsnegle.

var gjort, gik jeg her og der at bese ejlandet, hvilket var meget klippeagtigt og brak opad, fuldt med træer og underskov. Mange af træerne var saa høje og rette som fyrrene eller granerne udi Norge, bekvemme til ror, master og sligt, men meget haardt og tungt i sig selv. Der var og mangfoldige vilde palmetræer, af hvilke folkene huggede mange om og aad palmiten[1] deraf. Jeg tog et stykke til at smage, hvilket var meget beskere endsom den rette palmeris palmit.[2] Rør eller javanesiske rottinger[3] var der og stor mængde af, dog ganske faa med lange leder.[4] Jeg stak en part af dem ved min pennekniv, hvorvel de gode var onde at bekomme paa klipperne.
Paa den side af ejlandet, som vi laa [ved], var ikkun en liden indhavn til at lande med baade; siden overalt klippigt og slemt. Det ferske vand kom løbende oven ned fra klipperne og bjergene, gjorde saa 5 à 6 tanke eller vandkær, hvorudi det stod saa klart og køligt under træerne, at /142v/ det var lyst til at se. Matroserne fangede nogle faa østers og rejer, deslige nogle klip-konter, som sad paa klipperne under vandet ved havsiden. Om aftenen efter solnedgang foer vi med slup og baad ombord igen. Trende togter gjorde baaden efter ved og vand som tilforn.

Den 4. september 1683. Styrede vi baaden hen igen ad idem.[5] Imod aftenen sjovede vi, at den skulle komme ombord, hvilket straks blev efterkommet. Gik saa under sejl. Vinden var slap og af det sydøstlige hjørne som tilforn, laverede[6] dog den hele nat med strømmen.

Den 5. september 1683. Om morgenen befandt vi, at strømmen havde sat os fort fra Keysers Ejland 2 à 3 mile, uanset det var stille og vinden kontrær. Om middagen blev vinden saa skral, at vi ej kunne stævne over[7] det lange ejland Poelegonde. Derfor resolverede skipper og styrmænd at løbe ind imellem fornævnte ejland og den faste val af Sumatra, (hvilket sjældent sker). Det er en smal passage. Styrede baad og skøjte forud til at lodde. Der ligger et lidet ejland midt i farvandet og straks derved tvende klipper under vandet. Vi styrede imellem fornævnte lille ejland og den faste val, havde Poelemonde om styrbord og Sumatra om bagbord. Vort skib var nær ved en af ovenbemeldte klipper, hvorpaa *De Thydoor* for nogle faa aar siden havde fast siddet, saa at folkene mente, at skibet skulle have omfaldet; kom dog omsider deraf. Efter at vi havde passeret fornævnte smalle passage, saa vi om bagbord paa den faste val 2 à 3 steder røg og om styrbord udi en liden indvig[8] under Poelegonde trende malajiske fartøjer ligge. Vinden begyndte nu redelig rum at opkule, men vi havde strømmen imod. (Vi sejlede her udi en hel indsø rundt om med ejlande beliggende, saa og mange scholfisch[9] og uden [for] Poelegonde paa 60 favne tvende drados dolphinus, hvorvel somme vil sige, at den slags fisk kommer ej, som grund er at faa).[10]

Efter at vi Poelegonde var passeret, saa vi om styrbord ejlandene

1 Spiselig palmemarv.
2 Sandsynligvis sagopalmens marv.
3 Lange smidige stængler af den indiske rotangpalme, fx benyttet til fletværk i møbler.
4 Stængler.
5 Ovennævnte sted.
6 Holdt krydsende for små sejl.
7 Holde en kurs med øen om læ.
8 Vig, bugt, især om godt beskyttet mindre vig.
9 Faldfisk, flynder.
10 Meningen er uklar.

Krakatou (det højeste) og Sleep-Zee med tvende toppe. Om aftenen efter solnedgang til ankers paa 18 favne, ret i farvandet. Havde ejlandet Poelebese om styrbord, /143r/ De Trende Gebroeders forude og det høje bjerg, (Den Store Forferskplads kaldet), om bagbord. Saa om natten midt udi samme bjerg 2 à 3 ildsteder. Heromtrent bor et parti røvere og skælme, som man maa intet betro, hvilke er bantammere. Derfor holdt vi god vagt med snaphaner og huggerter natten over.

Den 6. september 1683. Om morgenen tidlig, vinden og strømmen redelig, gik til sejls, stillende vores kurs imellem de trende ejlande, De Gebroeders, og Den Store Forferskplads. Saa forude over De Gebroeders det høje land af Java. Her plejer altid at komme forferskning nok ombord, (hvoraf samme huk sit navn har), men nu intet. Presumerede derfor, at der maatte være endnu orlog med bantammerne, hvis allierede de var. Op ad dagen kunne vi se paa foden af forbemeldte bjerg et parti klapperstræer og huse staa. Der kom tvende malajiske fartøjer, fra Java overstukket, sejlede os forbi og holdt dem det nærmeste under vallen, de kunne; thi de betroede os intet. Derforuden saa vi 4 à 5 sejlere forude under den javanesiske val. Om aftenen efter solnedgang formedelst stille lod vi vores stopanker falde et stykke vej forbi Varkens Huk, vest for ejlandet Dwars-in-de-Weg. Da 4 à 5 glas var ude i den første vagt, lettede vi med en liden vindflage,[1] og [i] det sjette glas i hundevagten lod vi det løbe i grunden igen 2 mile uden for Java.

Den 7. september 1683. Om formiddagen under sejl. Lidt over middag ankret lige for ejlandet De Brabantshoet eller 't Kocks Broot. Imod aftenen lettet, vinden god, men slap; kunne ej sejle strømmen død dermed, hvorover ankeret maatte i grunden igen.

Den 8. september 1683. Om formiddagen til sejls, vinden slap og meget variabel, strømmen løb stærk ud af strædet. Lettede ofte ankeret og lod det falde igen.

Den 9. september 1683. Noget før middag lettet ankeret, avancerede /143v/ ikkun lidet; thi vinden var slap og strømmen haard som tilforn. Lod det derfor falde. Om eftermiddagen sejlede os chaluppen *De Leeuw* forbi, som skulle ad den plads Zevinge til. Hans skøjte kom os ombord at fornemme, hvem vi var. Vi saa et skib agterude og gissede, at det var *Aerdenborigh.* Efter solnedgang under sejl med en redelig kuling. Fik det lille ejland De Topershoet paa siden om bagbord. Strømmen blev kraftigere endsom vinden, derfor til ankers [i] det femte glas i den første vagt. Men udi hundevagten lettede vi igen og holdt det saa under sejl indtil udi dagvagten.

Den 10. september 1683. Om morgenen befandt vi os at være drevet et stort stykke agterud imod De Brabantshoet. Om formiddagen fort med en slap kuling. Over middag kulede vinden op, saa at vi passerede igen ejlandene Dwars-in-de-Weg, Topershoet og Gertruydenbergh; de første lod vi ligge om bagbord og det sidste

1 Vindpust.

Batavias havn med kinesiske fartøjer i flodmunden og store europæiske skibe på rheden. (Nieuhof).

om styrbord under den javanesiske val. Om aftenen udi platfoden blev vinden kontrær; til ankers indtil udi hundevagten, saa fort igen. Udi dagvagten stille, lod det falde lidt oven [for] hukken af Bantam.

Den 11. september 1683. Om morgenen kom skibets slup, (som vi havde set agterude), os ombord med skipper og bogholder. Samme skib var *Ternate,* kommende fra Padang[1] paa vestkysten, hvor der falder peber og guld. De førte os den tidende, at skibet *De Hollantse Thuyn* var kommet fra Holland til Padang og været undervejs udi [tom plads til tidsangivelsen] og havde et stort parti syge. Soldaterne havde *Ternate* indtaget, men matroserne og skibet, (som var umaneret[2]), skulle blive der beliggende til monsunens kæntring.[3] Om formiddagen under sejl med en redelig kuling. Om aftenen kom os et fartøj ombord fra Bantam, hvorudi fiskalen var. Han iblandt andet adviserede os, at den gamle og unge konge af Bantam var nu forligt med hverandre. Om natten havde vi en god fortgang.

Den 12. september 1683. Om formiddagen havde vi ejlandene Middelburg, /144r/ Amsterdam og Haarlem paa siden om styrbord og Hoorn forude om bagbord. Der omtrent ligger en sand-plad. Herfra kunne vi se masterne af skibene paa Batavias rhed. Vi maatte komme til ankers imellem Haarlem og Hoorn; havde ret for os om styrbord ejlandene Onrust og Purmerendt. Paa det første stod en vejrmølle, som savede tømmer til skibene, som der blev fortømret, og paa det sidste et pesthus [til] at bruge i nødens tid. Der kom os en slup ombord fra Batavia at fornemme, hvem vi var. Ved mid-

1 Beliggende midt på Sumatras vestkyst.

2 Ubemandet.

3 Skiftet i oktober eller november fra sommer- til vintermonsun.

dagstide lettede vi med søvinden, og om eftermiddagen ved 4 slet kom vi og *Ternate* til ankers for Batavia, hvor der laa over en snes kapable skibe paa rheden.

Den 13. september 1683. Foer jeg i land [og] overgav mine bøger, som jeg havde holdt paa fløjten *De Merel.* Forsøgte saa øjeblikkelig om min forløsning og at repatriere udi min forrige kvalitet, hvilket lod sig i førstningen besværligt anse om til at erlange[1] for mig, som var fremmed og en udlænding.

Den 24. september 1683. Bekom jeg endelig efter min begæring en ordination fra hr. generaldirektøren, Balthasar Bort,[2] hvis indhold var at gaa over paa skibet *Prins Willem Hendrick de Derde* og dermed for bogholder at repatriere. Hvilket var mig en ønskelig tidende og det, som jeg længe havde tragtet efter.

Den 27. september 1683. Førte jeg mit gods ombord paa *Prins Willem.*[3]

Den 30. september 1683. Annammede jeg først skibsbøgerne af den forrige bogholder, hr. Anthoni Leysius van Middelborgh, eftersom han havde staaet til agters dermed og kunne ej før trække balance derpaa. Samme dag drog han med sit gods fra skibet og gik over paa hukkerten *De Quartel.* /144v/

Den 4. oktober 1683. Om natten ved 2 slet kom landsluppen os ombord med trende kommitterede at mønstre. Efter at rullen var læst [op] og mandtallet komplet befundet, saa drog de i land igen.

Bogholder paa *Prins Willem Hendrick* fra Batavia via Malabar til Ceylon

Den 5. oktober 1683. Om morgenen tidlig lettede vi og vor makker *'t Landt Schouwen* vores anker og gik under sejl. Vi med *Prins Willem* var destineret over den malabarske kyst ad Ceylon til, men *Schouwen* direkte ad Ceylon. Imod middag kom vi til ankers lidt oven for ejlandene Amsterdam og Middelburg. Vores makker var et stykke agterude. Ved aftenstide under sejl igen, dog avancerede intet, lod derfor ankeret falde.

Den 9. oktober 1683. Om morgenen tidlig til sejls, god fortgang. Folkene fik rancon af vand. Imod aftenen brak vor foremærssejlsstang. Princen Ejland i sigte. Om natten reparerede vores tømmermænd stangen igen.

Den 10. oktober 1683. Om morgenen var vi alt uden for munden af Sundastrædet. Vi saa Princen Ejland langt agterude om bagbord og den faste val af Sumatra om styrbord. Satten stangen op, slog sejlede paa raaen og tog søen i Guds navn.

Den 11. oktober 1683. Døde et underligt kreatur, udi den malajiske tale orangutang kaldet, tilhørende en portugisisk vidaluge[4] ved navn Don Joan de Portugal, fordum guvernør udi Timor[5] og de

1 Lykkes, opnå.

2 Født 1626; efter en lang karriere i VOC blev han generaldirektør i Batavia fra 1680 til sin død 1684.

3 *Prins Willem Hendrik* var på 1.094 tons og bygget i Zeeland 1668. Det afsejlede 1682 fra Nederland på sin femte asiensrejse. Ved hjemrejsen fra Ceylon 1684 var der 100 søfolk og 34 soldater ombord. Ladningens værdi var 332.241 gylden.

4 Hidalgo, spansk adelsmand.

5 Krydderiø øst for Java.

omliggende portugisiske kvarterer, hvorfra han var kommet og havde ført forbemeldte dyr med sig til Batavia (for [at gaa] med os over til Malabarkysten om siden fra Cochin ad Goa at navigere). Videre hvad dette monster er angaaende, da var det snart skabt ligesom et menneske, undtagen at det var ganske laaddent af smaa stakkede[1] haar paa livet. Ellers havde det baade hoved, øren, øjne, hals, arme og hænder vel proportioneret, men næsen var indfaldende, ligesom de der har haft de franske pokker.[2] Tilmed var munden indtagen og hagen /145r/ udstikkende ligesom paa en gammel kælling. Benene og fødderne ligesom paa en abe eller marekat, dog uden hale. Bemeldte vidaluge fortalte mig, at den Ædle Hr. generalguvernør Cornelis Speelman[3] havde begæret det samme af ham til købs at forære prinsen af Oranien[4] det. Men at han havde undskyldt sig med det, nemlig at hans forsæt var at forære kongen af Portugal det. Hvorover Speelman lod det udskildre.[5] Ydermere sagde don Joan, at han hellere ville have mistet tusinde rigsdaler endsom denne orangutang og sørgede inderlig derfor. Vores overkirurg anatomiserede oftbemeldte [dyr].

Den 22. oktober 1683. Fik vores styrmænd den første højde, (efter at vi var kommet i søen), som var paa 7 grader 42 minutter sydlig bredde. Hidtil saavelsom endnu en ønskelig fortgang.

Den 23. oktober 1683. Slap kuling om dagen, men om natten redelig fortgang.

Den 24. oktober 1683. Vinden saa som ibidem[6] indtil om aftenen i den første vagt, da kontrær, blev ved til i dagvagten. Saa forandrede den sig igen, men [var] skral udaf den sydvestlige kant med regn.

Den 27. oktober 1683. Om eftermiddagen lod vores makker *'t Landt Schouwen* sit flag vaje og stillede sin kurs fra os ad Ceylon til. Samme nat passerede vi ækvatorlinien.

Den 5. november 1683. Om formiddagen saa vi det høje land af Kap Comorin.

Den 8. november 1683. Efter at vi udi trende dage havde laveret hid og did uden nogen fordel, maatte vi komme til ankers omtrent 2½ mile østen fra /145v/ Tengepatnam. Den dag vel forloret 3 à 4 mile.

Den 9. november 1683. Om morgenen brak vores dagligtov formedelst den haarde strøm og hult vand, der gik. Det regnede og blæste her hver dag saa slemt, som det havde været udi den onde monsun, hvorvel det var i den gode.[7] Vi lod et nyt tov gaa til igen.

Den 11. november 1683. Lettede ankeret, men avancerede lidet eller intet, lod det saa falde igen. Der kom os hver dag fartøjer nok ombord med adskilligt købmandskab og mundkost.

Den 13. november 1683. Om morgenen under sejl med en slap landvind. Om eftermiddagen, da vi var kommet et godt stykke udi søen, lagde vi det over igen; men søvinden blev saa slap, at vi ej dermed kunne komme under vallen igen. Maatte derfor saaledes lade

1 Korte.
2 Syfilis.
3 Se note ved 29. juli 1682.
4 Vilhelm den Tredie var statholder i Nederlandene 1672-1702, fra 1689 tillige konge af England og Irland.
5 Tegne, male.
6 Sveigaards brug af latin er langtfra fejlfri.
7 Se note ved 11. september 1683.

det drive indtil udi den første vagt. Da lod vi ankeret falde med vindstille.

Den 14. november 1683. Om morgenen befandt vi os at være drevet hen imod Kap igen, forloret 3 à 4 mile. Vinden var endnu slap, saa at vi lettede og kom til ankers tvende gange. Op ad dagen blæste vinden vel igennem af den sydøstlige kant, hvilket vore styrmænd forundrede sig over; thi det samme sjældent sker her saa til aars.[1] Derfor blev den ej heller længe ved, men forandrede sig udi en skral søvind. Vi havde dog strømmen til baade, saa at vi holdt det under sejl. Saa et skib agterude ved Kap.

Den 15. november 1683. Om morgenen befandt vi os at være et godt stykke oven for Tengepatnam. Vinden slap, strømmen god som tilforn. Imod aftenen helt kontrær vind, til ankers. Lidt derefter med en laber kuling under sejl. [I] det femte glas udi den første vagt lod vi det falde igen. /146r/

Den 16. november 1683. Om morgenen saa vi forude Coylangh. Til sejls med en skral landvind, dog redelig kuling. Imod middag kom andenpersonen, hr. Matthijs Sonsbeecq os ombord med en fange ved navn Jacob Coertsz van Dorth, bødker. Denne havde hugget halsen af en konstabelsmath paa Coylangh med hans bredøkse. Vi skulle føre ham til Cochin, hvor han skulle justificeres.[2] Om aftenen i platfoden til ankers et godt stykke oven for Coylangh.

Den 17. november 1683. Om natten sidst udi den første vagt under sejl med en slap landvind. Ved middagstide passerede vi Porcke. Det i sigte havende skib, (som var *Japan,* destineret ad Persien), dets slup kom os ombord, saavelsom og residenten fra Porcke.

Den 18. november 1683. Om formiddagen til ankers for Cochin. Jeg og skipperen foer straks i land.

Den 3. december 1683. Efter at jeg og skipperen havde holdt afskedsmaaltid om middagen med hr. kommissarius Marten Huysman[3] og indtaget en kvantitet peber, en kiste med guld og sølvmønter og andre varer, foer jeg og skipperen ombord, forselskabet med min respektive landsmand og specielt gode ven, hr. Lorens Nicolaes Dyrendahl,[4] fænrik og ingeniør over Malabar. Og efter at fiskalen havde mønstret, tog jeg min sidste afsked fra velermeldte min gode ven og andre bekendte. Siden lettede vi ankeret og gik under sejl.

Den 5. december 1683. Til ankers for Porcke. /146v/

Den 7. december 1683. Efter at vi havde indtaget, hvad peber der var, foer jeg og skipperen, residenten og min landsmand, Otte Johannisz,[5] (som var kommitteret ved leverancen af peberet), en engelskmand ombord, som der med os tillige var kommen til ankers. Vi blev allesammen vel trakteret. Derefter foer skipperen og jeg vort eget skib ombord.

Den 8. december 1683. Om morgenen tidlig med landvinden under sejl. Om aftenen efter solnedgang til ankers for Aywycke eller Calicoylangh Strand.

1 På den årstid.

2 Straffes, sandsynligvis henrettes.

3 Se note ved 18. september 1674.

4 Se note ved 11. oktober 1670.

5 Se note ved 4. juli 1674.

Det karakteristiske bjerg Adams Pick. De lokale mente, at Adam og Eva havde levet i paradisets have på dette sted, og at Adams fodaftryk stadig kunne ses. (Valentyn bd. V,1).

Den 9. december 1683. Om morgenen i dagvagten foer jeg i land (med et af de krydsende fartøjer) om peber at undfange paa Calicoylangh. Med solens opgang kom jeg der.

Den 10. december 1683. Om aftenen efter at jeg havde undfanget 114.021 pund[1] peber, foer jeg med samme fartøj ad Aywycke, hvor hr. Sonsbeecq (andenperson paa Coylangh) hyrede (paa kontorets omkostning) et større fartøj eller pinke,[2] som vi indladede peberet udi, og foer dermed ombord.

Den 11. december 1683. Om morgenen tidlig med landvinden under sejl. Kom udi for natten til ankers paa rheden for Coylangh.[3]

Den 12. december 1683. Om morgenen foer jeg og skipperen i land. Om eftermiddagen kom jagten *Elisabeth* og katten *Opmeer* paa rheden fra Cochin, indehavende kaptajnen Slosser og et parti

1 Svarer til ca. 56 tons.

2 Tremastet spidsgattet handelsfartøj.

3 Her er teksten gået i kludder. Sandsynligvis mangler præcis tidsangivelse. Se note ved 4. juli 1674.

soldater, som skulle attakere 2 à 3 sørøvere eller pebersmuglere, hvilke sig nu her omtrent sønden paa landet opholdt. Bemeldte kaptajn fortalte mig, at den danske resident, (som havde ligget i Mokka og nu residerede udi Surat), havde styret et morsk skib til Cochin med dansk pas om der kokus-pit,[1] olie og kayer[2] at lade. Efter at vi havde indtaget, hvad peber her var at bekomme, foer vi om aftenen ombord igen. /147r/

Den 13. december 1683. Om morgenen tidlig styrede vi skøjten ad land om 4 à 5 matroser at hente, som var blevet staaende der om aftenen tilforn. Lettede saa ankeret og gik under sejl. Om formiddagen passerede vi et morsk skib, som førte hollandsk flag og vimpel.

Den 14. december 1683. Om morgenen efter bønnen [blev] holdt skibsret over forbemeldte matroser.

Den 15. december 1683. Om morgenen var vi ikkun 6 à 7 mile fra den østligste huk af Kap Comorin, men om aftenen [var den] ude af sigte.

Den 18. december 1683. Om morgenen tidlig saa vi Adams Pick og kort derefter et andet bjerg, Chelau; siden en chalup med tvende master. Vi gissede, den kom fra Tutucorin. Om aftenen kom vi til ankers for Colombo. Jeg og skipperen holdt velkomstmaaltid hos hr. guvernør Lourens Pijl.[3] Samme dag blev begravet ekvipagemester og Kompagniets tro tjener, Daniel Harthouwer.

Den 22. december 1683. Efter at hr. guvernøren om aftenen tilforn (efter sædvane) havde givet afskedsmaaltid og ordineret hans sekundeperson, hr. Thomas van Rhee,[4] som skulle medfare til Galle om derfra at affærdige os tvende husfarende,[5] saa tog jeg om morgenen den sidste afsked med min respektive landsmand og besynderlig gode ven, Jan Christiansen Torzee,[6] konstabelmajor der paa stedet, saavelsom andre gode venner; drog ombord og straks derefter gik vi under sejl.

Den 24. december 1683. Om eftermiddagen til ankers for Galle. /147v/

Den 14. januar 1684. Efter at vi og vores makker, *'t Land Schouwen,* var blevet tilladet med adskillige slags varer saasom kanel, peber, salpeter, silke og mange sorter af kattun saavelsom andet, hvilket renderede[7] [tom plads til tallet] tønder guld, hver tønde til 100.000 hollandske gylden beregnet,[8] saa at vi tvende skibe blev alene skatteret[9] paa [tom plads til tallet] tønder guld hollandske [gylden],[10] og den ringeste besending kommer fra Ceylon; thi de dyrebareste varer saasom specerier, guld og ædelstene besendes fra hovedstaden Batavia. Saa siger jeg. Holdt hr. kommandør Salomon Lesagie om aftenen det genrelle afskedsmaaltid udi hans hus (efter sædvane), hvortil var buden skipperne og bogholderne fra skibene, desligeste og[saa] de kvalificerede af pennen og af militsen udi staden. Vi blev herligt og vel trakteret, iblandt andet var der og en af

1 Egl. kokoskærner, sandsynligvis uden taver.

2 Bast eller taver, sandsynligvis fra kokospalmen.

3 Se note ved 12. maj 1671.

4 Se note ved 18. juni 1679.

5 Hjemrejsende til Europa.

6 Se note ved 29. juni 1681.

7 Indbragte, kastede af sig.

8 Fakturaen lød på 346.247 gylden eller 3½ tønde guld (iflg. Bruijn m.fl., bd. 3, s. 116-117).

9 Vurderet, anslået.

10 *Prins Willem Hendricks* faktura var på 332.241 gylden (iflg. Bruijn m.fl., bd. 3, s. 118-119), i alt for de to skibe altså knap 7 tønder guld.

mine konfratres, nemlig bogholderen fra fløjten *De Berckmeer,* hvis navn var Marinus Leydecker. Denne person var saa bange for kvindfolk, som nogen kunne være for et andet serpent,[1] saa at han flyede for dem, naar de ham nærmede, hvorover vi os alle noksom forundrede.

Den 16. januar 1684. Om søndagen tegnede vi, nemlig skippere og bogholdere, paa husfarerne de faderlandske breve – saavelsom og udi konossement og omkostningsbøgerne – for vores ladning. Derefter blev vi buden til gæst igen hos kommandøren om aftenen.

Den 17. januar 1684. Om eftermiddagen foer vi ombord. Siden kom fiskalen med tvende kommitterede og mønstrede. Jeg sagde da min oprigtige og udkaarne gode ven, hr. Bergaigne, underkøbmand og soldbogholder udi det galleske /148r/ kommandement,[2] det sidste farvel. Om aftenen lod kommandøren skyde adskillige kanonskud til ære og lykønskning for os, der skulle repatriere.

1 Slange.
2 Distrikt.

Det femte kapitel

Udviser min bortrejse ad Indien, sejlende med os tvende skibe fra ejlandet Ceylon og staden Galle; kommer til Kap det Gode Haab; sejler derfra med os ni skibe udi en flaade ad Europa; passerer iblandt andet ejlandet Ascension og Hitland; kommer til Amsterdam; derfra ad København, siden til Aarhus og endelig hjem til Sveigaard.

Den 18. januar 1684. Om morgenen lettede vi vores anker, med os tvende skibe: *'t Landt Schouwen,* (som førte flaget), og *Prins Willem Hendrick de Derde.* Lod flagene vaje og skød nogle kanonskud til sidste vale[1] baade med vennerne og Indien. Tog saa søen i den værdige hellige trefoldigheds navn. Oh, Jesus Kristus, vær du nu selv vores ledning, styrmand og kompas, ledsag os ved dine hellige engle og bevar os fra al ulykke baade til sjæl og liv. Amen.

Om aftenen kom *Schouwens* skøjte os ombord at hente skipperen, mig og vores overstyrmand. Efter at vi var kommet ham ombord, holdt vi skibsraad med os syv personer. Da vi nu havde forrettet, hvad os paa Kompagniets vegne var anordnet, og derfor tegnet, foer vi ombord igen.

Den 19. januar 1684. Fik folkene rancon af vand: hver person 1 flapken om dagen.

Den 25. januar 1684. Skød en af folkene med elgeren en drados dolphinus, som han forærede til kahytten. /148v/

Den 26. januar 1684. Om morgenen passerede vi ækvatorlinien med en kostelig kuling, saa at vi vel en 25 à 30 mile verterede udi samme etmaal[2] sønden for linien.

Den 2. februar 1684. Havde vi en hoben drados[3] saavelsom andre fisk ved skibet, og blev der skudt tvende doradoser for kahytten.

Den 8. februar 1684. Fangede vi en halvekorde[4] med spillinen.[5]

Den 13. februar 1684. Udi 4 à 5 dage har vi ingen højde bekommet; thi vi var ret under solen, men befandt os at være paa 21½ grader sydlig bredde. Vi holdt vestligere af, saa at sige med en østlig og bagstaeg[6] vind. Havde en hurtig og ønskelig fortgang.

Den 19. februar 1684. Fangede en benijt, og[saa] for os i kahytten.

Den 20. februar 1684. Om natten i den første vagt begyndte vinden lystigt at opkule, saa at vi (formedelst vores overstyrmands uforsigtighed, hvis vagt det var), sejlede vor forstang i stykker, som var ny og opsat paa Galle. Vores tømmermænd gjorde straks (ved maaneskin) en anden gammel stump færdig og satte den op igen.

Den 26. februar 1684. Blev der en benijt fanget igen, for kahytten.

1 Lev vel, farvel.
2 Døgn.
3 Delfiner.
4 Halvekoord eller albacora er en tunart, kaldet hvidfisk.
5 Line brugt ombord til andet formål end at fiske, sandsynligvis den smækre lodline.
6 Bagstag var et svært stag agterud, kaldet mantelstag. Bagstagsvind kom praktisk talt ret agterind.

Den 5. marts 1684. Lod *Schouwen* sit flag vaje, hvilket var et signal eller tegn, at skibsraadet skulle forsamles. Vi lod skøjten udsætte, hvormed jeg og vores overstyrmand Lubert foer ham ombord, (skipperen var saa syg, at han ej kunne medkomme). Iblandt andet sluttede vi med hverandre, at gøre landet an ved Pynt Primerus.[1] Ved aftenstide, efter at vi af skipper Jan van Velsen var ret vel blevet akkomoderet, tog vi afsked fra ham og foer ombord igen. *Schouwen* havde da haft tvende døde, men vi ikke een, gudskelov.

Den 7. marts 1684. Om morgenen tidlig var vi vores makker *Schouwen* af sigte. Aarsagen dertil kunne vi ikke vide. Vi gissede, at han havde lagt det over i platfoden; men vi havde intet fast tegn /149r/ deraf hørt eller set, saa at det skulle være styrmændenes skyld, som da havde vagten, at de ikke bedre havde taget vare paa hans ild, skyden og venden.

Den 8. marts 1684. Om morgenen ved solens opgang raabte vores udkigger (paa fokkeraaen), at han saa land forude om styrbord. Lidt derefter raabte alle de, som var paa bakken, ligesaa. Hvorover vi samtlige blev hjertelig glade. Den, som først havde set landet, fik en kande spansk vin, en hachie[2] flæsk og et sejlklæde til et par skibsklæder efter gammel sædvane.

Da morgenbønnen var holdt, og kokken havde skaffet, saa udkiggeren forude om bagbord et skib. Vi gissede straks, at det var vores makker. Lidt op ad dagen bekendte vi landet af Afrika, og at være efter ønske forfaldet omtrent ved Pynt Primerus, som forbemeldt er – uanset vores styrmænd havde gjort deres gisning, at vi vel omkring 80 mile maatte være fra landet, men vor skipper ikkun 40 mile. Vi kunne ikke noksom derfor fuldtakke Gud, at vi blev landet saa vel vaer om dagen; thi vi var ikke over 5 à 6 mile uden [for] vallen den tid, vi saa det.

Om eftermiddagen løb vi skibet ind, som var *Schouwen.* Om natten udi den første vagt fik vi en storm med kontrær vind, saa at vi maatte stryge vort storemærssejl halv stang; fokkemærssejlet, som var nyt, blæste i stykker. /149v/

Den 9. marts 1684. Om morgenen var vi alt landet af sigte igen. Op ad dagen stilnede vinden, og søen lagde sig lidt, saa at vi fik et andet mærssejl for. Vores makker var et stort stykke fra os i læ.

Den 11. marts 1684. Loddede vi og fik grund paa 60, 50 og 45 favne. Om natten kontrær vind.

Den 12. marts 1684. Om morgenen saa vi landet igen, og om aftenen blev vi udhukken af Vleesbayen eller Kødhavnen[3] vaer.

Den 13. marts 1684. Passerede vi Kap Agulhas eller Naalehovedet.[4] Havde en ønskelig fortgang. Saa ilden mange steder paa landet. Vi lagde det over i platfoden og stævnede lige ind ad søen igen.[5]

Den 14. marts 1684. Om morgenen landet af sigte. Vi var bange for at sejle Kap det Gode Haab forbi, (hvilket vore styrmænd sagde

1 På Afrikas østkyst på 32 grader sydlig bredde.

2 Stykke, klump.

3 Bugt et par hundrede kilometer øst for Kap det Gode Håb.

4 Afrikas sydligste spids sydøst for Kap det Gode Håb.

5 Der skulle vel egentlig have stået, at man stævnede længere ud på havet om natten.

at skulle være *Schouwens* skyld, da folket begyndte indbyrdes at murmerere). Enhver af os var meget bedrøvet; men lidt op ad dagen blev vinden noget rummere, saa at vi kunne stævne højere.[1]
Om eftermiddagen saa vi det høje land af Kap, hvorover vi os hjerteligt glædede og takkede Gud; thi vore styrmænd tvistede allerede under hverandre, og nogle sagde, vi var alt Kap forbi. Imod aftenen saa vi Taffelbjerget meget klarligt og efter solnedgang Løvebjerget. Hottentotterne havde stukket mange steder udi det højeste af bjergene ild op, omtrent ved Houte Bay eller Træhavnen,[2] hvis varme vi kunne føle paa skibet vel en mils vej udi søen. Vinden var meget variabel under bjergene, sommetider var den helt stille, saa ret i det samme blæste den forfærdeligt, hvilket de samme høje bjerge /150r/ foraarsagede. Vi drev saa udi stødemaal fort og kom det femte glas udi hundevagten til ankers lidt uden for rheden for Kap det Gode Haab. Det var mørket vejr, tilmed var der under halen af Løvebjerget hvide sanddyner,[3] som bedrog os, idet vi tænkte, det havde været de hvide mure af fortet. Om bagbord paa Robben Ejland saa vi og[saa] ild.

Paa Kap det Gode Haab

Den 15. marts 1684. Om morgenen foer jeg og skipperen i land med Kompagniets breve og leverede dem til hr. kommandør Simon van der Stel.[4] Han var endnu noget ilde tilpas af det, han over 3 à 4 uger havde brændt sig paa hans søns bryllupsdag med nogle fyrpile[5] og andet fyrværk, hvilket en slavinde med hendes uforsigtighed skulle have foraarsaget – hvorover hun ogsaa satte livet til og blev ynkeligt forbrændt. Han forærede mig og skipperen et parti æbler og pærer, hvilket var meget angenemt for mig, som slig frugt udi 12 à 13 aar ej havde prøvet. Om middagen var vi ermeldte kommandørs gæst udi det nye fort, hvilket er fortificeret, siden jeg drog derfra ad Indien, hvorom herefter videre.

Om eftermiddagen kom *Schouwen* hos os til ankers. Skibet *Europa,* som med forleden aars besending skulle have repatrieret, laa her endnu og var kommet meget desolat[6] til ejlandet Mauritius,[7] hvor han havde ligget 3 à 4 maaneder, siden været tvende maaneder undervejs derfra og til Kap. In summa: /150v/ været omtrent 13 maaneder fra Batavia uden længere at komme. Hr. direktør Jacob Verburgh[8] salig, hans efterladte frue var derpaa, som siden med hendes familie og bagage kom over paa vort skib. Samme dag fik vi tidender, at den baarse[9] fløjte *Emmenes* var kommet til ankers udi Saldanhabayen[10] og havde mange syge.

Den 20. marts 1684. Foer jeg først ombord igen.

Den 27. marts 1684. Fik kommandøren brev, at der var kommet fire skibe – bataviafarere – udi Sardynen Bayen til ankers. Om dagen tilforn havde hottentotterne set (fra bjergene) udi søen syv skibe.

1 Holde bedre højde og gunstigere kurs.
2 Bugt en snes kilometer sydvest for Kapstaden.
3 Sandklitter.
4 Født 1639; guvernør på Kap det Gode Håb 1679-1699; død 1712.
5 Raketter.
6 Trøstesløs, sorgfuld, ødelagt.
7 Beliggende i Det Indiske Ocean øst for Madagascar.
8 Se note ved 22. september 1678.
9 Se note ved 11. juli 1675.
10 Hundrede kilometer nord for Kapstaden.

Det danske skib Oldenborg under indsejling til Taffelbugten i 1672. (Kgl. Bibl., NkS, 388, kvarto).

Den 29. marts 1684. Om aftenen ved solnedgangstide skød de, som holdt vagt paa Løvebjerget, tvende kanonskud og lod deres flag vaje. [Det] var et tegn, at de saa skibe.

Den 31. marts 1684. Imod aftenen foer jeg ad land. Lidt derefter kom fløjten *Emmenes* hos os til ankers.

Den 1. april 1684. Om morgenen i dagningen gik vi med os fire personer, (som havde gjort kompagni tilsammen), op ad Taffelbjerget, hvor vi kom ikkun med os tvende, de andre to blev trætte og gav modet op, førend de kunne komme halvvejen. Da klokken var omtrent 12, kom vi paa bjerget, besaa det overalt og forblev der til 2 slet. Gik saa ned ad bjerget med langt større besværing endsom opad. Kom til Kap om aftenen ved 4 slet og var meget mødige, trætte og hungrige; thi vi havde den hele dag intet bekommet uden en bar[1] drik vand. /151r/

Den 6. april 1684. Om morgenen foer jeg ombord [og] saa da

1 Ikke andet end.

disse efterskrevne skibe hos os at være kommet til ankers, nemlig: *'t Huys Spyck* (saasom admiral), *Staffenes, Adrigam* og *Westbroeck,* bataviafarere; dernæst jagten *Juffrou Anna,* admiral, hvorpaa var sø- og landkammandør Jan Hendricksen Tim,[1] nok *De Beurs, Den Romijn* og *Den Gedion* eller *Krijgsman.*

Den 11. april 1684. Arriverede der en fransk jagt, kommet af Indien fra Coromandelkysten.

Den 12. april 1684. Har jeg gaaet og beset Løvebjerget ganske rundt omkring, undtagen den øverste del, som flagstokken staar [paa]; thi der er ikke unden een opgang til toppen af bjerget, hvilken jeg den tid ej kunne finde.

Den 17. april 1684. Om formiddagen blev holdt passiaring og da ordineret, at alle skipperne og overtømmermændene af skibene skulle visitere skibet *Europa.* Efter at passiarflaget var ophisset og løsnet et kanonskud, saa foer alle skøjterne ham ombord. Da vi nu havde skibet vel igennemset, blev besluttet med enstemmighed, at dersom skibet ej mere ladning indfik, endsom det allerede havde, saa kunne det noksom være bekvemt til at repatriere med flaaden. Hvorpaa folkene, som dermed foer, ogsaa blev tilspurgt, om de noget derimod havde at prætendere, saa svaredes: nej, men vel at være tilfreds dermed. Siden blev der /151v/ gjort en skrftlig forklaring [der]om.

Den 18. april 1684. Om morgenen tidlig lettede franskmanden sit anker, skød nogle kanonskud og gik under sejl. Fortet svarede ham igen med trende skud. Ellers var det udi rygte, at der skulle være orlog udi Europa imellem franskmændene og hollænderne, hvorfor vi holdt samme franskmand suspekt.

Om formiddagen holdt forsamling igen. Om eftermiddagen kom kommandør Tim med tvende kommitterede skippere og visiterede husfarerne[2] og saa, om der noget rum[3] var tilovers udi dem, som ved fordeling kunne indtage det øvrige af skibet *Europas* gods, (som det ej selv kunne føre). Saa blev befundet, at der ingen plads udi nogen af skibene kune gøres uden i deres riskamre, hvilket lidet eller intet kunne importere;[4] hvoraf de gjorde kommandøren i fortet rapport. Saa lod han paany holde forsamling og blev da resolveret at lægge en af de baarse fløjter an, som kunne indtage godset, hvilken var *Emmenes.*

Den 19. april 1684. Skød de paa Løvebjerget et skud og lod deres flag vaje, [hvilket] var et tegn, at de saa ikkun eet skib. Om aftenen kom det samme hos os til ankers, og var jagten *De Purmer,* som paa en aparte kondition[5] var gaaet ad Indien – og nu sidst kommet fra Coromandelkysten og Bengalen.

Den 23. april 1684. Lettede de forbemeldte baarer deres anker, nemlig *De Beurs van Amsterdam, De Romijn* og *De Gedion.* Den sidste maatte lade slippe tvende ankere, førend han kom af havnen; thi det blæste en haard sydøstlig vind.

1 Guvernør over Molukkerne 1686-1689.

2 De hjemvendende skibe til Europa.

3 Plads, rum i lasten.

4 Betyde.

5 På særlige vilkår.

Den 24. april 1684. Om morgenen lettede kommandør Tim hans anker og gik til sejls med hans førende jagt, /152r/ *Jomfru Anna.* Efter at han saavelsom fortet med hverandre tilforn adskillige kanonskud over de skaaler, som blev drukket, havde vekslet. Vinden var slap af vestnordvest. Samme morgen havde vi med et parti af vores skibsfolk været i land med vores vod og fanget dermed et parti fisk, harder[1] kaldet, hvoriblandt var og nogle faa panharing.[2]

Den 28. april 1684. Spadserede jeg pr. passa tempa hen til Kompagniets have, 't Bonde Bos kaldet, som ligger en stunds gang fra Kap.

Den 29. april 1684. Om morgenen red jeg for plaser hen til en plads, Den Boshuvel kaldet, liggende omtrent tvende stundsgaaende fra Kap. Der kommende købte jeg af en fri mand nogle smaa æbler og gav ham 2 skilling[3] for stykket; i lige maade nogle pærer og gav derfor 4 skilling. Og som der intet andet for mig var at bekomme, (som min lyst stod til), foruden kastanier, vendte jeg tilbage igen. Undervejs saa jeg mange slags smaafugle, dejlige af farve, haler og toppe.

Den 30. april 1684. Om formiddagen tegnede hver skipper og bogholder for deres skibs gjorte omkostning, imidlertid som de havde ligget ved Kap. Efter at jeg havde tegnet for mig og bekommet min omkostningsregning, tog jeg afsked fra mine gode venner og foer ombord.

Fra Kap det Gode Haab til ækvator

Den 1. maj 1684. Om aftenen, efter at hr. kommandør van der Stel havde gelejdet købmanden (og admiral for de ni skibe), hr. /152v/ Schorer,[4] tilligemed jomfru Verburgh og hans søn, som var gift med hendes datter, saa lettede vi samtlige vores anker udi Jesu velsignede navn, om vores saa længe forvagtede faderlandske rejse at befordre. Admiralen, *'t Huys te Spijck,* ragte formedelst vindstille *Europa* ombord med hans bradspid[5] udi den andens storvant; dog beskadigede [de] hverandre kun lidt. Der blev gjort adskillige kanonskud baade fra fortet og paa skibene til vallen. Dermed tog vi søen foruden at mønstre; thi den sydøstlige vind blæste saa hastigt op, at vi ej kunne faa tid dertil. Vi passerede Robben Ejland og havde det om bagbord. Om natten slingrede det grueligt.

Den 2. maj 1684. Endnu Taffelbjerget og Djævelsbjerget udi sigte. Lidt op ad dagen saa vi (først paa vort skib) en sejler forude. Vi lod vort flag vaje, jagten *De Purmer* løb ham imod at bese ham, og var det en engelsk kitz (eller et lidet fartøj), som gik Kap forbi.

Ved middagstide skød admiralen et skud og lod det hvide flag vaje – et tegn til passiaring. Alle skipperne foer ham ombord. Imod aftenen kom enhver ombord igen og medbragte den sejladsordre, som hvert skib skulle have at regulere sig efter paa rejsen. Og fra den tid af begyndte vi at sejle udi rang,[6] og var vort skib det [tom

1 Multe.

2 Egl. pandesild, lille fersk sild, velegnet til at stege.

3 Der er tale om en lokal småmønt.

4 Se note ved 28. marts 1675.

5 Egl. stegespyd, bradspil, måske bovspryd.

6 Række, orden, plads.

plads til tallet] udi rangen. Underkøbmand Elias van Valencijn van Delft (min specielt gode ven), som var ordineret paa vort skib, blev samme tid gjort til fiskal over flaaden. Om aftenen havde vi endnu det høje land af Kap i sigte. Der gik en meget /153r/ hul[1] sø, og vinden var stille, hvilket foraarsagede stor slingren og umagelighed.

Den 3. maj 1684. Om morgenen landet udaf sigte. Søen havde endnu ikke lagt sig, holdt ved med slingren, vinden slap og variabel. Intet andet skrivværdigt endsom trende banditter, som sig paa Kap paa vort skib havde forstukket og nu dem selv godvilligt angivet hos ovenbemeldte fiskal.

Den 4. maj 1684. Gav fiskalen fornævnte banditter an hos admiralen. Hidtil liden fortgang, men nu begynder den sydøstlige vind redeligt at igennemkule.

Den 5. maj 1684. Den sydøstlige vind bliver ved og sætter os ønskeligt fort. Vores styrmænd havde den forhaabning, at det skulle være den rette passatvind, som vi skulle have; men det var meget fortrædeligt for os, at vi ej maatte sejle og gøre vort bedste, thi vi havde det bedst besejlede[2] skib, som var i flaaden, alligevel maatte vi blive hos de andre.

Nota: Willem van der Stel (kommandørens søn paa Kap, som var gift med jomfru Verburghs datter), havde bekommet en ordination af hans fader, at jeg skulle cedere[3] ham og holde bøgerne under hans opsigt, hvilket han af mig var begærende. Men jeg slog ham det spotteligt af og fremlagde en ordination, som jeg paa Batavia af den Ædle Hr. generaldirektør Balthasar Bort[4] havde bekommet, hvis indhold var, at jeg (fremfor /153v/ nogen anden) skulle licenseres for bogholder med skibet *Prins Willem Hendrick de Derde* at repatriere. Og dersom han noget derimod havde af prætendere, skulle han lade mig citere[5] for admiralen. Dermed stak han hans pibe ind og lod mig bestemme uden nogen videre molestering.

Den 19. maj 1684. Fangede vi med angelen en liden dorados dolphinus.

Den 21. maj 1684. Pinsedag. Om formiddagen skød admiralen et kanonskud og lod det hvide flag vaje. Kastede det saa paa vinden, indtil alle skipperne fra skibene var kommen ham ombord. Aarsagen dertil var denne, at han ville se, hvorledes de stod med deres bestik om desto bedre at gøre kalkulation til at passere linien. Vi gjorde os saa lystige paa vort skib, at et parti derover maatte danse i bøjen.[6] Mesten alle dage mørkt vejrlig, ligesom det ville regne; kunne dog ikke komme dertil uden lidt. Siden vi fik sydøstenvinden fat, har vi haft det for vinden[7] hver dag med en ønskelig fortgang.

Den 28. maj 1684. Skød admiralen et skud og lod sit flag vaje – var et tegn, at han saa land. Lidt derefter kunne vi alle se det samme, som var ejlandet Ascension,[8] liggende paa højden af 8 grader

1 I stærk bevægelse og med dybe bølgedale.
2 Bedst sejlende, med bedste sejlegenskaber.
3 Rette sig efter, underordne sig.
4 Se note ved 24. september 1683.
5 Indstævne.
6 Lade sig lægge i jern.
7 Sejlet for vinden, rumskøds.
8 I Sydatlanten nordvest for Sankt Helena.

0 minutter sydlig bredde. Det er højt og bjergagtigt. Vi havde det norden fra os om styrbord og passerede det saa tæt, at vi vel kunne se fuglene, som sad ved strandbredden. Det var godt for os, at vi saa fornævnte ejland; thi vores styrmænd havde gjort gisning, at vi ej fik det i sigte. Men nu vi havde det agterude, kunne de gøre desto bedre gisning; thi vi har ingen flere ejlande at forvente førend udi Europa, hvilket da skal være (med Guds hjælp) Hitland eller Færøerne. Der siges, at paa ovenbemeldte ejland Ascension skal hverken findes brændeved eller /154r/ ferskvand, men at de engelske og portugisiske sommetider kommer der at fange skildpadder.

Den 2. juni 1684. Havde vore styrmænd højden af 0 grader 19 minutter sydlig bredde. Vi gissede, at vi om aftenen i den første vagt passerede ækvatorlinien, hvilket er den [ottende] gang, jeg den har passeret. Haabes og nu med Guds hjælp, at det skal være den sidste gang.

Nordpaa fra ækvator og vest om Irland

Den 3. juni 1684. Var vi paa højden af 2 grader 29 minutter nordlig bredde. Vinden var slap med liden fortgang.

Den 9. juni 1684. Kom der en flyvende fisk i skibet. Om natten fik vi en kostelig regn, saa at vi fangede et parti vand.

Den 10. juni 1684. Stille og variable vinde. Saa endnu regnagtigt ud. Op ad dagen kulede vinden op, [saa] at vi kunne stævne nordvest igen; varede dog ej længe, førend det blev stille igen. Om natten regn.

Den 11. juni 1684. Om morgenen et haardt vejr med regn, fik en travatvind, som blæste vores storemærssejl i stykker – saavelsom og *Schouwens, De Purmer* og *Staffenes* deres. Lidt op ad dagen klarede det op igen. Fangede en benijt og gav matrosen, som fangede den, trende potter spansk vin.

Den 12. juni 1684. Havde vi en kostelig regn, hvoraf vi fangede en stor del.

Den 13. juni 1684. Holdt vi skibsraad paa vort skib, og iblandt andet kortede vi vandet af for folkene til cadjangh eller kitseri[1] og paalagde dem, som sligt ville have, skulle selv forskaffe dem vand dertil, eftersom vi ikke vel med vand eller brændeved var forset, hvilket var skipperens skyld. Vi havde en god /154v/ østlig vind, men vejrliget var tykt – ellers skulle vi vel have kunnet set nordstjernen.

Den 20. juni 1684. Fiskalen, hr. Valencijn, (som var paa vort skib), havde indgaaet et væddemaal med Jan van Velsen, skipper paa *Schouwen,* paa hundrede rigsdaler, [om] at vort skib *Prins Willem* kunne sejle bedre endsom *'t Landt Schouwen.* Da om dette at probere blev vi af admiralen licenseret at gaa ud fra flaaden og prøve hverandre. Men straks efter, at vi havde gjort en anfang, blæste vores foremærssejl i stykker, hvilket vores makker brugte til hans for-

1 Indisk varm ret, tilberedt af manna, ærter, ris og bønner.

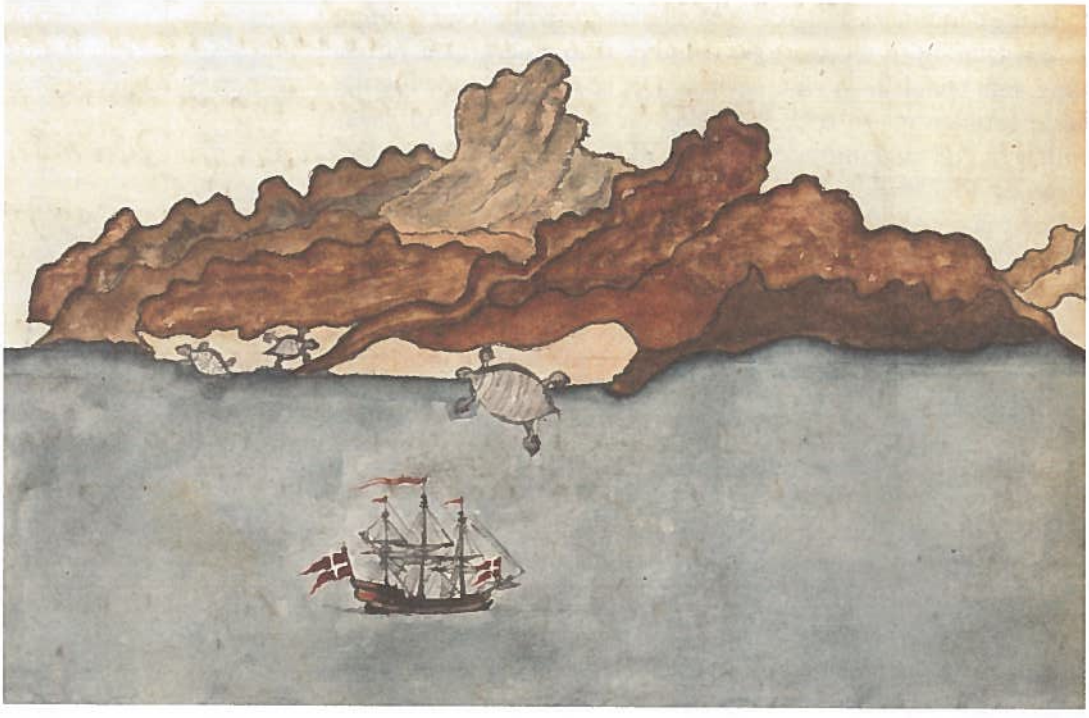

Øen Ascension var et yndet sted i Sydatlanten at forfriske skibsfolkene, først og fremmest med friskfangede skildpadder. (Kgl. Bibl., NkS, 2168, folio).

del og avancerede derved et stort stykke forud, førend vi fik et andet mærssejl anslaaet. Alligevel gav vi ikke modet forloren, førte tvende af stykkerne, som stod under bakken, hen under halvfordækket og lod saa al folket sætte sig stille ned. Siden halede vor *Prins* saaledes ud, at vi ved middagstide var alt vores kontrapart forbi, hvorfor vi løsnede et stykke og lod vores vimpel vaje fra forstangen – dermed tilkendegivet, at vi havde vundet. Vendte saa til flaaden og tog der vor rang[1] igen hver for sig.

Samme dag fangede vi med slæbelinen agterude en stor søkat[2] af størrelse som en temmelig landkat, men ellers en underlig skabning af en fisk. Den havde et meget underligt hoved, store øjne som en okse, den rette mund var ligesom en papegøjes næb. Der var ingen ben udi den foruden rygstrengen, hvilken var ganske brosch.[3] Kødet af fisken var hvidt og haardt ligesom af en hummer, men havde en fremmed lugt og en besynderlig afsmag, saa at der var ikke mange, som der havde lyst dertil. Galden af fornævnte fisk var sort som blæk, saa at jeg skrev dermed og tørrede resten imod solen. Kineseren gør al deres blæk af samme søkatte. De, som tegner, kan bruge det. /155r/

Den 21. juni 1684. Efter morgenbønnen brækkede vores storemærssejlraa i stykker, og mærssejlet i lapper;[4] fik det dog beholdent i skibet. Om eftermiddagen fik vi en ny raa op og et andet mærssejl forslaget igen og satte det [paa] halvstang; thi det kulede haardt.

1 Plads i rækkefølgen.
2 Blæksprutte eller snarere havkat.
3 Skrøbelig.
4 Småstykker, laser.

Den 23. juni 1684. Fangede vi en albokordo,[1] hvilken var omtrent 3½ fod lang og 36 tommer tyk, (1 fod er 11 tommer). Den var saa tung, som tvende mand kunne bære. Det er en meget grov fisk udi kødet foruden nogen lækkerhed; dog var vi glade dertil. Vi havde endnu en god vind, men de lumpne[2] sejlere, nemlig *Adrichem, Emmenes* og *Westerbroeck,* forhindrede os meget. Ellers kunne vi andre vel have gaaet en god gang.

Den 24. juni 1684. Endnu god fortgang. Der døde en liden skildpadde for mig, som jeg havde medført fra Kap. Og var det at forundre sig over, at den i al den tid (havde gaet i mit kammer paa skibet) ikke havde ædt eller drukket uden en sølvske fuld med vand.

Den 25. juni 1684. Om morgenen fangede vi igen med slæbelinen en anden albokordo. Den var 62 tommer lang og 42½ bred eller tyk. Denne slags fisk gjorde her alle dage en gruelig jagt efter de flyvende fisk, hvilke de udi hele hundredtal jager op af vandet, og fanger man dem sjældent, [uden] at der jo ligger flyvefisk i deres mave; thi albokorden og doradesen er pollidorens eller den flyvende fisks største og slemmeste fjender, som de har at drages med. Samme morgen saa vi her og /155v/ der i søen tang drive.

Den 26. juni 1684. Var vi saa tæt under solen, at vores piloter kunne ingen højde faa. Vores overstyrmand, Lubert, skød med elgeren en liden dorados, omtrent en fod lang.

Den 1. juli 1684. Kunne styrmændene tage højden igen. Vi tog undertiden noget op af den tang, som drev i søen, hvorudi sig opholdt et parti smaa krabber. Bemeldte tang er bærbrun udi vandet og levende til at se, men naar den bliver tør: sortagtig og slem med en død farve og er fuld med smaa bær, mindre endsom ribs. Den har ingen rødder, hvorfor der er og[saa] adskillige meninger om, hvoraf den samme sin oprindelse skulle have, eftersom her ingen ankergrund er at bekomme, tilmed intet land, omtrent paa nogle hundrede mile nær.

Den 3. juli 1684. Om morgenen lod admiralen det hvide flag vaje og skød et kanonskud om passiaring at holde. Matroserne fangede tvende doradoser, som kahytten lod dem selv beholde.

Den 9. juli 1684. Om morgenen tidlig lod *Europa* sit flag vaje. Vi saa vel ud og blev et fremmed skib vaer agterude om bagbord vesten fra os. Jagten *De Purmer* gjorde jagt paa ham, han lod et hvidt flag vaje. Alligevel presumerede vi, at det var en engelskmand. Han sejlede vel og stillede sin kurs imod vest foruden at vagte *De Purmer* ind. Vi gissede, at han ville ad Bermudas til. Om eftermiddagen var han os alt udaf sigte. I dag kom vi af Tanghavet[3] og saa i gaar ikkun lidet af tangen drive. Vi har udi 7 à 8 dage mest haft stille her, hvilket styrmændene forundrede dem over.

Den 11. juli 1684. Om eftermiddagen kom hr. admiral Schorer os ombord at besøge jomfru Cornelia van /156r/ Disselsorp uyt den Haag, som var salig hr. direktør Jacob Verburgh, hans efterladte

1 Se note ved 8. februar 1684.
2 Usle, elendige.
3 Sargassohavet.

frue. Imod aftenen foer han ombord igen. Vi fangede samme dag tvende stykker middelbare[1] drados dolphinos.

Den 12. juli 1684. Ved middagstide skød *Schouwen* tvende skud [og] lod sit flag vaje. Derefter saa vi et skib agterude imod vest. *De Purmer* vendte ham imod. Det var helt stille. Om aftenen var de begge vel 3 mile væk fra os agterude. Folkene fangede en benijt for dem selv.

Den 13. juli 1684. Om formiddagen kom overkøbmand Lens med sin skipper, Hagedoorn (fra *De Purmer*) os ombord at besøge jomfru Verburgh. Iblandt andet fortalte de os, at det skib, som de nu tvende gange havde gjort jagt efter, kunne ej rettere beøjes, endsom at det jo var en franskmand. Ved middagstide var samme skib os alt af sigte. Folkene fangede en drados, som kahytten og[saa] lod dem beholde.

Den 14. juli 1684. Fik vi en redelig kuling. Saa et parti smaa flyvende fisk opjages af delfiner, saavelsom ogsaa nogle smaa buske tang her og der i søen drive. Vi holdt nordnordøst an. Den vestlige vind tog til at blæse igennem.

Den 15. juli 1684. En ønskelig fortgang. Der blev en benijt fanget for kahytten; det er en meget tør fisk.

Den 16. juli 1684. Endnu god fortgang. Saa en rodkævle af et træ, saavelsom nogle smaa buske af tang drive.

Den 20. juli 1684. Om morgenen tidlig skød *Europa* de forordnede kanonskud, der skulle skydes, naar nogensinde skib saas (og hissede sit flag op). Kort derefter saa vi norden fra os om /156v/ bagbord et skib. *De Purmer* sejlede til ham, styrede hans slup ombord, tog skipperen ind og førte ham til admiralen, schoutbynacht *Westbroeck.* Styrede og[saa] hans skøjte ombord paa ovenbemeldte skib, som var en engelskmand, kommende fra De Virgines.[2] Efter at den engelske skipper havde nu meddelt admiralen, hvad nyt han vidste, som var iblandt andet, at der skulle være orlog imellem Frankrig og Spanien, og at hollænderne holdt med den sidste, saa lod han det hvide flag vaje og skød et kanonskud om til at holde passiaring. Skøjterne foer ham ombord.

Om eftermiddagen lod *Staffenes,* viceadmiral, (hvorpaa kommanderede min gamle skipper, Marinus Stoop), sit flag vaje og skød iligemaade de forordnede skud. Vi saa ud og blev et andet skib vaer langt agterude, som var ovenbemeldte engelskmands makker, hvilken var ragt fra ham for 2 à 3 dage siden. Den føjede sig og bag til vor flaade; var en liden fløjte. Havde hjemme udi den forkerte kanal[3] udi Bristol og [var], som de engelske sagde, 32 aar gammel.

Ellers blev der iblandt anden raadslagning sluttet og for godt anset, om saa var, der kunne mange skibe møde os, og admiralen lod hans flag vaje i et sjov, skal hver rangere sig efter seynbrevets[4] indhold. Fremdeles – om desto mere undsag[5] for alle fremmede skibe at foraarsage – skal *Europa, Prins Willem* og *'t Landt Schouwen* lade

1 Middelstore, gennemsnitlige, almindelige.

2 Jomfruøerne eller snarere Virginia i Nordamerika.

3 Bristol Channel (til forskel fra den rigtige, Den Engelske Kanal).

4 Signal- og andre forholdsordrers bog.

5 Agtelse, respekt.

vimpelen vaje fra storefor- og mesanstangen; og ved fjendtlig rencontre[1] skal *Schouwen* i plads for *Staffenes* være viceadmiral og vort skib *Prins Willem* i steden for *Westbroeck* være schoutbynacht og forføje os bagtil i den plads, der som *De Purmers* i seynbrevet staar rangeret. Kulden begyndte at ankomme.

Den 21. juli 1684. Om formiddagen skød admiralen tvende skud og hissede sit flag tvende gange op og ned – et tegn, /157r/ at der saas tvende fremmede skibe. Lidt derefter saa vi og de samme langt vesten fra os om bagbord. Vor skøjte (saavelsom de andres) foer engelskmanden ombord og købte virginiatobak med nogle faa smaa æbler, hvilke var ikke synderlige af smag.

Den 22. juli 1684. Om morgenen var alle de fremmede skibe os af sigte. Vi gissede, at det var ogsaa engelske. Det er mesten hver dag tykt og taaget vejr, hvilket gemenlig af styrmændene kanalvejr bliver kaldt, formedelst de her omtrent sligt meget er vant til at have.

Nota: de trende personer, som var bortløbet fra Kap, havde forstukket dem udi skøjten til den ende,[2] at de kunne have kommet engelskmanden ombord og i saa maade gaaet straffen kvit, som de ved deres forseelse havde fortjent. Men de blev attraperet[3] og maatte tilbage igen den gang. Siden ragte den ene alligevel bort dermed.

Den 26. juli 1684. En god fortgang. Vi har nu 4 à 5 dage haft et meget taaget vejr, som forbemeldt er, saa at vi ej sommetider kunne se eller bekende skibene, uanset vi var tæt hos hverandre. Hvorfor styrmændene ingen højde kunne tage, førend i dag vi befandt os at være paa 51 grader 16 minutter nordlig bredde.

Det begynder nu at blive redelig koldt for en ostindiefarer, som ej har af de baarse[4] klæder at iføre sig. Nota: siden vi kom i kulden, forgikkes lysten mig til maden, saa at jeg ilde kunne gøre et lidet maaltid udi et helt etmaal – og det foruden nogen smag.

Den 27. juli 1684. Endnu god fortgang, taaget vejr igen uden solskin. Vi saa et stykke af en stang eller raa drive os forbi. Forleden nat samlede vi /157v/ vores sidste regnvand – haabes dermed at tilkomme.[5] Tusindbenene, kakkerlakkerne og myrerne med andet utøj ragte nu (med kulden) ned i skibet, hvilket var meget godt for os. Nota: eftersom dette taagede og koldagtige vejrlig allerede saa kan komme en ostindiefarer til at klapre tænder, hvad vil der da blive af, naar vi kommer længere henimod nord og endelig da, (hvo der lever), skal tage imod den haarde og kolde vinter.

Den 1. august 1684. Var vi paa højden af 59 grader 0 minutter nordlig bredde, endnu snedig[6] fortgang. Om eftermiddagen var *De Purmer* forude, lod sit flag vaje og skød et skud. Vi saa ud og blev en fløjte vaer om styrbord. Admiralen girede[7] hen til ham, og vi andre fulgte ham efter. Da han nærmede [sig] vores flaade, lod han et engelsk flag vaje. Admiralen gjorde ligesaa med sit, og da han

1 Træfning, sammenstød.
2 Formål, hensigt.
3 Pågrebet, anholdt.
4 Betydningen er sandsynligvis hjemlige (varme) klæder. Jfr. note ved 11. juli 1675.
5 Forslå, række.
6 Man sejlede tæt til vinden.
7 Veg ud af kurs.

Ostindiefareren Oldenborg mødes ud for Shetlands kyst 1672 af lokale både med friske forsyninger. (Kgl. Bibl., NkS, 388, kvarto).

nu nærmede [sig] engelskmanden, skød han et skud og brasede hans sejl paa masten – et tegn, at han ville praje samme fløjte. Da engelskmanden det saa, brasede han hans fok op og løb admiralen saa tæt forbi, at de talte med hverandre. Derefter stak han bag om ham og brasede alle hans sejl paa masterne. Saa foer admiralens skøjte hen og hentede skipperen ombord. Saa vendte fløjten og lagde det siden over med os, indtil skipperen kom ham ombord igen fra admiralen. Saa vendte han sin stævn fra os og befordrede hans rejse.

Her er meget korte nætter, ikkun omtrent 4 à 5 glas[1] lange, og dersom det ikke havde været saa taageagtigt, skulle man næppelig kende, at dagen gik af himlen. Styrmændene sagde: havde det været en maaned tilforn, da havde her altid været dag en tid lang saa til aars.

1 1 glas er $^1/_2$ time.

Nord for De Britiske Øer

Den 3. august 1684. Om morgenen løb *De Purmer,* (som altid dertil var forordineret), et stykke forud. Imod middagstide skød han tvende kanonskud og lod hans flag vaje – et tegn, at han saa land. Noget derefter saa vi om styrbord tvende klippeagtige og høje ejlande, hvorved laa en liden /158r/ klippe paa den søndre side. Straks derefter saa vi forude et andet ejland, større endsom de andre, var ogsaa redeligt højt. Vi saa ingen træer derpaa; thi vi var et godt stykke derfra. De ligger omtrent en god mil fra Barro, Ascaro og Rona[1] kaldet. I førstningen gjorde vores styrmænd Hitland deraf. Om eftermiddagen skød admiralen et skud og lod det hvide flag vaje om til at passiare. Skøjterne foer ham ombord.

Fiskalen foer dengang alene hen med vores skøjte, kom om aftenen igen [og] sagde os det saa længe forventede nyt fra engelskmanden, (admiralen havde ham ombord), nemlig at han omtrent [for] 5 uger siden var gaaet fra Amsterdam, destineret ad Ny Nederland,[2] og da var der orlog med Frankrig og Spanien, men endnu fred med Holland; thi prinsen af Oranien ville holde det med Spanien, og Amsterdam med nogle andre stæder var der imod, hvilket var kontrært imod det, den anden engelskmand sagde. Videre skulle samme engelskmand have sagt, at det forleden vinter havde frosset saa haardt, som ej i mands minde var sket. Tilmed skulle der have været saa stor hunger paa et skib, kommende af Ostindien, hvorpaa iblandt andre var en købmand med kvinde og børn, disse ville folkene endelig antaste og opæde; men købmanden præsenterede sit eget legeme og bad for sin hustru og børn – dermed skulle de have slagtet og fortæret ham. Ak, en jammerlig tidende!

Ellers blev besluttet, at vi skulle løbe Fulø i sigte og fornemme, om der ingen krydsere[3] var for os at finde. Hvis ikke, da at sætte vores kurs i Guds navn lige ad Texel til. Om aftenen var vi Barros og de andre ejlande af sigte. /158v/

Den 4. august 1684. Om morgenen lod *De Purmer,* (som da igen var løbet et godt stykke forud), sit flag vaje, og skød de signalskud, som dertil var forordineret. Lidt derefter saa vi et fartøj forude. *De Purmer* saavelsom admiralens skøjte foer ham ombord og bragte skipperen til admiralen. Noget derefter lod *De Purmer* et hvidt flag vaje – et tegn til, at der var fred, hvorved vi alle blev glade. Bemeldte fartøj var kommet for ti dage siden fra Amsterdam, befragtet ad Irland og derfra igen ad Østersøen. Vi var ham straks af sigte.

Om middagen tog styrmændene højden og befandt os at være paa 59 grader 45 minutter nordlig bredde. Om eftermiddagen blev det stille og ret i vinden. *De Purmer* var løbet forud igen imod øst. Han skød først et kanonskud og lod sit flag vaje, lidt derefter nok tvende kononskud. Hvad dette betyder, kunne vi ikke vide – uden efter seynbrevets indhold, da skulle han baade se skib og land. Kort derefter gjorde han det fjerde kanonskud og hissede sin gøs[4] op i

1 Ganske små klippeøer nord for Ydre Hebrider og vest for Orkneyøerne.

2 Den nederlandske koloni i Nordamerika ved Hudsonfloden omkring vore dages New York, dengang kaldet Nieuw Amsterdam.

3 Fra Nederlandene udsendte skibe, som skulle møde de hjemvendende og assistere dem med informationer, forsyninger og om nødvendigt med konvojering.

4 Lille orlogsflag, der hejstes i forstævnen af skibet.

Nederlandsk galiot og dansk orlogsskib i havnen i Torshavn i 1675. (Kgl. Bibl., NkS, 388, kvarto).

plads for sit flag – et tegn om til at vende, hvilket han straks gjorde, og vi andre fulgte ham efter. Om aftenen var han os af sigte.

Den 5. august 1684. Om morgenen *De Purmer* langt fra os om bagbord. Han lod sit flag vaje og skød nogle kanonskud igen, men vi kunne intet høre deraf, saa ikkun røgen – og gissede deraf, at det dog maatte være et tegn til, at han saa land. Lidt over middag saa vi den sydligste huk af Hitland,[1] hvilket var redeligt højt. Kort derefter blev det saa taaget, at vi ej mere kunne se landet. Vi var tæt derved og lagde det over igen. I det samme kom *Europa* os for boven, ragte dog Gudskelov lykkelig fra hverandre. Vi skød straks derefter et kanonskud, at skibene kunne høre os. Det samme gjorde og[saa] alle skibene kontinuerligt, medens taagen varede, efter sejladsordrens indhold. De trende fløjter var saa langt agterude, som vi kunne se dem. /159r/

Den 6. august 1684. Om morgenen tidligt kom vi med vort skib til trende sildebysser.[2] Vi prajede den ene, som var fra Rotterdam.

1 Shetland.
2 Små sildefiskerbåde.

Han havde været omtrent 5 uger fra Holland [og] sagde os, at der var sluttet en fred med franskmanden paa 29 aar, og at kongen af England havde taget flugten igen. Byssemanden havde ingen ferske fisk, men vi fik nogle nysaltede sild af ham, som var helt begærlig af os. Jeg for min person kunne dog ikke æde mere deraf endsom ryggen og bugen af en, uanset jeg [i] over de 14 aar ej havde prøvet slig kost. Noget op ad dagen blev vi igen vaer den sydligste huk af Hitland tillige med ejlandet Fayrel,[1] hvilket vi havde forude om styrbord. Saa og en galiot komme fra Hitland, som stævnede lige paa os an. Hørte skyden til luvart fra os imod Fayrel ad. Vi skød ogsaa derpaa igen, paa det om det kunne være krydserne, (som vi presumerede), at de kunne høre os. Derefter saa vi omtrent Fayrel fire sejlere komme ret paa os ansejlende [og] altid skydende, hvorover vi os hjerteligt glædede, saasom vi da vel vidste, at det var krydserne.

Ved middagstide kom vi med vort skib først til oftbemeldte krydsere, bestaaende udi tvende orlogsfregatter, nemlig *'t Wapen van Gorcum* [som] kommandør og *'t Raathuys van Haarlem* [som] vicekommandør og tvende galioter med viktualie til forfriskning. (Nota: den tredie galiot var alt kommen os imod med lodserne ved Barro). Efter at vi havde prajet hverandre, kom os en kaptajnløjtnant ombord med kommandørens skøjte. Vi kastede det imidlertid paa vinden at forvagte[2] flaaden ind, som var noget tilbage. Da kom et tykt, koldt, taageagtigt vejr op. Kommandøren skød, at skibene skulle høre os. Om eftermiddagen kom mestenparten af skibene til os afsakkende.[3] Imod aftenen klart vejr og mest stille.

Folkene fiskede en hoben spærhajer[4] eller smaa hajer, /159v/ hvilke ved manquement[5] af andre fisk var redelig til at æde. Søen var her saa fuld af denne slags hajer, at fiskerne, (som var kommet fra Holland), beklagede dem derover og sagde, at udi dette aar kunne de næppelig fange en læst[6] sild eller andre smaa fisk, formedelst at samme hajer saa ganske forjagede dem. Vi fangede en eneste kabliau eller torsk for kahytten. Foruden denne havde vi bekommet paa en af galioterne en torsk til for en sæk risengryn. Hvilke vi med stor smag til vores aftensmaaltid inkorporerede.

Over samme maaltid fik vores skipper, (som han allerbedst sad og spiste), et overfald eller en slags spasmer, saa at hans mund snart blev trukket op til hans øren, og vi maatte lade ham bære udi hans køje, hvilken han siden maatte holde ved, imedens rejsen varede. Admiralen med *Westbroeck* var et langt stykke fra os agterude.

Den 7. august 1684. Om morgenen var det helt taaget vejr, saa at vi ej kunne se hverandre. Derfor løsnede enhver for sig undertiden nogle kanonskud, lod røre trommen og blæste i trompeten, (de som havde dem), paa det vi ikke uforvarende skulle løbe paa hverandre. Lidt op ad dagen, da solen havde sin kraft, drev taagen bort, [saa] at vi kunne se hverandre – og da var vi adspredt: den ene [i] øst, den

1 Øen Fairhill mellem Shetlandsøerne og Orkneyøerne.
2 Afvente.
3 Drivende.
4 Pighajer.
5 I mangel af.
6 Rummål på 12 tønder.

anden [i] vest. Admiralen skød et skud og lod sit flag vaje om passiaring at holde. Skøjterne fra skibene (uden fra krydserne) for ham ombord.

Efter passiaring var holdt, skød admiralen et skud og strøg hans flag for kommandøren paa krydserne. Derefter løsnede han hans kanoner rundt paa skibet. Kommandøren betakkede ham med lige mønt (dog ej saa mange skud). Siden takkede admiralen med et skud og hissede sit flag op igen. *Staffenes* [var] viceadmiral udi lige maade som tilforn.

Forleden nat havde vi lidet eller intet avanceret, men ligget og drevet. Turde ingen sejl føre, fordi vi skulle ikke rage fra hinanden eller beskadige hverandre. Saavelsom ogsaa af krydserne at erlange /160r/ huskost og drikkevarer, [som] de for os til forfriskning kunne indehave – tilmed at se hvad ordre, de kunne have til os fra de Høje Herrer i patria.[1]

Vi saa endnu klarligt Hitland og Fayrel, hvilket bliver holdt omtrent fra Texel 110 à 120 mile. Ved aftenstide, da passiaring var ude og fordelingen gjort over viktualien og tillagt ethvert skib en portion navenant[2] efter sit folks styrke[3] og derpaa af vores admiral forlenet ordinationer om det samme at afhente med første lejlighed – saa brasede admiralen og kommandøren det for vinden; (thi den var god og blæste kosteligt igen). Da skøjterne var kommen ombord igen, lod enhver sine sejl fuldstaa og fulgte vores flagmænd efter. Det begyndte at regne. Kunne endnu se agterude Hitland og om styrbord Fayrel.

Nota: det var høje tid, at vi nu fik nogen forfriskning – eller bedre sagt: forandring af kost; thi der begyndte mange af folkene at faa vattersoten, saa at deres ben blev saa store som kærner.[4]

Over Nordsøen mod Kanalen

Den 8. august 1684. Om formiddagen Hitland af sigte. Fiskalen styrede de tvende knægte, som var bortløbet fra Kap, til kommandøren paa krydserne. Enhver hentede fetalje[5] efter sin ordination, gjorde saa sejl. *De Purmer* og *Emmenes* var de første, hvorover de ragte fort og var os om aftenen af sigte. Paa vores viktualie kom vi tilkort[6] et helt fad (eller tønde) smør, som var det principaleste, vi havde fornøden; resten bekom vi, som bestod udi dette efterskrevne, nemlig: 16 fade med skibsøl, 150 stykker store stokfisk eller langer, et parti hvide og graa ærter, en kvantitet haardt brød eller kavring baade hvidt og brunt, et fad flæsk, et fad kød, 37 stykker hvide loermanskaas[7] (skulle have været 40 stykker); [samt] for kahytten: et varken[8] /160v/ zeeuws øl,[9] en pibe[10] fransk vin, et fad mumme, et anker fransk brændevin, noget røget kød og skinker.

Matroserne slog straks bunden ind paa tvende fade af skibsøllet og satte dem paa enden. De, som havde ej andet, tog deres hatte og drak med [og] bankede stokfisk og lod kokken koge, saa det havde

1 Bewindthebberne, kompagniets direktion i Amsterdam.
2 Nogenlunde, omtrent.
3 Antal.
4 De opsvulmede ben var så tykke som smørkærner.
5 Fødevarer, proviant.
6 Manglede.
7 Mager kvarkost.
8 Stor tønde, læggers.
9 Øl fra provinsen Zeeland.
10 Tønde, fad på ca. 500 liter.

en art. Samme aften uddelte butteleren det sidste arrak til folkene og kastede arrakbaljen overbord, hvortil mange var glade, men flere bedrøvede. Det første parti var officererne, det sidste Jan Hagel.

Den 9. august 1684. Har jeg ved klokkelyd[1] fra halvdækket oplæst tvende plakater: den ene angaaende matrosernes og soldaternes uhørsommelighed[2] imod skibsofficererne, den anden imod bortløberne, saavelsom partikulære varers overskibning.[3] Derefter lod jeg dem slaa op paa skillerummet[4] for kahytten, at enhver kunne se og læse dem.

Vores admiral havde kommandøren og vicekommandanten til gæst. De skød og kanonerede lystigt under skaalerne. Godt vejr, liden kuling op ad dagen, kontrær vind. Søen var fuld af teniner, hellefisk og bruynfisk.[5] De sidste er store bæster, som smaa hvalfisk. De blæste et vandstød højt op i luften. Om aftenen tog admiralens gæster afsked fra ham. Derefter gjorde enhver sit bedste og førte sejl saa meget, som vinden tillade ville. Vi saa langt forude fløjten *Emmenes,* men *De Purmer* var absent.[6]

Den 10. august 1684. Endnu kontrær vind. Vicekommandør van der Swaen kom os ombord at besøge jomfru Verburgh. Vi forvelkommede ham med syv kanonskud, hans skib takkede os med 5 dito, og vi ham igen med 1. Om aftenen, da han foer bort igen, da forærede vi ham med elleve kanonskud, hvorpaa han svarede med ni dito, og vi til taksigelse og sidste farvel gav ham et. /161r/

Den 11. august 1684. Lagde vi det over igen mod sydvest. Fiskalen foer admiralen ombord og fik der en halv tønde smør til provision (i plads for det, vi mistede). Om aftenen fanget en liden kabliau for kahytten. Endnu kontrær vind og imod aftenen stille. Saa mange sild omtrent ved skibet og ellers udi søen store hobe tilsammen svømme.

Den 12. august 1684. Stille og redeligt varmt vejr, hvilket var det første i lang tid. Kakkerlakkerne og myrerne begyndte at komme for en dag igen. Imod aftenen blev vinden god, men meget slap.

Den 13. august 1684. Om morgenen kontrær vind igen. Viceadmiralen, *Staffenes,* var os af sigte, men op ad dagen kom han til flaaden igen. Admiralen og kommandøren gæstererede, kanonerede og holdt dem lystige ligesom tilforn. Vi saa forude tvende sildebysser og om bagbord en af fløjterne *Adrichem* eller *Emmenes,* hvilken kom os straks af sigte igen.

Den 14. august 1684. Endnu vinden kontrær. Der var 2 à 3 af skibene langt forude og saa godt som af sigte; thi vi var kommet fra hverandre om natten med overlæggen og venden og saa blevet spredt ad.

Den 15. august 1684. Udi efternatten blev vinden god, saa at vi kunne stævne øst til syd an. Vi blev derover meget glade; thi det begyndte snart at blive høje tid. Om eftermiddagen skød vicekommandøren et skud og lod sit flag vaje – et tegn, at han saa fremme-

1 Mandskabet sammenkaldtes ved slag på skibsklokken.
2 Ulydighed. Se note ved 9. august 1682.
3 Overførsel, hjemførsel med skib. Se note om privat handel ved 18. september 1674.
4 Skot.
5 Marsvin.
6 Borte, væk.

de skibe. Kort derefter kom os 4 à 5 fløjter imodsejlende. Den ene løb os tæt forbi og havde et engelsk flag. Ved middagstide lagde vinden sig, og det blev stille.

Vi loddede og fik grund paa 18½ favne paa den vestligste huk af Doggerssand.[1] /161v/ Vi fangede tilsammen 10 à 12 styk smaa makrel og kuller, saavelsom 2 à 3 pietermanekees.[2] Kommandør de Munick paa *'t Wapen van Gorcum* skiltes fra os med vores schoutbynacht, *Westbroeck,* og satte deres kurs til Maas,[3] det bedste de kunne. Vi var med os fem skibe endnu, nemlig *'t Huys te Spijck* [som] admiral, *Prins Willem, 't Landt Schouwen, Europa* og vicekommandøren paa orlogsjagten *'t Raathuys van Haarlem,* hvilken konvojerede os og satte da sin vimpel op paa sin storstang.

Den 16. august 1684. Om formiddagen stille og om eftermiddagen en laber kuling. Saa 2 à 3 fremmede skibe, hvorunder var en bysse, som slæbte efter et stort skib. Vinden blev skarp igen med liden fortgang.

Den 17. august 1684. Om eftermiddagen blev vinden redelig god, men varede ej længe, førend den skarpede igen. Om natten ragte vi over Doggerssand.

Den 18. august 1684. Saa vi adskillige sejlere saasom fløjter og bysser. Imod middag lod vicekommandøren sit flag vaje, og kort derefter raabte nogle af vores folk, (som var oppe ved stængerne), at de saa land; fik dog ingen ret kendelse deraf. Imod aftenen kontrær vind af den sydlige kant. Gud ved, at det falder os meget surt saaledes her at lavere, og dersom det varer noget længere, skal mange, som hidtil har været sunde, komme til at søge køjen. Jeg for min person har det gudskelov med en af de bedste, som er ombord, alligevel begynder jeg, (som man plejer at sige), at lade vingerne hænge ligesom de syge høns.

Den 19. august 1684. Om eftermiddagen blev vinden redelig. Vi saa forude 3 à 4 lodsbysser ret paa os komme ansejlende. Af den ene bysse, som lagde os ombord, fik vi tvende lodser ind. De andre fordelte dem paa de andre skibe. Os blev af dem berettet, at vi ungefær kunne være /162r/ ti mile uden for landet, og at de i gaar havde passeret fløjten *Emmenes* og i dag *De Purmer,* som var ikkun omtrent 4 à 5 mile forud. Fløjten *Adrichem* kom nu til flaaden igen. Der kom en liden guldfinke[4] flyvende og satte sig i skibet.

Den 20. august 1684. Om morgenen en støebregn med torden, vinden kontrær. Vi laverede indtil om aftenen i den første vagt. Da blev vinden god, [saa] at vi kunne sejle vor rette kurs igen.

Den 21. august 1684. Om morgenen saa vi 13 à 14 sejlere, store og smaa hos hverandre. Vinden var endnu god med redelig fortgang indtil op ad dagen, da blev det stille. Om middagen tog styrmændene højden og befandt os at være paa bredden af Texel. Om aftenen kom der en liden kuling igen.

1 Doggerbanke i Nordsøen.
2 Fjæsinger.
3 Flod med udløb ved Dordrecht i Sydholland.
4 Fugl af finkefamilien.

Enmastet kåg med sidesværd. (Aubin).

Ved Nederlands kyst og Texel

Den 22. august 1684. Om morgenen mørkt vejr. Saa ingen af vore skibe uden admiralen. Vinden tog til, dog skarp, kunne ligge sydøst an. Lidt op ad dagen raabte et parti af vore folk: land! land!, hvorover vi ville skyde et kanonskud og lade vort flag vaje; men admiralen var før færdig endsom vi og forrettede det.

Imod middag saa vi langt agterude vores andre skibe, kunne og klarlig se landet om styrbord[1] og spirene saavelsom taarnene af 's Gravensant, Schevelingen, Catwijk-op-Zee, Noortwijck, Santwoort, taarnet og kirken af Haarlem, Wijck-Binnen og Wijk-Buyten – ved det sidste laa mange høje sandbanker – siden Egmont-op-Zee, hvor de berømmelige grever af Holland har deres herkomst af.[2] Det har et højt stumpet taarn, hvorved (om natten) tvende ild af stenkul /162v/ bliver opstukket paa tvende opmurede stenpiller med jernrøster[3] – og kaldes 's Heeren-Vurren – til tjeneste for de forbisejlende skibe opretted; thi vallen eller landet heromtrent er meget lavt.

Nok [saa vi] Schagen og landsbyen Petten,[4] hvorved en kirke og en vejrmølle staar, desligeste og[saa] et stumpet taarn, hvorpaa en ild bliver opstukket (om natten) til fiskernes efterretning, som er

1 Man sejlede nordpå langs Hollands kyst mod indsejlingen ved Texel.

2 Bl.a. grev Egmont, som blev henrettet af spanierne i 1568, (og som Goethe har digtet om).

3 Store jernknager.

4 Petten ligger på kysten umiddelbart syd for Den Helder.

udi søen; thi her bor mange fiskere. Derefter saa vi inde udi landet Sankt Marten, hvilket er et højt spidst taarn; ellers har man ingen flere taarne paa denne kant, men vel nogle baaker udaf træ, som staar langs ud med stranden.

Vi var ungefær 3 mile uden [for] vallen den tid, vi saa taarnene først. Om aftenen ved solnedgangstide kom vi med en haard sydlig vind til ankers for Texel[1] ret lige overfor Kyckduynen, hvorved en baake staar, paa hvilken bewindthebberne havde ladet stikke en ild op for os om natten. Ellers begyndes der først udi september maaned at fyres hver nat, hvilket varer til den sidste marts.

Paa den her side gør søen den største skade paa Holland, og gøres der omkostning paa digerne at holde vedlige for bølgernes indbrydelse aarlig mange tusinde gylden.

Den 23. august 1684. Om morgenen vinden god af den vestlige kant. Orlogsjagten med *Adrichem* kom hos os til ankers. Imod middag gik vi samtlige under sejl og laverede saa længe, til floden eller højvandet ankom. Adskillige smaa fartøjer kom os imod saasom kaager,[2] styger- og tornskøjter,[3] hvorudi var baade mænd og kvinder, som ville tage imod deres mænd og gode venner. Vi var den første med vores skib, som ville løbe ind; men der kom et fartøj imod os, udskikket af de herrer bewindthebbere til at advisere os, at vandet var ikke endnu højt nok /163r/ for os i gattet;[4] thi vi gik 23 fod[5] dybt. Saa lagde vi det over og gik 2 à 3 glas ad søen til. Imidlertid gik de andre skibe af vor flaade ind, saa at vi, som var den første, blev den sidste.

Lidt over middag løb vi Texel ind og stødte med vort ror; fik dog (gudskelov) ingen skade. Vi havde om styrbord først ret i farvandet liggende fem tønder, siden Huys-Duynen og Den Helder, om bagbord ejlandet Texel, 't Oude en Nieuwe Schilt med flere.[6] Her laa 12 à 13 skibe, baade orlogs- og koffardifartøjer. Imod aftenen kom vi alle (den ene før og den anden efter) under De Vlieter[7] til ankers, hvorfor den barmhjertige evige Gud være evindelig æret. Admiralen skød nogle kanonskud til salut, hvorpaa bewindthebberne fra deres jagt svarede ham igen til velkomst og taksigelse. Derefter blav alle skøjter og baade udsat og skibene fortøjet (hvorvel med uvilligt folk). Siden gik det lystigt an med drikken og domineren[8] den hele nat af Jan Hagel.

Den 24. august 1684. Om morgenen helt tidligt kom en af bewindthebberne os ombord, nemlig hr. Gerrit Hooft.[9] Han befalede mig straks udi hans overværelse at mønstre. Efter at det var gjort, betakkede han os in generaliter[10] for den gode og tro tjeneste, vi havde gjort Kompagniet. Siden gjorde han os fri og frank fra ed og tjeneste og sagde, at enhvers fortjente gage, som han kunne have til gode, stod alt parat, naar begæredes, hvorfor vi samtlige ham betakkede. Dermed stak han fra borde, og vi andre gjorde os cito færdige at følge efter.

1 Øen ved indsejlingen fra Kanalen til IJsselmeer.

2 Fladbundedt åbent lastfartøj, pram, fremført ved sejl eller stagen.

3 Steigerskøjten var et lille ro- eller sejlfartøj brugt til at overføre gods eller personer mellem skib og land. Tornskøjtens (eller tårnskøjtens) karakteristika kendes ikke, men sandsynligvis var den et lille fiskerfartøj.

4 Indsejlingen.

5 Ca. 7 meter.

6 Man sejlede ind gennem Marsdiep syd om Texel.

7 Passage syd om Texel, som forbandt havet med Zuidersøen, og som var en god ankerplads. I 1932 forsvundet ved anlæggelsen af Afsluitdijk.

8 Råben, larmen.

9 Gerrit Hooft (1649-1717) havde gjort karriere i VOC skiftevis på skibene og i Amsterdam, hvor han endte som borgmester.

10 I almindelighed.

Jan Hagel foer af med Kompagniets lægtere, men officererne havde /163v/ hyret dem aparte fartøjer. Jeg og fiskalen tog os en tornskøjte alene, med os tagende vores køjetøj og andet smaaplukkeri, som først blev visiteret; thi alle vores kister maatte blive bestaaende i skibet, som[1] siden derfra paa Det Ostindiske Hus i Amsterdam skulle forføres om der at visiteres.

Dermed stak vi fra borde. Medemblick, Enckhuysen, Hoorn og flere stæder havde vi om styrbord og ejlandet Marcken om bagbord. Om aftenen ved 9 slet kom vi til Amsterdam – inden for bommen ved det gamle stadsherberg,[2] hvor vi blev beliggende i tornskøjten natten over, fordi det var for sildigt for os at bekomme et godt logement.

I Amsterdam

Den 25. august 1684. Om fredags morgen tidlig tog jeg og fiskalen afsked fra hverandre til videre, og kom jeg udi logement paa Nye Ejland[3] udi Nye Bantammer Straat i De Poolsche Kock, hvor jeg lejede mig et kammer ovenpaa.

Oh, du værdige hellige trefoldighed, dig ske lov, tak og pris til evighed for din guddommelige beskærmelse og naadige varetægt, som du mig arme syndige menneske paa denne lange og periculøse rejse, baade til lands og vands, bevist har – og ikke det alene, men endogsaa givet mig brød at æde og klæder at slide. Derfor [tom plads til slutningen af lovprisningen].

Den 30. august 1684. Efter at mine trende kister var blevet visiteret paa Det Ostindiske Hus, saa har jeg dem med stor besværing bekommet; thi bewindthebberne ville endelig have konfiskeret den bedste, af aarsag der var noget mere partikulært gods derudi, endsom dem godt syntes.[4] Men Herren hjalp mig, at deres onde foretagende blev forvandlet til naade og gunst. /164r/

Den 3. september 1684. Var jeg først udi den nye lutherske kirke[5] i Amsterdam og hørte der den rette og sande lutherske lærdom prædiket, hvilket var den første gang omtrent de 14 samfulde aar. Gud give, at jeg nu fremdeles ved den samme Guds saliggørende lære som en oprigtig lutheraner maatte kristelig leve og salig dø. Amen.

Den 15. september 1684. Har jeg bekommet min tilgodehavende saldo paa Det Ostindiske Hus, hvilket beløb sig [til] 1725 caroli-gylden[6] og nogle skillinger; resten havde jeg tilforn optaget[7] udi Indien.

Den 21. september 1684. Da nu vores ladning, (hvorfor jeg og skipperen havde tegnet), rigtigt efter konossementets indhold i alle maader vel var udkommet, (hvilket renderer en sum paa [tom plads til tallet] tønder guld hollandsk, som vort skib blev skattet for[8]), saa at Det Nederlandske Ostindiske Kompagni intet videre paa min person havde at prætendere. Saa har jeg tjenstligt anholdet hos de

1 Der refereres til kisterne.

2 Bygget 1613 på pæle i en af kanalerne tjente det som herberg for folk, der ankom for sent om aftenen til at blive lukket ind i selve byen.

3 Sandsynligvis øen Nieuwe Waalseyland, som blev anlagt 1642-1643, eller måske Oostenburg, anlagt omkring 1661, begge ved den centrale del af havnen.

4 Se note om privat handel ved 18. september 1674.

5 Den runde kirke blev bygget 1668-1671 ved Singel i det centrale Amsterdam.

6 Se note ved 7. oktober 1670.

7 Se note ved 14.-15. januar 1676.

8 Se note ved 14. januar 1684.

Ædle Herrer bewindthebbere om mit rigtige pas og afsked. Det samme de mig ikke heller nægtede, men gunsteligt meddelte, lydende i den nederlandske tale, ord for ord, som følger.[1]

De Bewinthebberen van de Generale Nederlantsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie, ter Camer tot Amsterdam: Allen den Geenen die desen tegenwordigen sullen sien ofte hooren lesen, Salut. Alsoo Jan Swygaert van Erhuys, de voornoemde /164v/ Oostindische Compagnie in Indien heeft gedient, den Tijt van derthien Jaeren, thien Maenden elff Dagen, in Qualite soo van Soldaat, als Boeckhouder en onsniet anders is gebleecken, off hij heeft sigh in sijne voorsz. Bedieningen wel en nae Behooren gequeten. Soo hebben Wij niet willen Weygeringh wesen, hem dit Paspôrt op sijn Versoeck te verleenen, en 't selve Neffens onse Onderteeckeningh, met 't Zegel van de Meergem. Comp. te bevestigen, omme hem te dienen daer en de soo sulck te Rade worden sal. / Actum Amsterdam den 21. Septembr. Ao. 1684. / Als Bewinthebberen: / Gerrit Hooft, Jan Munter.

Hvilket er paa vort danske maal translateret som følger: Bewindthebberne af Det Generale Nederlandske Geoktrojerede Ostindiske Kompagni ved kammeret i Amsterdam: Alle dem, som dette nærværende skal se eller høre læse, salutem.[2] Eftersom Jens Sveigaard det fornævnte Ostindiske Kompagni udi Indien har tjent en tid paa 13 aar 10 maaneder og 11 dage udi kvalitet for soldat som ogsaa bogholder, og os intet andet er bevist, endsom han sig jo udi sine forskrevne betjeninger vel og tilbørlig har forholdt. Saa har vi ikke villet vægre ham dette pas paa hans begæring at forlene[3] – og det samme tillige med vores undertegning og merbemeldte Kompagnis segl at befæstige – om ham at tjene da og hvor han sligt raadeligt synes skal at være. / Actum[4] Amsterdam den 21. september Anno 1684. / Som bewindthebbere: / Gerrit Hooft, Jan Munter.

Paa vej mod København

Den 16. oktober 1684. Om mandagen ved middagstide, /165r/ efter at jeg havde forrettet mine affærer, gik jeg i Guds navn til skibs og samme dag under sejl fra Amsterdam med et københavnsk skib, kommende fra Island, *Sankt Jørgen* kaldet, hvorpaa var skipper Søren Knudsen Kruse. Med ebben ragte vi omtrent Durckerdam og kom der til ankers. Lod det ligge om bagbord og Diemen med flere byer om styrbord.

Den 17. oktober 1684. Gik vi med ebben under sejl igen. Om eftermiddagen ragte vi fast i dyndet ved Pampes.

Den 18. oktober 1684. Ragte vi løs med floden og kom under sejl. Om aftenen til ankers omtrent 1 mil fra Vlielandt.

Den 19. oktober 1684. Om morgenen tidlig lettede vi ankeret, og lidt før middag lod vi det falde igen paa rheden for Vlielandt,[5] hvor der kom os en lods ombord, som skipperen akkorderede med.

1 Gengivet i uændret ortografi. Se Sveigaards danske oversættelse umiddelbart nedenfor.
2 Vær hilset.
3 Give, skænke.
4 Givet i, skrevet i.
5 Frisisk ø, naboø til Texel.

Den 21. oktober 1684. Efter at vi var endelig blevet visiteret,[1] lettede vi ankeret og gik under sejl med en sydøstenvind, ladende fornævnte Vlielandt ligge om bagbord og Schellingen om styrbord. Nota: Aarsagen til, at vi laa her saa længe, var denne, at visitatoren ville ikke have umage med inkvireringen, førend der kom flere skibe, og var vi nu omtrent 20 sejlere.

Den 23. oktober 1684. Saa vore folk oppe fra mærset den jyske val, nemlig Robbeknud[2] og Hirtshals. Vi gissede at være ungefær 6 mile vesten for Skagen.

Den 24. oktober 1684. Kunne vi (med alle mand) klarlig se nede fra skibet forbemeldte land. Og var det samme den første gang, jeg havde set Jylland omtrent de 20 samfulde aar. Herre Jesus, giv /165v/ mig den naade, at jeg maatte se det udi en lyksalig tid efter den store forlængsel, jeg har haft dertil.

Den 28. oktober 1684. Om morgenen saa vi den lille flække Skagen og vippen,[3] som bliver stukket ild op paa. Husene er der ikkun faa udi tal og staar paa en liden sandbanke. Borgmesterens hus er det største (som billigt[4]) og straks derhos kirken. Herfra strækker sig det fordærvelige Jyske Rev omtrent ½ mil udi søen, hvorpaa (Gud bedre det) saa mange skibe og mennesker forulykkes. Vi har alle dage haft kontrær vind udaf den sydøstlige kant, siden vi kom under den jyske val, meget med storm og uvejr formænget. Maatte tage vare og holde det under vallen med laveren hid og did. Der kom mange slags fremmede skibe til os, som tillige med os af vinden blev arresteret.[5] Om natten en haard storm. Vi takkede Gud for tæt skib.

Paa svenskekysten

Den 29. oktober 1684. Om morgenen befandt vi, at strømmen havde forledt os, saa at vi var forfaldet imellem Rørhavnen og Vinge, omtrent 2½ mile sønden fra Marstrand,[6] hvis hvide taarn vi kunne se norden fra os. Over dette blev vi noget sørgmodige; thi vi var her paa en læ val,[7] tilmed lange og mørke nætter for haanden og overalt fuldt med klipper, rev og revler. Vi resolverede os til at løbe ind i den første havn, vi kunne faa. Lod derfor flaget vaje om en lods at bekomme, (saasom skipper og styrmand var ubekendt). Kort derefter kom os en baad ombord, og vi blev indlodset ved middagstide (for 2 sletdaler[8]) i ovenbemeldte Rørhavn, ladende om bagbord mange klipper og skær ligge.

Efter at vi var kommet til ankers bag klipperne, saa vi omtrent 2 à 3 kanonskud fra os inde udi skærene den forulykkede og afløbne danske vestindiefarer, *Sømanden*[9] kaldet, staaende endnu med hans master højt og tørt paa en klippe.

Nogle af vores folk gik i land at fornemme, om der var noget fetalje for os at bekomme, hvilket manquerede os; /166r/ men der var intet. Imod aftenen kom der 3 à 4 sejlere, som og var fordrevet.[10] De

1 Toldbehandlet, undersøgt.
2 Rubjerg Knude.
3 Vippefyret.
4 Rimeligt.
5 Holdt tilbage.
6 I Bohuslens skærgård nordvest for Göteborg.
7 Kyst med pålandsvind.
8 Formentlig svarende til kronemønten à 4 mark; her altså to styk af denne enhed.
9 *Havmanden* strandede ved Marstrand 30. marts 1683 efter mytteri ombord.
10 Drevet ud af kurs.

søgte hver om en god havn enten i Marstrand, eller hvor de bedst kunne indslippe.

Den 30. oktober 1684. Om eftermiddagen foer jeg og skipperen i land paa øen Rørø, liggende 2 mile fra Göteborg. Der boede 4 à 5 husgesinde,[1] som vi lejede en baad af [for] at fare op til staden med.

Den 31. oktober 1684. Om morgenen langt før dag foer vi – med os otte personer – fra borde. Ret som reveillen[2] slog, kom vi til fortet Nye Elfsborg, liggende ½ mil fra Göteborg, hvor vi maatte anlægge og give os an: hvorfra vi var kommet, og hvorhen vi agtede os. Dermed passerede vi. Det var et stærkt fort, oven paa en liden klippe fortificeret, hvortil Christian den Fjerde, højlovlig ihukommelse, skulle have ladet lægge den første sten, efter at han det gamle Elfsborg havde indtaget, hvilket ligger 3 à 4 kanonskud fra det andet imod staden. Imellem det gamle og nye fort ligger en anden liden skanse at tørv og jord opkastet paa en klippe – om og dermed skibenes indkommen udi orlogstid at forhindre – men øde og forfalden tillige med det gamle Elfsborg. Udi en smal passage tæt derved er tvende store spaniensfarere med nogle andre smaa skiberum nedsunket om de fremmede skibe dermed at forraske. Udi fredstider ligger der bøjer oven paa spaniensfarerne til efterretning for den søfarende.

Da klokken var omtrent 8 slet, kom vi til Göteborg. Paa rheden laa der en kongens jagt og holdt brandvagt, hvor vi maatte først give os an. Inden for bommen kommende blev vi anholdt[3] igen. Vi gav officererne vores forretning til kende, /166v/ nemlig at købe noget fetalje til vort skibs fornødenhed, hvormed de lod os passere.

Vi tog samtlige vort logement hos en herbergsmand, Jan Schillers kaldet. Imidlertid skipperen købte fetalje, gik jeg og hr. Jørgen Otto Brockenhus, (som og for passager med os var kommet fra Holland),[4] rundt om staden. Besaa den ude og inde saavelsom dens fortifikation. Om det principaleste vil jeg lidt handle.[5]

Først har den tvende kirker, hvor der prædikes – udi den ene tysk og i den anden svensk. For det andet [er den] redelig vel bebygget, dog mest træhuse med tegl bedækket. For det tredie har den trende porte og [er] vel fortificeret med 15 à 16 pynter; men den tid var de ej alle forset med kanon. Til landsiden er der opkastet en god grav[6] imod havnen og elven. Adskillige waterpasser[7] [og] desligeste her og der paa klippernes bekvemmeste steder stykker plantet, som kan beskyde havnen.

I lige maade ligger der paa den højre haand, naar man kommer staden indfarende, ved byen Have en fastighed oven paa en klippe, som kaldes Jutha-Schricka.[8] Derforuden noget fra staden ved elven, som løber ned ad Bahus til, ligger og en fastighed paa en klippe fortificeret.

Igennem staden løber et revier, hvorover adskillige faste broer af træ er lagt. Ved den ene side af staden paa et bjerg stod et parti smaa

1 Personer i en husstand, især tjenestefolk.

2 Militærsignal ved daggry.

3 Stoppet, standset.

4 Jørgen Otto Brockenhuus (1664-1728) var kadet i Prinsen af Oraniens garde i Nederland fra 1681, blev gefreiter korporal 1683 og vendte hjem året derefter.

5 Tale, behandle.

6 Voldgrav.

7 Søbatterier.

8 Fæstningstårn i det sydvestlige Göteborg; egentlig betyder navnet »jydeskrækken«, idet jyde var en almindelig svensk benævnelse for danskere. Drevet ud af kurs.

ege-, aske- og birketræer. Ellers er der mange andre klipper og bjerge rundt om byen beliggende, som kunne være dem forderlige,[1] der ville bespringe[2] staden. Foruden alt dette ligger paa den venstre haand, naar man kommer ind fra havnen, over elven nogle bjerge, hvorfra man ogsaa kunne beskyde byen.

Indbyggerne har det belejligt med deres kaperi udi ufredstider, formedelst de ligger saa nær ved den aabne sø. Tilmed har de mange huler at løbe ud og ind ad, /167r/ naar fonødent gøres. Udi fredstider er der redelig god [sø]fart paa af engelskmænd, skotter og andre – foruden deres egne skibe, hvoraf en del gaar paa Spanien og Frankrig.

Nota: her gik fra os af vores passagerer, fordi vinden lod sig saa kontrær anse, tvende færøske købmænd og en islandsk dito. Hvilke ville rejse over land til Helsingborg, som er omtrent 22 à 23 mile.

Om aftenen, da bommen blev tillukket, drog vi ud af staden, og i tusmørkningen roede vi et stykke af vor vej, om ikke at passere skansen Nye Elfsborg, fordi vi skulle have blevet der natten over, om de havde blevet os vaer. Dermed ragte vi forbi og kom lidt over midnat ombord igen.

Den 3. november 1684. Om formiddagen vinden redelig, saa at vi ragte dermed til det lille Kalvsund, [som] er en liden havn, liggende 1 stor mil fra Rørøhavnen, hvor vi maatte komme til ankers. Nogle af folkene gik i land at fornemme, om der var noget at bekomme for munden, dersom det gik i kniben.[3] De kom igen med gode tidender, nemlig at der var baade øl og brød at faa for penge.

Den 4. november 1684. Om morgenen med en laber kuling under sejl. Avancerede ikkun lidt, førend det blev stille, og vi maatte komme til ankers igen. Men op ad dagen blæste vinden op af den nordvestlige kant, saa at vi ragte dermed i søen. Vi passerede og lod ligge om bagbord Liden Danmark (en ø saa kaldet),[4] hvilket efter lodsmandens sigelse tilforn skulle have været skellet imellem de danske og svenske holme eller ejlande, som der er beliggende. Lodsen fik hans løn (2 sletdaler) /167v/ og forlod os her.

Siden fik vi i sigte om bagbord Nye Elfsborg og holmen Titsle, som er tvende øer.[5] Hvor den skælmske sørøver, (Alff kaldet), i fordums tider sig skulle have opholdt, naar han kom af søen med sit røveri, og hans bedste skat derudi begravet. Der siges ogsaa, at han paa samme øer udi klipperne meget tænkværdigt til en ihukommelse for efterkommerne skal have ladet udarbejde.[6]

Om styrbord havde vi det store Kalvsund og iblandt andre holme Vinge, hvorpaa staar en høj varde, og er den aller udstikkendeste huk paa samme land. Derfra kom 8 à 9 skibe, som havde ligget i Marstrand og der omtrent. Med solnedgang saa vi flere sejlere komme ud mellem skærene. I aftenstunden kulede vinden bedre op. Vi saavelsom de andre sejlere stillede vores kurs sydsydøst hen til Sundet igennem Kattegattet.

1 Gavnlige.
2 Kaste sig over, angribe.
3 Det kneb.
4 Et skær, som markerede grænsen mellem Halland og Bohuslen; i dag kaldes det Danska Liljan.
5 Tistlerne er de yderste skær i Göteborgs skærgård.
6 Meningen er ikke klar. Måske menes at udlægge spor.

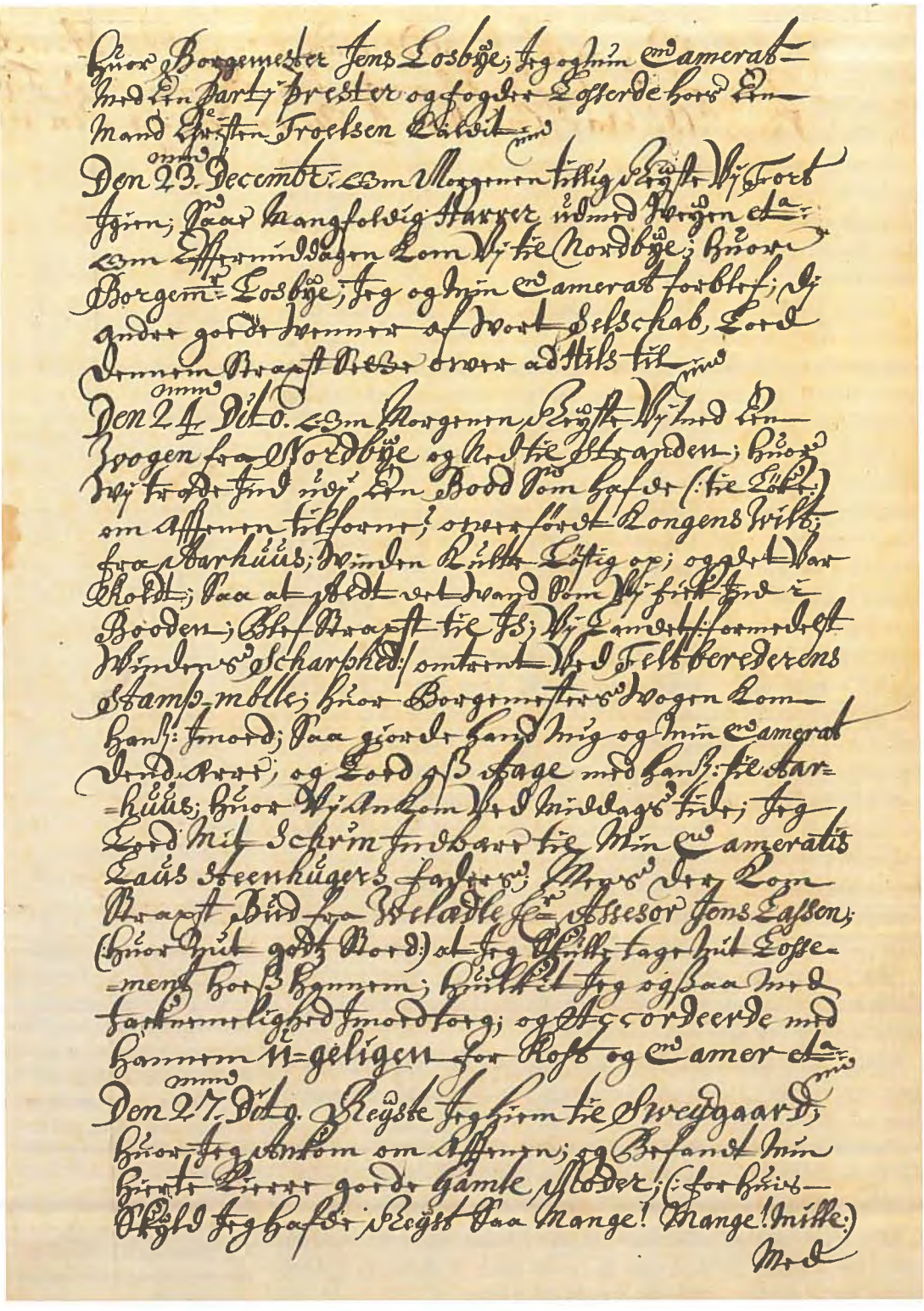

Sidste hele side af Jens Mortensen Sveigaards rejseberetning. (Kgl. Bibl., NkS, 134, folio).

Via Helsingør til København

Den 5. november 1684. Om morgenen tidligt havde vi ikkun 4 à 5 skibe af alle de andre i sigte. Imod middag saa vi om bagbord slottet Varberg. Vinden kontrær, men strømmen til baade, og slet vand. Om aftenen kunne vi se ilden[1] af Anholt.

Den 6. november 1684. Om morgenen havde vi om styrbord Sjælland og om bagbord den store udhuk, Kullen. Derved saa vi et opmuret taarn, hvorpaa ilden blev gjort om natten til den søfarendes efterretning; desligeste et muret hus derhos, som stenkullene bevaredes udi.

Den 7. november 1684.Ved middagstide kom vi til ankers med kontrær vind, omtrent ¼ mil norden for Kronborg ved Lappen. Om natten havde det lystigt sneet og haardt frosset, hvilket var det første vintertegn, som jeg havde set omtrent de 14 aars tid. Der gik et parti passagerer fra borde med en baad til Helsingør. /168r/

Den 8. november 1684. Om morgenen tidlig lod jeg og skipperen (med 2 à 3 andre passagerer) os sætte i land ved Kobber- eller Jernmøllen, som ligger ved Hellebæk. Derfra fodterede[2] vi ad Helsingør, som er omtrent ½ mil. Da klokken var 10, kom vi til byen. Jeg og skipperen tog vort logement hos en herbergsmand, Niels Andersen Quide kaldet, boende ved Svingelen.[3] Nota: her endes den nye stil, som jeg har brugt fra anno 1670 [tom plads, måske til datoen] og træder nu til den gamle igen, hvilket skal observeres.[4]

Den 1. november – gammel stil – 1684. Eller Alle Helgens dag, var jeg i højmesse i den danske kirke[5] udi Helsingør, hvilket var den første gang omtrent de 14 aars tid, som jeg havde hørt nogen oprigtig dansk prædikant. Alligevel kom mig de gamle lutherske ceremonier ikke fremmed for, men var for mig saa angenemt[6] og glædeligt baade at se og høre. Om eftermiddagen kom vort skib med et parti andre fra Lappen oplaverende og satte det paa rheden. Visitatoren[7] foer straks ombord at inkvirere. Imod aftenen foer jeg og skipperen ombord. Over midnat lettede vi ankeret og gjorde vort bedste med laveren; thi vi havde strømmen til baade, men vinden imod.

Den 3. november 1684. Om formiddagen lod vi ankeret falde paa Københavns rhed uden for toldboden. Jeg og skipperen foer i land, og forblev jeg hos ham natten over.

Den 4. november 1684. Kom jeg i logement hos min fornemme gode ven, hr. Jørgen Sørensen Gyldingh, den tid boende i Dybensgade udi det nye dyb.[8] /168v/

Den 12. november 1684. Efter lang løben og anden stor besværing har jeg endelig faaet mine kister visiteret (udi skibet, som de stod), foruden at føre dem paa toldboden, som de først prætenderede.

Den 15. november 1684. Lod jeg mine kister og andet smaatøj overskibe af skibet *Sankt Jørgen* og i [tom plads til skibstypen] *Den Sorte Okse* af Aarhus, som Jens Stredsfarder førte.

1 Fyret.
2 Spadserede, vandrede.
3 Svingelport var byens port mod syd.
4 I Danmark benyttede man gammel stil (juliansk kalender) indtil 1700, hvor man skiftede til ny stil (gregoriansk kalender). Dette var sket i det meste af Nederlandene i 1582, hvor man udelod 10 dage. På Sveigaards tid var altså fx 11. marts i Danmark (gammel stil) lig med 21. marts i Nederlandene (ny stil).
5 Sankt Olai kirke.
6 Behageligt, glædeligt.
7 Tolderen.
8 Dybensgade lå i 1684 på sit nuværende sted. Der kunne hér eventuelt være tale om et hus kaldet Det nye Dyb.

Fra København via Samsø og hjem til Sveigaard

Den 17. december 1684. Om onsdag eftermiddag, da jeg havde klareret udi mit logement, drog jeg fra København, forselskabet med en studiosus, hvis navn var Laus Andersen Steenhugger, født udi Aars. Om aftenen logerede vi udi Roskilde kro.

Den 18. december 1684. Rejste vi helt tidligt derfra igen, passerede igennem Roskilde og logerede om natten i byen Svinninge, beliggende 3 mile fra Kalundborg.

Den 19. december 1684. Langt før dag fort igen, passerede iblandt andet vedelen,[1] hvilken undertiden er slem nok for dem, som ej ved passagen. Vi havde lys af stjernerne og sneen og blev derved et vognspor vaer, hvilket vi fulgte efter. Omtrent 8 slet kom vi til Kalundborg og i logement hos en herbergsmand, Knud Jensen kaldet. Om natten døde mig min største og bedste abe eller marekat; den samme var udlært paa mange kunster, saa at jeg ikke ville have mistet den for 25 rigsdaler.

Den 22. december 1684. Om morgenen gik vi under sejl fra Kalundborg. Om eftermiddagen kom vi til ankers med kontrær vind paa den søndre side af Samsø. Vi betalte skipperen hans fulde fragt, nemlig 2 sletdaler per person; siden lod vi vort gods opvogne[2] til Kolby, /169r/ hvor borgmester Jens Losbye,[3] jeg og min kammerat med et parti præster og fogeder logerede hos en mand, Christen Troelsen kaldet.

Den 23. december 1684. Om morgenen tidlig rejste vi fort igen. Saa mangfoldige harer ud med vejen. Om eftermiddagen kom vi til Nordby, hvor borgmester Losbye, jeg og min kammerat forblev. De andre gode venner af vort selskab lod dem straks sætte over ad Hils til.[4]

Den 24. december 1684. Om morgenen rejste vi med en vogn fra Nordby og ned til stranden, hvor vi traadte ind udi en baad, som havde (til lykke) om aftenen tilforn overført kongens vildt[5] fra Aarhus. Vinden kulede lystig op, og det var koldt, saa at alt det vand, som vi fik ind i baaden, blev straks til is. Vi landede (formedelst vindens skarphed) omtrent ved feldberederens stampemølle,[6] hvor borgmesterens vogn kom ham imod. Saa gjorde han mig og min kammerat den ære og lod os age med ham til Aarhus, hvor vi ankom ved middagstide. Jeg lod mit skrin indbære til min kammerats, Laus Steenhuggers, fader. Men der kom straks bud fra velædle hr. assessor Jens Lassen,[7] (hvor mit gods stod), at jeg skulle tage mit logement hos ham, hvilket jeg ogsaa med taknemmelighed imodtog og akkorderede med ham ugentlig for kost og kammer.

Den 27. december 1684. Rejste jeg hjem til Sveigaard, hvor jeg ankom om aftenen og befandt min hjerte kære gode gamle moder, (for hvis skyld jeg havde rejst saa mange mange mile), /169v/ med stedfader og andre søskende udi god velstand, efter at jeg havde været fra dem udi tyve samfulde aar, paa nær fire maaneder og en uge.

1 Vadestedet, strandengene ved den dengang ganske smalle passage mellem Nekselø Bugt og Lammefjorden.

2 Læsse på vogn, transportere på vogn.

3 Jens Rasmussen Laasbye var borgmester i Århus.

4 Måske Helgenæs, hvis beboere kaldtes hilsboer.

5 Vildt på vej til kongens køkken i København.

6 Der lå adskillig stampemøller i skovene syd for byen, sandsynligvis også garverens.

7 Født 1624; købmand og rådmand i Århus samt assessor i det ældste Kommercekollegium; død 1690.

Tidligere bind af Maritim Kontakt

Maritim Kontakt 1. Blandet indhold: Jørgen H. Barfod: Nyboderstudier, Heine Jørgen Kisbye: Marstaljagten, Ole Mortenssøn: Sømandens dagbog, Erling Pade: Sparrevohns loggeur, Alan Hjorth Rasmussen: 1870-80-ernes danske indvandsfsikeri, Birger Thomsen: Vestindisk Søkorps 1760-69, Morten Gøtchche: Sluppen Ruth, Jens Schou Hansen: Refleksionsseimisk marinarkæologi, Hanne Poulsen: Kaptajnsbilleder. 1980, 86 sider.

Maritim Kontakt 2. S. A. Saugmann: Vikingernes tidsregning og kursmetode. 1981, 70 sider.

Maritim Kontakt 3. Blandet indhold: Benny Boysen: Søfarten omkring Struer, Ole Louis Frantzen: Den danske flådes karronader, John Hackman: Sigyns sejlads på Danmark 1927-37, Anders Monrad Møller: Fra galeoth til galease, Ulla Lund & Birger Thomsen: Lilla Dans togt 1980, Ole Ventegodt: Skibe og søfart i danske farvande 12.-14.årh., Benny Christensen: Om den maritimhistoriske konference i Svendborg. 1982, 96 sider.

Maritim Kontakt 4. Under sejl pøny. Træskibsejernes Sammenslutning 1971-1981. Ole Crumlin-Pedersen: Forhistorien, Max Vinner: De første år, Max Vinner: De næse år – Åge Larsen, Sven Sand: 1978-1981, Morten Gøthche: Om at restaurere gamle træskibe, Steen Siebken: Skonnerten Martha af Vejle, Birger Thomsen: Baltimore-klipper-skonnerten, Carl Frederik Garde: Med brosten i lasten, Knut von Trepka: RS No. 1 Colin Archer, Hans Jeppesen: En skipperfamilie 1870-1931, Christian Nielsen: Sprydstageriggen, Henrik Hvass: Ingenting med noget indeni, Kerteminde havn, Peter Skanse: Bruksbåtar i Skåne, Henning Henningsen: Fatter Jahns sølov, Benny Christensen: Skibstømrerlærlinge for 200 år siden, Jens Lorentzen: Snaubriggen Hvalfisken ex Benohen, Bent Andersen & Erik Andersen & Anni Rønnov & Hans Toft & Inger Wagner: Den sidste Viking, Aksel Sandemose, Marstal-skonnerterne under Labrador, Holger Munchaus Petersen: Fra hjuldamper til tremastet sejlskonnert, Sven-Erik Ravn: Syv år for Jensine, Anders Monrad Møller: Medens vi venter på vrag, Kaj Lund: Træskibene og tossefuglen. 1981, 231 sider.

Maritim Kontakt 5. Jørgen H. Barfod: Christian IV.s Nyboder. 1983, 208 sider.

Maritim Kontakt 6. Blandet indhold: Henning Henningsen: Rigabalsam, Michael Teisen: Vrag ved Lyngså, Erik Housted: Fredericiansk reder- og skipperhistorie, Ole Ventegodt: Strandretten i Danmark indtil 1365, Børge Lind: KGH's lastmotorskib Anders Olsen, Anders Monrad Møller: København-Kristiania, Erik Gøbel: Femte Danske Maritimhistoriske Konference. 1983, 138 sider.

Maritim Kontakt 7. De sidste 100 års danske skibsfart. Indhold: Holger Munchaus Petersen & Anders Monrad Møller: Hundrede års handelsflåde, Erik Housted : Olie, et transportproblem, Henrik Fode: Et forsøg på samling, Hasse Neerbek: Kapital til søfarten, Anders Monrad Møller: Store forventninger, Benny Christensen: D/S Gylfe, Frederik Frederichsen: 2. verdenskrigs standardskibe, Jørgen H. Barfod: Nordisk Shipping, Ole Ventegodt: Min søgrønne ungdom, Birger Thomsen: Vor kulturarv på havbunden. 1984, 183 sider.

Maritim Kontakt 8. Blandet indhold: Johanne Bichel: Peber for alle pengene, Ole Mortenssøn: Lodsbåden Ejno, Jørgen Weber: Lodsbåden Ejnos stabilitet og sejlføring, Fritz Brade Jørgensen: Skibsmodellernes verden, Maria Ekberger: Sjette Danske Maritimhistoriske Konference. 1984, 88 sider.

Maritim Kontakt 9. Forlis, Vrag og dykning. Indhold: Ole Lisberg Jensen: Orlogsskibet Stora Sophia 1645, Anders Monrad Møller: Emilie på havsens bund, Holger Munchaus Petersen: Frederik den Sjette, Anders Vrist Langer: Bjærgelav på Harboøre, Ulla Lund: Enigheden, Frederik Frederichsen: En ganske almindelig bjergning, Birger Thomsen: Frømænd i Anden Verdenskrig, Philip Nathansen & Gert Normann Andersen: Bjærgninger i 1983. 1985, 127 sider.

Maritim Kontakt 10. Blandet indhold: Bent Thygesen: En skibstømrers etnologiske betragtninger, Sven M. Klausen: M. Davidsen, en østbornholmers skæbne, Otto Madsen: Stadt Odense, en sydfynsk skibsbyggersag fra 1799, Rolf Larsen: Kalvø, et skibsværft og dets historie, Morten Gøthche: Sejlmageri, Anders Monrad Møller: Seks maritimhistoriske konferencer. 1986, 150 sider.

Maritim Kontakt 11. Danske lodser. Indhold: Benny Christensen: Lodshvervets udvikling i Danmark, Mogens Schmidt: Lodsdirektøren, Philip Svanum: Farvandslodsen, Otto Albertsen: Fjordlodsen, Knud W. Born: Havnelodsen, Niels M. Probst: Syvende Danske Maritimhistoriske Konference. 1987, 136 sider.

Maritim Kontakt 12. Festskrift til Jørgen H. Barfod. Blandet indhold: Henning Henningsen: Søens paradenumre, Niels M. Probst:

Skånske krigs orlogsskibe, Erik Gøbel: Sejldugsmanufakturet i Køge 1687-1753, Hans Jeppesen & Jens Lorentzen: To skibstegnere fra 1700-årene, Erik Housted: Sorte tavler og ren tale, Hanne Poulsen: Nye arbejder af skibsbilledhuggerne H.J. og W.E.Møen, Alan Hjorth Rasmussen: De farer fra Sjælland, Holger Munchaus Petersen: ældre skib til midlertidigt brug, Henrik Dethlefsen: Øernes hjælpetjeneste, Anders Monrad Møller: Sofus og Klara, Erik Gøbel & Erik Mørk Larsen: Jørgen H. Barfods bibliografi. 1988, 208 sider.

Maritim Kontakt 13. Orlogsflåden. Indhold: Jørgen H. Barfod: Bygning af orlogsskibe i Norge i slutn. af 1600-tallet, Erik Gøbel: Orlogsfregatten Bornholms konvojrejse til Vestindien 1780-81, Maria Ekberger: Andreas Bodenhoff, leverandør til søetaten i det 18. årh., George Coggeshall: En Yankee-skipper i danske farvande 1809-10, Ann Nørregaard: Kapere og kanonbåde ved Dragør 1807-14, Søren Hjorth Jensen & Henrik Mogensen: Samarbejdsproblemer i Korsør under besættelsen, Knud Galle: Magnetminer, minestrygning, minesikring. 1989, 136 sider.

Maritim Kontakt 14. Blandet indhold: Ole Ventegodt: Skånemarkedets sild, Aase Hansen: Kurs mod sildemarkedspladsen, Jørgen Christoffersen: Vraget af orlogsskibet Dannebrog, Jan Parmentier: Guillielmo de Brouwer 1693-1767, Emil Andersen: Skonnert Cathrine af Svaneke 1922-1945. 1990, 112 sider.

Maritim Kontakt 15. Erik Rasmussen: Sejlads under krigen 1939-45. 1991, 157 sider.

Maritim Kontakt 16. Blandet indhold: Niels M. Probst: Nordeuropæisk spanteopslagning i 1500- og 1600-tallet, Hans Diederichsen Rühmann: Stenbjerghav ved Flensborg Fjord, engang storleverandør af skibe, Flemming Jensen & Jørgen Mikkelsen: Den sørgmuntre beretning om istandsættelsen af Skælskør havn og fjord 1798-1814, Jens Skriver Nørregaard: Den svenske damper Etnas torpedering og forlis i december 1942, Åge Larsen: Fiskerlejer i Odsherred, Erik Gøbel: Ottende, Niende og Tiende Danske Maritimhistoriske Konference 1988, 1990 og 1992. 1993, 166 sider.

Maritim Kontakt 17. Jens Kusk Jensen: En sømands oplevelser i fred og krig. 1995, 216 sider.

Maritim Kontakt 18. Blandet indhold: Jørgen H. Barfod: Lidt om sikringen af bælter og stræder før 1588, Jørgen Dencker & Jan Larsen: Spes i krig og fred, Inga B. Thomas & Frank Allan Rasmussen: Havet tog og havet gav – en sømands erindringer 1836-1888, Anders Monrad Møller: Måneden drejer – om søfolk til den københavnske

handelsflåde 1777-1787, Maria Ekberger Newbury: Et bedrøveligt endeligt, Bjørn Poulsen: Ombord på Anna Cæcilie af Åbenrå – en kilde til Åbenrås sejlads på Amerika 1838-1840, Holger Munchaus Petersen: Lidt om skibsbevaring og om søfartsstatistik, Christian Lund: Aristides, Salvator, Vagrant, War Admiral og de andre, Erik Gøbel: Ellevte og tolvte danske maritimhistoriske konference. 1996, 135 sider.

Maritim Kontakt 19. Glimt fra de Dage der gik. Christian L. Sørensens erindringer 1880-1928, udg. af Erik Gøbel. 1997, 264 sider.

Maritim Kontakt 20. Blandet indhold: Theodor Harke Pedersen: Mine livserindringer, Gennadij A. Njetjajev: Kejseryachten Standart og dens skæbne, Christian Lund: Danske skibe under fransk kontrol under Anden Verdenskrig, Bjarni Åkesson Filholm: M/S Tjaldur, Svend Aage Andersen: Slaget om Kattegat. Historien om Stena Line's Danmarksfærger, Thorkild Sandbeck: Cutty Sark Tall Ships' Race '96, Erik Gøbel: Trettende Danske Mairitmhistoriske Konference, Erik Gøbel: Registre til Maritim Kontakt bind 1-20. 1998, 127 sider.

Maritim Kontakt 21. I kamp for flåden. En levnedsskildring af Kommandør Halfdan B. Barfod 1880-1947, udg. af Jørgen H. Barfod. 1999, 202 sider.

Maritim Kontakt 22. Blandet indhold: Sven Herreborg Thomsen & Aly Torben Abd-el Dayem: Slaget ved Cap Verde 1619, Niels-Peter B. Andersson: Søfart og søhandel på Rørvig toldsted 1731-1798, Jakob Seerup: Om håndskrevne lærebøger på Søkadetakademiet, Dan H. Andersen: Søløjtnant Uldall, Pasha Sidi Yussef og lidt om Bertel Thorvaldsen, Erik Ingemann Sørensen: En kinafarer beretter 1829-1830, Grete Tuxen Andersen: Lars Kruse og de andre redningsmænd, Christian Lund: Danske skibe i Sydamerika 1940-1946, Erik Gøbel: Fjortende Danske Maritimhistoriske Konference 2000. 2000, 133 sider.

Maritim Kontakt 23. Bernhard David Larsen: Erindringer fra et liv til søs 1900-1946, udg. af Kåre Lauring. 2001, 147 sider.

Maritim Kontakt 24. Hilsen fra søens folk. Festskrift til Anders Monrad Møller 2. maj 2002. Blandet indhold: Dan H. Andersen: Matroslønninger i den danske handelsflåde 1750-1807, Jørgen H. Barfod: Glückstadt – en forpost og et mislykket projekt, Michael Bregnsbo: 179 enevældige konger og dronninger. Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1849 – brud eller kontinuitet, Carsten Due-

Nielsen: Konge i krise og krig. Christian IX og udenrigspolitikken, Ole Feldbæk: Ochachov 1791. Kriser og konjunkturer, Henrik Fode: Skibsfartens svar på stationsbyen – position 56° 12,3' N / 10° 28,4' E Knebel Bro, Morten Gøthche: Fra skude til slup, Henning Henningsen: Det ferske springvand og vandfylderiet i Helsingør havn, Ole Lisberg Jensen: Dagligliv ombord i flådens store sejlskibe, Hans Christian Johansen: Hertugdømmernes handelsflåde i slutningen af det 18. århundrede, Christian Lemée: Grønnegaard, byens gamle havn. Christian 4.s skibe fundet på Christianshavn, Otto Madsen: Barken Danmark af Odense. Fremmede skibe under dansk flag, Jon Monrad Møller: Et essay om Skabningens Ypperlighed, Frank Allan Rasmussen: Om Maaden at bevare Sundheden i Flaaden – Heinrich Callisen og Urban Bruun Aaskows indsats for at forbedre forholdene for søens folk, Birger Thomsen: Danske skonnerter på vagt og i krig, Mikael Venge: Invasionen fra Travemünde. Grevefejdens optakt til søs, Dorthe Falcon Møller: Anders Monrad Møllers publikationsliste. 2002, 237 sider.

Maritim Kontakt 25. Jens Kusk Jensen: Navigationens Udvikling – og lidt om hans liv og håndbøger, red. af Erik Gøbel. Indhold: Jens Kusk Jensen: Navigationens Udvikling, Susanne Overgaard: Vor Bys mest berømte Sømand. En mikrostudie i Jens Kusk Jensens betydning for Limfjordssejladsen, Margrethe Kudsk Andreasen: Om min far, kaptajn Jens Kusk Jensen, Niels J. Bagge: Håndbogens betydning i sømandsuddannelsen, Anker Lauritsen: Håndbogen – og de gamle skibe, Nils Aage Jensen: Sømandsskab for både, lystfartøjer og motorbåde, Erik Gøbel: Udvalgt litteratur af og om Jens Kusk Jensen. 2003, 270 sider.

Maritim Kontakt 26. Blandet indhold: Anders Monrad Møller: Konsulatsarkiver fra 1704 til 1904. En oversigt, Agnete Nørskov Nielsen: Navigationsteknikker brugt på Asiatisk Kompagnis skibe til Indien og Kina 1780-1800, herunder indførelsen af observeret længde, Anders Bloksgaard: En genfunden kilde til Redningsvæsnets historie. A. Andersens fremstilling, Else Hansen: Kilder til Fyr- og Vagervæsenets historie, Mikkel Kühl: Marstallerne solgte væk. Marstals handelsflåde 1914-1918, Jørgen Strange Lorenzen: Hjemsejlingen af U.S. Coast Guard Cutter Restorer i 1948, Anders Monrad Møller: Jens Lorentzen 1934-2004, Erik Gøbel: Femtende og Sekstende Danske Maritimhistoriske Konference 2002 og 2004. 2004, 125 sider.

Maritim Kontakt kan købes ved henvendelse til:
Kontaktudvalget for dansk maritim historie- og samfundsforskning
Dyvekes Alle 6, 2300 København S

eller via
www.maritimkontakt.dk

eller
gennem boghandelerne.